
Исломов С., Рӯзиева М.Д., Обидова К.Ҳ.

ТЕХНОЛОГИЯ

(Барои духтарон)

Китоби дарсӣ барои синфи 8

Ҳайати мушовараи Вазорати
маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ба ҷоп тавсия кардааст

ҶММ «XEROXLand»
Душанбе - 2007

ББК 37.279 Я 72+74.269

И - 69

Ин китоб дар доираи Лоиҳаи таҷдиди
соҳаи маориф нашр гардидааст.

Исломов С., Рӯзиева М.Д., Обидова К.Ҳ.

Технология (барои духтарон), китоби дарсӣ барои синфи 8-ум.
ҶММ «XEROXLand», Душанбе. Соли 2007, 192 саҳифа

Хонандаи азиз!

*Китоб манбаи донишу маърифат аст, аз он баҳравар ша-
вед ва онро эҳтиёт намоед. Кӯшиш кунед, ки соли хониши оян-
да ҳам ин китоб бо ҳолати аввалааш дастраси додари хоҳар-
чаҳоятон гардад ва ба онҳо низ хизмат кунад.*

Истифодаи китоб

№	Ному насаби хонанда	Синф	Соли хониш	Ҳолати китоб (баҳои китобдор)	
				Аввали сол	Охири сол
1					
2					
3					
4					
5					

Муаллимони мӯҳтарам!

Хоҳишмандем, фикру мулоҳизаҳои худро оид ба мазмун
китоби мазкур ба нишони 734024, ш.Душанбе, кӯчаи Айнӣ, 45,
Пажӯҳишгоҳи улуми педагогии Тоҷикистон ирсол намоед.

МУҚАДДИМА

Либосдӯзӣ яке аз касбҳои қадимтарин буда, онро ба духтарон аз синни хурдӣ ёд меоданд. Ҳар як духтар бояд барои худ дӯхтани либос ва ороиш додани онро ёд гирад.

Ба рафтору кирдори одам пеш аз ҳама аз рӯи тарзи либоспӯшӣ ва намуди зоҳириаш баҳо медиҳанд. Либоси одамро дида, мо доир ба мӯд, тарҳ, ороиши либос ва ғайра тасаввурот пайдо мекунем. Шинамӣ ва ба тан мувофиқ будани либос ба тарзи дӯхти он вобаста аст. Духтарон дар вақти либосдӯзӣ бояд қобилияти эҷодкорӣ, эҳсоси баланди зебопарастӣ, малакаю маҳорат ва завқи баланд дошта бошанд; технологияи дӯхтани либосҳои занона, кашидани нақша, сохтани қолаб, ҳосиятҳои матоъро донанд ва доир ба мошини дардӯзӣ маълумоти пурра дошта бошанд.

Шумо аз бобҳои ин китоб оид ба ҷоқҳои дастӣ, қисмҳои мошини дарздӯзӣ, технологияи таҳияи куртаи миллӣ, намудҳои гиребон, остин ва камзӯлчаҳои гуногун, тарзҳои дигаргунсозии қисмҳои асосии куртаи миллӣ, амсиласозӣ, ҷӯлоҳӣ, нигоҳубин ва таъмири либос маълумоти мукамал гирифта, аз рӯи лоиҳаҳои эҷодӣ ва моделҳои дар китоб овардашуда барои худ намуди маъқули куртаи замонавиро интихоб карда метавонед.

Шумо дар ин китоб ҳамчунин бо сохт ва тарзи кори яхдон, чангкашак, мошини ҷомашӯӣ, дарзмолҳои барқӣ шинос мешавед.

Ба ғайр аз ин, ба муаммо ва саволҳои худ, монанди:

- !** 1. *Оё шумо медонед?*
- ✕** 2. *Инро дар хотир доред.*
- 3. *Маслиҳати қадбону.*
- ?** 4. *Саволҳо барои санҷиш* - ҷавоби қаноатбахш меёбед.

МАШҒУЛИЯТҲОИ МУҚАДДИМАВӢ

ТАЛАБОТИ ГИГИЕНӢ ДАР ҶОИИ КОР, РИОЯИ ҚОИДАҲОИ САНИТАРИӢ ГИГИЕНӢ, БЕХАТАРИИ КОР ДАР СИНФХОНАИ ТЕХНОЛОГИЯ ВА ҲАНГОМИ ИСТИФОДАИ ТАҶҲИЗОТИ ОН

Ҳар сол пеш аз саршавии машғулият ҳолати санитарии гигиенӣ ва техникий таҷҳизотро аз назар гузарондан лозим аст. Хонандагон инҳоро бояд донанд:

1. Дар ҷои кори хонандагон таҷҳизот бояд дуруст ҷойгир карда шавад, то ки хонандагон озод ҳаракат карда тавонанд, ҳавои синфхонаи технология низ бояд тоза бошад.

2. Дар синфхонаи технология ҷои кори ҳар як хонанда бояд аз 2,5м² кам набошад.

3. Барои мӯътадил кардани ҳаво дар синфхонаи технология бояд бодпарво ва ҳавокашаки махсус мавҷуд бошад.

4. Ҳарорат дар синфхонаи технология ҳангоми 40-60° будани намӣ бояд +17...+20°С бошад, барои 2 хонанда як мизи корӣ ҷудо карда шавад, ранги миз ва курсиҳо сафед бошад. Мизро тарзе гузоштан лозим аст, ки равшании табиӣ ба он аз тарафи чап афтад, масофаи байни мизи корӣ ва тахтаи синф аз 8 м зиёд набошад.

5. Мошини дарздӯзиро тарзе гузоштан лозим аст, ки равшании табиӣ ба он аз тарафи чап ё пешу чап афтад ва он нисбат ба тиреза ба таври амудӣ, ё ин ки ба кунҷи 30-40° ҷойгир шавад.

Бинои баланд, дарахтони баланди назди тиреза, ранги баланди деворҳо ва таҷҳизоти синфхона, ифлосии шишаҳо, пардаҳои тиреза, гулҳои дар назди тиреза гузошташуда аз ҷумлаи омилҳои мебошанд, ки равшании табиӣро паст мекунанд. Инро ҳам ба назар гирифтани лозим аст.

6. Дар синфхонаи технология равшании сунъӣ бояд ҳам умумӣ ва ҳам инфиродӣ - барои ҳар як хонанда алоҳида (лампочкаҳо ва лампаҳои люминесцентӣ) бошад.

7. Васлакҳои (розеткаҳои) барқро дар назди кубурҳои об, газ, канализатсия шинондан манъ аст.

8. Барои иҷрои корҳои дӯзандагӣ мошинҳои дарздӯзии дастӣ ва пойии барқӣ лозиманд.

9. Дар синфхонаи технология бояд камаш ду ҷои дарзмолкунӣ бошад. Талаботи техникаи бехатарии сӯхтор ва барқ ба назар гирифта шавад. Ҷои дарзмолкунӣ ба даромадгоҳ наздик набошад, то ки хонандагон бемалол дарзмол карда тавонанд ва доимо таҳти назорати муаллима бошанд.

10. Васлак (розетка)-ро аз тахтаи дарзмолкунӣ бояд баландтар ва аз тарафи рости дарзмолкунанда шинонд. Тахтаи дарзмолкуниро аз ҷӯби дарахти тӯс ё дигар тахтаҳои дар устохонаи мактаб мавҷудбуда сохтан мумкин аст. Тахтаи дарзмолкуниро, одатан, дар назди девор мегузоранд ва онро бо матои пахтагӣ ё катонӣ рӯйкаш карда, рӯйкашро ба тахта бо бандак мебанданд. Дар вақти ифлос шудан онро шуста, боз ба ҷояш мегузоранд. Дар синфхонаи технология гайр аз тахтаи дарзмолкунӣ барои дарзмол кардани остин бояд ҷои махсус бошад. Онро бояд дар ҷои намоён гузошт. Қоидаҳои истифодабарии дарзмол ва танзими матоъро донистан шарт аст.

11. Дар устохонаи дӯзандагӣ бояд барои пӯшида дидани либос ҷои махсус бошад. Агар масоҳати синфхона имконият диҳад, мизи бурандагии намоишӣ (подиум) низ гузоштан лозим аст. Дар синфхонаи технология ҳамчунин бояд барои гузоштани нақша, расм, ҷадвалҳо поячаҳо ва барои гузоштани воситаҳои аёни, асбобҳо, воситаҳои ёрирасон ва маснуоти дӯхтаи хонандагон ҷевони деворӣ ё махсус бошад.

Дар вақти кор бо эпидиоскоп, филмоскоп ва киноаппарат мизи муҳаррик лозим аст. Экрани овезон дар вақти зарурӣ бояд болою поён шавад.

Дар синфхонаи технология доруҳои ҳархела, дастурамали ёрии фаврии тиббӣ, рақами телефон ва сурогаи муассисаи ёрии таъҷилии тиббӣ бояд мавҷуд бошанд.

ОРОИШИ СИНФХОНА БО ИШТИРОКИ ХОНАНДАГОН

Дар ороиши синфхона рангу бор додани деворҳои он аҳамияти калон дорад. Маълум аст, ки рангҳо ба узви босира ва системаи асаби инсон таъсири гуногун мерасонанд.

Масалан, ранги сурх одамро ба ҳаяҷон меорад, ранги сабз таскин мебахшад, ранги сиёҳ касро ҳаста мекунад ва гайра. Ранги девор бояд сафедчатоб бошад, чунки он равшаниро бисёртар ва баробар паҳн мекунад, барои машғулияти хонандагон оромӣ муҳайё месозад.

Пардаҳо бояд ҷашми хонандагонро аз таъсири нури офтоб нигоҳ доранд ва якранг бошанд. Онро ҳуди хонандагон бояд дар маҳфилҳои берун аз дарс гулдӯзӣ кунанд. Дарозии пардаовезак бояд барои дар вақти зарурӣ пурра ба як тараф кушодани парда мувофиқ бошад.

Барои он ки диққати хонандагон беҳуда ҷалб нагардад, бояд асбобҳои аёнӣ, навиштаҷот, расмҳо, нақшаҳо дар ҷевонҷаҳои махсус ҷойгир карда шаванд. Ранги пардаи ҷевонҷаҳо ба ранги тахта ё ранги пардаи асосии синф мувофиқ бошад.

Ранги пардаи ҷои ҷенкунии либоси нимтайёр ва тайёр бояд бо пардаҳо ва гулҳои назди тиреза мувофиқат кунад. Гулҳо бояд хатман зебо ва печон бошанд. Дар деворҳои синфхона овехтани аёниятҳои берун аз нақшаи дарс нозарур аст. Дар синфхонаи технология ба гайр аз ҷадвал, навиштаҷот доир ба қоидаҳои дохилии синфхона, қоидаҳои техникаи бехатарии сӯхтор, барқ, санитарияи гигиенӣ мавҷудияти дигар асбобҳо муносиб нест.

Девори пушти хонандагон бояд барои намоиши корҳои тайёри хонандагон, адабиёти тавсияшуда, гӯшаҳо доир ба таълиму тарбия ва касбпсихобкунии хонандагон истифода бурда шавад.

МУҲОФИЗАТИ МЕҲНАТИ ХОНАНДАГОН

Барои бехатарии кори хонандагон дар синфхонаи технология, ба гайр аз талаботҳои умумии бехатарии кор, боз бояд қоидаҳои санитарияи гигиенӣ, техникаи бехатарӣ доир ба истифодабарии асбоб ва воситаҳои меҳнат дар вақти кор мавҷуд бошанд ва онҳоро донишҷӯи хонандагон ҳатмист.

Намудҳои кор бо асбобҳо, воситаҳои ёрирасон ва номгӯи талаботу риояи қоидаҳои зарурӣ:

1. Кор бо сӯзан ва сӯзанак.

2. Кор бо қайчӣ.

3. Кор бо мошини дарздӯзии барқӣ.

4. Навиштаҷот доир ба бехатарии кор дар ҳамаи мавзӯҳо, дар ҳар дарс ва лаҳзаи муайяни кор.

5. Қоидаи бехатарии сӯхтор.

Синфхонаи технология бояд бо назардошти талаботи бехатарии сӯхтор сохта шавад. Дар синфхонаи технология матоъпораҳои равғанолуд ва когазпораҳоро гузоштан мумкин нест. Барои тоза кардани мошини дарздӯзӣ латтаҳоро дар қуттиҳои махсуси филизӣ гузоштан лозим аст.

6. Қоидаҳои бехатарии кор бо дарзмоли барқӣ.

7. Қоидаҳои бехатарии барқ.

8. Қоидаҳои дохилии синфхона.

9. Вазифаҳои навбатдор пеш аз дарс ё пеш аз истифода бурдани мошини дарздӯзӣ:

- гузоштани сӯзан ба мошини дарздӯзӣ, печонидани ришта ба найча, гузаронидани ришта ба мошини дарздӯзӣ;

- пеш аз дарс мувофиқи навиштаҷоте, ки муаллима медиҳад, ба рӯи мизҳо гузоштани асбобу олати дарздӯзӣ ва воситаҳои ёрирасон;

- ба муаллима номи хонандагони дермонда ё наомадаро гуфтан;

- дар вақти танаффус ҳавои синфхонаро тоза кардан;

- дар охири дарс асбобҳо ва воситаҳои ёрирасонро аз назар гузаронидан, шумора ва ҳолати онҳоро доништа, ба ҷои муайяншуда гузоштан;

- дар вақти мушоҳида кардани гумшавӣ, шикаст ё нуқсон дар миз, курсии мошини дарздӯзӣ, навиштаҷотҳо, расмҳо ба муаллима хабар додан ва гунаҳкорро ёфтан;

- аз ҷониби хонандагон ба тартиб овардани ҷои кор, рӯбучини партовҳо, тоза кардани ҳавои синфхона, бо латта тозакунии тахтаи синф ва фарши синфро назорат кардан;

Ташиқили ҷои кори хонандагон

Тайёри ба кор. Ҷои кори хонандагон фардӣ (мизи корӣ) ва коллективӣ (мошини дарздӯзӣ, ҷои дарзмолкунӣ) мешавад:

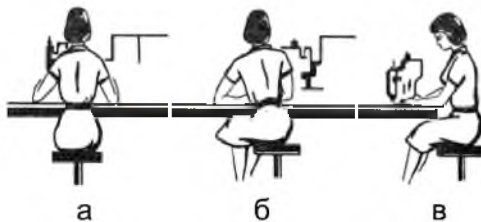
1. Дар девори ҷои кори фардӣ барои овехтани ҷузъгир чангак гузошта шавад.

2. Барои иҷрои кори графикӣ, конструксия ва амсиласозӣ чадвали нақшакашӣ (55-75 см), чадвали микёсдор (М1:4), кун-

Расми 1.

Тарзи нишастан дар сари мизи корӣ:

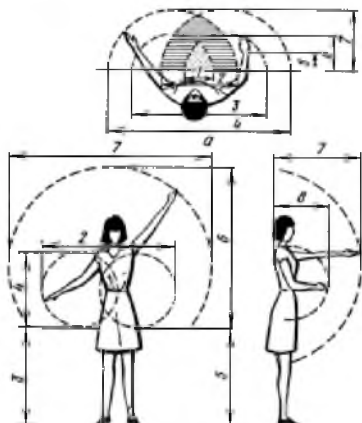
- а) дуруст;
 - б) нодуруст;
 - в) ҳолати корӣ дар вақти иҷрои корҳои мошинӣ.
- Ҳолати даст дар платформаи мошин.

Расми 2.

Доираи корӣ дар ҳолати уфуқӣ:

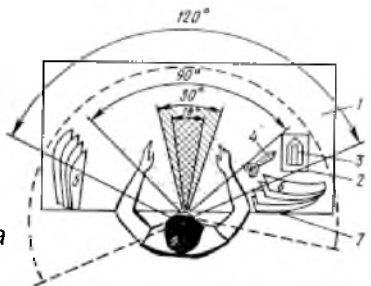
- а) амудӣ;
- б) ҳолати корӣ (нишаста ва истода кор кардан) барои коргари қадаш миёна.

Расми 3.

Ҳолати назорати чашмҳо дар вақти дарзмолкунӣ:

- 1 - сарпӯши миз;
- 2 - дарзмолмонак;
- 3 - дарзмол; 4 - қайчӣ;
- 5, 6 - маҳсулоти нимтайёр пеш ва баъд аз амалиёт;
- 7 - обпошак.

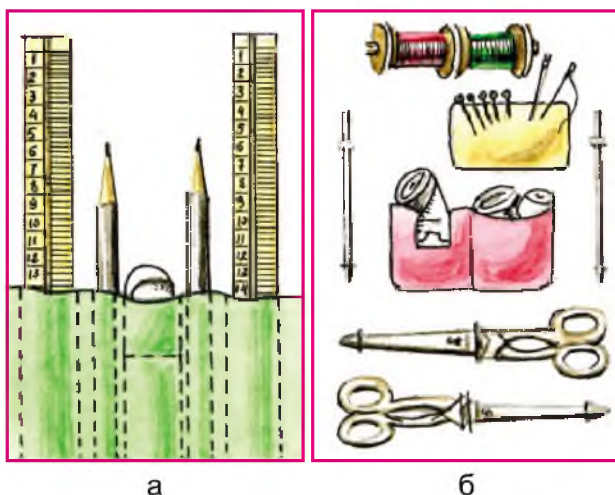
чак (бо кунчи 45°), транспортир, циркули хонанда (бо қалам), хатқўркунак, қайчӣ, ченактасма, когази ранга ва когази нусхабардорӣ лозим аст, ки онро хонандагон аз хона дар куттии махсус меоранд.

3. Барои дарздӯзии дастӣ ченактасма (1 дона барои ду хонанда), қайчӣ (барои матоъ), сӯзан (10-25 дона; ба ҳар 2 кас 1 сӯзан), ангушпона (15-20-то, ҳархела), сихак (1 дона ба ду ҷои корӣ), ришта (№50, сафед ва сиёҳ) ва ду намуд матоъ барои маснуот, мулина лозим аст.

Ҳар як хонанда бояд дафтар, албум ва ҷузьгири бандакдор барои нақша, қолаб (доир ба конструкция ва амсиласозии либос), матоъ барои маснуот ва гайра дошта бошад.

Дар фаъолияти коллективона ба ҳар бригада мошин ва ҷои дарзмолкунӣ вобаста карда мешавад, барои латтапорахое, ки аз матои дӯхташуда боқӣ мондаанд, куттии махсус бояд бошад.

Барои нигоҳдории асбобу олати дарздӯзӣ бояд ҷои муайян мавҷуд бошад. Барои риояи техникаи беҳатарӣ дар синфхонаи технология ба ҳар ду хонанда ё ба 1 бригада 2 намуди асбобмонак лозим аст:

Расми 4.

а

б

Асбобмонак барои ҷойгир кардани асбобҳои зарурии корӣ:
а - барои кори графикӣ, б - барои дӯхти дастӣ ва кашидадӯзӣ.

Кори амалии №1

Дӯхтани асбобмонак барои олотҳои дарздӯзӣ ва воситаҳои ёрирасон.

Таҷҳизот: қаламҳои ТМ ва Ё М, қоғаз, қайчӣ, ченактасма, чадвал, сӯзан, ришта, мошини дарздӯзӣ, ангушпона ва ғайра.

Рафти кор

№	Пайдарҳамии кор
1	Тартиб додани нақшаи асбобмонак: андозааш мувофиқи табъу хоҳиши хонанда.
2	Интихоби матоъ ва буридани он.
3	Дӯхтани асбобмонак аз рӯи расми додашуда.
4	Худозмоя: <ul style="list-style-type: none"> - аз назар гузаронидани матои буридашуда; - санҷидани сифати чок; - дарзмол кардани маснуот; - ҷобаҷогузори асбобҳо ва воситаҳои ёрирасон дар асбобмонак.

Савол ва супориш:

1. Ба вучуд овардани муҳити кор дар синфхона аз чӣ иборат аст?
2. Сабаби васлакро дар ҷои муайян шинондан дар чист?
3. Чӣ қадар будани масофаи байни мизи кории худатонро то тахтаи синф чен кунед.
4. Риояи қоидаҳои техникаи бехатариро дар синфхонаи технология фаҳмонда диҳед.

БОБИ 1

АСОСҶОИ ИСТЕҶСОЛОТ

§1. СОҶТОРИ ХОҶАГИИ ХАЛҚИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Хоҷагии халқи Ҷумҳурии Тоҷикистон системаи истеҳсоли чамъиятӣ буда, ба моликияти хоҷагии халқ будани во-ситаҳои истеҳсолот асос ёфтааст. Мувофиқи тақсимои меҳ-нати чамъиятӣ хоҷагии халқи Ҷумҳурии Тоҷикистон ду соҳаи калони ҷаъолият: *истеҳсоли* (соҳаи истеҳсоли моддӣ) ва *ғайриистеҳсолиро* дар бар мегирад.

Ба соҳаи истеҳсоли моддӣ тамоми бахшҳое, ки неъматҳои моддӣ истеҳсол мекунад ё ба истеъмолкунандагон бур-да мерасонанд, дохил мешаванд.

Ба соҳаи ғайриистеҳсоли бахшҳое мансубанд, ки ба аҳоли хизмати тиббӣ, маданияу маишӣ мерасонанд, корҳои идо-ра, банақшагирӣ ва дигар вазифаҳои барои чамъият зарур-ро ба ҷо меоранд.

Соҳаи асосии истеҳсоли моддӣ саноат аст. Саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон бисёрсоҳа буда, корхонаҳои гуногун-моликиятро дар бар мегирад, ки аз соҳаҳои электроэнерге-тика, мошинсозӣ ва коркарди филизот, саноати сохтмон, саноати ҷӯбу тахта ва коркарди он, табъу нашр, саноати сабук, ҳӯрокворӣ ва соҳаҳои дигар иборатанд. Дар сохтори истеҳсоли саноатӣ аз ҳама бештар саноати сабук ва ҳӯрок-ворӣ, мошинсозӣ, коркарди филизот ва саноати маводи сохтмон бартарӣ доранд.

Дар саноати сабук рушди афзалиятнокро истеҳсоли ма-тоъҳои пахтагӣ, шохӣбофӣ, кешбофӣ ва ҷуроббофӣ касб кар-дааст. Саноати ҳӯрокворӣ аз корхонаҳои нонпазӣ, каннодӣ, шаробкашӣ, равангкашӣ, коркарди гӯшт ва шир иборат аст.

Саноати мошинсозӣ аз коргоҳҳои истеҳсоли мошинҳои нассочӣ, дастгоҳҳои худкор, дастгоҳҳои гидравликии марбут ба техникаи кишоварзӣ иборат аст. Дар қоркарди филизот бошад, қорхонаҳои таъмири автобусҳо, мошинҳои сабукрав, муҳаррикҳои дизелӣ, экскаваторҳо, техникаи маишӣ ва ғайра муқаддамтаранд.

Саноати маводи сохтмонро заводи семент, қорхонаҳои истеҳсоли қубурҳои асбесту сементи, ғач, маҳсулоти мрамрӣ ва қоросанг, тахтасангҳои фаршӣ, маҳсулоти оҳанубетонӣ ва ғайра муаррифӣ менамоянд.

Тамоми соҳаҳои саноат дар баробари истеҳсоли маҳсулоти асосӣ ба тайёр қардани молҳои гуногуни таъиноти маданияи маишӣ ва ҳоҷагӣ барои аҳоли машғуланд.

Вазифаи **сохтмон** аз сохтану таъмир қадани биноҳои истеҳсолӣ, иншоот, қонаҳои истиқоматӣ, роҳҳо, беморқонаҳо, мактабҳо ва объектҳои дигар иборат аст.

Нақлиёт талаботи ҳоҷагии халқро муттасил ва сари вақт қонё мегардонад. Дар фаъолияти истеҳсоли ҳоҷагии халқ алоқа роли муҳим мебозад. Он талаботи маданияи маишӣ аҳоли ва интиқоли ахборро таъмин менамояд.

Комплекси сӯзишвории энергетикӣ маҷмӯи соҳаҳои ба ҳам алоқаманд, иншоот ва қорхонаҳое, ки ба истиқроҷ, ҳамлу нақл, қоркарди захираҳои сӯзишвории энергетикӣ ва ба истеъмолқунанда бурда расонидани нерӯи барқ машғул аст.

Вазифаи асосии комплекси агросаноатӣ вусъат бахшидан ба афзоиши устувори истеҳсолоти кишоварзӣ, таъмин қардани қумхурӣ бо маҳсулоти озуқаворӣ ва ашёи хом мебошад. Он соҳаҳои растанипарварӣ ва қорводориро дар бар мегирад.

Қумхурии Тоҷикистон ва Ҳуқумати он афзалиятнокии ин комплексо ва дараҷаи тараққиёти онқоро, пеш аз ҳама, ба пешрафти илму техника вобаста медонанд ва барои беҳбудии зисту зиндагонии халқ қораҳо меандешанд. Роҳи дигаргунии қатъӣ ба сӯи пешравии истеҳсолот, баланд бардоштани сифат ва самарабахшии он пеш гирифта шудааст.

Воситаи асосии амалӣ гардонидани ин сиёсат пешрафти илму техника, компютеркунонӣ, ба куллӣ аз нав сохтани қувваҳои истеҳсолкунандаи ҷамъиятӣ, таҷдиди амиқи хоҷагии халқ дар асоси комёбиҳои илму техника мебошад. Ин раванд тамоми соҳаҳо ва комплексҳои хоҷагии халқ, пеш аз ҳама саноати вазнинро, ки таҳкурсии иқтисодиёти ҷумҳурий мебошад, дар бар мегирад. Саноати сабук ва соҳаҳои дигарро, ки бевосита барои қонеъ гардонидани талаботи аҳоли заруранд, босуръат тараққӣ додан лозим аст. Ба пешрафти истеҳсолот омилҳои бисёре таъсир мерасонанд, ки муҳимтарини онҳо ҳаҷми маҳсулоти истеҳсолшаванда ва номгӯи он мебошанд. Вобаста ба онҳо шакли муайяни ташкили истеҳсолот ба вучуд меояд: ҷудогона, сериявӣ ва оммавӣ.

Дар истеҳсолоти ҷудогона номгӯи маҳсулот мухталиф, вале миқдори он кам ва гоҳо як дона мебошад. Масалан, мошинҳои кишоварзӣ, семент, нуриҳои маъданӣ ба ҳисоби 100% моддаи сергизо, конструксия ва маснуоти васлшавандаи оханубетонӣ, нахи пахта, шоҳиворӣ, пойафзол, қолин ва маснуоти қолинӣ, яхдон, рағгани чорво, маҳсулоти ширӣ ва ғайра.

Ба истеҳсолоти сериявӣ тайёр кардани маҳсулоти якхела бо номгӯи нисбатан кам, ки бо серияҳои ҷудогона бароварда мешавад, хос аст. Дар ин ҷо ҳаҷми истеҳсолот ба садҳо ва ҳазорҳо хели маснуот ҳисоб карда мешавад. Истеҳсолот вобаста ба андозаи ворид намудани серия калонсериявӣ, миёнасериявӣ ва хурдсериявӣ мешавад. Масалан, дар саноати мошинсозӣ ва қоркарди металл истеҳсоли сериявии дастгоҳҳо; дар саноати сабук истеҳсоли сериявии қурта, пойафзол, ҷуробҳо; дар саноати ҳӯрокворӣ истеҳсоли сериявии қонсервҳои мевачоту сабзавот ва ғайра бештар паҳн шудааст.

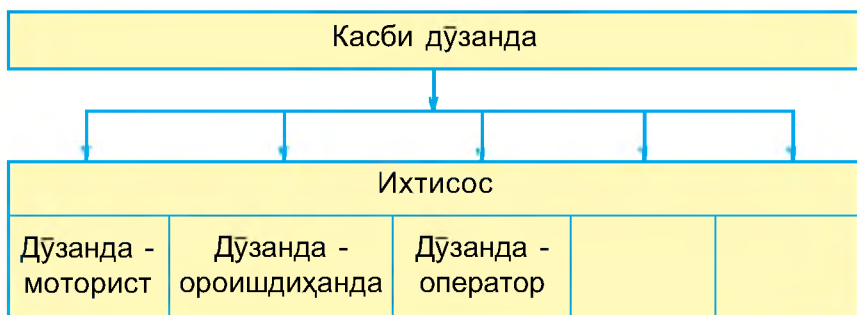
Истеҳсолоти оммавӣ он аст, ки маҳсулоти ҳамном ба миқдори зиёд ва муддати дуру дароз тайёр карда мешавад. Масалан, истеҳсоли матоъ, ресмон ва ғайра. Он, асосан, бо дараҷаи баланди механиконию автоматикунонӣ, ташкили пайдарҳамии раванди технологӣ фарқ мекунад.

Яке аз касбҳои вобаста ба саноати сабукро тасниф мекунем.

1. Ҷои холии нақшаро пур кунед.
2. Вазифаи ҳар яке аз ихтисосҳои дӯзандагии дохили нақшаро баён кунед.

Нақшаи 1

Супориш оид ба таснифи касбҳои истеҳсолоти дӯзандагӣ

Саволҳо барои санҷиш:

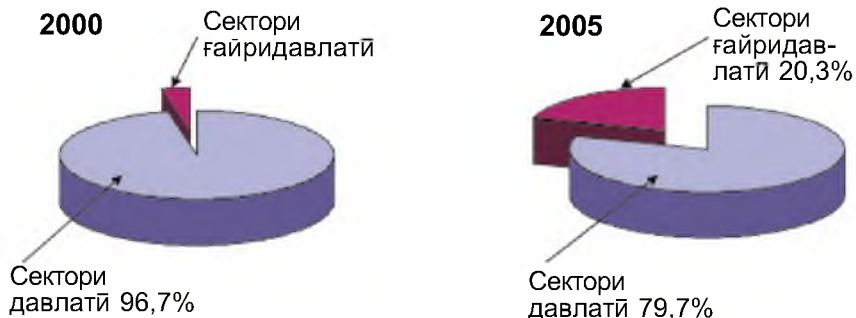
1. Соҳаҳои асосии хоҷагии халқи Тоҷикистон ва комплексиҳои муҳимтарини хоҷагии халқро номбар кунед.
2. Дар шаҳру ноҳияи шумо кадом маҳсулотро истеҳсол мекунанд?
3. Падару модари шумо дар кадом соҳаҳои хоҷагии халқи Тоҷикистон кор мекунанд?

§2. КОРХОНА ВА ТАШКИЛОТ - ЗВЕНОИ АСОСИИ ХОҶАГИИ ХАЛҚ

Звеноҳои асосии хоҷагии халқи ҷумҳурии мо аз сохтори соҳавии истеҳсолоти саноат, корхонаҳои давлатӣ, гайридавлатӣ, ҷамъиятҳои соҳомӣ, дастаҷамъӣ (коллективӣ) ва корхонаҳои муштарак иборат мебошанд, ки дар асоси моликияти умумихалқӣ ба воситаҳои истеҳсолот амал мекунанд.

Вазифаи корхона бо сарфи камтарини меҳнату маблағ ва мувофиқи нақшаи давлатии хоҷагии халқ таъмин кардани истеҳсоли маҳсулоти баландсифати ба ҷамъият зарурӣ мебошад. Дар шароити пешрафти босуръати истеҳсолот ин

Истеҳсоли маҳсулоти корхонаҳо

вазифа дар иттиҳодияҳо, корхонаҳо ва ташкилотҳое, ки муттафиқона ва бо доштани робитаҳои ҳамаҷонибаи мутақобилан судманд кор мекунанд, бо муваффақият ҳал карда мешавад.

Барпо кардани иттиҳодияҳои калон барои хеле зиёд кардани ҳаҷми маҳсулоти истеҳсолшавандаи баландсифат, тезонидани раванди тайёр кардану фурӯши он, сарфаю сариштакорона харч кардани ашёи хом, сӯзишворӣ, зудтар ба истеҳсолот қорӣ кардани техникаи имрӯза, компютерҳои нав ва технологияи ҳозиразамон имкон медиҳад.

Иттиҳодияҳо нисбат ба корхонаҳои алоҳидаи ғайридавлатӣ барои такмил додани маҳорати касбии коргарон, бехтар кардани шароити меҳнату маишат, ташкили истироҳат, баланд бардоштани дараҷаи маданияти онҳо имкониятҳои бештар доранд. Шумораи ин хел корхонаҳои ғайридавлатӣ зиёд шуда истодааст.

Шумораи корхонаҳои ғайридавлатӣ дар соҳаҳои мошинсозӣ ва коркарди филизот, саноати ҷангал ва коркарди ҷӯбу тахта, масолеҳи сохтмон, саноати шиша, саноати сабук, аз он ҷумла насосҷӣ, дӯзандагӣ, чарму пойафзол; саноати хӯрокворӣ - хӯрокҳои лазиз, гӯшту шир, орду ярма меафзояд.

Раванди асосии истеҳсолот бевосита дигаргун сохтани ашёи хом ва масолехро мутаносибан бо маснуот дар бар мегирад, ки истеҳсоли онҳо барои ҳар як корхона тибқи нақшаи давлатӣ муайян карда мешавад.

Таъмири таҷҳизот, тайёр кардани асбобу анҷоми технологӣ аз ҷумлаи равандҳои ёрирасон мебошанд. Равандҳои ёрирасон ниғадории масолах (масолаҳои нимтайёр) ва ғайраро дар бар мегиранд.

Корхонаҳои саноати дӯзандагӣ аз сехҳо иборатанд.

Сех-қисмати асосии истеҳсолии корхона мебошад. Дар сехҳои асосӣ маҳсулоти маснуоти нимтайёр бевосита тайёр карда мешавад. Сехҳо аз коргоҳҳои алоҳидаи истеҳсоли иборатанд.

Коргарони коргоҳҳо, одатан, дар гурӯҳҳо (бригадаҳо) муттаҳид шудаанд. Дар конвейери дӯхтани куртаи милли, мардона, бачагона ва либоси махсус ҳар як ҷузъро як дӯзанда иҷро мекунад ва ҳамин тавр то пурра дӯхтани маснуот раванди технологӣ сурат мегирад. Шӯъбаи назорати сифат, шӯъбаи санҷидани сифати техникии маснуот ва дигар ташкилотҳо дар сафарбар кардани коллективҳои корхона ба корнаомҳои меҳнатӣ, дар тавъам кардани инкишоф ва шахсон, тарбияи онҳо роли калон мебозанд.

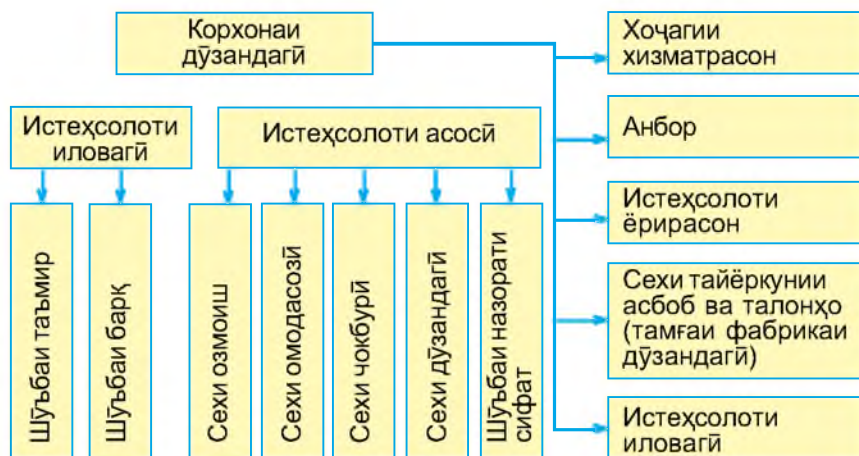
1. Сехи озмоиш, коркард ва тайёр кардани моделҳои нав.

Моделҳои навро шӯрои техникии корхона, ки ба он сармуҳандис, сардорони сехҳо, технологҳо дохил мешаванд, тасдиқ ва қабул менамояд. Номгӯӣ ва мазмунӣ ҳуҷҷати технологӣ мувофиқи системаи давлатӣ, системаи ягонаи ҳуҷҷатҳои технологӣ (СЯХТ) муқаррар карда мешавад.

Бо иштироки коллективҳои меҳнатӣ амалан тамоми масъалаҳои нақшаи фаъолияти корхона ҳал карда мешавад. Ба ҳайати онҳо коргарон, мутахассисони пешқадам, намоёндагони маъмурият, ташкилотҳои иттифоқи касаба ва дигар ташкилотҳои ҷамъиятӣ дохил мешаванд.

Дар истеҳсолоти корхонаи дӯзандагӣ ҳар як технологияи коркарди маснуоти иҷрошударо дар сехи алоҳида иҷро мекунанд, таҷҳизоту техникаи ба ҳар сех мувофиқро ҷойгир намуда, маснуоти дар нақшаи истеҳсолот бударо истеҳсол мекунанд. Аммо якҷанд ателеи шаҳрӣ ва ноҳиявӣ мавҷуданд, ки дар онҳо коркарди технологияи маснуот як ҳел

Сохтори истеҳсолии корхонаи дӯзандагӣ

аст. Фарқ танҳо дар он аст, ки дар ателеҳо маҳсулотро аз рӯи супориш ва хоҳиши касе бо моделҳои гуногун тайёр мекунанд. Либоси фармоишӣ барои касе ё ба андоми шахси фармоишдиханда мувофиқ дӯхта мешавад. Бинобар ин дар ателеҳо мутахассисони баландихтисос ва дорои ҳамаи малакаҳои ба касби дӯзандагӣ мувофиқ дар як сех кор мекунанд, яъне тамоми технологияи коркарди маснуот - аз гирифтани андоза то пурра дӯхтану коркарди гармию навидиҳӣ дар як сех ва аз ҷониби як дӯзанда иҷро карда мешавад.

Ҳамаи таҷҳизоти техникӣ, яъне ҷуссаи андозагирӣ барои санҷиши маснуот, мизи чокбурӣ, мошинҳои гуногуни дарздӯзӣ, мошинҳои махсусу универсиалӣ, тахтаи дарзмолкунӣ ва ғайра дар як сех ҷойгиранд.

? Саволҳо барои санҷиш:

1. Вазифаи корхона аз чӣ иборат аст?
2. Дар корхонаҳои ноҳияи шумо кадом намуди истеҳсолот ҳаст?
3. Равандҳои технологӣ дар корхонаи дӯзандагӣ аз кадом сехҳо иборатанд?

§3. ХУСУСИЯТИ МАЗМУНИ МЕҲНАТ ВА КОРХОНАҲОИ ХОҶАГИИ ХАЛҚ

Мазмуни меҳнатро як қатор омилҳо, аз он ҷумла хусусияти касб, муайян мекунад. Дар корхонаҳо гайр аз коргарон ва кормандони муҳандисию техникӣ боз хизматчиён (кормандоне, ки кори маъмури, идоравӣ ва хоҷагиро иҷро мекунанд), шогирдоне, ки дар корхона касбҳои мухталифро меомӯзанд, ҳаёти кормандони хурди хизматрасон (кормандоне, ки ба рӯбучини сеҳҳо ва гирду атрофи биноҳои корхона машгуланд), кормандони муҳофизати сӯхтор ва гайра меҳнат мекунанд. Мазмуни меҳнати коргарро ихтисоси он ҳам муайян карда метавонад.

Ихтисос - дараҷаи тайёрии одам ба ин ё он намуди фаъолияти меҳнатӣ, маҷмӯи дониш ва маҳоратест, ки барои иҷрои меҳнати душвориаш муайян муқаррар шудааст. Дараҷаи ихтисоси коргарони аксарияти касбҳо бо дараҷа муайян карда мешавад. Малакаи касбии мутахассис ҳар қадар баланд бошад, дараҷа ҳамон қадар баланд мегардад.

Шумо дар мактаби таҳсилоти миёнаи умумӣ аз рӯи яке аз ихтисосҳои коргарон дараҷаи (разряди) 1-2 ва дар омӯзишгоҳи касбҳои техникӣ дараҷаи 3-4 гирифта, баъд дар давраи кор дар корхона ихтисоси худро то дараҷаи 5-6 баланд бардошта метавонед. Вобаста ба таҷҳизоти техникӣ меҳнати дастӣ, механиконида ва автоматонида фарқ карда мешавад.

Пешрафти илмию техникӣ боиси тағйироти доимии мазмун ва хусусияти меҳнат мегардад. Он натавонанд натиҷаи пешрафти илмию техникӣ, балки омилҳои муҳими тезонидани он ҳам мебошад. Натиҷаҳои чунин эҷодкорӣ тақлифҳои навоарона ва ихтироъкорӣ шуда метавонанд, ки дар корхонаҳо доир ба он шӯъбаҳои махсус ташкил карда шудаанд.

Пешрафти техникӣ - таракқӣ кардани илм, техника ва технологияи истехсолоти замонавӣ, иҷроиши пайдарҳамии амалиётҳо дар вақти тайёр кардани маснуоти дӯзандагӣ мебошад. Асосҳои раванди пешрафти техникӣ - электрикони, механикони, автоматикони истехсолот ва хоҷагии қишлоқ мебошад.

Электрикони истеҳсолоти дӯзандагӣ гуфта, дар тӯли раванди технологӣ татбиқ кардани онро меноманд. Чараёни барқро дар тамоми соҳаҳои хоҷагии халқ, саноат ва рӯзгор истифода мебаранд.

Механикони истеҳсолот аз ивазкунии корҳои дастӣ ба механикӣ, дар сеҳи чокбурӣ ҷойгир кардани воситаҳои ёрирасони механикӣ ва мошинҳои махсуси чокбурӣ иборат мебошад.

Автоматикони истеҳсолот як навъ истифодабарии мошин ва механизмҳо дар раванди истеҳсолот аст, яъне тахти роҳбарӣ нозирати инсон мошинҳо барои тугмадӯзӣ, юрмадӯзӣ ва дигар амалиётҳои дӯхтани маснуот ба дӯзандагон ёри мерасонанд.

Дар заминаи электрикони, механикони ва автоматикони истеҳсолот тараққӣ карда, сифати маснуот беҳтар ва миқдори он зиёд мешавад. Дар сеҳҳо мутахассисони махсус ҳастанд, ки дар вақти зарурӣ нуксонҳои мошини дарздӯзии механикӣ, нимаавтоматӣ, автоматиро вобаста ба таҷҳизоти техникӣ бартараф мекунанд.

Механикони истеҳсолоти сеҳи дӯзандагӣ, мошинҳо ва механизмҳо воситаҳои меҳнати дастиро иваз намуда, инсонро аз иҷрои амалиёти вазину ҳастакунанда озод мекунанд, ҳосилнокии меҳнат ва сифати маҳсулотро баланд мебардоранд. Истифодаи мошин ва механизмҳо дар раванди истеҳсолот механикони истеҳсолот номида мешавад.

Дар истеҳсолоти замонавӣ конвейерҳои тасмагӣ бештар паҳн шудаанд, ки тасмаи резинӣ ё пӯлодӣ дар болои чарх ҳаракат мекунад ва бо ёрии тасма бор ё маснуот ба масофаи зиёд интиқол дода мешавад. Чунин намуди конвейерҳо дар саноати дӯзандагӣ, пойафзолдӯзӣ ва як қатор соҳаҳои дигари саноат истифода мешаванд. Дар сеҳи дӯзандагӣ мошинҳои гуногунро истифода мебаранд: тасмагӣ, занҷири дандондор, мурватшакл, фриксионӣ.

Дар мошинҳои дастӣ механизми ҳаракатгузарон бо соиши фриксионӣ, дар мошини поякӣ ва баркӣ ҳаракатгузарони тасмагинро истифода мебаранд. Мошинҳои ҳамакун

ра (универсалӣ) ва махсус низ мавҷуданд. Бо ёрии мошини ҳамакура якбора якчанд амалиёт иҷро карда мешавад, ҷунони, рост медӯзанд, якбора ченаки муайян аз буриш мемонанд, гирди буришро бахия мезананд ё ягон шакли гулдӯзиро иҷро мекунанд, зич-зич медӯзанд. Ин мошинҳо унсури автоматӣ доранд.

Мошинҳои классӣ 142 амалҳои зеринро иҷро мекунанд: бо дарзи якқатории хатӣ ба ҳамдигар часпонидан (дӯхтан)-и қисмҳои либос, мустаҳкам кардани дарзҳои ибтидо ва интиҳои чок, бо дарзҳои мувозӣ дӯхтани либос, дӯхтани зеҳи либос, часпонидани тӯр, дӯхтани канори маснуот бе дарзи зеридарзӣ, дар рӯи маснуот дӯхтани ҳар гуна аппликатсия, гулдӯзии ришеле, кашададӯзӣ, дарбех кардани либос. Бо мошинҳои классӣ 142 илова бар амалҳои зикршуда қорҳои зеринро иҷро кардан мумкин аст: сохтани банд ва ангула (сӯроҳии тугма), шинондани тугма, ҳосил кардани гулдарз, дарзи релефӣ, дӯхтани банд бо дарзҳои пурпечутоб, часпонидани ҷузъҳои либос.

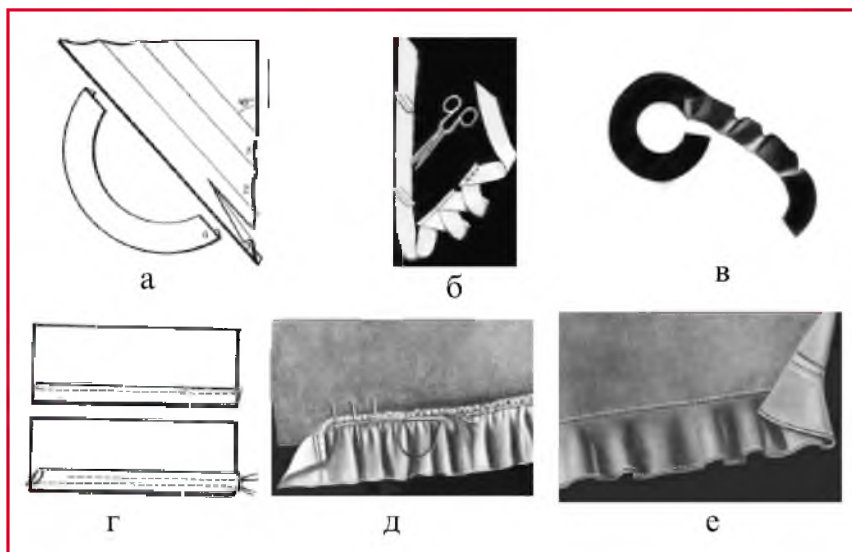
Либосро бо шероза, пӯст, мӯина, гулдӯзӣ ва гайра оро додан мумкин аст. Ба воситаи матои асосӣ ё ороишӣ зеб додани либос низ бештар маъмул аст. Масалан, чин-чин, волан, магзӣ, пар-пар, рулик, жабо, ҳошия, буф, дарзҳои ороишӣ ва гайра аз ҳамин қабиланд.

Чин-чин. Чинҳои майдаеро мегӯянд, ки онҳоро бо дарзи мошинии васеяш 0,1 см месозанд. Матоеро ҳар қадар кам-

Расми 5.

Мошини классӣ 142

Расми 6. Тарзи коркарди чин-чин: а) тарзи буридани чин-чин; б) тарзи коркарди чин-чин; в) намуди чин-чини бо тарзи мудаввар буридашуда; г) коркарди поёни канори чин-чин (волан); д) пайвасти болои канори чин-чин; е) пайвасти чин-чин ба маснуот.

тар ба чин-чин дароранд, он ҳамон қадар базеб менамояд. Чин-чинро вобаста ба дӯхти либос гурӯҳ-гурӯҳ, бо чинҳои васеяшон 0,5-1 см, барқад, уреб чойгир мекунанд. Чин-чинро ба дарозии матоъ то буридани он медӯзанд, сипас чинҳоро ба самти зарурӣ рост карда, қолабро мемонанд. Блузка, курта, юбка ва ғайраро бо чин-чин оро медиҳанд.

Волан чандон васеъ набуда, он уреб, доирашакл ва нимдоира бурида мешавад. Васеии он ба тамоми дарозӣ як хел аст ё фақат нӯғҳояш камбартар шуда метавонанд.

Пар-пар тасмаи матоист, ки нисбат ба ресмони асос ё ресмони уреб таҳти кунҷи 45° бурида шуда, мобайнаш бо чин-чин чамъ карда шудааст. Тасмаро барои пар-пар нисбат ба ҳолати тайёраш 3 маротиба дарозтар мебуранд.

Пар-пори тайёрро ба маснуот дастӣ кӯк карда, баъд мошин мезананд. Курта, блузка ва маснуоти дигарро бо пар-пар оро медиҳанд.

Руликро аз тасмаи уреби матоъ мебуранд. Васеиаш 2,5-3 см мебошад (вобаста ба қобилияти ёзиши матоъ). Тасмари ба тамоми дарозиаш қат карда, мошин мезананд.

Чин-чинхоро ба канори маснуот медӯзанд. Тасмахоро барои чин-чин якуним маротиба калонтар тайёр мекунанд. Барои тайёр кардани тасмачаҳо ба сифати матои интиҳобшуда аҳамият додан лозим аст. Агар матоъ тунук ва бориқ бошад, чин-чинҳо зич ҷойгир мешаванд ва барои ин тасмачаро дарозтар бояд гирифт. Чин-чинхоро аз тасмаи тайёр ё аз тасмачаи матои уреби ӯ мунаввар ва барқади риштаи рост бурида тайёр мекунанд. Агар кӯтоҳ бошад, тасмачахоро байни ҳам пайваст мекунанд. Канори кушодааш бо якҷанд намуд - дастӣ ё бо мошини дарздӯзӣ дӯхта мешавад.

Кори амалии №2

Технологияи дӯхтани чин-чин (волан).

Таҷҳизот: ресмон, матоъ, қайчӣ, мошини дарздӯзӣ, намунаи чокҳои чин-чин ва пар-пар.

Рафти кор

№	Пайдарҳамии кор
1	Канори пораи буридаро ба андозаи 0,3 см қат мекунанд ва 0,1 - 0,2 см аз ҷои қаткунии канори пораи буридашуда дарз ва мошин мезананд.
2	Ҳангоми буридан матои қаткардаро то дарзи мошин қайчӣ мекунанд.
3	Канори дӯхтаро қат карда, бори дуюм аз канори тарафи чапаш 0,2 см монда мошин мезананд (аз рӯи расми додашуда).
4	<p>Худозмоя</p> <p>1. Ба зебоии дарзи дастӣ ва мошинӣ аҳамият диҳед.</p> <p>2. Ба сифати дӯхти канори матоъ аҳамият диҳед.</p> <p>3. Дар вақти иҷрои кори амалӣ қоидаҳои техникаи беҳатарию кор бо қайчӣ, сӯзану мошини дарздӯзӣ ва дарз-молро риоя кунед. Дарзмолкуниро босифат анҷом диҳед.</p>

? Савол ва супориш:

1. Кадом намуди мошинҳои дарздӯзии нимаавтоматӣ ва автоматиро медонед?
2. Мошинҳои ороишдиҳандаи маснуот кадом амалҳоро иҷро мекунанд?
3. Бо хоҳиши худ ягон намуди ороиш (чин-чин, пар-пар ва ғайра)-ро амалан иҷро кунед.
4. Дар бораи ҳуччатгузории сеҳи фабрика ва ателеҳои маҳали зиндагӣ маълумот диҳед.

✂ Иҷро дар хотир доред!

Истифодабарии мошин ва механизмҳо дар раванди истеҳсоли дӯзандагӣ механиконики истеҳсолот номида мешавад.

§4. АСОСҲОИ ТЕХНОЛОГИЯ. МАЪЛУМОТ ДАР БОРАИ РАВАНДИ ТЕХНОЛОГӢ

Қисми асосии корро дар истеҳсолоти технология (раванди технологӣ) ташкил медиҳад. Таҳти мафҳуми технология маҷмӯи усулҳои коркард, сохтан, тағйир додани ҳолат, шакли ашёи хом, масолеҳ ё маҳсулоти нимтайёр, ки дар раванди ҳосил кардани маҳсулот истифода мебаранд, фаҳмида мешавад. Одатан, технологияро бо истеҳсолоти мушаххас алоқаманд мекунанд. Масалан, технологияи тайёр кардан ва дӯхтани либос, пойафзол, пухтани нон, гудозиши пӯлод ва ғайра.

Равандҳои мухталифи технологӣ зиёде мавҷуданд, ки ҳар кадоми онҳо сохтор ва хусусияти худро дорад. Ин сохтору хусусиятҳо барои бисёре аз равандҳои технологӣ умумӣ мебошанд. Онҳо усулҳои механикӣ, химиявӣ, биологӣ ва энергетикӣ буда, ба раванди технологӣ дохил мешаванд.

Усули механикӣ (физикӣ-механикӣ) чунин равандҳои технологиро дар бар мегирад, ки ба воситаи таъсири механикӣ (буридан, пора кардани масолеҳ, бо винт, парчинмех пайвастанӣ чузъҳо, бо мошини дарздӯзӣ дӯхтану пайвастанӣ матоъ ва ғайра) ба ашёи меҳнат таъсир мерасонанд.

Усули химиявӣ - раванди технологиест, ки ашёи меҳнатро аз ҳисоби реаксияҳои химиявӣ тағйир медиҳад. Ин усул дар саноати электротехникӣ ҳангоми ҳосил кардани баъзе масолеҳи электроизоляцияи ва ноқил, дар соҳаи кишоварзӣ барои мубориза бо зараррасонҳо, дар мошинсозӣ барои муҳофизати металлҳо аз зангзани, дар саноати сабук, истеҳсоли матоъҳои химиявӣ ва ғайра истифода бурда мешавад.

Усули биологӣ - ашёи меҳнат таҳти таъсири равандҳои биохимиявӣ, ки дар организми зинда ба амал меоянд, тағйир меёбад. Масалан, дар саноати ҳӯрокворӣ, химия ва саноати сабук васеъ паҳн шудааст (дар раванди ҳамиркунӣ ҳамроҳ кардани ҳамиртуруш ва расидани ҳамир). Ин усул дар саноати металлургия ҳам дида мешавад. Масалан, аз маъдан ҳосил кардани баъзе филизот (мис, манган, хром ва ғайра).

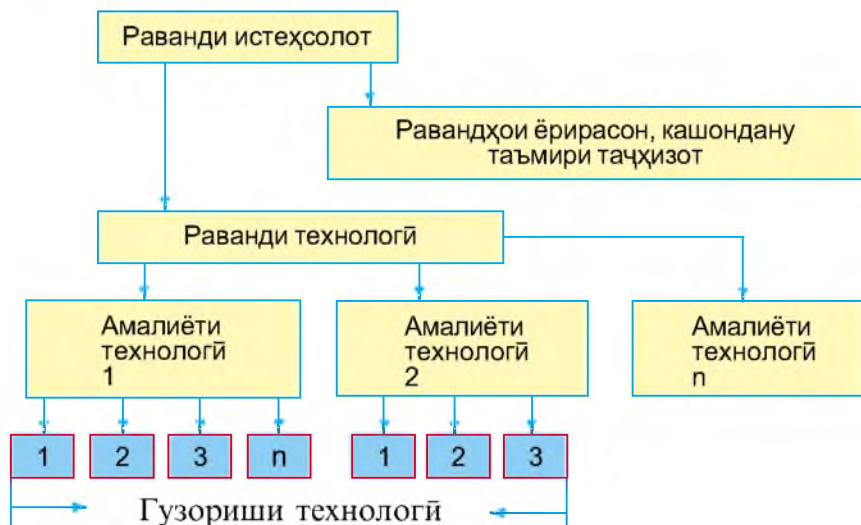
Усули энергетикӣ равандҳои технологиеро дар бар мегирад, ки бо истифодаи бевоситаи энергияи барқ, ҷастваӣ ва намудҳои дигари энергия ба амал бароварда мешаванд. Масалан, ҳосил кардани мис ва алюминий, ки онро бо ҷараёни баландбасомад обутаб медиҳанд ва ғайра.

Раванди технологӣ аз амалиёти технологӣ иборат аст. Амалиёти технологӣ қисми тақмилёфтаи раванди технологиест, ки коргар ё гурӯҳи коргарон муттасил дар як ҷои кор барои як маснуот иҷро мекунанд. Шумо дар раванди меҳнат амалиёти ҷудогонаи технологияи коркарди матоъ, сохтани тарҳи маснуот, буридан, дӯхтан ва ғайраро иҷро мекунед.

Тарҳсозӣ аз тақмили супориши техникӣ, ҳуҷҷати аввала, ки дорои маълумоти асосноки техникаю иқтисодӣ ва талаботи техникӣ нисбат ба маснуот мебошад, оғоз меёбад. Натиҷаи ниҳоии ҳуҷҷати корӣ нақшаи қориест, ки тамоми маълумоти барои тайёр кардан ва назорат намудани маснуот заруриро доро мебошад: нақшаи васлкунӣ, нақшаи ҷузъҳо ва ғайра.

Тасвири умумии равандҳои технологӣ, ки дар соҳаҳои гуногуни истеҳсолоти Тоҷикистон мавҷуданд, ҳеле рангоранг аст. Дар саноати сабук дар мисоли корхонаи дӯзандагӣ бо тарҳсозӣ шинос мешавем.

Сохтори раванди истеҳсолоти Тоҷикистон

Дар сеҳи тарҳсозӣ пеш аз сохтани тарҳи либоси нав андозаи андомро гирифта ё аз рӯи ҷадвали андозаҳои намунавӣ нақша тартиб медиҳанд, ки ин вазифаи тарроҳ (конструктор) аст. Дар ҳар сеҳ мувофиқи маснуоти дар корхона дӯхташаванда матоъ ва қолаб интиҳоб карда, аз рӯи нақша қолаб сохта мешавад. Аз ин рӯ, калон ё хурд кардани ҷузъҳои либос ва интиҳоби намууди мувофиқи он имконпазир аст.

Нақшаи либос бо роҳи андозагирӣ ва партофтани ҳиссаи ҷоқ сохта мешавад. Амсиласозии либос ин идомаи тақмили тарҳ ё намунаи аввалаи либос аст.

Амсиласозӣ техникаи сохтани тарҳи либос аз рӯи ангора мебошад. Дар истеҳсолоти дӯзандагӣ дар вақти сохтани тарҳи либос андозаи андоми дурусту миёнаи одам ба асос гирифта мешавад. Ҳангоми сохтани тарҳи либос се нишондиҳандаро ба назар мегиранд: қад, андоза, ҳаҷми андом.

Дар сеҳи тарҳсозӣ сохтани нақшаро (аз рӯи андозаи муайян ва андозаи намунавӣ) андозаиёдкунии техникӣ бо қолабмистар (хурд ё калон кардани қолаб) меноманд. Он

чӯзъҳои маснуот, ки аз коғаз ё картон сохта мешаванд, қолаб (нусха)-и матоъбӯри ном доранд. Воситаҳои меҳнат дар истеҳсолоти дӯзандагӣ инҳоанд: мошини дарздӯзӣ, таҷхизоти сеҳҳои омодаسازی ва ҷокбӯри.

Ашӯи меҳнат дар истеҳсолоти дӯзандагӣ аз маснуоти бофандагӣ, матоъҳои гуногун, матоъҳои нобофта иборат мешавад. Раванди техникии меҳнат дар истеҳсолоти дӯзандагӣ аз омодаسازیи техникӣ ва технологияи маснуоти дӯзандагӣ оғоз меёбад. Раванди омодаسازیи техникӣ кашидани тарҳ, навиштаҷоти он, муайян намудани хусусиятҳои матоъ, тақмили техникии қолабсозиро дар бар мегирад. Ба раванди омодаسازیю технологияи истеҳсолоти дӯзандагӣ чунин аломатҳо дохил мешаванд: гузоштани қолаб ба рӯи матоъ, буридани маснуот, тайёри ба тақмили либос, тайёр кардани либос бо назардошти хариатаи технологӣ (аз раванди саршавии кор то пурра дӯхтани либосро дар бар мегирад) ва таҷхизот.

Номгӯй ва мазмунӣ ҳуҷҷати технологӣ бо стандарти давлатии **системаи ягонаи ҳуҷҷати технологӣ (СЯҲТ)** муқаррар карда мешавад. Намудҳои асосии ҳуҷҷатҳои технологӣ хариатаи амалиёти маршрути, ангора, дастурамали технологӣ, рӯихати асбобу анҷом мешаванд. Раванди технологӣ асосан се давраро дар бар мегирад: тайёр ва ҳосил кардани масолах, буридан ва дӯхтани масолах. Давраи тайёр кардани масолах дар сеҳҳои қолабгирӣ ба амал меояд. Дар ин ҷо аз масолаҳи аввала ва ашӯи хом масолаҳи ҷӯзъҳои ояндаи маснуот тайёр карда мешавад. Сифати қори коргарони сеҳҳои қолабгарӣ, таҷхизоти техникӣ, истеҳсолоти масолахтайёркуни аз бисёр ҷиҳат ба сарфи ашӯи хом дар корхона вобаста аст. Баъд ҷӯзъҳои тайёро мувофиқи талаботи техникии тақмили масолах ё маснуот ба сеҳҳои дахлдор раво мекунанд.

СОХТАН ВА ТАРТИБ ДОДАНИ НАҚШАИ

ҶАМЪН ВА БОРҲАЛТА

Ҷамън барои асбобҳои майда: шонача, оинача, айнак ва ғайра зарур аст. Борҳалта барои пойафзол ва дигар лавозимоти дарси тарбияи ҷисмонӣ истифода бурда мешавад.

Ҳамён ва борҳалта чилд доранд, ки дар он кисачаи хурдро ҷойгир кардан мумкин аст. Бо мақсади шиносӣ бо кор дар сеҳи тарҳсозӣ, ҷокбури ва дӯзандагӣ шумо метавонед аз рӯи имконият ва бо хоҳиши худ маснуоти дар боло зикршуда, ё ин ки маснуоти соддаи мувофиқро интиҳоб кунед.

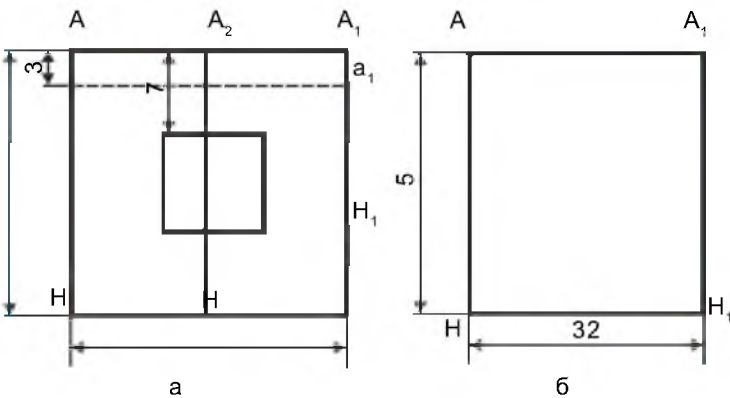
Кори амалии №3

Шиносӣ бо кор дар сеҳи тарҳсозӣ. Тартиб додани нақшаи ҳамён ё борҳалта.

Таҷҳизот:

Нақшаи ҳамён ва борҳалта, қоғаз, қаламҳои ТМ ё М, кайҷӣ, ҷадвал.

Рафти кор

№	Пайдарҳамии кор
1	Бодикқат муайян кардани ченакҳо.
2	Кашидани нақша.
3	Муайян кардани хатҳои асосӣ ва яклухт дар нақша.
4	Худозмоя. Дуруст ва аниқ будани ченакҳоро санҷед.
5	<p>Супориш: Тасвири графикӣ. Аз рӯи хати яклухти нақша мустақилона қолаб тайёр кунед.</p>

Шумо метавонед намудҳои гуногуни борхалтаро интихоб карда, барои худ дӯzed.

Расми 7.
Намудҳои
ҳамаи
ва борхалта

? Саволҳо барои санҷиш:

1. Тахти мафхуми технология чиро мефаҳмед?
2. Вазифаи сеҳи тарҳсозӣ дар чист?
3. Раванди омодаسازیи техникии истеҳсолоти дӯзандагӣ чихоро дар бар мегирад?
4. Ба раванди омодаسازیи технологиҳои истеҳсолоти дӯзандагӣ кадом амалиётҳо дохил мешаванд?

✂ Исро дар хотир доред!

1. Технолог мутахассис доир ба технологияи истеҳсолот аст.
2. Нақша акси ҷузъҳо ва дигар маълумотест, ки ба сохтану санҷидан зарурат дорад.
3. Ангора акси ҷузъҳои дастӣ иҷрошуда ва бе ҷенкунии саҳеҳ мебошад, ки таносуби байни қисмҳои ҷузъро муайян мекунад. Ангора қайди хомакӣ, лоихаи аввалин мебошад.

! Оё шумо медонед?

Технология аз калимаи юнонии *techné* гирифта шуда, маънояш санъат, маҳорат, дониш ва *logos* илм мебошад.

§5. РАВАНДҲОИ ТЕХНОЛОҒИ ДАР СОҲАҲОИ ГУНОГУНИ ХОҶАГИИ ХАЛҚИ ТОҶИКИСТОН

Намудҳои асосии ҳуҷҷати технологӣ аз ҳаритаи ҳатти сайр, ҳаритаи ангораҳо, дастурамали технологӣ, ҳуҷҷати асбобу анҷом иборат мебошанд.

Ҳаритаи ҳатти сайр тасвири раванди технологӣ тайёр кардани маснуот аз рӯи тамоми амалиёт, маълумот доир ба таҷҳизот, асбобу анҷом, масолеҳи истифодашаванда, инчунин баъзе маълумотҳои меъёриро дар бар мегирад.

Дар ҳаритаи амалиёт нисбат ба ҳаритаи ҳатти сайр иҷрои амалиёти ҷудогона мувофиқи гузоришҳо тасвир гашта, тарзи кори таҷҳизот, асбобу абзори назоратӣ ченкунии истифодашаванда нишон дода мешавад. Риояи дақиқи пайдарҳамии корҳои дар ҳуҷҷатҳо муқарраршуда, коидҳои истифода ва тарзи кори техника, интизومي технологӣ шартҳои ҳатмии ба амал баровардани раванди технологӣ мебошад.

Раванди технологӣ ҳосил кардани масолеҳ, сохтани ҷузъҳо ва маснуоти тайёр, васл кардани маснуотро дар бар мегирад. Ин давраҳо - яъне ҳосил кардани масолеҳ, ба шакл даровардан ва васл кардани маснуот дар раванди технологӣ аксари корхонаҳои соҳаҳои хоҷагии халқ ҷой доранд.

Масалан, як бахши раванди технологӣ дар корхонаи дӯзандагӣ ҷокбурӣ мебошад.

РАВАНДИ ТЕХНОЛОГИИ КОР ДАР СЕҲИ ҶОКБҮРӢ

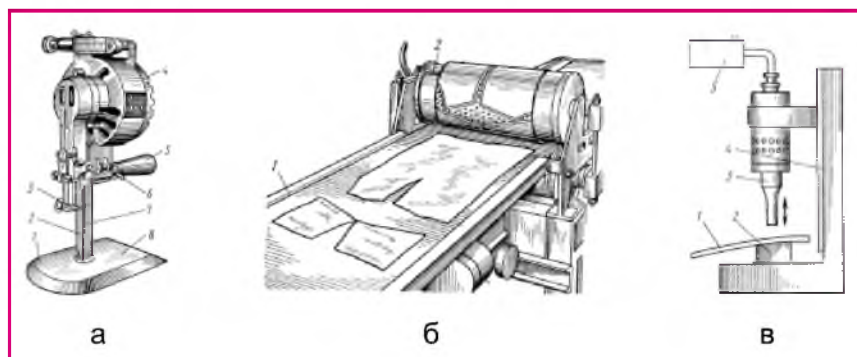
Дар сеҳи ҷокбурӣ чунин амалиёти техникӣ иҷро карда мешавад. Давраи тайёр кардани масолеҳ:

1. Гузоштани матоъ (фарши матоъ).
2. Буриши матои гузошташуда ба қисмҳо.
3. Ҷокбурии ҷузъҳо бо ёрии мошини тасмагӣ, барқӣ, нимаавтоматӣ ва гайра.
4. Пуррагардонӣ ва таҳкунии ҷузъҳои буридашуда.

1. Матоъ аз сеҳи омодаسازی қабул гашта, мутобиқи ҳаритаи буриш бўркашӣ шуда, баъд ба рӯи мизи матоъфаршкунӣ меафтад. Ин корро шахсони махсус - фаршкунандагон

ни матоъ (порагарон) ичро мекунанд. Онҳо дарозии матоъро чен карда, ченаки матоъро ба харитаи фаршкунӣ менависанд ва матоъро рӯ ба рӯ ё тарафи рости матоъро ба поён карда мегузоранд. Вақти гузоштан матоъро ба рӯи мизи барқӣ дуруст, ҳамвор меандозанд ва як тарафи ҳар яке аз қабатҳои матоъро мебуранд. Агар дар раванди фарш кардани матоъ нуқсон кам бошад, нуқсонро дар мобайни қолаб ҷойгир мекунанд. Агар нуқсон калон бошад, дар матоъ нишона мегузоранд ва ба коғаз гузаронида, дар рӯи матоъ мечаспонанд. Баъд назоратӣ матоъро гирифта, нишонро месанҷад ва барои аз ин матои нуқсондор буридани чузъҳои муайян иҷозат медиҳад. Ҳоло дар истеҳсолоти дӯзандагӣ қариб ҳамаи корҳои дастиро мошинҳо иҷро мекунанд. Онҳо барои амалӣ гардондани раванди технологӣ заруранд.

2. Технологияи нав мутаносибан техникаи аз ҳар ҷиҳат навро талаб мекунад. Дар корхонаҳои дӯзандагӣ матоъро бо ёрии мошинҳои махсуси барқӣ мебуранд. Матои гузошташударо бо ёрии мошинҳои барқӣ, нимаавтоматӣ бо корди махсус ё диски чархдор ба 3-4 ҳисса бурида, баъд ба мошини тасмагӣ медиҳанд. Дар сеҳи ҷокбурӣ низ чунин мошинҳои матоъбурии барқӣ, автоматӣ ва нимаавтоматӣ мавҷуданд.

Расми 8. Тарзи буридани матоъ:

а - мошини матоъбурии барқии ЭЗМ-3;

б - тарзи дурусти матоъбурӣ;

в - нақшаи дастгоҳи матоъбурӣ бо усули ултрасадо.

Мошини матоъбурии барқии ЭЗМ-3 барои фарш кардани матоъ то баландии 100 мм истифода бурда мешавад. Мошинро дар рӯи мизи матоъфаршкунӣ бо чор чарх гузошта, баъд бо дастаки эбонитӣ (5) онро ба ҳаракат медароранд.

Дар қисми пеш корд (2) ҷойгир шудааст. Белча (3) барои муҳофизати даст аз буридан ва фишорорӣ ба қисми болои матои фаршшуда хизмат мекунад. Матои фаршшуда барқад (2) бурида мешавад. Мошин дар таҷгоҳ (7) мустаҳкам карда шудааст, муҳаррики барқӣ (4) барои васл кардани тумблер хизмат мекунад. Ба платформа (8) дастак (7) мустаҳкам ва лапар (*козирёк*) (1) пайваست карда шудааст.

Мошини матоъбурию барқии РЛ-6 тасмаи чоргоҳест, ки тасмаи чархгардон онро ба ҳаракат медарорад. Мошини мазкур матои фаршшударо мебурад ва корди он бо суръати 20 м/с ҳаракат мекунад.

Усули ратсионалӣ - мошини махсусе, ки барои тез бурида ни шумораи зиёди қолабҳо пешбинӣ шудааст. Дар ин усул лӯлапечи матоъ аз байни ду наварди даврзанандае, ки корд ва фишордиҳак доранд, мегузарад. Кордро дар навард маҳкам мекунанд. Асбоби буранда аз пӯлод буда, ба мошине, ки дар он як қабат матои трикотажӣ ҷойгир аст, васл карда мешавад.

Усулҳои гуногуни буридани матоъ мавҷуданд: буридани матоъ бо мошини буриш (резак), бо ёрии усулҳои барқӣ, ултрасадоӣ, микроплазмагӣ ва нури лазерӣ.

3. Дар сеҳи омодаسازی тавассути мошини матоъбуриӣ дар як вақт якчанд қолабро ҳамроҳи матоъ мебуранд. Он аз мизи дарози матоъфаршкунӣ иборат аст. Дар сари миз оина гузошта шудааст. Ҳангоми аз рӯи миз гузаштани матоъ нуқсонҳои он дар оина намудор мешаванд. Ҷои нуқсондори матоъро нишона гузошта, онро дар коғаз менависанд ва коғазро ба матоъ медӯзанд. Дар давоми миз мошини матоъбурии нимаавтоматӣ ҷойгир шудааст. Ба рӯи миз якчанд қабат (40-250 қабат ва аз он ҳам зиёдтар) матоъро мегузоранд. Дар ин ҳолат навъи матоъ, сохт ва хусусияти он ба назар гирифта мешавад. Ҳангоми бо ин усул дар мизи махсуси дароз гузаштани матоъ бар ва дарозии матоъ хатман

бояд як хел бошад. Агар матоъ нуксон дошта бошад, баъзе чузъҳо нопурра бурида мешаванд. Дар вақти буридани чузъҳо якбора ҳиссаи чокро ба қолаб илова мекунанд. Дар сеҳи матоъбурӣ ҳар як амалиёт бояд муайян бошад. Матоъро нағз таҳ карда, ҳамроҳи қолаби чузъҳои либос ба мизи тайёри медиханд. Баъд матоъро чен карда, нуксони онро муайян намуда сипас мебуранд. Қолабҳо микдоран зиёд, вале ба намуни амалиёт бояд мувофиқ бошанд. Пораҳои нуксондорро барои манжет, киса, гиребон ва ғайра истифода мебаранд.

4. Баъд дар рӯи мизи махсус шумораи зиёди чузъҳои мувофиқро як ҷо ҷамъ ва таҳ карда, ба чузъдонҳои алоҳида меандозанд. Сипас ба масолеҳи таҳкарда ҳаритаи хатти сайр тартиб дода, дар он рақами чузъдон, шумораи чузъҳо, номи маснуот, маълумоти андозаро менависанд ва чузъдони чузъҳои буридашударо ба сеҳи дӯзандагӣ месупоранд. Дӯзанда аз рӯи он маснуотро пурра медӯзад. Дӯзанда барои дӯхтани паҳлӯи маснуот, қат кардани бари доман, нӯги остин мошинҳои махсусро истифода мебаранд.

БУРИДАНИ МАТОЪ БАРОИ ҲАМЁН Ё БОРҲАЛТА

Пеш аз буридан бояд матоъро интиҳоб кард. Барои маснуоти интиҳобкарда матои яклухту пораҳои матои чинсӣ, матои плашворӣ ё дигар матои мустаҳкамро истифода ме-

Расми 9. Сеҳи чокбурӣ - буранда

баранд. Маснуотро бо селлофани полиетиленӣ ё филюз (ба асос тавассути дарзмоли барқӣ часпонда мешавад) рӯйкаш кардан мумкин аст.

Кори амалии №4

Шиносой бо кори сеҳи чокбурӣ. Буридани маснуоти ҳамён ё борхалта

Таҷҳизот: қолаби ҳамён ва борхалта бо микёси 1:1, чадвал, ченактасма, қалам, бўр ё собуни дастшӯӣ барои кашидани хатҳо, қайчӣ.

Буридани ҳамён ё борхалта

Рафти кор

№	Пайдарҳамии кор
1	Аз назар гузаронидани қолаб.
2	Интихоб кардани матоъ ва аз назар гузаронидани матоъ ва ё пораҳо.
3	Ҷобаҷогузори қолаб ба рӯи матоъ.
4	Гузаронидани хатҳои асосӣ ва суробӣ.
5	Буридани матоъ.
6	Дар вақти буридан қоидаҳои техникаи бехатарии кор бо қайчӣ ва сӯзанакҳоро риоя кунед.
7	<p>Худозмоя:</p> <ol style="list-style-type: none"> Ба дурустии хатҳои асосӣ ва фосиладор аҳамият диҳед. Ҷои буридашудаи матоъ бояд рост ва зебо бошад. <p>Супориш: Мустақилона, таҳти назорати муаллима қоидаҳои гузоштани қолаб ба рӯи матоъро риоя карда, қолаби ҳамён ё борхалтаро ба рӯи матоъ гузошта, ҳиссаи чокро ба эътибор гирифта, матоъро бо риояи қоидаҳои техникаи бехатарӣ буред.</p>

✂ Инро дар хотир доред!

Қолаб - нусхаест аз картон, қоғаз, клеёнка, ки ба рӯи он нишона гузошта, ҷузъҳои маснуотро мебуранд.

Қолабсозӣ - касбест дар саноати сабук; қолабсоз - шахсе, ки қолаб месозад. Ӯ бояд тарзи андозагирии қолаб, техникаи сохтани нақшаи андозаҳои гуногун, қоидаҳои тарҳсозии маснуот, шароитҳои техникӣ ва усулҳои тайёр кардани қолабҳоро хуб донад.

? Саволҳо барои санҷиш:

1. Дар сеҳи чокбурӣ кадом корро иҷро мекунанд?
2. Пеш аз буридани матоъ ба нуксони он чӣ тавр аҳамият додан лозим аст?
3. Тарзи ба рӯи мизи матоъбурӣ гузоштани матоъро фаҳмонед.

§6. НАЗОРАТ БА СИФАТИ МАҲСУЛОТ

Вазифаи асосии истехсолоти имрӯза баланд бардоштани сифати маснуот мебошад. Истехсоли либосҳои хушсифат ҳамон вақт даст медиҳад, ки ба сифати маснуот дар ҳама марҳалаҳои истехсолоти дӯзандагӣ назорат бурда шавад. Маснуоти истехсолшуда бояд хушсифат, ба талаботи мӯдҳо ҷавобгӯ, бо намудҳои гуногун ва ороишоти ҳархела дӯхта шуда бошад.

Аз қабули буридани матоъ то супоридани маснуоти тайёр ҳуҷчатҳои техникӣ мавҷуданд, ки дар ателе ва корхонаҳои дӯзандагӣ дар асоси онҳо сифати маснуотро назорат мекунанд. Дар ин ҳуҷчатҳо ном, шумора, вазифа, намуди иҷроиши маснуот дода шудааст. Назорати пешакӣ санҷидану тафтиши сифати матоъ то замони такмили он мебошад. Ин намуди санҷиш дар сеҳи омодакунӣ ба амал бароварда мешавад. Лӯлапечии матоъро дар дастгоҳ чен карда месанҷанд, ки он чанд метр аст, васеии матоъ ва нуксони онро муайян месозанд.

Дар байни ду амалиёти техникӣ назорати мобайнӣ иҷро мешавад. Маснуоти фабрикаӣ дӯзандагӣ ва ателеҳо бояд ба стандарт мувофиқ ва ба шартҳои техникӣ ҷавобгӯ бошад. Сифатнокии маснуоти дӯзандагӣ бо ченаки шартӣ балғузори баҳо дода мешавад. Маснуот ҳамон вақт хушсифат ҳисобида мешавад, ки ба он 40 балл дода шавад. Барои баҳо додани маснуоти тайёр 3 гурӯҳи нишондиҳандаҳо интихоб карда шудааст:

1. Нишондихандаи эстетикӣ (зебой) - 20 балл.
2. Нишондихандаи конструктивӣ - 10 балл.
3. Нишондихандаи технологӣ - 10 балл.

Нишондихандаи эстетикӣ аз мувофиқат кардани шаклу тарҳи маснуот ба шартҳои техникӣ, ба ранги матоъ, ришта, тугма, чангак ва дигар намудҳои масолеҳ иборат мебошад.

Нишондихандаи конструктивӣ - босифат сохтани нақшаи тарҳи либос, ба андоми одам мувофиқ будани он аст.

Асоси нишондихандаи технологиро дарзҳои бе ҳалқапартоӣ ташкил медиҳанд.

Маълумот оид ба қабули давлатии маҳсулот

Ба ҳар як маснуот хосиятҳои махсус ҳосанд, ки сифати онро тавсиф мекунанд. Барои матоъ гафсӣ, гичимшавӣ, кашӣшхӯрӣ хос мебошад. Нишонаҳои сифатӣ барои тамоми маснуот аз мустаҳкамӣ, шинамӣ, зебой иборат буда метавонанд. Назорати сифати маҳсулот қисми муҳимтарин ва ҳатмии раванди технологӣ дар соҳаи истехсолот аст. Қисми асосию таркибии раванди технологӣ чен кардани бузургҳои гуногуни маснуот мебошад.

Дар раванди тайёр кардани чузъҳо бештар андозаҳои он, аз меъёр дур шудани шакл ва намуди он, сифат ва андозаҳои дигар таҳти назорат гирифта мешаванд. Ба системаи назорат, ки сақати (брак) технологияи маҳсулотро истисно мекунанд, на танҳо ченкунӣ, балки усулҳои дигари муқоиса ва озмоиш дохил мешаванд.

Дар системаи назорати сифати маснуот, ки марбути истехсолоти муосир аст, техникаи электронию ҳисобкунӣ ба таври васеъ истифода мешавад. Бо ҷорӣ шудани он раванди дарёфти норасоӣҳо тезтар гашта, галатҳои андозагирӣ кам шудаанд. Дар шароити пешрафти илмию техникӣ баланд бардоштани сифати маҳсулот мавқеи махсусро ишғол мекунанд. Мақомоти қабули давлатӣ на танҳо сифати маснуоти тайёрро тафтиш мекунанд, инчунин тамоми рафти раванди истехсолот (аз нигоҳ доштани ашёи хом то масолеҳи нимтайёру тайёр)-ро таҳти назорат мегиранд.

Кормандоне, ки қабули давлатии маҳсулотро ба амал мебароранд, якҷоя бо намояндагони шӯъбаи тафтишоти сифати корхона сабаби сақат (*брак*)-ро таҳлил мекунанд, барои бартараф кардани он кӯмак мерасонанд. Намояндагони қабули давлатӣ метавонанд дурустии иҷрои ҳар як амалиёти технологӣ, хифзу эҳтиёти тамоми таҷҳизоти технологӣ ва воситаҳои назорату ченкуниро тафтиш кунанд, дар сурати риоя накардани ягон шарту шароити техникӣ ё талаботи стандарти давлатӣ истехсоли маҳсулотро боздоранд.

Маснуоти буридашуда ва қолабхоро якҷоя бо вараки технологӣ ба сеҳи дӯзандагӣ мефиристонанд. Дар истехсолоти хочагии халқи ҷумҳурӣ истехсолоти дӯзандагӣ ҷои асосиро мегирад. Дар солҳои охир ҷойи корҳои дастиро истехсолоти калони механиконидашуда гирифтааст: мошинҳои барқӣ, махсус, универсалӣ, нимаавтоматӣ, автоматӣ якбора якҷанд амалиёти технологиро иҷро мекунанд.

Дар истехсолоти дӯзандагӣ мошинҳои дарздӯзии классии 597 ва классии 1097 васеъ истифода бурда мешаванд, ки якбора ду амалиётро иҷро мекунанд: ҷузьҳои маснуотро медӯзанд ва ҳам ҷои буриши канорино такмил медиҳанд, ё ин ки дар вақти дӯхтани матои ороишӣ ё тасмаи ороишӣ дарҳол як ё якҷанд қаторро кӯк мезананд ва якбора чин-чинро ҳам омода месозанд. Ҷои буриши маснуоти ороиширо бахиядӯзӣ мекунанд ё тавассути чадвалҳои автоматӣ ҳам медӯзанд ва ҳам ҷои буришро ба масофаи ченаки муайян мебуранд.

Расми 10.

Акси мошинҳо

Кори амалии № 5

Шиносой бо кори сеҳи дӯзандагӣ.

Дӯхтани борхалта ва ҳамён.

Таҷҳизот: Матоъҳои буридашуда, сӯзан, ришта, қайчӣ, мошини дарздӯзӣ, дарзмол.

1. Рафти кор: Дӯхтани борхалта

№	Пайдарҳамии кор
1	Чокҳои канорӣ, поёни ва паҳлӯиро аввал дастӣ дарз занед ва баъд бо мошин дӯзед.
2	Дар поёни борхалта ба рӯи чокҳо 2 тасмаи бахмалӣ, чармин ё пашмин гузошта дӯзед.
3	Аз канори болои борхалта ба тӯли 8-10 см 6 тасмачаро дар масофаи якхела шинонед, ки аз он тасма ё камарбанди ресмонии аз ҳамин хел матоъ дӯхташуда хоҳад гузашт.
4	Барои ороиши иловагӣ тугмаҳои филизӣ ё пластмас-сиро истифода баред.
5	Худозмоя: 1. Ба зебоии чокҳо аҳамият диҳед. 2. Бояд камарбанди ресмонӣ чандон ғафс набошад.
6	Супориш: Мустақилона, таҳти назорати муаллима қисмҳои буридаи ин маснуотро, бо риояи талаботи техникии, ҳиссаи чокро гузошта, аввал дастӣ, баъд бо мошини дарздӯзӣ дӯзед.

2. Рафти кор: Дӯхтани ҳамён

№	Пайдарҳамии кор
1	Аввал бояд занҷирак (молния)-ро ба канори чузъ, бо масофаи 1-2 мм аз ҷои қатшуда пайваст кунем.
2	Бурриши канории чузъҳоро аз тарафи чап то 7-10 мм қат мекунем.
3	Чокҳои канориро аввал дарз зада, баъд бо мошини медӯзанд.
4	Худозмоя: а) Ба зебоии чокҳои канорӣ аҳамият диҳед. б) Ба сифати чокҳои пайвасти занҷирак аҳамият диҳед.

! Оё шумо медонед?

Стандарт аз калимаи *Standard* гирифта шуда, маънояш намуна, нусха, қолаб ва андозаи маснуоти яхела мебошад.

Истифодабарии стандарт ба бехтар шудани сифати маҳсулот, баландшавии сатҳи унификатсия (яксоншавии маҳсулот), тараққӣ додани автоматонии равандҳои истеҳсолот, афзоиши самарабахшӣ, истифодабарӣ ва таъмири таҷҳизот, маҳсулот ё маснуот мусоидат мекунад.

? Саволҳо барои санҷиш:

1. Ба сеҳи дӯзандагӣ чӯзъҳои либосро дар кадом ҳолат месупоранд?
2. Барои муайян кардани сифати маснуот кадом нишондиҳандаҳо ҳатмӣ шумурда мешаванд?
3. Барои санҷидани сифати маснуоти дӯхтаатон кадом коидахоро риоя кардед?

МАЪЛУМОТ ОИД БА ТАРЗҲОИ МУҲОФИЗАТИ ТАБИАТ АЗ ТАЪСИРИ ПАРТОВҲОИ ЗАРАРНОКИ ИСТЕҲСОЛОТ

Равандҳои технологӣ дар ҳар соҳаи истеҳсолоти моддӣ ба муҳити атроф таъсир мерасонанд. Агар таъсири технологӣ нодуруст бошад, пас оқибати он манфӣ хоҳад буд.

Микёси таъсири манфии истеҳсолот ба муҳити атроф бевосита аз сифати технологияи истифодашаванда вобаста аст.

Дар ҷумҳурии мо ба муҳофизати обу ҳаво аҳамияти махсус дода мешавад. Барои муҳофизати табиат аз партовҳои зарарнок дар корхонаҳои саноатӣ аз дастгоҳи махсуси газтозакуний ва ҷангтозакуний истифода мебаранд. Вазифаи муҳими муҳофизати табиат бехтар кардани ҳолати захираҳои оби ҷумҳурий мебошад. Обҳои ифлоси корхонаҳо моддаҳои барои табиат хатарнок дошта метавонанд.

Василаи муҳими муҳофизати табиат тақмили комплекси ашёи хом мебошад. Дар ҷунин тарзи коркард партовҳои истеҳсолот хеле кам карда мешаванд. Татбиқи ҷамъаҷонибаи тақмили комплекси ашёи хом имкон медиҳад, ки партовҳои

як корхона дар корхонаи дигар ҳамчун ашёи хом истифода бурда шаванд.

Ҳамин тарик, тамоми захираҳои табииро бо роҳи коркарди дубора ба маҳсулоти ғоиданок табдил додан мумкин аст. Барои ҳосил кардани нахҳои химиявӣ, ки ба сунъӣ ва синтетикӣ чудо мешаванд, партовҳои чӯб, тахта, филиз, шишаро истифода мебаранд.

Саломатии инсон аз муҳити зист вобаста аст. Инсон дар муҳити хона ба талаботи гигиенӣ риоя мекунад. Аз шуши одам дар як шабонарӯз қариб 15-17 метри кубӣ ҳаво мегузарад ва ин ҳаво бояд тоза бошад. Бинобар он, дар фасли зимистон пагоҳӣ ва пеш аз хоб бодпарвои тиреза, дар фасли баҳор пурра дар давоми рӯз тирезаро кушода мондан лозим аст. Барои ба хона надаромадани мағас ба он дока мезананд, ба бодпарвои тиреза когазро борик-борик бурида мечаспонанд.

Ҳавои хонаро бугҳои дар вақти пухтани таом чудошуда ифлос мекунанд. Бинобар ин, сарпӯши деғро доим пӯшондан зарур менамояд, кӯшиш кардан лозим аст, ки таом насӯзад ва ба рӯи плита наафтад. Тирезаи ошхона бояд доим кушода ва дари хонаи асосӣ пӯшида бошад, чунки аз газхона ҳар хел бӯӣ ба хона медарояд ва ба сару либос мешинад, алаҳхусус бӯи моҳибирён. Ҳавои ифлос дар хона доим дар ҳаракат буда, аз фарш ба боло ҳаракат мекунад, ба гулӯ даромада, ба шуш мегузарад ва боиси сар задани бисёр касалиҳо мегардад. Бинобар ин, аз хона ҳавои ифлосро баровардан лозим аст.

Хона бояд тоза ва хушк бошад. Назорат кунед, ки кунҷҳои фаршу хона мағор накунанд ва бӯи мағор наояд. Намноқӣ дар хона аз ҳисоби хушк кардани лавозимот, либос, ҷӯшондани либос дар зарфи бесарпӯш ба вучуд меояд.

Кам тоза кардани ҳавои хона ба саломатӣ зарар дорад. Ҳавои хона дар фасли зимистон бояд бисёр гарм набошад, чунки кас аз хонаи гарм ба берун баромада касал мешавад.

Дар фасли баҳор нурҳои офтоб ғоидаоваранд. Барои он ки нури офтоб ба хона зиёдтар дохил шавад, шишаи тире-

заҳо бояд доим тоза бошанд. Дар ифлосихои ба замин нишаста, дудҳои ҳархела, дуди аз мошинҳо ва техникаи кишоварзӣ хориҷшуда қариб 200 намуди моддаҳо мавҷуданд, ки аз ин миён фақат 5-тоашон беаҳраранд. Аз ҳисоби партовҳои комплекси қорводорӣ ҳаво, замин ва об аҳраролуд мешаванд, ки ба организми инсон таъсири манфӣ мерасонанд. Бинобар ин, дар назди экологҳои шаҳру ноҳияҳо, вилояту ҷумҳурий вазифа гузошта шудааст, ки об, ҳаво, заминро то тавагонанд тоза нигоҳ доранд.

Бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э.Ш.Раҳмонов соли 2003-ро соли оби тоза ва солҳои 2005-2015-ро солҳои ҳифзи оби тоза эълон карданд. Бинобар ин, мо бояд ба тозагии замин, ҳаво, об дар ҳар ҳавлиаи хона, мактаб, кӯча эътибори ҷиддӣ диҳем.

Расми 11. Оби тоза - дунёи покиза

? Саволҳо барои санҷиш:

1. Барои тоза кардани ҳавои хона кадом қоидаҳоро риоя кардан лозим аст?
2. Барои мағор накардани хона иҷроӣ кадом қорҳо ҳатмӣ менамояд?
3. Партовҳои боқимондаро дар истехсолот бо кадом роҳ барои истехсоли нахҳо қор мефармоянд?

ИНТИХОБИ КАСБ

§ 7. КАСБҲОИ ХОҶАГИИ ХАЛҚ. ТАСНИФИ КАСБҲО

Касб як навъи фаъолияти меҳнатӣ аст, ки тайёрии махсусро талаб мекунад. Касб ҳосил кардани дониши мувофиқ ва малакаи амалии он мебошад. Дар ҳаёти ҳаррӯза бо бисёр касбҳое вомехӯред, ки шиносӣ бо онҳо аз аҳамият ҳолӣ нест. Аз байни онҳо касbero, ки ибтидои фаъолияти меҳнатии шахс хоҳад гашт, чӣ тавр бояд интиҳоб кард? Дар ин кор ба шумо таснифоти касбҳо ёрӣ мерасонад.

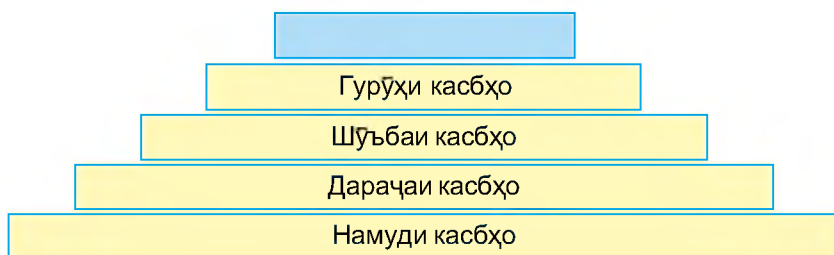
Ҳангоми омӯзиши бештари фанҳо шумо бо чӣ хел тасниф шудани мавзӯҳо, далелҳо, ҳодисаҳои гуногуни соддаи мураккаб ва монанди инҳо шинос мешавед. Олами набототу ҳайвонот ба намудҳо, синфҳо, оилаҳо тақсим мешавад.

Нишонаҳои гуногунро ҳамчун асоси таснифоти касбҳо қарор додан мумкин аст. Касбҳоро аз рӯи ҳарфи аввали номашон тақсим қардан мумкин аст, аммо ин барои касб-интиҳобкунӣ мувофиқ намеояд, чунки наврасону ҷавонон номи касbero доништан мехоҳанд.

Касбҳоро аз рӯи мансубияташон ба соҳаҳои хоҷагии халқ низ тақсим қардан мумкин аст. Ин тарзи таснифоти касбҳо барои роҳбарони корхонаю муассисаҳои таълимӣ мувофиқ буда, барои шахсони касбинтиҳобкунанда мувофиқ нест. Дар саноати дӯзандагӣ касбҳои гуногун мавҷуданд: тарҳсоз, конструктор, танзимгари таҷҳизоти технологӣ, муҳосиб, буранда, дӯзандазани моторист, челонгар, иқтисодчӣ ва ғайра.

Ҳама гуна меҳнат олот ва воситаҳои худро дорад. Ниҳоят, барои одам дар ҷӣ гуна шароит сурат гирифтани кор хеле аҳамият дорад. Маҳз аз рӯи ҳамин аломатҳо касбҳоро тасниф мекунанд, ки барои интихоб мувофиқ аст. Ин таснифотро дар нақша ба шакли пирамидаи чаҳорзинагӣ тасвир намудаем: намуди касбҳо, дараҷаи касбҳо, шӯъбаи касбҳо, ғурӯҳи касбҳо.

Росткунҷаи холии болоӣ барои нишон додани касби ояндаи шумо пешбинӣ шудааст.

Нақшаи 5. Нақшаи умумии таснифи касбҳо

ТАСНИФИ КАСБҲО

Вобаста ба меҳнат тамоми касбҳоро ба панҷ намуд тақсим кардан мумкин аст.

1. «Одам – табиат». Дар ин маврид табиати зинда предмети меҳнат ба шумор меравад. Ба он касбҳои тухмипарвар, меваю сабзавоткор, лаборанти нозирот (инспексия)-и давлатӣ, чорводор, лаборанти таҳлилгари химиявию бактерияшинос, зоотехник, агроном тааллуқ доранд.

Чунин тақсимот маъноӣ онро надорад, ки меҳнати одам аз рӯи намуди касби «Одам – табиат» танҳо ба ашёи дар боло номбаршуда хос асту бас.

Масалан, растанипарвар дар коллектив кор карда, аз техникаи ғуногун истифода мебарад. Ба вай лозим меояд, ки ба масъалаи баҳисобгирӣ машғул шуда, ба меҳнати худ аз нуктаи назари иқтисодӣ баҳо диҳад. Предмети асосии кори ӯ растанӣ ва муҳити сабзиши он мебошад.

Дар вақти интихоби касби «Одам – табиат» як ҷиҳати дигарро ҳам ба назар гирифтани лозим аст. Хусусияти хоси объектҳои биологии меҳнат дар он аст, ки онҳо мураккаб ва тағйирёбанда буда (аз рӯи қонунҳои дохилӣ), қолабӣ нестанд. Набототи ҳайвонот ва ҳам микроорганизмҳои зинда калон шуда, инкишоф меёбанд, инчунин ба касалиҳо гирифта мешаванд, мемиранд. Шахсе, ки дар ин соҳа кор мекунад, бояд на танҳо доир ба табиати зинда маълумот дошта бошад, балки тағйироти имконпазири онро, ки гоҳе такроршавандаанд, пешбинӣ карда тавонад.

2. «Одам - техника». Дар ин намууди касб предмети асосии меҳнат объектҳои техникӣ (мошинҳо, механизмҳо ва монанди инҳо) ва намудҳои энергия мебошанд.

Объектҳои табиати ғайризинда (сарватҳои замин, хок, об, маҳсулоти ҷангал ва кишоварзӣ) аз бисёр ҷиҳат ба онҳо монандӣ доранд.

Дар намууди касби «Одам - техника» фақат кор бо техника нест, монанди он ки ронандаи троллейбус хангоми рондан бо мусофирон ҳам сарукор дорад. Дар байни касбҳои «Одам - техника» касбҳои зерин мавҷуданд: касбҳои оид ба истеҳсоли шудгори замин, сохтани пардохтани чинсҳои кӯҳӣ, булдозерчӣ, дизелисти дастгоҳи пармагарии вобаста ба корҳои кӯҳӣ, муҳандис - геолог, муҳандис, бофанда, дӯзанда, мотористзан, технолог ва ғайра.

Касбҳои доир ба таҳияи маҳсулоти кишоварзӣ: ошпаз, нонпаз, муҳандис-технолог оид ба истеҳсоли маҳсулоти хӯрокворӣ ва ғайра.

Маҳсусан дар соҳаи техника барои навоҷарӣ, таҳайюлот ва эҷодкории техникӣ имкониятҳои калон мавҷуданд. Одам, бар иловаи муносибати эҷодкорона доштани нисбат ба кор, дар соҳаи техника (чун дар тамоми соҳаҳо) бояд ба интизоми баланди эҷодкорӣ соҳиб бошад.

3. «Одам - одам». Дар ин соҳа предмети асосии меҳнат ҳуди одам аст. Дар ин маврид касбҳои зеринро ҷудо кардан зарур аст:

Касбҳое, ки бо таълиму тарбияи одамон, ташкил наму-
дани коллективҳои бачагон алоқаманданд: мураббии муас-
сисаҳои томактабӣ, устои таълими истехсолот, омӯзгор ва
гайра. Касбҳое, ки бо хизматрасонии маишӣ ва савдо ало-
қаманданд: фурӯшанда, сартарош, қабулкунандаи фармои-
шоти маркази қабули комплексӣ ва гайраҳо.

Касбҳое, ки бо хизматрасонии иттилоотӣ ва иттилоотию
бадсии одамон ва роҳбарӣ ба коллективи бадеӣ алоқаман-
данд: алоқачии байнишаҳрӣ, корманди бахши маълумот,
роҳбалади саёҳат ва кормандони клуб, дирижёр ва гайра.
Касбҳое, ки бо хизматрасонии тиббӣ алоқаманданд: фелд-
шер, ҳамшираи шафкат, духтур ва гайра.

Мазмуни асосии меҳнати касбҳои вобаста ба «Одам-
одам» маънои ҳамкории байни одамонро дорад. Қисми му-
ҳими ин ҳамкорихоро муносибати байниҳамдигарии ода-
мон ташкил медиҳад, бо одамон кор кардан ҳаргиз осон нест.
Масалан, фурӯшанда дар кори харрӯза бо бисёр одамон му-
носибат мекунад. Харидорон гуногун мешаванд: боодоб, бе-
одоб, сергап, дар интиҳоби мол бечуръат. Вазифаи фурӯ-
шанда бо одамони гуногун забон ёфта, ҳамеша оромона,
боназокат, боодобона муносибат карда тавоништан аст.

Ба муносибати байни одамон сарфаҳм рафта, доништани
сифати шахсии онҳо зарур мебошад.

4. «Одам - системаи аломат». Дар ин намууди касбҳо пред-
мети асосии меҳнат аломатҳои шартӣ, рекламаҳо, кодҳо,
забонҳои табиӣ ва сунъӣ мебошанд. Одамони имрӯза дар
олами аломатҳо ва системаи аломатҳо-матнҳо, нақшаҳо,
харитаҳо, чадвалҳо, формулаҳо, аломатҳои роҳ зиндагӣ
мекунанд.

Ба намууди касбҳои «Одам-системаи аломат» касбҳои зе-
рин дохил мешаванд: алоқачӣ, муҳаррири техникӣ, муҳосиб,
муҳандис, оператори мошини ҳисоббарор, нақшакаш ва
гайра. Ҳангоми такмили иттилоот дар шакли тафтиш, ба-
ҳисобгирӣ, таҳияи маълумотҳо, инчунин ба вучуд овардани
аломатҳо системаи аломатҳо ба миён меояд.

5. «Одам – образи бадеӣ». Дар ин намуди касбҳо предметҳои асосии меҳнат образи бадеӣ ва усулҳои ба вучуд овардани он мебошад. Дар ин ҷо касбҳои зеринро ҷудо кардан мумкин аст: касбҳои вобаста ба ҷаҳоншиносӣ - устоди меҳнатҳои хушнамуд, сангтарош, электротехники рӯшноӣ (дар театр), тарроҳ - моделсозии пойафзол, либос, расмони графика ва ғайра.

Касбҳои вобаста ба ҷаҳоншиносӣ: пианинонавоз, роҷаҳнавоз, артисти оркестр, бастакор ва ғайра.

Касбҳои вобаста ба ҷаҳоншиносӣ адабию бадеӣ: муҳаррири адабиёти бадеӣ, адиб, мусаллах ва ғайра.

Яке аз хусусиятҳои касби «Одам-образи бадеӣ» он аст, ки қисми зиёди меҳнати ӯ аз назари мардум пинҳон мемонад. Масалан, артист барои якҷанд дақиқа ба сазна баромадан ҳар рӯз соатҳои дароз меҳнат ва саъю кӯшиши махсус мекунад.

Ба ҳамин тариқ, мо панҷ намуди касбҳоро дида баромадем. Онҳо қабати якуми пирамидаи ташкил медиҳанд.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қариб 500 намуди касб мавҷуд аст, лекин касби аз ҳама зарурӣ касби коргар мебошад. Бо дасти коргар бехтарин ва нозуктарин маҳсулотро тайёр мекунад. Коргарҳо дар ҳама соҳаҳои хоҷагии халқи Ҷумҳурии Тоҷикистон кор мекунад. Масалан, дар саноати сабук - дӯзанда, бофанда, ресанда, буранда; дар саноати ҳуруқворӣ - ошпаз, қаннод, пешхизмат, нонвой; дар соҳаи хоҷагии кишлук - говдӯш, мурғпарвар, пахтакор, муҳандис, сармуҳосиб, сохтмончи, ронанда, челонгар, дуредгар ва монанди инҳо. Зиёда аз 120 намуди касбҳоро дар техникумҳои махсуси ҷумҳурии тайёр мекунад.

Шумораи зиёди коргарон дар комбинатҳои таълимии худӣ истеҳсолот ба тарзи фардӣ ё гурӯҳӣ, тахти роҳбарии мутахассиси соҳибтаҷрибаи истеҳсолот тайёр карда мешаванд. Аз сабаби он ки илму техника тараққӣ карда истодаасту дар ҳама ҷо компютеркунонӣ ҷараён дорад, коргар бояд маълумоти миёнаи пурра дошта бошад ва бо техника кор карда тавонад.

Чойхонаи «Роҳат» - анвои хӯроқҳо

Ҷадвали 1

Хӯришҳо	Нарх	Миқдор
1	2	3
Ассортӣ аз гӯшт	7 с. 00 д.	350 гр.
Салати «Оливе»	1 с. 80 д.	200 гр.
Салати «Винегрет»	0 с. 80 д.	200 гр.
Салат аз сабзавоти тару тоза	2 с. 00 д.	200 гр.
Салати намакин	1 с. 00 д.	250 гр.
Чакка	0 с. 50 д.	130 гр.
Чурғот	0 с. 80 д.	300 гр.
Салати фармоишӣ (мимоза, римӣ,)	3 с. 00 д.	300 гр.
Гӯшти ҷӯшонидашуда	3 с. 20 д.	100 гр.
Таомҳои якум		
Лағмон (пурра)	2 с. 60 д.	50/500
Лағмон (нима)	1 с. 60 д.	30/300
Борш (украинӣ)	2 с. 40 д.	50/500
Шӯрбо	2 с. 40 д.	65/500
Угро бо ғелак	2 с. 40 д.	83/500
Мастоба	2 с. 40 д.	60/500
Рассолник	2 с. 40 д.	65/500
Хомшӯрбо аз гӯшти мурғ	2 с. 40 д.	65/500
Окрошка бо гӯшт	2 с. 40 д.	55/500
Шӯрбо-Пити	2 с. 80 д.	68/500
Таомҳои дуюм		
Чӯчабирён (пурра)	7 с. 00 д.	250/20
Чӯчабирён (нима)	3 с. 50 д.	125/10
Қимакабоби киевӣ (бе хӯриш)	5 с. 00 д.	160 гр.
Мурғи лаҳм дар кляр (фармоиш - 1 соат)	4 с. 00 д.	155 гр.
Мурғи дар грилл тайёршуда	14 с. 00 д.	500 гр.
Қимакабоби мурғӣ (фармоиш - 1 соат)	4 с. 00 д.	133 гр.
Моҳибирён	6 с. 00 д.	150 гр.
Гӯштбирён (қайла)	4 с. 70 д.	205/20
Занбӯруғбирён (фармоиш - 1 соат)	3 с. 00 д.	75/30
Гӯшти гов бо занбӯруғ (бирён, бо қаймоқ-1 соат)	5 с. 00 д.	75/40/30
Бифстроган (бе хӯриш)	3 с. 00 д.	80/100
Лангет (бе хӯриш)	2 с. 90 д.	80/30
Кабоби «Роҳат»	3 с. 00 д.	

1	2	3
Мантуи «Роҳат»	2 с. 20 д.	210/20/4
Сихкабоб аз гӯшти гов	3 с. 40 д.	105/20
Сихкабоб аз гӯшти гӯсфанд	3 с. 70 д.	100/30
Сихкабоб аз гӯшти мурғ	2 с. 20 д.	210/20/4
Сихкабоб аз қима	3 с. 40 д.	105/20
Сихкабоби рӯлет	3 с. 70 д.	100/30
Сихкабоб аз чигар	4 с. 00 д.	125/20
Санбӯсаи варақӣ	3 с. 20 д.	116/20
Санбӯсаи танӯрӣ	3 с. 70 д.	105/20
Қимаи «Роҳат» (фармоиш - 1 соат)	3 с. 20 д.	130/20
Қабурғаи гӯсфанд (фармоиш - 1 соат)	1 с. 00 д.	82 гр.
Қимакабоби бухорпаз (фармоиш - 1 соат)	0 с. 80 д.	100 гр.
Палави «Роҳат»	3 с. 00 д.	200 гр.
Чапотӣ	4 с. 70 д.	155/100
Нон	2 с. 40 д.	110 гр.
Хӯриш (гарнир)		
Картошкаи «Фри»	0 с. 70 д.	150 гр.
Картошкаи пюре	0 с. 70 д.	200 гр.
Марчумак (Гречка)	0 с. 70 д.	250 гр.
Биринҷ	0 с. 70 д.	350 гр.
Макарон	0 с. 70 д.	350 гр.
Нӯшоба ва шарбатҳо		
Афшураи аслӣ	4 с. 00 д.	1 л.
Афшураи зардолу	1 с. 70 д.	1 л.
Афшураи аслии «Зулол»	3 с. 00 д.	1 л.
Нӯшоба аз хуч	1 с. 10 д.	0,5 л.
Нӯшобаи Coca Cola	2 с. 50 д.	1,5 л.
Нӯшобаи Fanta	2 с. 50 д.	1,5 л.
Лимонади «Буратино»	1 с. 60 д.	1,5 л.
Оби маъданӣ	1 с. 50 д.	1,5 л.
Оби маъданӣ	1 с. 00 д.	1 л.
Нӯшобаи VISTA	1 с. 60 д.	1,5 л.
Нӯшобаи «Тархун»	1 с. 60 д.	1,5 л.
Нӯшокиҳои гарм		
Чойи сиёҳ	0с.20д.	0,8 л.
Чойи кабуд	0с.20д.	0,8 л.
Қаҳваи «NESCAFE»	0с.80д.	0,2 л.

Ҳаққи хизмат 10%

Масалан, шумо хуб расм мекашед, ин шугл ба шумо маъкул аст, дар оянда мехоҳед дар ҷое кор кунед, ки қобилияти рассомии шумо ба кор равад. Оё шумо медонед, ки дар истеҳсоли газворҳо касби нусхабардорӣ аз расмҳо, дар нашриёт касбҳои колорист, ретушгар, дар корхонаҳои маснуоти бадеӣ заргарӣ касби рассом, дар истеҳсолоти дӯзандагӣ касби амсиласози либос мавҷуд аст.

Ё ин ки шумо қобилияти таомпазӣ доред, ном ва миқдори масолеҳро дуруст интихоб ва қоидаҳои таомпазиро бо маҳорат иҷро карда метавонед, бӯй ва таъми таомро дуруст ҳис мекунед. Ин шугл ба шумо маъкул аст ва дар оянда мехоҳед дар ҷое кор кунед, ки қобилияти таомпазӣ шумо ба кор равад. Барои ин ошхонаҳо, тарабхонаҳо, қаҳвахонаҳо, барҳо, сеҳҳои қаннодӣ ва ғайра мавҷуданд, ки дар онҳо ошпазҳо, қаннодон, чошнигирон, нархгуздорон, пешхизматҳо кор мекунанд. Масалан, нархгуздорӣ касбест, ки соҳиби он меню (рӯйхати таомҳо)-ро тартиб медиҳад. Дар вақти иҷрои ин кор бояд номи таом, миқдори масолеҳ бо грамм ва нархи таом ба ҳисоб гирифта шавад. Нархгузор дар ошхонаҳо ҳар рӯз менюи якчанд намуди таомро тартиб медиҳад.

Таркиби масолеҳи мавриди истифода ва нархи онҳо ҳар хел мебошад. Бинобар ин, муайян кардани нархи маснуоте, ки ба фурӯш бароварда мешавад, кори зарурӣ мебошад.

Барои бехтар қабул кардани мизочон дар ошхонаҳо якчанд намуди меню тартиб медиҳанд: барои интиҳоби озод, таоми пешин, якчанд намуди таом (комплексӣ), таом барои ба ҳона фиристодан ва ғайра.

Ҳисоби дуруст ҳаминаро ҳам тақозо менамояд, ки аз аввал то охири рӯз чӣ қадар қабул кардани мизочон, чӣ миқдор истифода шудан ва боқӣ мондани масолеҳ ҳисоб карда шавад. Нархгузор бояд дар вақти ҳисобкунӣ фикрашро дар як ҷо ҷамъ карда тавонад ва мулохизакор бошад, якчанд намуди менюро бе калкулятор (асбоби ҳисобкунӣ) тартиб дода тавонад. Истифодаи калкулятор ҳисобкуниро метезонад ва кори нархгузorro осон мекунад.

Вазифаи нархгузор, чӣ хеле ки гуфтем, тартиб додани меню аст. Дар ошхонаҳо, мактабҳо, тарабхонаҳо ва ғайра талаботи организмро ба назар гирифта, меню тартиб медиҳанд. Нархи масолеҳ ва намуди таом нархнома ном дорад.

Илман асоснок кардани вояи хӯрок асоси баробаргизодиҳӣ мебошад. Вояи хӯрок мувофиқи талаботи физиологии организм ба модда, дар навбати аввал ба сафеда, равган ва карбогидрат муайян карда мешавад. Таомро тавре тайёр кардан ва ороиш додан лозим аст, ки иштихоро кушояд.

Бинобар ин, хӯрокҳо бояд ҳархела ва бо усулҳои гуногун тайёр карда шаванд. Тартиб додани вояи хӯроки якшабонарӯзии оила ба менюи ҳаррӯза дохил мешавад. Аз вояи хӯрок истифода бурда, барои оилаи худ меню тартиб диҳед.

Кори амалии № 5а

Доир ба касби нархгузор менюи дилхоҳро тартиб диҳед. Дар дафтари корӣ нависед ва менюи дилхоҳатонро интихоб намуда, онро амалан иҷро кунед. Аз чадвали 1 истифода баред.

Савол ва супориш:

1. Касбхоро аз рӯи кадом аломаташон тасниф кардан мумкин аст?
2. Донистани таснифоти касб чӣ зарурат дорад?
3. Агар дар синфхона шароит бошад, мувофиқи завқи хонандагон ягон намуди менюро амалан иҷро кунед.

§8. ШИНОСОЙ БО МАРКАЗИ ТАЪЛИМӢ ВА КАСБИНТИХОБКУНИИ БАЙНИМАКТАБИИ ХОНАНДАГОН

Бо максоди бехтар намудани омодагии хонандагони мактабҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ба меҳнат, омӯзиш ва интихоби касбу ҳунари Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 декабри соли 2002 таҳти № 483 «Дар бораи тасдиқи низомномаи намунавии маркази таълимӣ ва касбинтихобкунии байнимактабии хонандагон» қарор қабул кард.

Маркази таълимӣ ва касбинтиҳобкунии байнимактабии хонандагон (минбаъд маркази таълимӣ) муассисаи таълимӣ ҳисобида мешавад.

Вазифаи асосии маркази таълимӣ аз инҳо иборат аст:

1. Омода намудани хонандагон ба интиҳоби бошууронаи касб.
2. Омӯзиши майлу рағбати мактаббачагон ба касбу ҳунар.
3. Ҳамоҳангсозии фаъолияти мактаб, волидайн ва ҷомеа дар татбиқи мақсадноку бошууронаи касбинтиҳобкунии хонандагон.
4. Муҳайё намудани шароити мусоид ба хонандагону волидайн онҳо барои касбинтиҳобкунӣ ва касбомӯзии хонандагон.
5. Ҳамкории марказ бо муассисаҳои маълумоти ибтидоӣ, миёнаи махсус, олии касбӣ ва корхонаю муассисаҳо барои таъин намудани майли ба касбу ҳунар доштаи хонандагон.
6. Шинос намудани хонандагон бо намудҳои касб, мутахассисони соҳаҳои гуногуни истеҳсолот ва навигарии техникаӣ.
7. Таъини тамоюли касбӣ ва тарғиби касбу ҳунар.
8. Таъмини малакаи аввалини меҳнатӣ оид ба касбҳои дилхоҳи хонандагони мактабҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ.

Маркази таълимӣ фаъолияти таълимии худро аз рӯи ин равияҳо таъмин мекунад:

1. Таълими хонандагони синфҳои 5-11 муассисаҳои таълимӣ аз рӯи бахшҳои технология (касбу ҳунар, нақшакашӣ, технологияи информатсионӣ, машғулиятҳои интиҳобӣ ва ғайра).
 2. Гузаронидани машғулиятҳои таълимӣ барои гирифтани маълумоти иловагӣ (омӯзиши касбҳои алоҳида).
 3. Гузаронидани машғулиятҳо оид ба талаботҳои имрӯзаи техникаӣ (технологияи информатсионӣ).
 4. Шаклҳои дигари машғулиятҳои таълимӣ дар оиннома ва варакаи литсензияи маркази таълимӣ мушаххас кайд мегардад.
- Ҳангоми қабули хонандагон барои гирифтани маълумоти иловагӣ дар гурӯҳҳои омӯзиши касбу ҳунар қобилият ва майлу хоҳиши онҳо ба инобат гирифта мешавад.

Тайёрии касбии таълимгирандагони маркази таълимӣ бо гузаронидани имтиҳонҳои таҳассусӣ ба охир мерасад. Ба хатмкунандагони маркази таълимӣ, ки имтиҳонҳои таҳассусиро бомуваффақият супоридаанд, шаҳодатномаи намунаи махсус ё худ сертификат дода мешавад. Ба онҳое, ки имтиҳонҳои таҳассусиро супорида натавонистаанд, маълумотнома дода мешавад, ки шакли онро маркази таълимӣ муқаррар мекунад. Шаҳодатнома ва маълумотнома бо мӯҳри маркази таълимӣ тасдиқ карда мешаванд.

Вазифаи асосии маркази таълимӣ тайёр кардани хонандагони синфҳои болоӣ ба касбҳои гуногуни хоҷагии халқ ва ба онҳо додани шаҳодатномаи камолу ҳуччати махсус оиди соҳиби касб шудан аз рӯи яке аз ихтисосҳои коргарӣ бо дараҷаи 1 ё 2 мебошад. Касби дар мактаб азхудкардаи хонандагон дар раванди кори минбаъда дар корхона ё таълим дар омӯзишгоҳҳои миёнаи касбҳои техникӣ ё дар донишқадаҳо барои баланд бардоштани дараҷаи илмии касб ёрӣ мерасонад.

Хоҷагии халқи Ҷумҳурии Тоҷикистон касбҳои зиёдеро дар бар мегирад, ки ҷавонон ва волидайнӣ онҳоро барои дуруст интиҳоб кардани касб дар роҳи зиндагӣ ба андеша водор кунад. Интиҳоб кардани касб ба ҷамъият фоидаи калон мерасонад, аммо саҳву хато дар интиҳоби касб барои ҷамъият ва оила зарари калон меорад.

Баъзе хатмкунандагон дар интиҳоби касб мустақилона, бо хоҳиши худ муносибат накарда, бо маслиҳати волидайн ё рафиқон, яъне бар хилофи қобилият ва дониши худ, ба донишқадаҳо дохил мешаванд, ки дар оянда ин ҷавонон мутахассиси хуб намешаванд, касби худро дӯст намедоранд. Меҳнаташон самаранок нашуда, ба худ ва ҷамъият хурсандӣ намеоранд ва дар зиндагӣ ба мушкилиҳо дучор меоянд.

Агар касбинтиҳобкунӣ дуруст ба роҳ монда шуда бошад, он гоҳ ҳар инсон мутахассиси дараҷаи олӣ мешавад. Пешрафти илму техника талаб мекунад, ки хоҷагии халқ бо мутахассисони баландихтисос таъмин карда шавад.

Дар ин ҳолат ҳатто ҳар як дуредгар, челонгар, дӯзанда ё ошпаз бояд ҷаҳонбинии васеъ дошта бошад, дар меҳнат эҷодкорӣ, навовариҳо дохил кунад. Манбаи асосие, ки хоҷагии халқро бо коргар таъмин мекунад, хатмкунандагони мактабҳои миёна мебошанд. Маркази таълимӣ бояд бо дастгоҳҳои замонавӣ, асбобҳои аёнии таълимӣ ва лавозимоти замонавӣ таҷҳизонида шавад. Маркази таълимӣ бояд бо омӯзгорон, кадрҳои муҳандисӣ-техникии дорои таҷрибаи истеҳсоли ва собиқаи педагогӣ таъмин карда шавад.

Дар маркази таълимӣ ба ҳар як хонанда усто ва мутахассиси касбӣ вобаста карда мешавад. Хонандагон ба ғайр аз касбомӯзӣ бояд дар рӯҳияи меҳнатдӯстӣ, ватандӯстӣ, бо таҷҳизотҳои синфхона эҳтиёткорона муносибат кардан, интизоми меҳнатро риоя намудан тарбия ва таълим гиранд. Дар маркази таълимӣ бояд қоидаҳои беҳатарӣ, зидди сӯхтор, санитарии гигиении истеҳсолот, нигоҳдории саломатии хонандагон риоя карда шаванд. Синфхона ва сеҳҳои истеҳсоли бояд равшан, гарм, ҳаҷман васеъ, ҳавояшон тоза, таҷҳизоташон ба талаботи санитарӣ мувофиқ, бо ҷои нишаст, дорукутӣ ва воситаҳои ёрии аввалин дар вақти фалокат таъмин бошанд.

Ба хонандагон тарзи муносибат кардан бо таҷҳизот ва асбобҳои ёрирасон, дастгоҳҳо, мошинҳои дарздӯзӣ, дастгоҳҳои мутаҳаррик, асбобҳои барқӣ ва ғайраҳоро омӯзонидан лозим аст. Дар маркази таълимӣ зиёда аз 25-30 намууди касбро омӯзонидан мумкин аст. Ҳар як хонанда мувофиқи қобилияти қорӣ худ касби дилхоҳашро ихтиёрӣ қабул ва интихоб мекунад. Дар як гурӯҳ то 25-30 нафар меҳнанд. Дарсҳои назариявӣ барои тамоми гурӯҳ доир карда мешаванд. Барои қори амалӣ хонандагонро ба 2 ё 3 гурӯҳ ва ҳар гурӯҳро ба бригадаҳо ҷудо мекунанд. Ба ҳар бригада бригадир таъин карда мешавад. Муаллим метавонад бригадирро дар давоми соли хониш якҷанд бор иваз кунад (бо хоҳиши аъзоёни бригада). Бригадирҳо таҳти назорати устоҳо ва нозирон мебошанд ва бевосита ёрдамчиӣ аввалини муаллим ҳисоб меёбанд.

Дар маркази таълимӣ бояд синфхонаи касбинтихобкунӣ мавҷуд бошад ва он доир ба ҳамаи касбҳои, ки дар комби-

нат меомӯзанд, маълумоти пурра диҳад, то ки хонанда дар бораи касби интихобкардаи худ ба пуррагӣ маълумот пайдо кунад. Хонандагон бояд ин маълумотхоро бо қувваи худ ба даст оранд. Масалан, яке аз касбҳои, ки дар комбинати таълимӣ меомӯзанд, касби ошпазӣ аст. Дар ин сеҳи комбинати таълимӣ барои омӯхтан, шинос шудан бо касби ошпазӣ ва иҷрои кор шароитҳои зерин бояд муҳайё бошанд:

1. Синфхона ба талаботи касби ошпазӣ ҷавоб дода тавонад.
 2. Он бояд бо асбобҳои барқӣ ё газӣ, Ҳамиршӯрак, дегу дегҷаҳо, гӯштқимакунак, тахтаву тирак, элак, сатил, табақу коса, қошук ва дигар асбобҳо пурра таҷҳизонида шуда бошад.
 3. Барои ошпазӣ либоси махсус дошта бошад.
 4. Таҷҳизотҳои барқӣ (плита, печка) - ро ба замин васл карда, бояд қоидаҳои техникаи беҳатарӣ риоя шуда бошанд.
 5. Дар сеҳи ошпазӣ бояд дастурнамалҳои техникаи беҳатарӣ оид ба кор бо асбобҳои истифодашаванда, риоя кардани қоидаҳои санитарию гигиенӣ дар синфхона ва вақти кор мавҷуд бошанд.
 6. Ҳавои сеҳ доим мӯътадил ва тоза, ҳавотозакунакҳо дар ҳолати корӣ бошанд.
- Болаззатӣ, хушбӯӣ ва зебоии таом ба донишу маҳорат ва малакаи ошпаз вобаста аст. Дар корхонаҳои ҳӯроки умумӣ бисёр корҳо механиконида ва автоматонида шудаанд, ки ин кори ошпазро осон мегардонад. Ошпаз таомро

Расми 12.
Ошпаз

бояд дар асоси меню тайёр кунад. Ошпаз бояд ретсепт (дас-тур)-и таомҳои тайёр, технологияи тайёр кардани масолеҳи хом ва тайёр, миқдори истифодабарии масолех ва партовҳои ҳосилшуда аз таҳияи масолех, ном ва вазифаи таҷҳизоту ас-бобҳо, муносибат бо техникаро донад.

Ошпаз бояд анвои гуногуни таомҳои 1-ум, 2-юм, ширин, хунук, хӯришҳо, нӯшокиҳои гарм, масолехи нимтайёр аз гӯшт, сабзавот ва моҳиро омода карда тавонад; бӯй, ранг ва сифати маҳсулотро тавассути узвҳои босира ва зоика му-айян кунад; дар вақти кор бо таҷҳизот қоидаҳои санитарияи гигиенӣ ва дар вақти тайёр кардани таом қоидаҳои гигие-наи шахсро риоя кунад, боэҳтиёту сарфакор бошад, дар вақти истифодабарии нерӯи барқ ва сӯзишворихо қоидаҳои бехатарӣ ва зидди сӯхторро риоя кунад.

Чанд намуди ретсепти тайёр кардани таомҳои миллиро мисол меорем. Санбӯса як навъ таоми хаамирӣ буда, на тан-ҳо гӯшти (варакӣ, хандон, фармуда ва ғайра), балки кадугӣ, алафӣ, қарамӣ, нахӯдӣ, картошкагӣ ва чанд хели дигар ме-шавад.

Кори амалии №6

Технологияи тайёр кардани санбӯсаи хандон (беяши).

Таҷҳизот: плита, гӯштқимакунак, корд, тағорача, тахта-ча, клеёнка барои хаамир.

Миқдори масолех: 1кг орд, шир, 100г равгани маска, 1 дона тухми хом, 2 қошукча намак, 50г хаамиртуруш.

Барои қима: 800г гӯшт, 500г пиёз ва мувофиқи табъ мурч.

Рафти кор:

Ба зарф ё тағорача шир андохта, дар он равгани маскаро об мекунад, баъд тухми хом ва намак илова карда, хуб лат мезананд ва ба хаамир зарф оби гарму ордро рехта, хаамир-туруши тайёркардари андохта хаамир мекунад. То расида-ни хаамир гӯшти гов ё гӯсфанду пиёзро аз гӯштқимакунаки сӯроҳиаш калон гузаронида, ба он мувофиқи табъ намаку мурч ё қаланфур мепошанд, ҳамаашро хуб омехта мекунад. Барои он ки қима аз ҷои холигӣ набарояд, ба он тухми хом

андохта, ҳамаашро омехта мекунанд. Ҳамин ки ҳамир расид, аз заволаҷаҳои 20-25 - граммӣ чилдҳои мудаввар тайёр мекунанд. Сипас ба рӯи ҳар кадом чилд кима гузошта, тарзе таҳ мекунанд, ки миёнаҷои он ҳолӣ монад. Санбӯсаи хандонро дар тоба (асосан дар равгани растанӣ), дар оташи паст мепазанд. Онро ба дастархон дар рӯи табақча ё табақ гузошта мениҳанд.

Кори амалии №7

Пухтани манту

Таҷҳизот: плитаи газӣ ё барқӣ, дег, кафгир, асбобҳои зарурӣ барои таҳияи маҳсулоти хом.

Микдори масолах: 500г орд, 1 қошукча намак, 1 пиёла об, 1 нӯги қошукча мурч, барои 1кг гӯшт 500г пиёз, 100 г равгани дунба ва мувофиқи табъ ба рӯяш қаймоқ ё чакка ва кабудӣ.

Рафти кор:

Аз ҳамири саҳт завола гирифта, 30 дақиқа дам медиҳанд. Пас тунук карда (гафсиаш 1-2 мм), ба андозаи 10x10 см ё мувофиқи табъ мебуранд. Ба ҳар як порча як қошук гӯшти кима, камтар равгани дунба андохта, секунча, чоркунча, лӯнда ё дарозрӯя мепечонанд. Барои он ки мантуи хом шаҳ нашавад, рӯяшро бо дастархон мепӯшанд.

Ба деги манту об андохта, рӯи оташ мегузоранд. Ҳамин ки об ҷӯшид, ба лаълиҷаҳои сӯрохдори деги манту равган молида, мантуҳои хомро мечинанд. Сипас ҳамаи лаълиҷаҳоро рӯи якдигар монда, сарпӯши дегро маҳкам мекунанд ва тақрибан 35-40 дақиқа буг медиҳанд. Мантуи тайёрро ба табақҳо мекашанд ва ҳар кас ба рӯи он мувофиқи табъаш мурч, кабудӣ, қаймоқ, чургот ё пиёздоғ рехта меҳӯрад. Барои кима гӯшти беустухони гов ё гӯсфандро аз гӯшткимакунак мегузаронанд, пиёзро реза карда, мурч, кабудӣ, намак, зира ва равгани дунбаи майда буридаро бо он омехта мекунанд.

Савол ва супориш:

1. Барои касби ошпазиро интиҳоб кардан кадом нозукиҳои касбро доништан лозим аст?

2. Якчанд ретсепти таоми миллиро тартиб диҳед.

3. Ретсептҳои нави доир ба пухтани палав, санбӯса, тарзи таҳия ва пухтани гӯшти гов, мург, моҳӣ, дулма ва гайра сохта ё чамъовардаатонро ба ҳамсинфон нишон диҳед.

4. Агар дар синфхонаи технология шароит бошад, мувофиқи хоҳиш ва интиҳоби хонандагон ягон хел таоми миллӣ пазед.

§9. МАФҲУМИ АСОСИИ КАСБНОМА, ХАТОҲОИ МАХСУС ҲАНГОМИ ИНТИХОБИ КАСБ

Интиҳоби дурусти касб аз шумо дар бораи мазмун, хусусияти меҳнат ва муносибат дар раванди фаъолияти минбаъдаи меҳнат дониши кофиро тақозо мекунад. Касбнома яке аз манбаъҳои муҳими иттилоот дар бораи касб мебошад. Касбнома тавсифи касб буда, талаботи асосии касбро бо сифатҳои шахсии инсон - фикрӣ, психологӣ ва ҷисмонӣ дар бар мегирад.

Ҳамаи касбномаҳо тахминан аз рӯи чунин нақша тартиб дода шудаанд:

1. Номи касб.
2. Аҳамият ва мавқеи касб дар ҳоҷагии халқ.
Намуди меҳнат: дастӣ, механиконида, автоматонида.
3. Предмет ва маҳсули меҳнат, дониш ва маҳорати барои иҷрои кор зарурӣ; шартҳои кор, ҷои кор.
4. Тартиботи меҳнат (басти рӯзона ва монанди инҳо ва истироҳат).
5. Таъсири касб ба шахсият, ба ташаккули дараҷаи маданияти умумӣ.
6. Инкишофи қобилиятҳои фикрӣ, ҳислат ва монанди инҳо.
7. Роҳҳои соҳиб шудан ба касб, тавсифи донишкадаҳои таълимӣ ва шартҳои дохил шудан ба онҳо.

Касбнома барои муайян кардани он сифатҳои муҳими касбӣ, ки шумо дар худ бояд ташаккул ва инкишоф диҳед, ёрӣ мерасонад. Ҳангоми тартиб додани касбнома аз мақолаи энциклопедияи «*Олами касбҳо*», «*Мир профессий*», нашрияҳои гуногун, маълумотномаҳо истифода бурдан мумкин аст. Масалан, касби танзимгари дастгоҳҳо ва хатҳои автоматиро дида мебароем.

Касби танзимгарӣ яке аз касбҳои ҷавонтарин ва ояндадор аст. Он баробари дар саноат ҷорӣ шудани таҷҳизоти мураккаби автоматӣ ва нимаавтоматӣ ба вучуд омадааст. Дар шароити истехсолоти авоматонидашуда аҳамияти он пайваста меафзояд. Вазифаи асосию истехсолии танзимгар ба таҳияи намуди муайяни маҳсулот тайёр кардани хатҳои автоматӣ мебошад. Танзимгар такмили санчиши ҷузъҳоро ба ҷо оварда, ба кори дастгоҳҳо назорат мекунад. Ӯ аз предмети муайншуда ягон навъи инҳирофро ошкор карда, дар асоси дониш, маҳорат ва малакаю таҷрибаи ҳосилкардааш ҷои вайроншудаи дастгоҳҳо ёфта дуруст мекунад.

Танзимгари дастгоҳҳо ва хатҳои автоматӣ бояд дониши баланди техникӣ ва қувваи босираи хуб дошта бошад. Барои танзимгар сифатҳои пуртоқатӣ, вазифашиносӣ, маҳорати дар ҳолати мушкилӣ худро гум накардан хеле муҳиманд.

Танзимгарон дар корхонаҳои мошинсозӣ, коркарди филизот, корхонаҳои саноати хӯрокворӣ, бофандагӣ ва монанди инҳо кор мекунанд. Таҳсилро дар техникуму донишқадаҳо оид ба ихтисоси мошинсозӣ давом додан мумкин аст. Касбҳои ба он наздик танзимгари мошини дастгоҳҳои идоракуниашон барномарезишуда, техник-механик мебошанд.

ХАТОҲОИ МАХСУС ВА МУШКИЛОТ ҲАНГОМИ ИНТИХОБИ КАСБ

Интихоби дурусти касб чунин маъно дорад, ки шумо бояд касbero интихоб намоед, ки дар оянда аз он қаноатманд бошед ва ба ҷамъият нафъ расонед. Ба иштибоҳҳо, ки ҳангоми интихоби касб бештар вомерӯанд, таваққуф менамоем.

Якбора интихоб кардани касби дараҷаи баланд ё олий.

Дар тамоми соҳаҳои фаъолият танҳо шахсе ба натиҷаи баланди меҳнатӣ ноил мегардад, ки зинаҳои аввали маҳоратро бо муваффақият гузашта бошад. Масалан, шахсе муҳандиси хуб шуда метавонад, ки сараввал коргар, бригадир шуда кор кардааст. Бехтарин роҳбар шахсе шуда метавонад, ки дар вақташ иҷрокунандаи хуб буда, тамоми нозукиҳои корро азбар карда бошад.

ТАССАВУРОТИ НОДУРУСТ ДАР БОРАИ ЭЪТИБОРНОКӢ ВА БЕЪТИБОРИИ КАСБӢ

Дар мавриди баъзе касбу хунарҳо ақидаҳои нодуруст мавҷуданд. Онҳо як қатор намудҳои муҳими фаъолияти меҳнатино беътибор ҳисоб мекунад. Ин ақида ҳама ва беасос аст. Чи тавре ки ба шумо маълум аст, дар Тоҷикистони мо ҳама гуна меҳнат муҳим ва соҳибхӯширо аст. Солҳои охир дар вилоятҳо, шаҳро ноҳияҳо аксарияти коллективҳои омӯзгорӣ ба интиҳоби касби хатмкунандагон ва дар ҳар як мактаб ташкил кардани системаи касбинтиҳобкунии мактаббаҷагон эътибори махсус дода истодаанд.

Мақсади асосӣ аз он иборат аст, ки ҳар як хатмкунанда касби дилхоҳашро интиҳоб карда тавонад. Аз ин лиҳоз, дар ҳар як мактаб кабинетҳои махсуси касбинтиҳобкунӣ ташкил кардан лозим аст, то ин ки ба қори шӯрои касбинтиҳобкунии мактаб тақоне бахшад. Роҳбари кабинет ва муаллимони соҳавӣ дар шаҳро ноҳияҳо ҳонандагонро ба ташкилотҳои баъзавии шаҳр, роҳбарон ва мутахассисони идораҳои сохтмон, нақлиёт, алоқа, заводу фабрикаҳо, хоҷагиҳои кишоварзӣ, хоҷагиҳои деҳқонӣ фермерӣ, кооперативҳои истеҳсоли, ҷамъиятҳои соҳавӣ, собиқадорону пешқадамони истеҳсолот шинос карда, вохӯриҳо ташкил менамоянд.

Дар мактабҳо барои интиҳоби касб синфҳои махсус ташкил мекунад ва ин синфҳои ба асбобҳои аёни, плакатҳо, расми донишдаҳои олии, ҷадвалҳои, ки дар онҳо равандаҳои иқтисодӣ ва технологӣ дарҷ шудаанд, ҷиҳозонида мешавад.

МАЪЛУМОТИ МУФАССАЛ ДАР БОРАИ КАСБӢ

Хатмкунандагон қобилияти худро ба ҳисоб гирифта, касбро интиҳоб мекунад. Дар ин қор набояд ба саҳву ҳамаҳои бадфарҷом роҳ дод. Касбҳои барои тараққиёти иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон зарур инҳоянд:

1. Дар соҳаи саноат - муҳандис, муҳандис-технолог, бофанда, ресанда, дӯзанда, танзимгари дастгоҳҳо ва ҳамаҳои автоматӣ, дуредгар, челонгар ва ғайра.

2. Дар соҳаи сохтмон - муҳандиси сохтмони истиқоматӣ, меъмор ва гайра

3. Дар соҳаи нақлиёт - муҳандиси нақлиёт, муҳандиси истифодабарӣ ва таъмири роҳ, ронанда ва гайра.

4. Дар соҳаи хочагии кишлоқ - агроном-технологии истеҳсоли кишоварзӣ, муҳандиси механизмҳои кишоварзӣ, зоотехник, байтор, ҷўпон, паррандапарвар, говдӯш, харгӯшпарвар ва гайра.

5. Дар соҳаи органҳои маъмурӣ - прокурор, судия халқӣ, мутахассиси ҳифзи ҳуқуқи шахрвандӣ.

6. Дар соҳаи тандурустӣ - духтури кўдакон, ҷарроҳ, духтури бемориҳои асаб ва гайра.

7. Дар соҳаи маориф - омўзгор, мураббӣ ва гайра.

8. Дар соҳаи хўроқворӣ - ошпаз, қаннод, нонвой, пешхизмат ва гайра.

9. Дар соҳаи техникаи компютерӣ - оператори мошинҳои ҳисоббарори электронӣ, оператори компютер ва бисёр касбҳои дигар.

Бисёр ҳолатҳое пешоянд, ки ҳамткунандагони мактабҳои миёна касб, ҷои таҳсил ва корро аз нуктаи назари ёру ошнобозӣ интихоб мекунад. Ин амал хуб аст ё бад?

Агар шавқу завқ, рағбат ва қобилияти дўстон бо ҳуди касб мувофиқ афтад, ин амал хуб аст, вале агар яке аз онҳо аз нуктаи назари судҷўӣ амал кунад, дар он сурат ин кор бад аст. Дар ин маврид, одатан, ўро ноумедӣ фаро гирифта, баъди ҷустуҷўҳои тўлонию баъзан пурмашаққат маҷбур мешавад, ки касби интихобнамудаашро тағйир диҳад.

Дар зиндагӣ ҳамроҳи рафиқон будан, албатта, хуб аст, аммо ҳангоми интихоби роҳи зиндагӣ, дар навбати аввал, фикр бояд кард, ки оё ин соҳаи фаъолият ба зарфияту имкониятҳои ман мувофиқ аст ё не? Оё дар сурати ба он рўй оварданаман ба кадом натиҷаҳо соҳиб мешавам?

Аз ин рӯ, муносибати ҷиддӣ ба интихоби касб аз шумо талаб мекунад, ки дар бораи он дониши мукамал дошта бошед. Донишмандони хусусияту қобилияти худ вазифаи басо мураккаб аст. Роҳи беҳтарини ҳалли он кадом аст? Аввал, барои фаҳмидани қобилияти худ бояд кўшид, сипас онро

бо талаботи касби оянда муқоиса кардан мувофиқи мақсад аст. Илова бар ин, на танҳо фаҳмидан, балки худро дар фаъолиятҳои гуногун санҷидан лозим аст.

Барои дар ин бобат хулоса баровардан шитоб накунад. Дар хотир бояд дошт, ки бе меҳнат ва саъю кӯшиши зиёд чизе ба даст намеояд. Ҳатто дар кори дӯстдоштаатон ҳам сабрро тоқат, ҷидду ҷаҳд, ҷустуҷӯи роҳи аз вазъияти ғайриҷашмдошт баромадан лозим аст. Масалан, касби пешхизматӣ дар аввал касби одӣ менамояд, аммо ин касб сабру тоқат, ҷидду ҷаҳд, қобилияти қорӣ доштанро тақозо менамояд.

ШИНОСОӢ БО КАСБИ ПЕШХИЗМАТӢ

Дар вақти интиҳоби касби пешхизматӣ инро дар хотир бояд дошт, ки дар тарабхона, қаҳвахона ва ғайра ба ғайр аз дониши махсус хизматрасонии бекамукост, боз бо одамон муносибати дуруст карда тавоништан лозим аст.

Либоси пешхизмат бояд ба намуди дохили (*интерер*)-и тарабхона ё қаҳвахона мувофиқ, ба талаботи эстетикӣ замони ҷавобгӯ, ба ҳамаи мавсимҳои сол мувофиқ ва зебо бошад.

Пешхизмат бояд хушғуфтор, дорои санъати баланди муошират бошад; дидадарой, сазовор гаштан ба боварии мардум, худро чун зебопараст, рӯхшинос, қорҷаллон, ҷолоку хозирҷавоб ба мардум шиносондан, ҷеҳраи хандон ва одобу ахлоқи нек доштан ба мароми зиндагӣ табдил ёбад. Пешхизмат баъд аз қабули меҳмон ўро ба ҷои муайян шинонда, менюро пешниҳод мекунад. Бисёр таомҳо мувофиқи хоҳиши мизочон алоҳида тайёр карда мешаванд.

Менюхоро ба забони миллий, русӣ ва агар зарурат пайдо шавад, ба ягон забони хориҷӣ (масалан, англисӣ) тартиб дода, дар коғази алоҳида ва махсус ҷоп мекунад. Пешхизмат бояд дар бораи таомҳои дар меню ҷой додашуда тасаввуроти пурра дошта бошад ва дар вақти пурсидан дар бораи таом маълумот ва доир ба технологияи тайёр кардани таому нӯшокиҳо маслиҳатҳои муфид дода тавонад.

Пешхизмат дар вақти гирифтани супориш бояд ба талаботҳои мизоч аҳамияти ҷиддӣ диҳад, номи таому нӯшоки-

а

Расми 13.

а) тарабхона

б) пешхизмат

б

хоро навишта гирад. Шахсе, ки касби пешхизматиро интихоб мекунад, бояд нисбат ба ин касб шавқу завқ, майлу рағбат ва қобилият дошта бошад, яъне техникаи хизматрасониро пурра донад. Агар ин қобилиятҳо дар шумо набошанд, касби дигарро интихоб кунед. Касби пешхизматиро ҳам духтарҳо ва ҳам писарҳо интихоб карда метавонанд. Духтарҳо бояд коидаҳои рафтору кирдори пешхизматро донанд. Маданияти баланди ин касбро аз худ кунанд, ҳангоми қабули меҳмон дар хона ва дар оила, дар вақти ороستاني дастархони ҳаррӯза, идона ва тантанавӣ маҳорати худро истифода баранд.

Савол ва супориш:

1. Дар вақти интиҳоби касб чихоро ба назар гирифтани лозим аст?
2. Пешхизмат бояд кадом хислатҳои неки инсониро дошта бошад?
3. Касби пешхизматиро амалан дар синфхона иҷро кунед.

§10. МАЙЛУ РАҒБАТ БА КАСБ

Зери мафҳумҳои майлу рағбат ва шавқу завқ хусусияти шинохту тамоюли инсон нисбат ба ин ё он касб фаҳмида мешавад. Шавқу завқ ба интиҳоби касб маънои муносибати хуб нисбат ба идрок ва фаъолият мебошад. Агар шавқу завқ бо формулаи «донистан меҳоҳам» ифода карда шавад, дар он сурат майлу рағбат «амал кардан меҳоҳам» мешавад.

Майлу рағбат на танҳо зоҳир мегардад, инчунин дар рафти фаъолият ташаккул меёбад. Аз ин рӯ, интизор нашуда ба намудҳои гуногуни меҳнат фаъолона машғул шудан лозим аст. Ба ҳамин тариқ, касбро мувофиқи шавқу завқ ва рағбати тамои интиҳоб бояд кард. Қобилият бо шавқу завқ ва рағбат алоқаи зич дошта, қисми ҷудонашавандаи ин ё он касб, қоршоям будани одам мебошад.

Қобилият чист? Ҳама гуна хусусиятҳои рӯҳии одамро, ки ба пешравиӣ ягон қор ёрӣ расонида, ба донишу малака дохил мешаванд, қобилият номидан мумкин аст. Агар одам бӯй ва мазаро хуб фарқ карда, дар хотир нигоҳ дошта тавонад, ин қобилият барои дар оянда ошпаз, қаннод, ҷошнигир шудани ӯ хеле зарур хоҳад шуд.

Таъсири шавқу завқ. Майлу рағбат ва қобилиятро ба интиҳоби касб ба шакли нақша (*нақшаи б*) тасаввур кардан мумкин аст. Ба ҳамин тариқ, шавқу завқ, рағбат ва қобилияти худро дар фаъолияти муайян ташаккул ва инкишоф дода, ба касби интиҳобнамудаатон тайёр шудан лозим аст.

Фаъолияти хуби таълим дар мактаб ба ҳар кадоми шумо имкон медиҳад, ки қобилияти ақлӣ ва пеш аз ҳама возеҳбаёнӣ, мантиқӣ, мустақилият ва ҳақиқӣ будани тафаккурро дарк намуда, хушфаҳмӣ, ҷобуқӣ ва хусусияти танқидӣ доштани ақлро инкишоф диҳед. Ирода, яъне қатъият, суботқорӣ, интизомноқӣ, боварӣ ба нафсу қувваи худ, худдорӣ ва тамкинро низ инкишоф додан зарур аст. Маҷмӯи ин сифатҳо қобилияти меҳнатиро таъмин мекунад.

Касби қаннодиро мисол меорем. Ҷавонон ва духтароне, ки ба омӯзишҳои касбии техникаӣ ва ошхонаю тарабхонаҳо

меоянд, касби қаннодиро меомӯзанд. Онҳо дарҳол ба корҳои мураккаб, яъне тайёр кардани торт ва кулчаи қандин сар намеkunанд, санъати таббохиро охиста-охиста омӯхта, корро аз пухтани санбӯсаи одӣ сар меkunанд.

Касби қаннодӣ, асосан, шугли занона аст. Ҷавононро аксар вақт аз ин шугл таҷҳизоту асбобҳои истехсолкунандаи молҳои қаннодӣ (масалан, қуттиҳои гармидиҳанда ва қолабҳои гуногуни қаннодӣ) метарсонанд. Онҳо дар рафти кор фаҳмида мегиранд, ки аксар амалиётҳоро (хамир кардан, мушт кардан) мошинҳо иҷро меkunанд, ин кори осон ва факат занона нест. Он аз қаннод қобилият, мушоҳидакорӣ, кувваи ҷисмонӣ ва эҷодкориро талаб меkunад.

Саломатии қаннод бояд хуб ва узвҳои ҳиссиёташ нағз инкишоф ёфта бошанд. Қанноди соҳибтаҷриба тавассути бо даст ламс кардан навъ ва сифати ордро тез муайян карда метавонад. Дар баъзе маҳсулот сифати орд, яъне дараҷаи намнокӣ, хушкӣ, маҳинӣ ва гармшавии онро қаннод дуруст муайян меkunад.

Дарёфти касбҳои, ки якбора дониши химиявӣ, молшиносӣ, технологӣ, маҳорати эҷодкорӣ, хотираи мустаҳкам ва қобилияти баланди кориро талаб кунанд, душвор аст. Ин хусусиятҳо факат ҳоси касби қаннодӣ мебошанд.

Ошпазу қаннодони соҳибтаҷриба хотираи мустаҳкам доранд. Онҳо ба китобу ретсепт нигоҳ накарда, технологияи тайёр кардани садҳо таом, усулҳои гуногуни ороиши маҳсулотро медонанд ва навъҳои нави онро эҷод меkunанд. Онҳо бояд пуртоқат ва поквичдон бошанд.

Нақшаи 6.
Майлу рағбат
ба касб

Шароити кори қаннод вазнин аст. Ба ӯ омилҳои гуногуни муҳит, аз қабилӣ садои мошину асбобҳо, ҳарорати баланд, ҳавои рутубатнок ва ғайра таъсир мерасонанд.

Торт, коржик, нон, кулчаҳои қандин ва ғайраҳо бо осонӣ ба рӯи мизи мо намеоянд. Бинобар ин, одамон ба ин касбу кор ҳурмату эҳтироми хосса доранд. Ба ҳунар, дониш, эҷодкорӣ ва ҳунари пазандагии қаннодону ошпазон дараҷаҳои касбӣ дода мешаванд. Онро комиссияҳои махсуси истеҳсолоти ҳууроки умумӣ муайян мекунанд.

Дар муассисаҳои таълимии касбӣ-техникӣ дараҷаи 4-умро медиҳанд, барои дараҷаи 6-ум ошпаз ва қаннод бояд чор сол бо дараҷаи 5-ум кор кунад. Аммо баъзан қобилият ва маҳорати онҳоро ба назар гирифта, новобаста аз собиқаи корӣ барояшон дараҷаи баландтар медиҳанд. Ғайр аз ин, ба онҳо унвонҳои «Устои ошпаз», «Устои қаннод», унвони «Қорманди шоиста» ё ордену медал дода мешавад.

Якчанд намуди ретсепти маснуоти қаннодӣ

1. Бисквити қаймоқӣ (бисквит як навъи нони қандин аст)

Шакару зардии тухмро то сафед шуданаш кафк дода, сипас бо қаймоқ ва орд меомезанд. Баъд аз он сафедии тухми латзадашударо кам-кам ба он ҳамроҳ карда меомезанд ва ба қолаб рехта, дар тафдони на чандон гарм 20-25 дақиқа мепазанд. Ба бисквити тайёр ванилин мепошанд. Бисквити тайёрро ба табакча гузошта, ба рӯяш шакар мепошанд.

Миқдори масолах: 2 истакон орд, 6 дона тухм, 1,5 истакон қаймоқ, 1 истакон шакар, ванилин - мувофиқи таъб.

2. Торти бисквити хушк

Зардии тухму шакарро то сафед шуданаш латзада, пӯсти 1 дона лиму ё афлесунро аз турбтароши майда гузаронида ҳамроҳ мекунем ва онро бо орд меомезем. Баъд сафедии тухмро то кафк карданаш латзада, ҳамроҳ мекунем. Масолаҳи ҳосилшударо ба қолаб рехта, дар тафдони тафсон 15-20 дақиқа мепазем.

Миқдори масолах: 1,5 кг орд, 1 истакон шакар, 6-8 дона тухм.

Кори амалии №8

Пирогҳои лимуғӣ

Микдори масолеҳ барои хамир: 2,5 истакон орд, 200 г мас-ка ё маргарин, 1/2 қошукча намак, 2 дона тухм, 1 қошукча со-даи нӯшокӣ, 1 истакон чургут, 1 дона лиму, 1,5 истакон шакар.

Рафти кор:

Як дона тухмро бо намак ба тағорача андохта меомезанд, як пора равғанро андохта масолеҳро бо қошуқи ҷӯбин ме-кобанд ва чургутро андохта меомезанд, сипас рост мекунанд. Ордро бехта, сода ҳамроҳ карда, ба тағорачаи масолеҳи тай-ёр андохта хамир мекунанд.

Расми 14. Намудҳои маҳсу-
лоти қаннодӣ

Хаамири тайёро ба 2 ҳиссаи нобаробар тақсим карда, як қисмашро дар лағанди тафдон баробар рост мекунанд, қисми зиёди хамирро ба лағанди тафташ гузашта андохта ба гафсии 0,7-1 см рост мекунанд. Баъд ба лиму оби гарм рехта, пӯсташро ҷудо накарда, аз турбтароши майда мегу-заронанд ва ба он шакар рехта, тез ба болои хаамири тағ як хел паҳн мекунанд. Сипас ба рӯи он ҳиссаи дуёми хамирро гузошта, ба хаамири тағ мечаспонанд ва ба рӯи он тухм мо-

Расми 15. *Тарзи ороиши маҳсулоти қаннодӣ*

лида, бо чангак чанд чояшро сӯроҳ карда, 20-25 дақиқа ба тафдони ҳарораташ 250°C мегузоранд.

Ба пирог чӯбчаи нӯгаш тезро халонда, пухтани онро ме-санчанд. Агар дар нӯги чӯбча хамир набошад, дохили пирог пухтааст. Онро аз тафдон гирифта, ба табақи махсус мегу-зоранд.

? Савол ва супориш:

1. Роли шавку завқ, майлу рағбат ва қобилият дар инти-хоби касб чӣ гуна аст?

2. Санчида муайян кунед, ки шумо нисбат ба кадом касб бештар шавқу завқ доред.

3. Барои касби қаннодиро интихоб кардан кадом нозу-киҳои ин пешаро доништан лозим аст?

4. Якчанд ретсепти маснуоти қаннодиро тартиб диҳед.

Доир ба торт, пичинӣ, пирожнӣ ва гайра ретсептҳои нав тартиб диҳед ва ҳамсинфонатонро шинос кунед.

Агар дар синфхона шароит бошад, мувофиқи хоҳиш, табъ ва интихоби хонандагон ягон хел маснуоти қаннодиро пазад.

✂ Инро ба хотир доред!

Ретсепт - калимаи латинӣ буда, як маънояш қабул ва сарфи масолеҳ барои пухтани таом, тарзи тайёр кардани таом мебо-шад.

БАРҚ ДАР РЎЗГОР

§11. МАЪЛУМОТИ МУХТАСАР ДАР БОРАИ ИСТЕҲСОЛИ БАРҚ

То замони тараққиёти энергетика, ихтирои нерӯи барқ ва истифодаи он дар истеҳсолот ҳолатҳои табиӣ барқ ба одамон маълум буд. Олими машҳури рус Н.М.Ломоносов ҳодисаи раъду барқро хуб омӯхта, назарияи барқи атмосфериро ихтироъ кард. Барқ дар ҳаёти одамон пурра татбиқ шудааст. Тасаввур кардан душвор аст, ки одамон чӣ будани барқро надонанд. Ҳамаи мо медонем, ки агар васлакро ба қор андозем, лампочка зуд фурузон мешавад ё мошини чомашӯӣ ба қор медарояд.

Асбобҳои ёрирасони барқӣ торафт зиёд шуда истодаанд, ки қори хонаро осон мекунад. Барои бо онҳо қор қардан фақат донишу маҳорат лозим асту бас. Бинобар ин, шиносӣ бо асбобҳои барқӣ, ба монанди гӯштқимакунак, сабзавотрезакунак, чангкашак, мошини чомашӯӣ, яхдон, кондитсионер, дарзмол, бодкаш (вентилятор), телевизор, радио ва ғайра аз аҳамият ҳолӣ нест. Нерӯи барқро ба мо нерӯгоҳҳои барқӣ медиҳанд.

Энергетика яке аз соҳаҳои калонтарини хоҷагии халқ буда, бо истеҳсол, интиқол ва истифода бурдани нерӯи барқ сару қор дорад. Якҷанд намуди нерӯгоҳҳои барқӣ мавҷуданд.

ТЭС (маркази барқии истеҳсоли гармӣ) - на танҳо нерӯи барқ, инчунин буг (барои гарм қардани хонаҳо) ва оби гарм медиҳад.

ДЭС (нерӯгоҳи дизелӣ) аз як ё якчанд генератори муҳаррикаш дизелӣ иборат буда, онро дар ҳар гуна ҷой гузоштан мумкин аст.

ГТЭС (нерӯгоҳи барқи газотурбинӣ) - нерӯгоҳест, ки бо сӯзишвории моеъ (карасин, мазут) кор мекунад.

ГРЭС (нерӯгоҳи барқи давлатии ноҳиявӣ) барои бо нерӯи барқ таъмин намудани ноҳияи муайян пешбинӣ шудааст.

АЭС (нерӯгоҳи барқи атомӣ) бо энергияи атом кор мекунад.

ГЭС (нерӯгоҳи барқи обӣ) аз ҳисоби оби равон кор мекунад.

Аввалин НБО-ҳо солҳои 1876-1877 дар Олмон ва Англия сохта шудаанд. Дар Россия солҳои 1895-1896 дар дарёи Охта НБО-и иқтидораш 300 кВт сохта шуд. Дар Тоҷикистон соли 1954 НБО-и «Дӯстии халқҳо» (дар шаҳри Қайроққум, иқтидораш 200 000 кВт), НБО-и Норак (дар дарёи Вахш, иқтидораш 2,7 млн.кВт) сохта ба истифода дода шуданд. Ҳоло дар нерӯгоҳҳои Рогун ва Сангтӯда корҳои сохтмонӣ идома доранд.

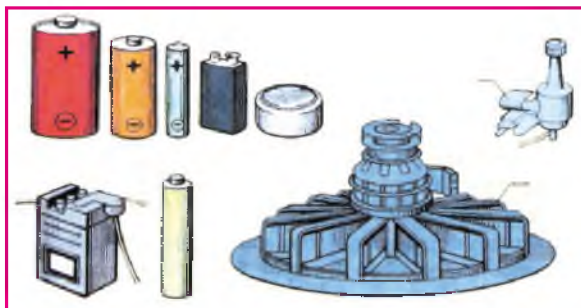
Ғайр аз ин, нерӯгоҳҳои барқие мавҷуданд, ки бо қувваи шамол ва энергияи офтоб кор меkunанд. Нерӯгоҳҳои барқ ба таври доимӣ кор карда, ба хоҷагии қишлоқ, заводҳо, шаҳрҳо нерӯи барқ медиҳанд.

Расми 16.
НБО-и Норак

Расми 17.

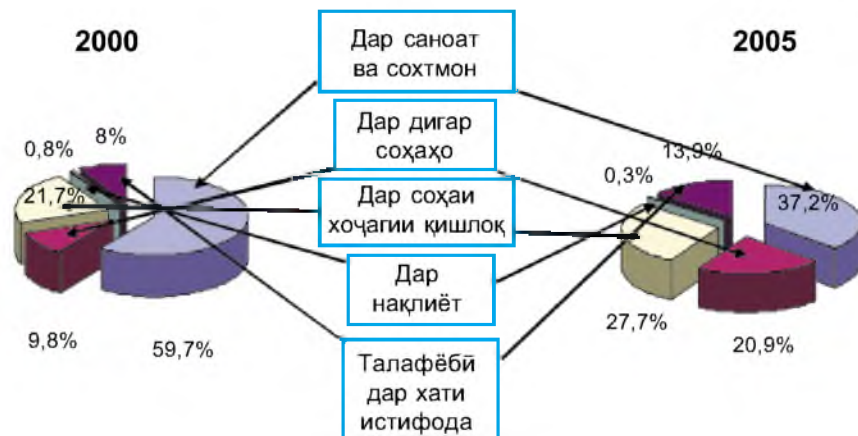
Манбаи
қувваи барқ

Иқтидори онҳоро бо ченакҳои махсус - ватт ва киловатт ишора мекунамд, ки онро шиддат меноманд. Масалан, шиддати як нерӯгоҳи барқӣ 100 кВт, дигараш 1 мкВт мебошад. Ҳар як киловатт мутаносибан ба 2 қувваи асп баробар аст.

Дастгоҳе, ки нерӯи механикиро ба нерӯи барқ табдил медиҳад, генератор ном дорад. Онҳо ҳар хел мешаванд. Генераторҳои пуриқтидор ва калон шахрҳои калонро бо нерӯи барқ таъмин мекунамд.

Нерӯи барқро бе генератор ҳам ҳосил кардан мумкин аст. Масалан, ғонуси кисағӣ бо унсури галваникӣ (батарея) кор мекунад. Олимон аккумуляторро ихтироъ карданд, то ин ки онро ҳамчун манбаи барқ истифода баранд. Агар аккумуля-

Нақшаи 7. Сохтори истеъмоли нерӯи барқ

лятори заряддоштаро ба лампочка пайваст кунед, лампочка фурузон мешавад.

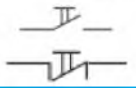

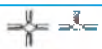

Нерӯгоҳҳои барқ, унсурҳои галваникӣ, аккумуляторҳо, генераторҳо-генератори велосипед ва генератори истехсолоти манбаҳои нерӯи барқ меноманд.

Дар хона истеъмолкунандагони нерӯи барқ лампочка (барои равшан кардани хона), телевизор, яхдон, дарзмол ва ғайра мебошанд.

Истеъмолкунандагони асосии барқ заводу фабрикаҳо мебошанд. Дар он ҷо нерӯи барқ дастгоҳҳо ба ҳаракат мебарорад, филизотро мегудозад ва ҳамаи заводи ба кор мебарорад.

Аломатҳои шартии нақшаи барқ

Қадавли 2

№ б/т	Номгӯӣ	Намуди умумӣ	Аломатҳои шартӣ	Ифодаҳои ҳарфӣ
1	Элементҳои галваникӣ + қутби мусбӣ - қутби манфӣ			G
2	Элементи галваникӣ, аккумуляторҳо			GB
3	Патрон бо лампа			HL
4	Калиди якқутба			SA
5	Калиди васлкунанда Калиди ҷудокунанда			SB
6	Душоха (вилка)-и штепсел			XP
7	Васлаки штепсел			XS
8	Муҳофизӣ зудгузар			FV
9	Ноқилҳо			
10	Қуттии пайвасти ноқилҳо			E
11	Генератори барқӣ			Г

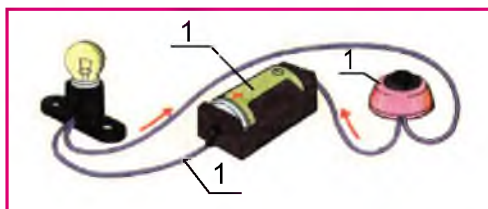
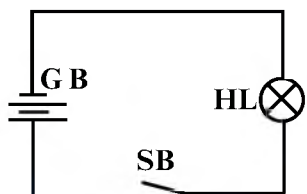
❖ *Инро дар хотир доред!*

1. Аккумулятор аз калимаи лотинии *accumulator* гирифта шуда, маънояш чамъкунанда аст. Он воситаест, ки энергияро бо мақсади дар оянда истифода бурдан чамъ мекунад.

2. Генератор - аз калимаи лотинии *generator* гирифта шуда, маънояш истеҳсолкунанда аст. Генератори барқӣ энергияи механикӣ, химиявӣ, гармӣ, рӯшноиро ба барқ табдил медиҳад.

Занчири барқӣ

Нокилҳои манбаи нерӯи барқ ва истеъмолкунанда ба ҳам пайваست шуда, занчири барқиро ба вучуд меоваранд. Барои тасвири занчири барқӣ дар коғаз расми лампочка, аккумулятор, батарея ва дигар қисмҳои занчирро бо аломатҳои шартӣ нишон медиҳанд. Нақшаи барқӣ гуфта тавассути аломатҳои шартӣ ба таври графикӣ тасвир намудани занчири барқиро меноманд.

Расми 18. Нақша ва тарзи пайвастании занчири барқӣ.

Кори амалии №9

Тартиб додани занчири барқии нақшаи барқ.

1. Унсури галваникиро гузоред (ба қутбҳои пайваст кунед).
2. Ба яке аз онҳо (васлкунанда ё қатъкунанда) занчири барқиро пайваст кунед.

3. Нӯги озоди нокили якум ва сеюмро ба васлаки асбоби истифодакунандаи нерӯи барқ пайваст кунед.

4. Лампочкаро ба патрон гузошта, васлкунакро (қатъкунакро) пайваст кунед.

Супориш:

Агар лампочка равшанӣ надихад, ҷои пайвастшавии нӯги нокилхоро аз назар гузаронед. Нерӯи барқ аз манбаъ ба ис-

Расми 19.

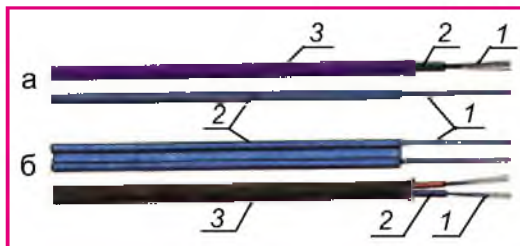
а) симҳо (ноқилҳо)

б) шнур

1 - ноқили барқгузарон,

2 - изолятсия,

3 - парда.

тифодабаранда бо ёрии симҳои шаклу таркибашон гуногун интикол дода мешавад. Симҳои аз мис, алюминий ва нукра сохташуда беҳтарин симҳои ноқил мебошанд. Маводе, ки нерӯи барқро намегузаронад, изолятор ном дорад.

Дар вақти шикастани иттисолҳо калид ё патронро иваз мекунанд. Айнан бо ҳамин тарз камбудии асбобҳои дигари барқиро ошкор мекунанд. Барои пайваст кардани ноқилҳо (симҳо) ба патрон, душоха (вилка) ё баданаи асбобҳои барқӣ нӯги симхоро аввал тоза ва ҳалқа карда, дар ҳоли зарурат, тавассути мехпеч маҳкам мекунанд. Ҳангоми иҷрои кори амалӣ бояд ба кондаҳои техникаи беҳатарӣ риоя карда шавад.

Техникаи беҳатарӣ:

1. Бо дасти тар чарогхоро дар гирондан ё хомӯш кардан мумкин нест.

2. Агар ягон қисми чарог вайрон бошад ё рӯйкаши ноқилҳо нобуд шуда бошад, чарогхоро истифода бурдан мумкин нест.

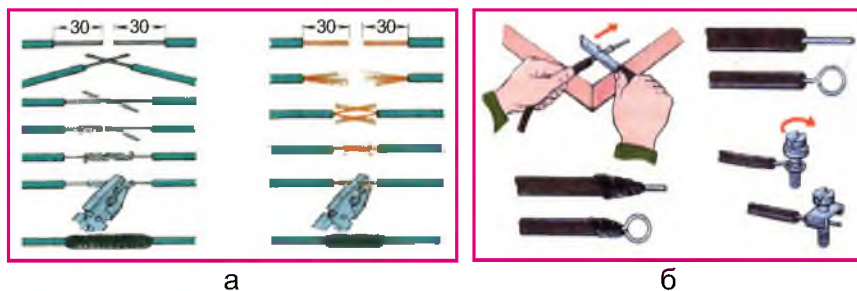
3. Лампаро танҳо дар вақти ба манбаи барқ пайваст набудан тоза ва иваз кунед.

4. Пеш аз таъмир кардани асбоби барқӣ онро аз барқ ҷудо кунед.

5. Танҳо бо асбобҳои дуруст ва фаъол кор кунед.

6. Асбобҳоро баъди таъмир танҳо муаллим ба манбаи барқ пайваст мекунад.

Ноқилҳо изолятсиядор ва беизолятсия мешаванд. Ноқили изолятсиядор аз чилди рӯйкашшуда ва торҳои чараёнгузар иборат аст.

Расми 20. Таъмири ноқили кандашуда. Ҳалқакунӣ ва пайвастикунии пайдарҳамии симҳо.

❖ *Инро дар хотир доред!*

Пластмасса, резин, чӯби хушк, асбест, абрак, қаҳрабо, абрешим, карасин, ҳаво чараёнро намегузаронанд.

? **Саволҳо барои санҷиш:**

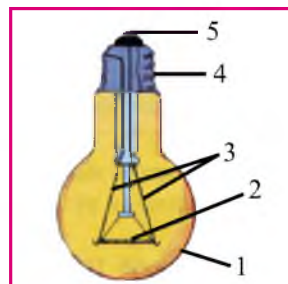
1. Маводеро номбар кунед, ки барқро мегузаронанд.
2. Маводеро номбар кунед, ки дар рафти таҷриба аз худ чараёни барқро намегузаронанд.
3. Барои сохтани занҷири барқӣ кадом унсурҳо-чӯзъҳо-ро интихоб кардед?

СОХТИ ЛАМПОЧКА ВА ҚИСМҲОИ ОН

Рӯшноии хуб шароити меҳнатро беҳтар карда, кувваи босираро нигоҳ медорад. Барои равшан кардани бино ва кӯчаҳо як қатор асбобҳои техникӣ, аз қабili дастгоҳи филмнамоишдихӣ, филмоскоп ва ғайра нерӯи барқро бештар истифода мебаранд. Сохти қандилҳо, лампаҳои рӯимизӣ, лампочкаҳои муқаррарӣ ва чарогакҳо аз таъиноти онҳо

Расми 21. Сохти лампочкаи рӯзгор

- 1 - шиша;
- 2 - мӯяки тафсанда;
- 3 - электродҳо;
- 4 - печтоб;
- 5 - иттисоли марказӣ.

Арматураҳои электротехникӣ

Тасвир, сохт ва қисмҳои он	Таъинот
 <p>Патрони овезаи лампа: 1 - дила, 2 - гиреҳҳои винтӣ, 3 - иттисолҳои фанарӣ, 4 - рахпеч, 5 - бадана.</p>	<p>Патрони лампа барои пайваст кардани лампаи ноқил ба занҷири барқӣ хизмат мекунад. Сохти он ба таъиноташ вобаста аст.</p>
 <p>Вилкаи штепселии кушодашаванда: 1 - тана, 2 - пайванди иттисоли, 3 - винти иттисоли, 4 - забонаки фишордиҳанда, 5 - мехпечи маҳкамкунанда.</p>	<p>Душоха (вилкаи)-и штепселӣ барои ба манбаи барқ пайваст кардани таҷҳизоти барқӣ - телевизор, яхдон, мошинҳои ҷомашӯӣ ва ғайра хизмат мекунад.</p>
 <p>Сохти васлаки барқӣ: 1 - иттисоли муҳаррик, 2 - иттисоли беҳаракат, 3 - мехпечи фишориш, 4 - бадана.</p>	<p>Васлаки барқӣ барои ба занҷири барқӣ пайваст ва аз он ҷудо кардани таҷҳизоти барқии рӯзгор хизмат мекунад.</p>

вобаста аст. Онҳоро аз филиз, пластмасса, шишаҳои ранга ва масолеҳи дигар месозанд.

Лампочкаи мукаррари, ки мӯяки волфрамӣ дорад, лампочкаи тафсониш меноманд. Чараёни барқ ба воситаи мӯяки волфрам гузашта, онро то ҳадди 280-300°C метафсонад. Дар айни замон чараён қисман ба шуоъ табдил меёбад.

Равшании ҷои қор аз иқтидори манбаи рӯшноӣ ва масофаи он то ҷои қор вобаста аст. Иқтидори лампочка ҳар қадар зиёд бошад, хона ё ҷои қорро ҳамон қадар беҳтар равшан мекунад.

Шиддат ва иқтидори лампочкаро аз навиштаҷоти рӯи шиша ё ноқил (қисми филизии лампочка) доништан мумкин аст. Масалан, дар рӯи шишаи лампочка чунин навишта шудааст: 200V, 40W, IV-05 ё 220V, 40W. Ин навишта маънои онро дорад, ки лампочка бо шиддати 220V моҳи апрели соли 2005 истеҳсол шудааст.

❓ Саволҳо барои санҷиш:

1. Намудҳои асосии ҷароғҳои барқиро номбар кунед.
2. Душоҳаи (вилка)-и штепселӣ аз кадом қисмҳо иборат аст?
3. Патрон аз кадом қисмҳо иборат аст?

❏ Инро дар хотир доред!

Лампочкаи тафсониши барқиро соли 1872 олими рус электротехник А.Н.Ладигин ихтироъ кардааст. Мӯяки тафсониши он аз ангиштсанг буд, ки ранги зард меод ва зуд месӯхт. Ба А.Н.Ладигин қариб 20 сол лозим шуд, ки ин лампочкаро тақмил диҳад. Вай соли 1890 дар намоишгоҳи умумичаҳонии Париж лампочкаи мӯяки тафсонишаш волфрамирро бо муваффақият намоиш дод.

Лампа аз калимаи фаронсавӣ *Lampe* (манбаи аввалин) ва юнонии *lamps* (люминесценция) гирифта шуда, барои равшанидиҳии умумӣ истифода мешавад.

Патрон (калимаи фаронсавӣ - *Patron*) воситаест барои маҳкам доштан ва ба манбаи барқ пайваст кардани лампочка.

Штепсел (калимаи олмонӣ - *Stepsel*) пайвандаки иттисолии душоҳа (вилка) буда, барои ба манбаи барқ пайваст кардани асбобҳои барқӣ хизмат мекунад.

ОСЕББИНӢ АЗ ҶАРАӢНИ БАРҚ

Ноӯҳдабароёна ё беэҳтиётона истифода бурдани асбобҳои барқии рӯзгор боиси осеббинӣ мегардад. Аз осеби сабук фақат ҷойҳои зарардида сурх шуда, ба дард медароянд, ранги рӯи шахс парида, қарахт мешавад, ба ҳарос меафтад. Аз осеби сахт дар ҷои ба ҷараёни барқ расидаи бадан пӯсту бофтаҳо месӯзанд, шахс беҳуш шуда, рангаш меканад, нафасаш гум мешавад, дилаш аз қор мемонад.

Агар дасту пойафзол тар ва замин намнок бошад, ҷараёни барқ бештар таъсир мерасонад. Дар чунин ҳолатҳо ҳатто шахси аз таъсири ҷараёни тағйирёбандаи 36Вт осебдида ҳалок гашта метавонад.

Барои расонидани ёрии аввалин пеш аз ҳама осебдидаро аз манбаи ҷараёни барқ ҷудо кардан зарур аст, зеро ҳуди осебдида аксаран ин қорро қарда наметавонад.

Ҷараёни барқро тавассути васлақ, калиди барқ, рубилник қатъ намудан ё дар сурати дастпӯшаку мӯзаи резинӣ ва гайра доштан осебдидаро аз манбаи барқ дур кардан лозим аст.

Агар бемор нафас гирад ва дилаш қор кунад, ўро ҳатман бояд ором гузошт, пӯшонидани чизҳои гарм, ба биниаш доштани спирти навшодир низ нафъ дорад. Ба ҷои сӯхтаи пӯст вазелин ё пероксиди гидроген молида, докаи тоза бандед. Агар шахси осебдида нафас гирифта натавонад ва дилаш аз қор монад (марги клиникӣ), даҳонро ба даҳони осебдида гузошта нафаси сусти бояд дод. Барои расонидани ёрии таъҷилии тиббӣ ва ба беморхона бурдани осебдида зуд духтурро даъват кардан лозим аст.

❖ *Ибро дар хотир доред!*

Ақидае вучуд дорад, ки гӯё шахси аз ҷараёни барқ осебдидаро барои аз баданаш баровардани ҷараён то гулӯ зери ҳок гӯр кардан лозим аст. Ин ақида ҳатост, зеро аз ин қор организм зуд хунук ва сандуқи сина фишурда шуда, нафасгирӣ ва қори дил вайрон мегардад. Дар ин вақт ёрии таъҷилии тиббӣ расонидан беҳтар аст.

Қори асбобҳои гуногуни барқии рӯзгор: лампочка, радио, ҷадон, мошини ҷомашӯй, телевизор, мӯйхушккунак (фен)

ва гайра, асосан, ба шиддати шабакаи барқи хона ё чараёни доимии аккумулятор (батарея) вобаста аст.

Шиддати барқ бо вольт ё воҳидҳои ҳосилшавии он-киловатт (кВт), милливольт (мВ), микровольт (мкВ) чен карда мешавад. Шиддати камтарини шабакаи барқи хонаҳо 220В ё 127В мебошад. Бояд дар хотир дошт, ки асбоби дорои лампаҳои 127 В-ро ба шабакаи шиддаташ 220В васл кардан мумкин нест, зеро онҳо аз қор мебароянд ва дар баъзе ҳолатҳо боиси сӯхтор мешаванд. Бинобар ин, ҳеҷ гоҳ ба сими муҳофизаткунандаи барқи вайроншуда, инчунин, ба васлаки патронҳои лампочка даст нарасонед, ки ин барои ҳаёт хатарнок мебошад.

Ҳангоми бо сими барқи хона ё синфхона кордор шудан, махсусан дар вақти васл кардани асбобҳои барқӣ, ҳатман қоидаҳои одитарини беҳатариро риоя кунед: дурустии васлақҳои автоматӣ ва муҳофизҳо, изолятсияи симҳои барқиро санҷед. Хусусан, дар хонаҳои намнок, сангию хиштӣ ва бетонӣ, таххона, гараж, ҷаммом, хочатхона ва гайра дар аснои бо симҳои барқӣ саруқор доштан боэҳтиёт бошед. Дар ин гуна хонаҳо шинондани розеткаю васлак, истифодаи чароғҳои сайёр мумкин нест.

Симҳои барқи хона ё синфхона, асосан, дар натиҷаи расиши кӯтоҳи симҳои фаза ва нул ё фазаю заминвасла иллат пайдо мекунанд, зеро ҷои пайвасти симҳо қанда мешавад. Ҳангоми расиши кӯтоҳи сими фаза ва нул ё сими фазаю заминвасла муҳофизҳои наздиктарин аз қор мебароянд. Расиши кӯтоҳ, одатан, дар натиҷаи ба шабакаи барқ пайваст кардани асбобе ба амал меояд. Аз ин рӯ, носозиро дар ҳамон асбоби истифодашаванда бояд ҳуст. Дар чунин мавридҳо аввал кори худӣ асбоби барқиро дар розеткаи бенуқс санҷидан лозим аст. Ҳодисаи қандашавии симҳо хеле қам дуҷор мешавад. Агар симҳо рӯидеворӣ бошанд, ҷои қандашудани онҳоро ошқор қардан осон аст.

Пеш аз таъмир қардани носозии симҳои барқ аввал шиддатро қатъ қардан ё муҳофизи барқиро қушода гирифтан лозим аст. Барои таъмир қардани симҳои барқи синфхона,

хонаҳои намнок, ваннахона, ошхона ҳатман мутахассис даъват кунед, зеро дар ин гуна мавридҳо тадбирҳои муқаррарӣ (истифодаи дастпӯшакҳои резинӣ, порчаи резин, тахтаи хушк ва ғайра) барои таъмини бехатарӣ кофӣ нестанд.

? Савол ва супориш:

1. Ҳангоми аз нерӯи барқ осеб دیدани шахс кадом ҳолатҳо рух медиҳанд?

2. Қоидаҳои аввалини расонидани ёрӣ ба шахси аз нерӯи барқ осебдида ро гуфта диҳед.

3. Қоидаҳои одитарини бехатарӣ ҳангоми кор бо симҳои барқ кадомҳоянд?

! Оё шумо медонед?

Нахустин ТЭС-ҳо соли 1882 дар Нию-Йорк, соли 1883 дар Петербург ва соли 1884 дар Берлин сохта ба истифода дода шудаанд. Дар ҳақон аввалин нерӯгоҳи барқ солҳои 1912-1914 бо ташаббуси муҳандиси рус дар наздикии Москва сохта шуд, ки иқтидораш 15 Мвт буд ва бо сӯзишвориҳои маҳаллӣ (торф) кор мекард. Яке аз аввалин нерӯгоҳҳои шамалии солҳои 1929-1930 дар Курск сохта шудааст, ки иқтидораш 100 кВт буд.

□ Маслиҳат барои қадбону:

Бо 1 киловатт/соат барқи сарфашуда 40кг ангиштсанг ё 39 кг нафт истихроҷ намудан, 3 кг пӯлод гудохтан ё 10 кг семент истеҳсол кардан, 10 м матоъ ё 2 ҷуфт пойафзол дӯхтан, 12,5 кг галларо орд кардан, 30 ҷуҷа баровардан, 38 кг нон пухтан мумкин аст.

§12. ШИНОСОӢ БО СОХТ ВА ВАЗИФАИ ЧАНГКАШАК

Чангкашакҳо барои тоза кардани хона (аз чанг, партовҳои майда), либос, гилем, парда ва ғайра хизмат мекунанд. Аввалин чангкашак дар ИМА соли 1899 пайдо шуд. Чангкашакҳо барои иҷрои корҳои гуногун бо қисмҳои иловагӣ (рӯда, мулҳақаҳо, ҷуткаи мӯйчин ва ғайра) таъмин мебошанд.

Расми 22. Чангкашакҳои барқӣ.

Дар асоси чангкашак амортизаторҳои резинӣ, муҳаррики коллекторӣ ва дар галтаки агрегати ҳавокаш (вентилятор), ки аз турбиначаҳо иборат аст, шинонида шудааст. Турбинаҳои ҳавокашакро ба намуди доирача месозанд.

Ҳавокашак аз 2 ё 3 турбинача иборат аст. Дар вақти ба шабакаи барқ пайваست кардани чангкашак муҳаррики барқии он дар як дақиқа 10000 - 18000 чарх зада, ҳаворо ба воситаи ҷўткаи дарунҳоӣ бо суръати 20-30 метр/сония мекашад. Ҳаво аз равшанаҳои баромад ба берун мебарояд. Дар вақти кор ҷўтқаро ба маснуот наздик доштан мумкин нест, чунки дар ин ҳолат ба чангкашак дохилшавии ҳаво қатъ мегардад.

Дар дохили рӯда аксар вақт чизҳои саҳт дармемонанд. Бинобар ин, рӯдаро пеш аз истифода ба фланси равшанаи баромад пайваста, тоза кардан лозим аст. Чанггункунакро аз матои мӯяқдори сӯрохиҳояш майда месозанд. Шакли он ба ҳалта монанд буда, дар сараш ҳалқаи симӣ ё резинӣ доирад. Дар чангкашак муҳаррикҳои коллектории иқтидорашон аз 50 то 600 Вт кор фармуда мешаванд. Ҳангоми муддати дуру дароз кор фармудани чангкашак сари ҳар соат муддати 10 дақиқа дам додани он лозим, то ин ки муҳаррики барқӣ хунук шавад. Барои ин чангткашакро аз шабакаи барқ ҷудо кардан шарт нест. Қуттии чангкашак аз пластамасса ё филиз буда, сатҳи он бо нитроэмал ранг карда шудааст. Дар сура-

ти дуруст истифода бурдан чангкашак муддати 10-15 сол ва аз он зиёдтар хизмат мекунад. Ҳоло намудҳои наву мукамалтари чангкашак истеҳсол шудаанд. Онҳо бо системаи моеъ кор мекунад ва барои истифодабарӣ хеле мувофиқ мебошанд. Ба чангкашак об меандозанд. Он дар вақти рӯбучин чангро бо ғавраки ҳавоӣ ба ҳавзаки майда тела медиҳад. Баъд аз тамом кардани кор оби ифлосро рехта, чангкашакро боз ба кор тайёр мекунад.

Қисмҳои ёрирасони он аз 2 чӯткаи гилемтозакунак, чӯткаи мудаввари мӯякдор барои тоза кардани китоб, пардаовезак, чӯткаҳои барҷастаю байзашакл барои тоза кардани кунҷҳо, ҷойҳои дастнорас ва либос иборат мебошанд.

Қисми асосии кории чангкашак агрегати ҳавокаш (вентиляторест, ки бо ёрии муҳаррики барқии коллекторӣ кор мекунад) мебошад, ки ҳаворо аз даҳанаи чангкашак ба дарун мекашад. Чангкашак бо рӯдаи чиндори чандир ва маҷмӯи мулҳақаҳо низ ҷиҳозонида шудааст.

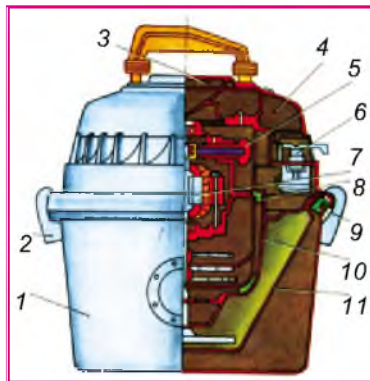
Асосан чангкашакҳои рӯифаршӣ, дастӣ, автомобилӣ ва чӯткачангкашак (чӯткаҳои барқӣ) истеҳсол карда мешаванд. Маъмултарини онҳо чангкашакҳои рӯифаршии ростчараён ва гирдбодианд.

Дар чангкашакҳои ростчараён (масалан, «*Чайка*», «*Ракета*») чангу губори омехта бо ҳаво тавассути чӯтка-мулҳақаю рӯдаи чандирӣ кашида шуда, дар ҳавополои (филтрҳои) матой дар мемонад. Ҳавои тоза аз муҳаррики барқӣ гузашта (қисман хунук шуда), тавассути ҳавокашак аз баромадгоҳи ақиби чангкашак берун мебарояд. Дар чангкашакҳои гирдбодӣ («*Вихр*», «*Буран*», «*Урал*», «*Уралетс*» ва ғайра) ҳавои кашидашаванда аз қисми поёнии муҳаррики барқӣ гузашта, аз зарраҳои вазнин ва калони чанг тоза мешавад. Сипас, аз ҳавополои матой гузашта, берун меравад. Чангкашакҳои дастӣ, одатан, ростчараён мебошанд ва аз чангкашакҳои рӯифаршӣ бештар аз рӯи андоза, вазн, иқтидор ва шумораи мулҳақаҳо фарқ мекунад.

Расми 23.

Қисмҳои чангкашаки «Уралетс»:

- 1 - чангеункунак, 2 - калид,
3 - сарпӯш бо дастак,
4 - филтри хурд,
5 - чӯткаи кунҷдор бо чӯткаи сарпӯшдор, 6 - васлкунаки педалӣ,
7 - коллектори муҳаррики барқ бо ҳавокашаки дузинагӣ,
8 - амортизатори резинӣ,
9 - зичкунаки резинӣ,
10 - ҳалқапайванд барои маҳкам кардани муҳаррики барқ, 11 - ҳавополо (филтр).

Вобаста ба сохт дар чангкашак 1 ё 2 ҳавополои матоӣ мавҷуд буда метавонад. Аз рӯи индикатори чангкашак пуршудани ҳавополоро фаҳмидан мумкин аст. Барои он ки чангу губор дар хона паҳн нашавад, охири рӯдаро ба равзанаи даромади чангкашак мепайванданд. Чангкашакҳои рӯифаршӣ ва дастӣ ба воситаи шабакаи чараёни тағйирёбандаи шиддаташ 220 Вт кор мекунад.

Иқтидори кориашон 140-160 Вт аст. Барои он ки чангкашак дар хона ҷои камро ишғол кунад (хусусан дар хонаҳои хурд), чилди онро ба интерйери хона мувофиқ (масалан, чилдҳои чангкашакҳои «Урал» ва «Электросила»-ро ба шакли курсӣ) месозанд.

Ҳоло бошад, чангкашакҳои замонавие истехсол шудаанд, ки кори соҳибхоназанҳоро бисёр осон мекунад: «Samsung», «Rowenta», «Supra», «Sanyo» ва ғайра.

Савол ва супориш:

1. Вазифаи чангкашак аз чӣ иборат аст?
2. Тарзи ба кор тайёр кардани чангкашакро гуфта диҳед.
3. Фарқи чангкашак аз фаршпардозии барқӣ дар чист?
4. Кадом чангкашакҳои замонавиро медонед?

§13. ШИНОСОЙ БО СОХТ ВА ВАЗИФАИ МҶҲУШККУНАК (ФЕН)

Мӯйхушккунак як навъ асбоби барқиест барои хушконидаи мӯй. Мӯйхушккунак аз танаи пластмассӣ, шамолдиҳаки барқӣ ва гармкунаки спиралдори барқӣ иборат аст.

Шамолдиҳак ҳаворо ба дарун мекашад ва он аз таъсири спирали гарм то $50-70^{\circ}\text{C}$ тафсида, мавҷи ҳавои гармро бо суръат ба берун мебарорад. Барои ба кор андохтани мӯйхушккунак аввал муҳаррики барқӣ (дар ин ҳолат шамол хунук медиҳад), баъд гармкунаки барқиро васл кардан лозим аст. Гармкунаки барқӣ 250-400 Вт, вале муҳаррики барқӣ 50-70 Вт қувваи барқро истифода мебаранд. Мӯйро вобаста ба зичӣ ва дарозияш 10-20 дақиқа хушк мекунад.

Мӯйхушккунакро то 1 соат истифода бурдан мумкин аст, баъд онро барои хунук шудан 30 дақиқа аз кор мондан лозим меояд. Мӯйхушккунакҳо якчанд ҳел мешаванд («*Локон*», «*Сюрприз*», «*Кудесник*» ва ғайра). Барои тез хушк кардани мӯй баъзе мӯйхушккунакҳо, аз ҷумла «*Сюрприз*», сими мулоиме доранд, ки як нӯги онҳо ба ҳуди асбоб ва нӯги дигараш ба «саркашак» пайваست аст. Мӯйхушккунакҳои «*Микма*», «*Кудесник*» барои ба тартиб овардани мӯй мулҳақаҳои гуногун низ доранд.

Ҳарорати мӯйхушккунак ба таври автоматӣ танзим мешавад; мӯйхушккунак инчунин ҳангоми бисёр тафсидан ё аз кор мондани муҳаррики барқӣ ба таври автоматӣ аз кор боз меонад.

Расми 24. Намудҳои
мӯйхушккунак

Баъзе навъҳои мӯйхушккунак пояча-илҳоқак доранд, ки он барои дар рӯи миз гузоштан ё ба девор овехтан имконият медиҳад. Мӯйхушккунак тавре сохта шудааст, ки ба он мӯй дар намондад. Дар аснои кор карданаши сӯрохи ҳаводарои мӯйхушккунакро руст кардан ва ба фурӯ кашидани гарду чанг, мавҷуд будани инчунин чизҳои хурд роҳ додан лозим нест. Дар сурати кор накардани муҳаррик гармкунаки барқиро ба кор андохтан ҷоиш нест.

Мӯйхушккунаки барқӣ аз сабаби ҳарорати баланд доштани метавонад ба мӯйҳо зарари ҷиддӣ расонад. Аз ин рӯ, ҳарорати мӯйхушккунаки худро он қадар баланд накунад ва аз мӯи худ дуртар нигоҳ доред.

Аз сабаби мавҷуд будани ҳавои кондитсионерӣ дар утолҳои корӣ мӯйҳо хушкӯ зудшукан мешаванд. Бинобар ин, пеш аз шустани мӯй истифодаи ниқобҳо хеле ғоидабахш аст. Ниқоби хубтарин ҷурготи беравган мебошад. Воситаҳои ороишӣ мӯйро ифлос мекунанд. Барои тоза кардани онҳо аз маҳсулоти зарурӣ истифода баред. Ним пиёла сиркои оширо бо 250 мл оби ҷӯшида омехта, каме хунук карда, ба мӯйҳои худ моled. Мӯйҳои аз ҳад зиёд равшанро бо оби ширгарм обгардон намоед.

Ороишдиҳии мӯй яке аз касбҳои беҳтарин ба ҳисоб меравад, зеро зоҳири инсонро зебо мегардонад. Ҳар як инсон бояд тарзҳои ороиши мӯйро омӯзад. Ин, асосан, ба духтарҳо ва занон зарур мебошад. Ҳар як духтар пеш аз ба мактаб ё ба меҳмонӣ рафтан, албатта, мӯи худро оро медиҳад, чунки ҳусни инсонро на фақат либос, балки ороиши мӯй ҳам дигаргун мекунанд.

Расми 25.
Термобигудӣ

Мӯи духтарон ҳар қадар ки оро дода шуда бошад, хуснашон ҳамон қадар зиёд мешавад. Оро додани мӯй ҳам кори осон нест ва на ҳар кас аз ӯҳдааш мебарояд. Духтарон ҳатто ба касалии мӯй нигоҳ накарда, онро оро медиҳанд. Ин кори онҳо хато мебошад.

Ороиши мӯи духтарони синнусоли томақтабӣ, мактабӣ ва калонсолтар аз ҳам фарқ дорад. Вақти оро додани мӯй аз паи мӯд нарафта, сифатҳои рӯй ва қаду қоматро ба эътибор гирифта лозим аст.

Мӯи зебо бояд ҳусн ва сифатҳои рӯйро тақвият дода, нуқсонҳои он (тарҳи нодурусти рӯй, пешонаи танг ё ниҳоят васеъ, манаҳи калон ва ғайраро) рӯйпӯш кунад. Занҳои синну солашон гуногун мӯи худро мувофиқи табиӣ дил оро медиҳанд, аммо мӯи занони кӯҳансол бояд одӣ бошад. Ороиши мӯй ба ҳунари машшота (парикмахер) вобаста аст.

Ороиши одии ҳарӯзаро ҳуди кас анҷом дода метавонад. Барои ин ҳар як зан бояд бигудӣ (мӯйтобак, 20-25 дона), ду шона (яке барои шона қардан, дуввумӣ барои ҷудо ва тоб додани мӯй), ҷӯтка ва мӯйхушккунак дошта бошад. Пеш аз тоб додани мӯй мӯйсарро мешӯянд ва онро бо пиво, шарбати лиму ё моеи махсус андак тар мекунанд.

Мӯйтобаки пластмасӣ, ки онро «*ёжик*» низ меноманд, барои тоб додани мӯй хеле мувофиқ аст, инчунин аз бигудии барқӣ (мӯйтобаки барқӣ) ё термобигудӣ (мӯйтобаки гармигузарон) низ истифода мебаранд. Қутри мӯйтобак ба сифати ороиши мӯй ва зичии он вобаста аст. Баъзе занҳо мӯйҳои худро, одатан, шаб тоб медиҳанд, вале бо сари пур аз мӯйтобак ҳоҳ қардан нобоб аст, чунки гардиши хуни пӯсти сар ва гизогии мӯй вайрон мешавад. Агар рӯи шахсе бориқ ва пешонааш баланду васеъ бошад, як қисми пешонаро бо мӯй пӯшонидан мумкин аст. Агар рӯй бисёр хурд бошад, ба сар мӯйро халқавор мепечонанд, ки ин зеб мебахшад.

Пешонаи бориқ ва рухсори фарбеҳро бо мӯй пӯшонидан, нуқси тарҳи рӯйро номаълум қардан мумкин аст. Гардани бориқро мӯй аз ҳама беҳтар мепӯшонад. Агар қардан кӯтоҳ

ва гафс бошад, мӯи пушти сар бояд дар шакли «секунча» оро дода шавад. Мӯйсари духтарчаҳои томактабиро ба шакли телпакча оро дода, дар пешона «зулф» мемонанд.

Барои бастани банд (бандина) аз пеш чанд тор мӯи дарозро қайчӣ назада мемонанд. Агар мӯи духтарчаҳои мактабхон гулӣ бошад, кӯтоҳ кардан ва агар дароз бошад, кокул сар додан беҳтар аст. Мӯйҳои дарозро ба ақиби сар шона карда, кокул бофтан ва нӯги кокулро бо бандина ба фарқи сар баста мондан мумкин аст. Агар тарҳи рӯй дароз бошад, кокулхоро дар бари гӯш мегузоранд. Мӯи пешонаи бачаҳои синни томактабӣ ва хонандагони синфҳои ибтидоиро қайчӣ задан беҳтар аст. Бачаҳои калонсол бошанд, мӯйҳояшонро яктурафа ё ба боло шона мекунанд.

Пеш аз оро додани мӯй бояд мӯйро шӯянд ва онро хушк кунанд. Истифодаи мӯйхушккунак низ кори занонро бисёр осон мекунад. Мӯйҳои хушккардари аввал бо шона ё чӯтка шона зада, сипас ба шакли дилхоҳ оро медиҳанд.

Дар ду ҳафта як маротиба аз анбӯри мӯйчингилакунӣ истифода мебаранд. Ҳангоми чингила кардани мӯй анбӯри мӯйчингилакунӣ набояд аз ҳад зиёд гарм бошад. Мӯйчингилакунаки барқӣ дар аввали асри 20 ихтироъ карда шуда, дар Европа аз он бо муваффақият истифода мебаранд.

Расми 26. Мӯйчингилакунак ва ороиши мӯй.

Ҳоло қариб 40 намуди мӯйчингилакунак ва шонаҳои барқӣ бароварда мешаванд, ки «Этюд», «Фея», «Локон-3», «Локон-6» аз қабилҳои онҳоанд. Нисбати ин асбобҳои барқӣ талаботи ниҳоят калон аст.

Мӯйчингилакунаки барқӣ аз унсури гармкунандае ташкил ёфтааст, ки дар дохили лӯлачаи филиззӣ ҷойгир буда, дорои дастаи пластмассӣ мебошад. Ба лӯлача шона ё худ сикқонаки филиззие барои мӯй шинонида шудааст. Талабот ба унсури гармкунанда ниҳоят калон аст. Изолятсияи он бояд мустаҳкам бошад ва ба шиддати 375 Вт тоб оварад. Шиддат ба унсури гармкунанда тавассути сими васлкунанда, ки аз дохили даста гузаронида шудааст, расонида мешавад.

Моделҳои беҳтарин бо танзимгари ҳарорат ва бугдихаки ҷиҳозонида мешаванд. Ҳарорати сатҳии қорӣ 100-130°C-ро ташкил медиҳад.

Ҳамеша саҳт тофтани боптани мӯй боиси мӯрт шудани рехтани он мегардад.

Техникаи беҳатарии қор бо асбобҳои барқӣ

1. Барои аз таъсири расиши ҷараёни барқ осеб надидаи душоҳа (вилка)-и штепселиро бо дасти хушк бояд пайвасти ва ҷудо қард.

2. Пеш аз таъмири ин ё он асбоби барқӣ ва бартараф қардани нуқсонҳои дахлдор ҳатман шиносномаи онро бо диққат аз назар гузаронед.

Қори амалии №10

Тарзи ороиши мӯй бо асбоби мӯйчингилакунак.

Таҷҳизот: шонаҳои гуногун, оина, мӯйчингилакунак.

Барои ҷингилакунии мӯй аввал мӯйро гарм кунед, сипас мӯйчингилакунакро гарм қарда, як қабза мӯйро ба пахшунак мустаҳкам намоед. Баъд аз 10-15 сония мӯйчингилакунакро охишта аз мӯй гиред ва 5-7 сония нигоҳ доред. Сипас, пахшунакҳоро кушода, боз ним гардиш давр занонида, пас онро гиред. Ҳамин тавр қорро давом диҳед.

Баъди ба охир расонидани ҷингилакунии мӯй онро бо шонаҳои махсус оро медиҳанд.

? Савол ва супориш:

1. Мӯйхушккунак ва мӯйчингилакунак аз ҳамдигар чӣ фарк доранд?
2. Намудҳои мӯйхушккунаки замонавиро номбар кунед.
3. Магар ороиши мӯй ба синну сол вобаста аст? Агар вобаста бошад, онро маънидод кунед.
4. Агар имконият бошад, ороиши мӯйро амалан иҷро кунед.

§14. ШИНОСОЙ БО СОХТ ВА ВАЗИФАИ ЯХДОН

Яхдон таҷҳизотест, ки барои бо роҳи хунуккунии сунъӣ дар шароити хона ба мӯҳлати муайян нигоҳ доштани маҳсулоти ҳӯрокворӣ истифода бурда мешавад.

Яхдон таҷҳизотест, ки дар даруни он ҳарорат нисбат ба берун паст ва ҳавои камераи сармодонаш беҳад сард аст. Дар саноат намудҳои гуногуни яхдон истехсол карда мешавад, аммо яхдонҳои компрессорӣ бештар паҳн шудаанд. Ин навъ яхдонҳо ба намуди ҷевон сохта шуда, дохилашон бо лампочка равшан карда мешавад (дар вақти пӯшидани дари яхдон ҳомӯш мешавад).

Агрегати хунуккунии яхдон аз компрессори поршендор, муҳаррики барқии асинхронии бо ҷараёни тағйирёбанда коркунанда, асбобҳои автоматики идоракунандаи ҳарорат (терморегулятор) иборат мебошад. Дар қисми поёни ҷевон компрессор ҷойгир шудааст, ки буги аз моддаи хунуккунанда ҳосилшударо таҳти фишор қарор медиҳад. Компрессор ва муҳаррик байни худ бо тири умумӣ пайваست буда, бо ҷилди ҳавоногузар рӯйпӯш карда шудаанд.

Барои бе овоз кор кардани рӯйпӯши компрессор онро ба фанари рама (панҷара) овезон мондаанд. Қасқон ба конденсатор часпонида шудааст, ки дар қисми паси девори ҷевон воқеъ аст. Конденсатор найчаи моршакл буда, рӯйпӯш дорад.

Конденсатори моршакл тавассути муҳаррики найчагӣ ба гармкунаки конденсатор ва ба воситаи поло (филтр)-и маҳсусу найчаи капиллярӣ ба сармодонак пайваست аст.

Сармодон аз филизи зангназананда ё алюминий сохта шуда, системаи каналҳо дорад. Моддаи хунуккунии яхдон фреон аст. Фреон моддаи моеи безарар ва бебӯй буда, филизро занг намезанонад. Фреон намесӯзад, зимни ҳарорати паст буг мешавад, дар 29°C мечӯшад, ҳангоми фишурдашавӣ мӯътадил аст. Фреон ях мекунад, вай бисёр моеъ аст, аз сӯроҳҳои хурди филиз мегузарад, резинаро об мекунад, дар ҳолати моеи барқро намегузаронад. Фреон ва равған дар тамоми давраи кори яхдон иваз карда намешаванд.

Тарзи кори яхдон

Компрессор, ки тавассути муҳаррики барқӣ ба кор дароварда мешавад, буги фреонро мечабад, онро рӯйпӯши компрессор фишурда ба конденсатор медиҳад. Фреон ба конденсатор гармиро дода, конденсатсия мешавад, яъне ба моеъ табдил меёбад ва дар он ҷо васеъ ва хунук мешавад, гармиро аз деворҳои сармодонак мегирад. Фреони хунукшударо компрессор мечабад ва он боз ба сармодонак меояд. Ин кор доим такрор мешавад. Компрессори поршендор тавассути муҳаррики барқии шиддаташ 220 В ба кор медарояд.

Муҳаррики барқии яхдон дар шароити мӯътадил ба таври сиклӣ (реле дорад) кор мекунад, яъне баъди вақти муайян аз кор мекӯнад ва боз ба кор медарояд. Ин сикл аз ҳисоби танзимгари ҳароратие, ки тартиби корро дар яхдон идора мекунад, нигоҳ дошта мешавад. Танзимгари ҳарорат ҳарорати заруриро дар камераи яхдон ба таври автоматӣ нигоҳ дошта метавонад. Агар яхдонро дуруст истифода баред, он муддати тӯлонӣ хизмат мекунад. Яхдонҳо ҳонагӣ ва истехсолӣ мешаванд.

Яхдонҳои рӯзгор компрессорӣ ва абсорбсионӣ мешаванд. Онҳо аз рӯи тарзи кори агрегати яхдон (ҳосил кардани сардӣ) ва мутаносибан аз ҷиҳати сохту тавсифи техникашон фарқ мекунанд. Агрегати яхдони компрессорӣ иборат аз компрессорест, ки барқфиристанда, бугронак, конденсатор ва софкунак - хушккунак дорад. Моддаҳои хунуккунанда бо ёрии компрессор дар каналҳои бухоршаванда гардиш карда, камераи яхдонро сард менамоянд. Агрегатҳои ин ях-

дон ихчаманд, Ҳангоми истифодаи яхдон қисмҳои муҳарри-кашро иваз ё равган кардан шарт нест.

Ин асбоб як камбудӣ дорад: кори мотор - компрессор пур-галогула буда, яхдонро андаке меларзонад. Вале агар мотор - компрессор бенукс ва яхдон дуруст гузошта шуда бошад, овоз хеле паст мешавад ва ларзиш қариб пурра барҳам меҳӯрад. Танзимгари сервазифа мунтазам бо агрегати яхдон пайваст ва аз он чудо шуда, дар камераи яхдон ҳарорати дилҳохро нигоҳ медорад. Агрегати яхдони абсорбсионӣ иборат аз генераторест, ки гармкунак, конденсатор, бугронак ва абсорбер дорад. Хунокӣ дар натиҷаи абсорбсия, яъне бугҳои моддаҳои хуноккунанда (асосан аммиак)-ро фуру бурдани моддаи саҳт ё моеъ ҳосил мегардад. Моддаҳои хуноккунандаро генератор гарм намуда, барои даврзаниашон мусоидат мекунад. Кори агрегати ин гуна яхдон (қисмҳои мутаҳарриқи механикӣ надорад) бе галогула аст.

Агрегати яхдони компрессорӣ назар ба абсорбсионӣ қувваи зиёди сардиҳосилкунӣ дорад. Сардгардонӣ ва ҳосилкунии ҳарорати аз 0°C паст дар яхдонҳои компрессорӣ назар ба яхдонҳои абсорбсионӣ хеле зуд ба амал меояд, вале ҳарорати ҳосилшуда хеле паст аст.

Яхдонҳои яккамерадор ва дукамерадор мавҷуданд. Камераи хуноккунии яхдони яккамерадор шӯъбаи ҳарораташ паст (қисми сардгардонӣ ё сармодон) низ дорад, ки дар он ҳарорат аз -6°C то -12°C (дар баъзе яхдонҳо то -18°C) мешавад, вале дар худ камераи сардгардонӣ ҳарорат аз 0 то -6°C аст. Дарачаи ҳарорати сармодон дар дариҷаи он бо «ситораҷаҳо» ё «барфакҳо» ишора шудааст: як барфак 6°C , ду ва се барфак -12°C ва -18°C -ро нишон медиҳад. Барои бештари маводи хӯрокие, ки бояд дар ҳолати яхбаста нигоҳ дошта шавад, дарачаи аз -12°C то -18°C мувофиқ аст.

Дар яхдонҳои дукамерадор қисмати ҳарораташ паст аз камераи сармодон ҷудост ва аслан он камераи мустақил буда, тарзи ҳосил ҳарорат дорад (аз ин ҷо номи дукамерадор бармеояд). Дар яхдонҳои дукамерадор мубодилаи гармӣ байни камераҳо батамом барҳам меҳӯрад.

Расми 27. Яхдонҳо:

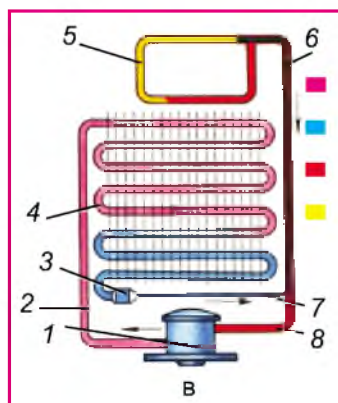
а - намуни яхдони дукамерадори «Минск-22»;

б - нақшаи тарзи ҷойгиршавии яхдони компрессорӣ;

в - сохти компрессор.

Сохти яхдони компрессорӣ:

1. Компрессор
2. Найчаи фишордиҳанда
3. Поло (филтр)
4. Конденсатор
5. Канали бухоркунанда
6. Гармивазкунанда
7. Найчаи капиллярӣ
8. Найчаи ҷазбкунанда

Аломатҳои шартии компрессор:

- **пушти** - буғи хладони фишори баланд
- **кабуд** - маҳлули хладони фишори баланд,
- **сурх** - буғи хладони фишори паст,
- **норанҷӣ** - омехтаи маҳлули буғӣ.

Имрӯз яхдонҳои замонавии сохти хориҷӣ, ба монанди «LG», «SAMSUNG», «INDESIT», «SHARP» ва ғайр дастраси мо меғарданд, ки асосан яхдонҳои дукамерадор ва секамерадор мебошанд.

Азбаски камераи сармодон назар ба худи яхдон хеле кам истифода мешавад, кори сармодони яхдони дукамерадор назар ба сармодони яхдони яккамерадор устувортару бар-

давомтар мебошад. Гайр аз ин, чудо будани камераҳо имкон медиҳад, ки бо кувваи ками барқ дар камераи сармодон ҳарорати хеле паст (то -18°C) ҳосил карда шавад. Дар натиҷа барои дер нигоҳ доштани озуқа шароити хеле мусоид фароҳам меояд, дар девораҳои бугронак қабати барфӣ он қадар ғафс намешавад ва кувваи барқе, ки барои дар камераи яхдон нигоҳ доштани ҳарорати зарурӣ лозим аст, кам сарф мешавад.

Саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон яхдонҳои андоза ва гунҷоиши камераи сардгардонию сармодонашон гуногун - монанди «Помир-7», «Помир-4» ва ғайра мебарорад.

Барои як кас яхдони гунҷоишаш то 120дм^3 , барои оилаи секаса яхдони гунҷоишаш 180дм^3 , барои оилаи 4-нафара яхдони гунҷоишаш $260-300\text{ дм}^3$ кифоя аст.

Қоидаҳои техникаи бехатарӣ ҳангоми кор бо яхдон

Яхдонро бояд механики мағозаи дахлдор ба кор омода карда, ба шабакаи барқ пайваست кунад, вале шартҳои зеринро риоя намуда, ин корро мустақилона ба ҷо овардан низ мумкин аст. Яхдонро дар наздикии пластаҳо, батареяи гармибахш, ҷойҳои офтобӣ набояд гузошт, онро қатъиян амудӣ ё андаке ба ақиб майл дода (ҳаво бояд аз қабати яхдон озод гузарад) мегузоранд.

Пеш аз ба шабакаи барқ васл кардани яхдон бояд шиддати шабака ба шиддати дар ҷадвал (дар ақиби яхдон) сабтшуда мувофиқ бошад. Яхдонро дар бинои намии ҳавояш аз 80% зиёд, деворҳо, фарш, шифт ва ҷиҳози дохилаш намнок, ба рӯи фарши филизӣ, оҳанубетонӣ, хиштӣ, ки кувваи барқро ба осонӣ мегузаронанд, гузоштан мумкин нест. Яхдони хонагӣ (рӯзгор)-ро дар ҷои хушк, бинои ҳавои атрофаш $16-32^{\circ}\text{C}$ гарм бояд гузошт, дар ҷои ҳарораташ аз 40°C зиёд яхдонро истифода бурдан мувофиқи мақсад нест.

Истифодаи яхдон ва нигоҳубини он. Яхдонро пеш аз истифода бо оби гарм (бехтараш якҷоя бо собун) шуста, то хушк шуданаш пок карда, шамол додан лозим аст. Дастаки танзимгари ҳароратро ба ҳолати зарурӣ тоб дода, дар ка-

мераи хунуккунӣ ва сармодон ҳарорати заруриро ба вучуд овардан мумкин аст. Баъд ба шабакаи барқ васл карда, яхдонро ба кор медароранд. Озукаро дар рафҳо ғарам кардан ва ба рафҳо ҳар чиз (фолга ё плёнка) гузоштан лозим нест, чунки дар камера ҳаво давр намезанад. Ба яхдон ҳӯроки гарм гузоштан низ мувофиқи мақсад нест. Муҳимтарин шартҳои кори хуби яхдон мунтазам (ҳафтае камаш як бор) об кардани яхӣ бӯғронак аст; дар ин вақт агар қабати ях зиёду ғафсии барф бештар аз 5-6 мм бошад, кори яхдон бад ва сарфи нерӯи барқ зиёд мегардад.

Агрегати яхдонро аз нерӯи барқ ҷудо кунем, барфаши об мешавад; яхро (барфро) бо асбоби тез ё саҳт тарошида партофтан норавост, зеро девораҳои бӯғронак ҳарош ҳӯрда, агрегат аз кор баромаданаши мумкин аст. Дар сурати риояи қоидаҳои истифода ва нигоҳубин (мувофиқи дастурамал) яхдон 15 сол ва аз он зиёдтар хуб кор мекунад. Мӯҳлати кафолат аз рӯзи фуруши яхдон се сол аст. (Дар ин давра носозиҳои бо айби корхона бавучудомадаро ҳуди ҳамон корхона бартараф мекунад). Барои таъмири яхдон устохонаи маҳсус мавҷуд аст.

Агар баъзе ҳӯроквориро дар яхдон аз ҳад зиёд хунук кунанд, мазааш меравад. Бинобар ин, ҳасибро дар ҳарорати 2-4⁰С, тухм, шир, майонезро дар ҳарорати 3-6⁰С, сабзавотро дар ҳарорати аз 3 то 7⁰С, афшураи мевачот ва оби маъданиро дар ҳарорати 4-8⁰С нигоҳ доштан беҳтар аст. Ҷунончи, гӯшти тоза, мурғ ва моҳиро дар рафи боло гузоштан (ба мӯҳлати кӯтоҳ) хубтар аст. Панир, маска ва дигар рафғанҳо дар рафҳои болоии камераи яхдон тару тоза меистанд.

Мевачоту сабзавотро дар рафи поёнии камера нигоҳ доштан лозим аст: агар шишаашро нагирем, маҳсулот тару тозатар боқӣ мемонад. Онҳоро, одатан, дар рафи поён нигоҳ медоранд. Дар танаи дари яхдон аз дарун рафҳои тухм, рафған, панир, шир ва шишаи нӯшокиҳо мавҷуданд. Ҳӯроквории бӯяш тез (панир, моҳӣ, ҳӯрданиҳои дудлодашуда, дорувор ва ғайра) ва зуд вайроншаванда (маска, творог, каймоқ ва ғайра)-ро дар зарфи пӯшида, ҳалтачаю куттичаҳо (маса-

лан, плёнка, полиэтилен, селлофан, фолгаи алюминӣ) ба яхдон гузоштан лозим аст.

Мазаи хӯрокворӣ вобаста ба каму зиёд нигоҳ доштани он дар яхдон дигар мешавад. Чунончи, дар яхдон моҳии наву тоза, гӯшти чӯшонда, ҳасиб, қазихоро 3 шабонарӯз, ширу қаймоқи навро 2 рӯз, творогро 2-3 шабонарӯз, тухм, маска ва маргаринро 15-20 шабонарӯз нигоҳ доштан мумкин аст; буттамевахоро бо ягон чизи намногузар печонда, то 8 шабонарӯз нигоҳ доштан имконпазир мебошад.

Кори амалии №11

Қоидаҳои тозакунии ва нигоҳубини яхдони дар синфхона бударо машк кунед.

Таҷҳизот: яхдон, содаи нӯшокӣ, сатилча, дока.

Агар дар синфхона яхдон набошад, яхдони дар ошхонаи мактаб бударо аз назар гузаронед.

✎ Ибро дар хотир доред!

Аввалин яхдонҳо бо хунуккунии сунъӣ (компрессионӣ) соли 1910 дар ИМА пайдо шудаанд. Дар Россия яхдонҳои компрессорӣ соли 1939 (ХТЗ) ва абсорбсионӣ соли 1945 (намудҳои намунавӣ) ихтироъ шудаанд. Истеҳсоли оммавии яхдони навъи компрессорӣ аз соли 1951 (ЗИЛ) ба роҳ монда шуд, ки то ҳол онро истифода мебаранд.

Савол ва супориш:

1. Яхдонҳо ба чанд гурӯҳ чудо мешаванд ва фарқияти онҳо дар чист?
2. Тарзи истифода ва нигоҳубини яхдонро гуфта диҳед.

§15. МОШИНИ ЧОМАШҶӢИ БАҶӢ

Мошини чомашӯии баҶӢ барои дар шароити хона шустан, обгардон кардан, афшурдани либос ва ғайра таъин шудааст. Давр занондани либос ва ба ҳаракат овардани маҳлули чомашӯӣ, одатан, тавассути диски белчадор (активатор) ё табл амалӣ мегардад. Чандин навъи мошинҳои либосшӯӣ истеҳсол мешаванд:

1. Мошинҳос, ки механизми либосафшурӣ надоранд (навъи СМ)

2. Мошинҳос, ки дар онҳо либос бо ёрии навардчаҳо дастӣ афшурда мешавад (навъи СМР).

3. Мошинҳои нимаавтоматӣ дузарфаи активаторашон дискӣ, ки барои либосафшурӣ центрифуга доранд ё якзарфаи навъи устувонагӣ (таблакӣ) (навъи СМП).

4. Мошинҳои автомати идоракуниашон барномавӣ, ки одатан, якзарфаи устувонагӣ (навъи СМА) мешаванд.

Дар баъзе мошинҳои навъи СМР нишонаи вақт ва насос барои гирифтани об вучуд дорад. Мошини ҷомашӯӣ аз куттӣ, тағорачаи ҷомашӯӣ бо лаъличаи (диск) қабургадори пешбаромада, омехтагар ё доира, олоти фишордиҳанда, муҳаррики барқӣ, доираи зери муҳаррик иборат аст. Мошини ҷомашӯӣ, одатан, аз муҳаррики якфазагии барқӣ, душоха (вилка), сардиҳак ва релеи вақт иборат мебошад.

Дар занҷири муҳаррик релеи гармкунак шинонида шудааст, ки вай печидаи муҳаррикро аз вайрон шудан нигоҳ медорад. Муҳаррик бо калид таъмин аст, ки печидаи сардиҳиро баъди ба кор даровардани муҳаррик хомӯш мекунад. Дар ҳамаи мошинҳои ҷомашӯӣ релеи вақт мавҷуд аст, ки барои 6 ё 10 дақиқа ҳисоб карда шудааст.

Махзан (бак)-и мошинҳои ҷомашӯии навъи СМ, СМР ва мошинҳои дузарфаи нимаавтоматӣ амудӣ ҷойгир шуда, таги онҳо нишеб, ҳамвор ё мавҷмонанд аст. Қисми кории мошини ҷомашӯӣ активатори дискиест, ки дар таги зарф ё девори он шинонда мешавад ва тавассути муҳаррики барқӣ ҷарх мезанад (600-700 гард./дак). Муҳаррики барқӣ ба қисми поёнии танаи мошин шинонда мешавад. Мошинро бо ёрии васлақ ё таймер ба кор меандозанд. Дастаки таймерро тоб дода, фосилаи вақтеро муқаррар мекунад, ки дар муддати он мошин бояд амали навбатиро иҷро кунад. Баъди иҷрои амал ва гузаштани вақти таъиншуда мошин худ ба худ аз кор меонад. Оби ҷомашӯиро аз зарфи мошин ба воситаи шланг мезананд ё бо ёрии насос мепартоянд.

Мошинҳои ҷомашӯии навъи СМР навардҷаҳои дастие доранд, ки афшурдани либосро осон мегардонанд, вале барои ҷарх занонидани навардҷаҳо қувваи ҷисмонии зиёде сарф мешавад. Барои афшурдани либос истифодаи центрифуга бисёр муносиб аст: он либоси шусташударо нисбат ба навардҷаҳо ду баробар сахттар меафшурад, 4-5 баробар зудтар (ҷизҳои тунуқро хушк накарда, баъди шустан якбора дарзмол кардан мумкин) ин корро анҷом медиҳад ва тугмаҳои либосро наmeshиканад.

Дар мошинҳои якзарфаи навъи устувонагӣ (таблякӣ) шустан, обгардон кардан ва афшурдани либосҳоро дар як устувонаи сӯрохдор аз рӯи барномаи таъиншуда ба амал бароварда, микдори муайяни корҳоеро, ки иҷрояшон дастӣ муқаррар шудааст, анҷом медиҳанд. Устувонаи сӯрохдор дар зарфи ҷомашӯӣ ҷойгир шудааст, ки онро баъди андохтани либосҳо бо об пур мекунанд. Барои ҳангоми шустан гиреҳ набастани либос ҷархзании давриреверсии устувона пешбинӣ шудааст. Либосҳои шусташуда бо роҳи зиёд намудани суръати ҷархзании устувона афшурда мешаванд.

Автомати либосшӯӣ мошини нисбатан муқаммалест, ки он тамоми рафти ҷомашӯиро ба таври автоматӣ ва тартибӣ муайян, мувофиқи барномаи таъиншуда, бе иштироки инсон иҷро мекунад. Дар автоматҳои либосшӯӣ либосро синка задан, сафед кардан, оҳар додан ва ғайра низ мумкин аст. Муддати аз ҳама дарозтарини либосшӯӣ дар оби хунук 170 дақиқа, дар оби гарм 130 дақиқа аст. Мошинҳои ҷомашӯӣ вобаста ба сохтани барои дар як дафъа шустану афшурдани 1-4 кг либос пешбинӣ шудаанд.

Иқтидори кории онҳо маъмулан аз 200 то 650 В аст. Иқтидори мошинҳое, ки ҳудашон обро гарм мекунанд, ба 2400 Вт мерасад. Аксари мошинҳо ба ду тарз: «муқаррарӣ» (4-5 дақиқа) - барои шустани либосҳои пахтагину катонӣ, бисёр ҷиркин ва «эҳтиёткорона» (1-2 дақиқа) - барои шустани либосҳои тунуқ сафед, абрешимӣ ва пашмин кор мекунанд.

Навъҳои «LG», «*RISIENS*», «*WE STPOINT*» ва ғайра ба катори мошинҳои ҷомашӯии барқии замонавӣ медароянд.

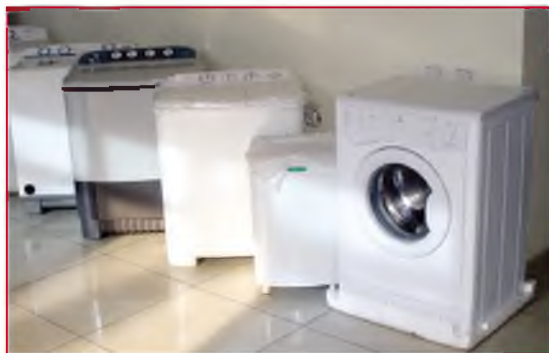
Шустани либосҳо

Сарпӯшҳои болоӣ ва дохилии зарфи либосшӯиро кушода, аз дохили мошин ашёҳои эҳтиётӣ аз қабилӣ либосгирак ва шланги иловагиро ба як сӯ гирифта мондан лозим аст. Зарф-ро то сатҳи нишона бо оби гарм пур мекунанд (дарачаи гармии об ба навъи матоъ ва устувории ранги он вобаста аст).

Собуни либосшӯиро бо корд ё турботароши сӯрохаш калон тарошида, онро муддате тар карда мемонанд, баъд ба зарф (90-100 г) меандозанд. Агар хокаи либосшӯӣ бошад, онро мувофиқи тавсияи дар рӯи куттиаш зикршуда истифода мебаранд. Сарпӯши дохилиро пӯшида, мошинро 2-3 дақиқа ба кор меандозанд, дар ин муддат собун ё хокаи либосшӯӣ дар об пурра ҳал мешавад. Ба навъҳо ҷудо кардани чизҳоро ҳангоми либосшӯӣ низ риоя кардан лозим аст. Аввал либосҳои сафеди на чандон чиркин, баъд гуногунрангу бадост ва аз ҳама охир чизҳои рангашон равандаро мешӯянд.

Якбора якчанд чизи калон ё як-ду чизи калон ва якчанд чизи ҳаҷмаш миёнаро шустан беҳтар аст. Либосҳоро бояд маҳлул пурра рӯйпӯш кунад. Баъди ба зарф андохтани либос сарпӯши мошинро мепӯшанд. Муддати шустанро мувофиқи намуни либосҳо муайян мекунанд.

Ҳангоми шустан либосҳо бояд ҳамеша дар ҳаракат бошанд. Агар дар дохили зарф онҳо беҳаракат монанд, аз зарф як-ду чизро гирифта лозим аст. Баъди шустан оби либос-

Расми 28.

Мошинҳои
ҷомашӯӣ -
нимаавтоматӣ
ва автоматӣ.

хоро ба воситаи навардчаҳо (дастӣ) ё сентрифуга хушк мекунад.

Либосхоро дар махзан (бак)-и либосшӯӣ обгардон мекунад. Барои ин зарфро бо оби тоза (ба ҳамон тартибе, ки барои чомашӯӣ зикр шуда буд) пур мекунад. Дар аснои обгардон кардан ба махзан (бак) нисбат ба мавриди либосшӯӣ 0,3-0,5 кг камтар либос партофтан лозим аст, то ки осори собун боқӣ намонад.

Либосҳои шустаро камаш ду бор - аввал дар оби гарм (40-50°C), сонӣ дар оби хунук (18-30°C) обгардон мекунад ва баъд онҳоро меафшуранд.

Қоидаҳои бехатарии кор бо мошини чомашӯӣ

1. Пеш аз ба шабакаи барқ пайваст кардани мошини чомашӯӣ дурустии изолятсияи симҳои барқгузарон ва ба танай мошин нарасидани онҳоро санҷед.

2. Дар вақти аз об пур будани мошина чунбонидан ё дигар кардани ҷои он манъ аст.

3. Қисмҳои чараёнгузаронро тафтиш бояд кард.

4. Мошинро бе назорат мондан манъ аст.

5. Ҳангоми истифодаи мошинҳои чомашӯӣ ба танай мошин, қисмҳои бо замин васлшуда, ба симҳо, ҷумаки об ва гайра даст расонидан мумкин нест.

6. Бо дасти тар мошинро ба шабакаи барқ пайвастан, релеи вақт (таймер)-ро аз кор боздоштан, мошинро аз як тарзи кор ба дигараш гузаронидан, онро чунбонидан ё ҳаму рост кардан қатъиян манъ аст.

7. Бо гармкунак дар даруни мошин обро гарм кардан манъ аст.

Баъди итмоми либосшӯӣ оби мошинро пурра рехтан, симтӯри дохили зарфро тоза кардан, рӯдаи чиндор ва насосро бо оби гарм шустан лозим аст. Барои оби зерӣ активаторро рехтан мошинро (бе об) 20-30 сония ба кор андохтан зарур аст. Сипас зарф, навардчаҳои афшориш, сентрифуга ва ҳуди мошинро бо латтаи хушк пок кунед.

Сими барқгузарони мошинро ба ҷои ҳудаш гузоштан, навардчаҳои афшоришро ба ҳолати гайрикори овардан, шланг ва либосгиракро ба даруни зарф мондан ва сарпӯши

мошинро пӯшидан лозим аст. Мошинро дар ҷои хушки ҳарораташ на пасттар аз 5°C нигоҳ медоранд.

Агар мошини чомашӯӣ 2-3 моҳ пайи ҳам истифода бурда нашавад, сарпӯшаки гулбачаи зерини обпартои қисми поёни мошинро кушода, оби боқимондаи гидросистемаро партофтан лозим аст. Агар қоидаҳои истифодабарӣ ва нигоҳдории мошинҳои либосшӯӣ пурра риоя шаванд, онҳоро солҳои дурудароз кор фармудану истифода бурдан мумкин аст.

Саволҳо барои санҷиш:

1. Навъҳои мошинҳои чомашӯиро номбар кунед.
2. Қоидаҳои нигоҳубини мошини чомашӯиро гӯед.
3. Қоидаҳо ва тартиби шустани либосҳоро бо ёрии мошини чомашӯӣ гуфта диҳед.

§16. ШИНОСОҶ БО ДАРЗМОЛ ВА ВАЗИФАИ ОН

Одамон аз қадимулайём ҳаракат мекарданд, ки либоси одии ҳудро, ки он сохти содда дошт, баъд аз шустан аз ғичимшавӣ нигоҳ доранд. Онҳо ба ин мақсад намудҳои гуногуни дарзмолро ихтироъ кардаанд. То имрӯз чунин навъҳои дарзмол ба мо маълуманд: тахтадарзмол, дарзмоли филизӣ ба обгирак монанд, дарзмоли плиткаӣ, ангиштдарзмол, дарзмоли барқӣ, дарзмоли барқӣ бо танзимаи ҳарорат, дарзмоли барқӣ бо танзимаи ҳарорату бугдихакдор, прессдарзмоли автоматӣ.

Тахтадарзмолро дар замони қадим истифода мебарданд: ба тахтаи поёни маснуоти нимхушкро гузошта, ҷои кат ё ғичимшударо бо тахтаи болоии дастдор соиш дода, ҳамвор мекарданд.

Дарзмоли филизӣ, ки намуди пештарааш ба обгирак монанд аст, бо ёрии лаҳҷаи ҳезуми ба дохилаш гузошташуда омодаи кор мегашт. Барои насӯхтани маснуот ба рӯяш доқа ё ягон намуди матои пахтагини сафедро монда дарзмол мекарданд.

Расми 29. Намудҳои дарзмоли ангиштӣ

Дарзмоли плитагӣ. Ин дарзмолро, асосан, дар рӯи печка ё оташдон (дар рӯи лахчаи ҳезум ё ангиштсанг) гузошта гарм ва дарзмол мекарданд. Ҳангоми дарзмолкунӣ ба рӯи маснуот ягон матоъро мегузоштанд ва он маснуотро аз ифлосшавӣ нигоҳ медошт.

Ангиштдарзмолро аз қадимулайём истифода мебаранд. Ба он лахчаи ҳезум ё ангиштсангро андохта, бод медиҳанд, то ки дуд ва бўи ангиштсанг равад. Баъд ба рӯи маснуот матоъ ё доқа гузошта, дарзмол мекарданд. Ин дарзмол хатарнок мебошад, чунки аз сӯрохиҳояш ногоҳ лахча рехта, маснуотро сӯзонданад мумкин аст. Бинобар ин, дарзмолро эҳтиёткорона истифода мебаранд.

Дарзмоли барқӣ. Якумин дарзмоли барқиро соли 1887 ихтироъ кардаанд. Дарзмолҳои модели аввал асоси ҷӯяни доштанд, ки дар он унсури гармкунанда ҷойгир буд. Унсурҳои гармидиҳандаи он сими ба шакли спирал печонидашудаи нихром, константан, фехрал мебошад, ки рӯяш бо ҳамаи сафол пӯшонидашудааст.

Баъд ин дарзмолҳоро такмил дода, танзимаи ҳарорат шинонданд. Ҳоло зиёда аз 24 намуди чунин дарзмолҳо истеҳсол карда мешаванд. Акнун дар рӯзгор дарзмолҳои барқии бо танзимаи ҳарорат ва дарзмолҳои барқии бо танзимаи ҳарорату бугдиҳакдорро васеъ истифода мебаранд.

Прессдарзмоли автоматиро дар истеҳсолоти истифода мебаранд, ки дар зери он якчанд маснуотро гузошта, дарзмол мекунад. Он ба таври автоматӣ ба кор мебарояду аз кор бозмеистад.

Расми 30. Дарзмоли барқӣ ва қисмҳои он: 1 - асоси филиззӣ, 2 - поя, 3 - дастак, 4 - тамғаи бугдиҳак, 5 - танзимаи ҳарорат.

Мувофиқи ГОСТ 307-81 корхонаҳо дарзмолҳои тамғаи УТ, УТП, УТПР, УТУ мебароранд. Ҳарфҳо чунин маънӣ доранд: У (*утюг*)-дарзмол, Т (*терморегулятор*) - танзимаи гармӣ, П (*пароувлажнитель*) - намноккунандаи бугӣ, Р (*разбрызгиватель*) обпошак, У (*утяжеленный*)-вазнинтаршуда, ки вазнашон аз 0,8 то 2,5 кг шуда метавонад.

Дарзмолкунӣ бо дарзмоли барқии дорои танзимаи ҳарорат ва бугдиҳак мувофиқ аст. Азбаски дараҷаи ба гармӣ тобоварии матоъҳо (пахтагӣ, катонӣ, пашмӣ, абрешимӣ ва нахашон химиявӣ) як хел нест, дарзмолро бо дараҷаҳои гуногун тафсондан лозим аст (барои ин кор дар дарзмол танзимаи ҳарорат мавҷуд аст). Матоъҳои нахашон химиявӣ дар ҳарорати паст, матоъҳои абрешимӣ ва пашмӣ дар ҳарорати мӯътадил, матоъҳои пахтагӣ ва катонӣ дар ҳарорати баланд дарзмол карда мешаванд. Агар сатҳи дарзмол шахшӯл шавад, онро бо пахтаи дар спирти навшодир ё намакоб тар кардашуда тоза намуда, ягон матои тарро дарзмол мекунанд.

Матоъҳои оҳар додашударо, бар хилофи латтаҳои беоҳар, бо дарзмоли нисбатан гармтар дарзмол мекунанд. Чизҳои дарзмолкардари дарҳол ба ҷевон намегузоранд, чунки онҳо зуд гичим шуда, тахашонро гум мекунанд: онҳоро баъд аз хунук шудан таҳ кардан лозим аст. Матоъҳои пашмиро аз болои сӯфи тар бо дарзмоли гармиаш муқаррарӣ дарзмол мекунанд. Матои тар аз гармӣ мулоим мешавад, онро кашида ба шакли андозаи пешинааш овардан осон мегардад.

Суфи тарро бо дарзмол нағз хушк кардан лозим меояд, то ки вай минбаъд нашинад. Крепдешин ва матоъҳои гулашон барҷастаро хушк, нимхушк, аз тарафи чапашон ё аз болои суф дарзмол мекунанд. Барои нест кардани ҷойҳои

чилодор матоъро тар ва гичим карда, каме дар болои буг медоранд, сипас хушконида, аз болояш суф гузошта, аз тарафи чаппааш дарзмол мекунанд. Матоъҳои астарӣ (чит, лас ва гайра)-ро, одатан, ба сурати хушк дарзмол мекунанд, то ки чилояшон наравад. Дар рӯи баъзе матоъҳо хангоми об пошидан доғ пайдо мешавад. Ин хел матоъҳоро аз тарафи чаппаашон ба сурати хушк дарзмол кардан лозим аст.

Чойҳои дурахшандаи матои пашминро аз болояшон бо матои катонии намнок дарзмол карда меравонанд. Чизҳои аз бахмал, велюр ё пилтабахмал дӯхташударо дар ҳолати овезон аз тарафи чаппаашон об пошида, охиста дарзмол кардан лозим аст, то ки буг пати онҳоро рост кунад.

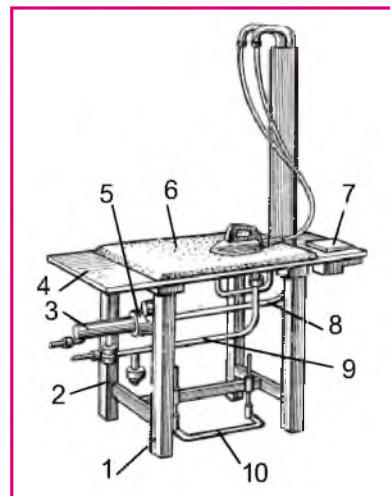
Дарзмолҳо аз рӯи сохт ва усули гармкуниашон рӯйплитагӣ ва барқӣ мешаванд. Дарзмолҳои рӯйплитагии дастаашон ҷудошаванда ва доимиро дар рӯи плитаи газ, плиткаҳои барқӣ ва дигар асбобҳои гармкунанда метафсонанд. Дарзмолҳои барқӣ тавассути унсурҳои гармкунандаи барқӣ, ки дар дохили дарзмол ҷойгиранд, тафсонда мешаванд.

Дарзмолҳои барқӣ бо танзимаи ҳарорат (ки ҳарорати за-руриро ба таври автоматӣ нигоҳ медорад), инчунин бо танзимаи ҳарорату бугдихакдор истехсол карда мешаванд. Агар нишондиҳандаи танзимаи ҳарорат дар рӯи абрешим (шёлк)

Расми 31.

Дарзмоли С-394 (ВНР):

- 1 - синча (станина),
- 2 - теладиҳаки конденсаторӣ,
- 3 - ба тарафе кӯчидани вакуум,
- 4 - қисми нигоҳдоранда,
- 5 - сарпӯши вакуум,
- 6 - сатҳи кории дарзмол,
- 7 - зертахтаи филиззӣ,
- 8 - буггузарон,
- 9 - интилаи конденсатор,
- 10 - педал.

истода бошад, он гоҳ ҳарорати дарзмол аз 115°C то 140°C , пашм (*шерсть*) - аз 140°C то 165°C ва дар рӯи матоъҳои катонӣ (*льняные ткани*) аз 190°C то 230°C (дар дарзмолкунӣ ҳарорати баландтарин аст) тағйир меёбад. Дарзмолхое, ки танзимаи ҳарорату бугдихак доранд, бо зарфи об (гунҷошаш одатан $180\text{--}200\text{ см}^3$) ҷиҳозонида шудаанд.

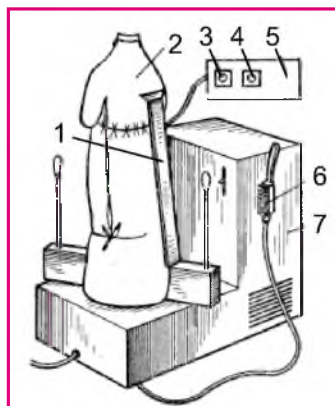
Як зарф об барои 20 дақиқа дарзмолкунӣ мерасад. Барои дар зарф ва сӯроҳҳои бугбаро пайдо нашудани таҳшин ба дарзмол оби ҷӯшондашуда мерезанд. Баъд аз дарзмолкунӣ оби зиёдатиرو аз зарф ба берун рехтан лозим аст. Иқтидори қорӣ дарзмолҳои танзимадор 1000 Вт буда, вазнашон 1,2-1,8 кг аст. Дарзмолҳои хурди барқӣ - «*Мальши*», «*Дорожный*» ва ғайра низ истеҳсол карда мешаванд. Баъзе дарзмолҳои барқӣ лампочкаи сигналдиҳӣ доранд.

Дарзмолкунанда намуд ва ҳосияти матоъҳои гуногун, низом ва шартҳои техникию пайдарҳамии иҷроӣ амалҳо, гузаронидани амалиётҳои гармию намӣ, тарзи танзимкунии дараҷаи гармию намии маснуот, қоидаҳои таҳкунии маснуоти тайёрро бояд донанд. Дар истеҳсолоти дӯзандагӣ дарзмолҳои УПТ-2ЭП, С-394 (ВНР), манекени бугҳавои МТВУ ва ғайра истифода бурда мешаванд.

Дарзмоли УТП-2ЭН барои истифодабарӣ мизи истеҳсолии бо буги технологӣ коркунанда дорад, ки бо ёрии он ҳамаи матоъҳои маснуоти нимтайёр ва тайёрро дарзмол мекунад.

Расми 32. Манекени бугҳавои МПВУ ва қисмҳои он:

1 - фишордеҳак, 2 - ҷилд, 3 - тугмаи бугдиҳӣ, 4 - тугмаи ҳавои гарм, 5 - тугмаи идоракунӣ, 6 - ҷўтка барои ҷидани пати матоъ, 7 - танае, ки дар он ҳавотозакунак ва калорифер (асбобе, ки маснуотро ба воситаи оби ҷўш, бӯғ ё ҳаво гарм мекунад) ҷойгир шудааст.

Дарзмоли С-394 (ВНР) - мизи дарзмолкуниест, ки сатҳи кори бисёр паҳн ва одисохти он бо буг гарм карда мешавад. Онро барои дарзмолкунии чокҳо, гузаронидани амалиётҳои намӣ-гармии маснуот ва иҷрои амалиётҳои дигар истифода мебаранд.

Манекени бугҳавои МПВУ барои иҷрои амалиётҳои махсуси намӣ-гармии маснуоти китфдори трикотажи пешбинӣ шудааст. Он амалиётҳои бугпошӣ, ҳамворкунӣ, хушккунии маснуотро мувофиқи барномаи пешакӣ пурра ба таври автоматӣ иҷро мекунад.

Дар ҳамаи дарзмолҳо дар интиҳои дастак шнури васлку-нанда, лампочкаи сигналдиҳӣ ва унсурҳои дигари дохилӣ насб карда шудаанд. Дарзмоли бугдиҳанда бо зарфи махсуси клапандор ҷиҳозонида шудааст.

Дар вақти кушодани клапан об аз зарфи махсус ба воситаи қатрарез бо ҷўякҳои морпеч ба таги асос мефарояд ва дар он ҷо гарм шуда, ба буг мубаддал мегардад, сипас тавассути сўроҳҳои асос ба матоъ фиристода мешавад.

Дарзмолҳо аз ҷиҳати вазн, иқтидор ва вақти тафсиш аз ҳамдигар фарқ мекунанд. Маълумоти техникии дарзмолҳо дар ҷадвал оварда шудааст (ҷадвали 4).

Ҷадвали 4

Маълумотҳои техникии дарзмол

Тамғаи дарзмол	Иқтидор, Вт	Вақти тафсиш	Вазн, кг
УТ 400-08	400	3,5	0,8
УТ 1000-1,4	1000	2,5	1,2
УТ 1000-1,6	1000	3,0	1,6
УТП 1000-1,8	1000	3,5	1,8
УТПР 1000-2,0	1000	5,0	2,0
УТУ 1000-2,5	1000	7,5	2,5

Ҳоло дар рӯзгор дарзмолҳои замонавии «AKIRA», «TEFAL», «SIMENS», «PHILIPS», «NOKIA» ва ғайраро истифода мебаранд (расми 33).

Расми 33.

Намуди дарзмолҳо

Қоидаҳои бехатарӣ

1. Бо дарзмоли барқӣ эҳтиёткорона муносибат кардан лозим аст.
2. Пеш аз кор изолятсияи симҳоро аз назар гузаронед.
3. Дарзмолро бо дасти хушк, аз танаи душоха (вилка) дошта, ба шабакаи барқ пайваст ва аз он чудо кунед.

Дар вақти кор:

1. Назорат кунед, ки дарзмол ба сим начаспида истад.
2. Ба гармшавии дарзмол аҳамият диҳед, дар вақти та-наффус онро аз барқ чудо кунед.
3. Дарзмолро фақат аз дастакаш доред.
4. Дарзмолро ба рӯи тағмонакаш гузоред.
5. Дар вақти дарзмолкунӣ ба таги пой гилемчаи махсуси резинӣ ё тахтачаи ҷӯбӣ гузоред.

УСУЛҲОИ ГУЗАРОНИДАНИ АМАЛИЁТҲОИ ГАРМИЮ НАМИИ МАСНУОТ

1. Дарачаи гармшавии дарзмол ва ба матоъ таъсир кардани онро пешакӣ дар латтапораи маснуоти истифодашаванда санҷед.
2. Барои гузаронидани амалиётҳои намию гармӣ доқа ё матои махсусу мулоими пахтагиро истифода баред.
3. Пеш аз дарзмол кардан маснуотро бо обпошак намнок кунед. Агар дар рӯи матоъ доғи об монда бошад, онро бе намзани дарзмол кунед.
4. Ҳамаи амалиётҳои намию гармиро то пурра хушк шудани маснуот гузаронед.
5. Чокҳои маснуотро кушода, аз ду тараф дарзмол кунед.
6. Чокҳои канори ҷузьҳои маснуот, ҷойҳои чиндор ва матоъҳои бахмалию духобаро дар рӯи мизу қолабе, ки бо матои пахтагии сафед рӯйкаш шудааст, дарзмол мекунад.

7. Амалиётҳои намию гармии чузъҳо ва маснуот бо тартиби муайян барои ҳар як матоъ алоҳида гузаронида мешаванд.

8. Амалиётҳои намию гармии маснуот аз тарафи чаппаш бе истифодабарии матои дарзмолкунӣ гузаронида мешаванд.

9. Амалиётҳои ниҳони намию гармии маснуоти дӯзандагиро дар истехсолот тавассути манекени бугҳавой, дар сурати набудани он, тавассути прессдарзмол пешакӣ нам зада иҷро мекунанд.

10. Баъд аз иҷрои амалиётҳои намию гармӣ маснуотро дар ҳолати овезон хушк кардан лозим аст. Барои матоъҳои пашмӣ - 20-25 дақиқа, барои матоъҳои пахтагӣ ва абрешимӣ - 10-15 дақиқа сарф хоҳад шуд. Барои ба маснуот ва чузъҳои он намуди дуруст ва зебо додан амалиётҳои намию гармӣ мегузаронанд. Сифати маснуот ва намуди берунии он аз гузаронидани амалиётҳои намию гармӣ дар раванди тайёр кардани маснуот ва татбиқи ороиши он вобаста аст.

Барои гузаронидани амалиёти намию гармӣ аз якҷанд намуди таҷҳизот ва воситаҳои ёрирасон: тахтаи дарзмолкунак, воситаи ёрирасон (*пошина*), миз, дарзмол, прессҳо, манекенҳои бугҳавой истифода мебаранд.

Кори амалии №12

Ёфтани нуксони дарзмоли барқии рӯзгор.

Таҷҳизот: сих-асбоб барои ошкор кардани чараёни барқ, лампочкаи тафсонииш (барои санчидан), ноқилҳо, васлак (розетка), дарзмоли барқӣ.

Иҷрои кор:

Тасвир	Ёддошт
<p>Дарзмоли барқӣ</p> <p>Васлак</p> <p>Лампочкаи санчишӣ</p> <p>Пайвастанӣ ноқил</p>	<p>Лампочкаи санчишӣ вақте истифода бурда мешавад, ки асбоби ченкунанда мавҷуд набошад. Агар лампочка дар вақти санчиш равшан шавад, ин гувоҳи он аст, ки асбоби мазкур дуруст кор мекунад. Ин усули санчишро бо эҳтиёт ва фақат таҳти назорати муаллима иҷро кунед, чунки 2 сихи санчишӣ ба шабакаи барқ пайваст мебошанд.</p>

✂ *Инро дар хотир доред!*

Барои дарзмолкунӣ дар истехсолот дарзмолҳои вазнашон 1,5-2кг ва аз он зиёд, ҳарорати гармиашон аз 100°C то 200°C ва прессдарзмолҳои калони автоматиро истифода мебаранд.

? Саволҳо барои санҷиш:

1. Кадом намуди дарзмолҳоро медонед? Онҳоро номбар кунед.
2. Ба чӣ хотир маснуотро аз болои дока, сӯф ё ягон матои дигар дарзмол мекунанд?
3. Вазифаи манекени бугҳавоии МПВУ-ро гуфта диҳед.
4. Қоидаҳои дарзмолкунии матоъҳои пахтагӣ ва нахашон химиявиро шарҳ диҳед.

§17. ШИНОСОӢ БО СОХТ ВА ВАЗИФАИ МОШИНИ ДАРЗДӢЗӢ

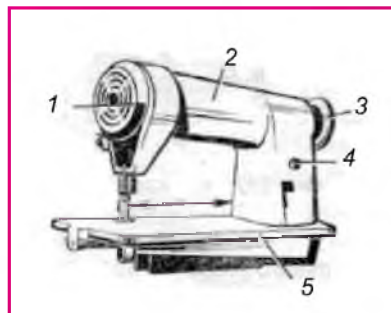
Мошинҳои дарздӯзӣ дар раванди тайёр кардани маҳсулоти дӯзандагӣ таҷхизотҳои асосии технологӣ ҳисоб меёбанд. Онҳо якчанд намуд мешаванд. Мошинҳои таъиноташон умумӣ ва махсус мавҷуданд. Дар вақти истифодабарии мошинҳои махсус ва нимаавтоматӣ сифати маснуоти тайёр баланд гашта, сарфи вақт якчанд маротиба коҳиш меёбад. Мошинҳои дарздӯзӣ аз рӯи таъинот, сохт ва намуди берунашон фарқ мекунанд. Вобаста ба намуди бофиши ресмонҳо чокҳоро ба гурӯҳҳо ҷудо мекунанд:

- 1 - чокҳои рости бофти аз моку беруномада;
- 2 - чокҳои рости якресмонаи бофти занҷирӣ;
- 3 - чокҳои рости бисёрресмонаи бофти занҷирӣ;
- 4 - чокҳои пурпечутоби бофти аз моку беруномада;
- 5 - чокҳои як ва дуресмона барои дӯхтани тугма, ангула (сӯроҳии тугма), чинҳо ва пайваст кардани ҷузъҳои маснуот.

Мошинҳои дарздӯзии мокудор дастак (2) доранд, ки дар дохили он наварди асосӣ ҷарҳ мезанад. Дар интиҳои наварди асосӣ сарҷарха (3) ҷойгир аст, ки онро муҳаррики барқӣ ба ҳаракат мебарорад. Муҳаррики барқӣ дар таги мизи

Расми 34. Мошини дарздӯзии наъъи ОЗЛМ:

- 1 - қисми пеш;
- 2 - дастак бо поя;
- 3 - сарчарха;
- 4 - поя;
- 5 - платформа.

истеҳсолӣ ҷойгир аст. Дастак бо поя (4) якҷоя сохта шуда, ба платформа (5) маҳкам карда шудааст. Дар тағи платформа моку ва забона (рейка)-и дандонадор ҷойгиранд, ки онҳо наварди асосӣ ба ҳаракат мебарорад. Наварди асосӣ дар поя (4) ва тағи платформа (5) ҷойгир аст. Аз тарафи чапи дастак (2) қисми пеш (1) ҷой гирифтааст, ки ба он сӯзан, ресмонкашак ва фишордеҳак (*чангак*) насб шудаанд.

Аз сабаби он ки чокҳои бофти аз моку беруномада нисбат ба дигар намуди чокҳо мустаҳкамӯ душворкушо буда, дар ин маврид миқдори ками ресмон сарф мешавад, онҳоро дар истеҳсолоти дӯзандагӣ бисёртар истифода мебаранд. Барои иҷрои ин намуди чокҳо дар мошинҳои дарздӯзӣ якчанд қисми асосии корӣ мавҷуд аст.

Сӯзан барои мустаҳкам кардани чокҳо, сӯроҳ кардани матоъ, аз сӯроҳияш гузаронидани ресмони боло ва аз он ресмон ба вучуд овардани ҳалқа хизмат мекунад.

Моку ҳалқаро аз сӯзан кашида гирифта, васеъ карда, дар гирди найча ҷойивазкунии ресмони боло ва поёнро иҷро менамояд.

Ресмонкашак ресмонро ба сӯзан ва моку медихад, чокро кашиш дода, ресмонро аз галтак ё бабина барои ҳосил кардани чоки оянда кашида мегирад.

Забона (рейка)-и дандонадор барои ҳаракати матоъ ба дарозии чок ва муайян кардани масофаи байни чоку сӯроҳии сӯзан хизмат мекунад.

Фишордеҳак (*чангак*) матоъро ба пластинкаи сӯзан зер карда меистад ва ба ҳаракати забона (рейка)-и дандонадор дар чихати дарозии чок ёрӣ мерасонад.

Талаботҳои асосӣ дар вақти ташиқи ҷои кор

Барои дуруст ништастан дар назди мошини дарздӯзӣ чунин талаботхоро бояд иҷро кард:

1. Қади хонанда 155...164; 165...174 см бошад;
2. Масофаи байни хонанда аз миз то курсии нишаст 28; 29; 30; 31 см бошад;
3. Дуруст ништастан дар назди мошини дарздӯзӣ барои саломатӣ ва осон гардидани кор мадад мерасонад;
4. Нодуруст ништастан дар назди мошини дарздӯзӣ боиси хасташавӣ ва паст шудани сифати кор мегардад;
5. Ангӯштони даст дар рӯи платформаи мошин (пурра) ва оринҷ дар рӯи миз бояд бошанд;
6. Дар вақти кор бо мошини дарздӯзӣ дуруст интиҳоб намудан ва тарзи гузаронидани ресмон аз сӯзан аҳамияти калон дорад, чунки аксар вақт носозиҳо ба ин амалиёт вобастагӣ доранд.

Қоидаҳои техникаи беҳатарӣ дар вақти кор бо мошини дарздӯзӣ

1. Пеш аз саршавии кор мизи кориро аз назар гузаронидан лозим аст, то ки асбобҳои нолозими мошин ҳалал нарасонанд.

2. Ҳангоми кор дар назди тасмаи сарчарха гузоштани қайчию ресмонҳо дуруст нест.

3. Дар вақти кор бо мошини дарздӯзӣ либоси махсус пушидан лозим аст.

4. Ҳангоми кор бо мошини дарздӯзӣ иҷрои чунин амалҳо манъ аст:

- а) спирал (шит)-и муҳофизаткунандаро аз ҷояш бечо кардан;
- б) тоза ва раванг кардани мошини дарздӯзӣ;
- в) лампаҳои дарзмоли барқиро иваз кардан;
5. Муҳаррики барқиро дар вақти танаффус аз кор боздоштан лозим аст.

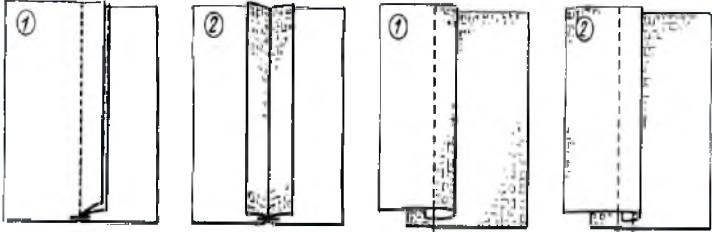
6. Агар дар кори мошин носозиҳо ҳис кунед, мошинро хомӯш карда, ба муаллима хабар диҳед.

Кори амалии №13

Намунаи дарзҳои мошинӣ: дарзи чудо-чудо ва барчааст.

Таҷҳизот: куттии қорӣ, матоъ барои дарзи намунавӣ, қайчӣ.

Дарзи чудо-чудо. Рафти қор.

№	Пайдарҳамии қор
1	Барои дӯхтани маснуоти матояш ғафсу дурушт, инчунин барои зеб додани маснуот таъин шудааст.
2	Порчаҳоро бо дарзи одӣ тавассути мошин медӯзанд, сипас дарзро ба ду тараф чудо карда, дастӣ кӯк мезананд ва бо мошин медӯзанд.
3	Масофаи байни дарзҳои одӣ ва дастӣ гуногун шуда метавонад.
4	Назорат ва худозмоя: а) Порчаҳо бояд ба ҳам баробар бошанд. б) Ба сифати чок аҳамият диҳед. в) Амалиётҳои намӣ ва гармиро босифат ба ҷой оред, техникаи беҳатариро риоя кунед.
5	Тасвири графӣ

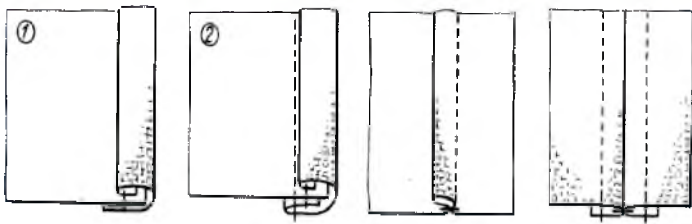
Талабот барои дарзҳои мошинӣ

1. Ҳамаи дарзҳои дарунӣ бо ресмонҳои ҳамранги матоъ дӯхта мешаванд.

2. Ҳамаи дарзҳои ороишӣ бо ресмонҳои абрешимии ҳамранги матоъ иҷро карда мешаванд.

3. Бештар дарозии чок ба ғафсии матоъ вобаста аст, ҳангоми қор ба ин чиз аҳамият бояд дод.

Дарзи барҷаста. Рафти кор.

№	Пайдарҳамии кор
1	Дарзи барҷастаро барои ороиши маснуот истифода мебаранд.
2	Дарзи барҷаста росту гуногуншакл мешавад ва матоъро аз тарафи чаппааш дуқат мекунанд. Сипас дастӣ кӯк зада, баъд аз ҷои қатшуда тавассути мошин медӯзанд.
3	Васеии дарз аз рӯи зичии дӯхт (фасон) муайян карда мешавад.
4	Назорат ва худозмоя: а) Андозаи порчаҳо дуруст ва баробар бошад. б) Чок босифат дӯхта шуда бошад. в) Дарзмолкунӣ аз рӯи қоида иҷро шавад ва техникаи бехатарии кор бо дарзмолро риоя кунед.
5	Тасвири графӣ

4. Охири дарзҳои даруниро ба равиши акси дарзҳо бо ёрии дастаке, ки дарозии чокаш 0,7-1 см аст, маҳкам мекунанд.

5. Буриши чокхоро бо мошину воситаҳои махсуси дандонадор ё бо қайҷии дандонадор иҷро мекунанд.

6. Васеии ҳамаи дарзҳо бояд ба шартҳои техникӣ мувофиқат кунад.

Саволҳо барои санҷиш:

1. Дарозии интиҳоби чок ба чӣ вобаста аст?
2. Дарозии чок барои матоъҳои бориқ ва ғафс чӣ гуна аст?
3. Фарқияти дарозии чоки матои ғафс ва бориқ дар чист?

БОБИ 4

КУРТАИ МИЛЛИИ ЗАНОНА

§18. КОНСТРУКСИЯ ВА АМСИЛАСОЗИИ БАДЕИИ МАСНУОТИ КИТФДОР

Аз рӯи матоъ, шакли буриш ва намуди либос ба хусусиятҳои милли, маданият ва дар кадом шароити иқлимӣ зинадагӣ кардани инсон ва ғайра баҳо додан мумкин аст. Либосҳо ба навъҳои гуногун ҷудо мешаванд: китфдор, камарбанддор, либоси таг ва ғайра.

Ҳар кадоми ин гурӯҳҳо аз якчанд маснуот иборат буда метавонад. Шумо ба маснуоти камарбанддор шиносед. Курта, хилъат, блузка, камзӯлчаҳои беостин, палто ба маснуоти китфдор дохил мешаванд. Ба ҳар як либос талаботи муайян ҳос аст.

Либос бояд озод, ба андом мувофиқ, шустан ва дарзмолу тоза кардани он осон, мустаҳкам ва зебо, ороишаш замонавӣ, ба синну сол мувофиқ бошад, дақиқан бо намуди берунӣ ва сохти бадани инсон мутобиқат кунад.

Расми 35. Намудҳои куртаи милли

Имсол шумо тарзи буридану дӯхтани куртаи бегиребон, гиребондор, беостин ва остиндорро меомӯсед. Курта бо камзӯлчаҳои гуногун дӯхта мешавад: богиребон, бегиребон, боостин ва беостин. Дар вақти интиҳоби матоъ вазифаи либос (хонагӣ, харрӯза, корӣ ва меҳмониравӣ ва ғайра)-ро ба назар гирифтани лозим аст. Куртаи миллии буришҳои гуногун дорад. Он ба тарҳи озод дохил шуда, бо гиребон, бе гиребон ва бо остинҳои гуногун дӯхта мешавад. Аз рӯи нақшаи куртаи миллии бегиребон бо роҳҳои амсиласозӣ гиребон ва остини гуногун дӯхтани мумкин аст.

Шумо барои кашидани нақшаи курта дар синфи 7-ум номгӯи пурраи ченакҳо ва ченакгири ба андозаи 48-ро гузашта будед. Нақшаи дастурии куртаи миллии занона ва ҳисоби формулаи куртаи миллиро истифода бурда, нақшаҳои куртаро кашидед ва бо роҳи амсиласозӣ камзӯлчаи пешро ба намуди гуногун овардед. Акнун бо роҳи амсиласозӣ камзӯлчаи ақиб, тана, гиребон ва остинро ба намуди гуногун меорем.

Нақшаи дастури. Куртаи миллии занона

Барои маснуоти интиҳобкардаатон лоиҳаи эҷодӣ тартиб диҳед, мувофиқи завқи худ аз моделҳои нишондодаи муаллима истифода баред ё модели худро ҳамчун асос гиред. Барои ченкунӣ, кашидани нақша, сохтани колаб, буридани матоъ, дӯхтани он мувофиқи андозаи худ харитаҳои технологӣ созед ва дар вақти пурра дӯхтани маснуот ба дифои лоиҳаи эҷодии худ тайёр шавед.

Барои татбиқи ин амалиёт дастури куртаи миллии занонаи намунавии 48-ро ба хотир меорем.

Намуди андозагири пайи ҳам дар нақшаи дастурии куртаи миллии навишта шудааст (доир ба дурустии ченакгири нигаред ба §25-и китоби дарсии Касбу ҳунар, синфи 7).

Эзоҳ: Дар баъзе адабиёт:

1. Ченаки хати сандуки сина ҳамчун нимченаки хати сандуки сина (НЧСС) навишта шудааст. Минбаъд ченаки сандуки сина чунин бояд ҳонда ва навишта шавад: НЧСС.

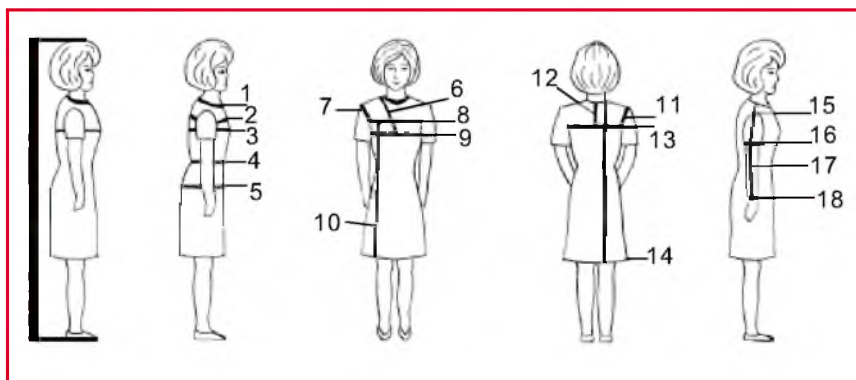
НАҚШАИ ДАСТУРӢ

Куртаи миллии занона

№ б/т	Аломати ченақҳо	Номи ченақҳо	Ченкунӣ	
			Ба андо- заи умумӣ	Ба худ
1	НЧГ	Нимченаки гардан	18	
2	НЧСС 1	Нимченаки сандуқи синаи 1-ум	45	
3	НЧСС 2	Нимченаки сандуқи синаи 2-юм	48	
4	НЧМ	Нимченаки миён	38	
5	НЧР	Нимченаки рон	50	
6	Д кам.П	Дарозии камзӯлчаи пеш	29	
7	БКП	Баландии камзӯлчаи пеш	15	
8	ВСС	Васеии сандуқи сина	19,6	
9	МСС	Маркази сандуқи сина	10,2	
10	ДТ	Дарозии тана	95	
11	БКА	Баландии камзӯлчаи ақиб	14	
12	Д кам.А	Дарозии камзӯлчаи ақиб	22	
13	ВТП	Васеии тахтапушт	20,7	
14	ДЛ	Дарозии либос	117	
15	ДК	Дарозии китф	14	
16	ДО	Дарозии остин	25	
17	ГВД	Гирди ҷои аз ҳама васеи даст	30,3	
18	ГБД	Гирди банди даст	16	
19	МНГКП	Моилии назди гулӯи камзӯлчаи пеш	Аз рӯи чена- ки дилхоҳ	

Иловаҳои доимӣ ба ченақҳо (бо см)

1	ИНЧСС	Илова ба НЧСС	8.....10
2	ИВО	Илова ба васеии остин	5.....7
3	ИДО	Илова ба дарозии остин	6
4	ИВП	Илова ба васеии поён	10.....12

Расми 36. Тарзи андозагирӣ

2. Ченаки хати рон – нимченаки кос НЧК навишта шудааст, минбаъд чунин бояд хонду навишт – нимченаки рон - НЧР.

3. Ченаки моилии назди гулӯи камзӯлчаро аз рӯи формула меёбанд, нимченаки гардан чунин аст:

$$\text{НЧГ: } 3+0,5=6,5 \sim 7$$

4. Барои ёфтани моилии назди гулӯи камзӯлчаи пеш якчанд роҳ мавҷуд аст, аммо аз ҳамии гардан (гулӯ) - саршавии китф то моилии назди гулӯ ченаки дилхоҳ гирифта бахтар аст.

Барои кашидани нақшаи нав андозагирӣ кунед, чунки ҳар гоҳ калон шудед, қадатон баланд мешавад ва андозаи андоматон фарк мекунад.

Конструксияи маснуоти китфдор – куртаи миллии занона

1. Нақшаи остин ва ҳисоби формула

Дарозии остин –ДО-25

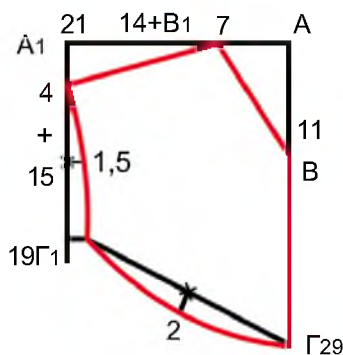
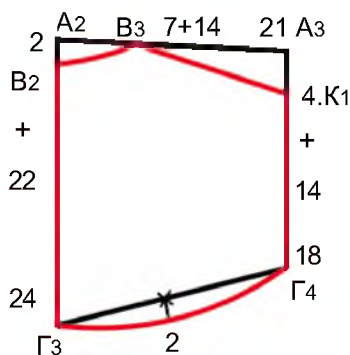
Васеии остин – $\text{ВО} = \text{НЧСС} : 3 \times 2 + 10 = 48 : 3 + 2 + 10 = 42$

$$42 : 4 = 10,5$$

$$\text{БКО} = 48 : 4 + 3 = 15$$

Эзоҳ: Адади моилии поёни камзӯлчаи пеши 2-юмро шумо бо майли дили худ зиёд ё кам карда метавонед.

Конструкция маснуоти китфдор - куртаи миллӣ

1. Нақшаи остин ва ҳисоби формула
Дарозии остин - ДО - 25

Васеии остин -

$$ВО = НЧСС : 3 \times 2 + 10$$

$$48 : 3 + 2 + 10 = 42$$

$$42 : 4 = 10,5$$

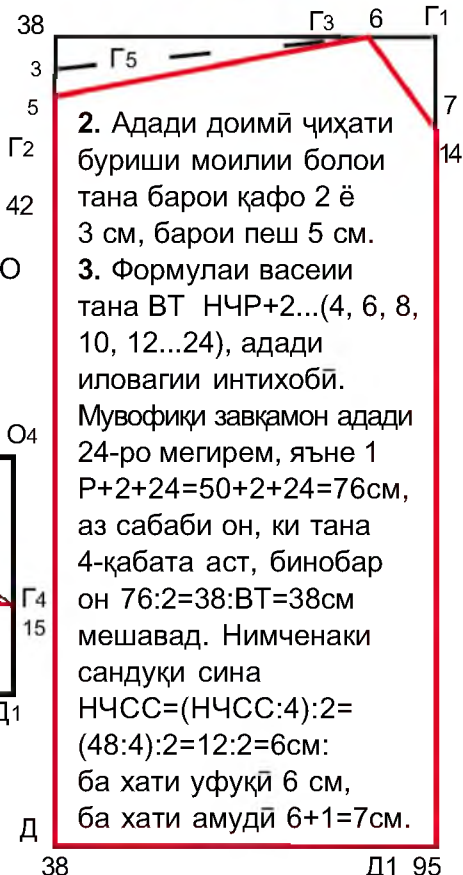
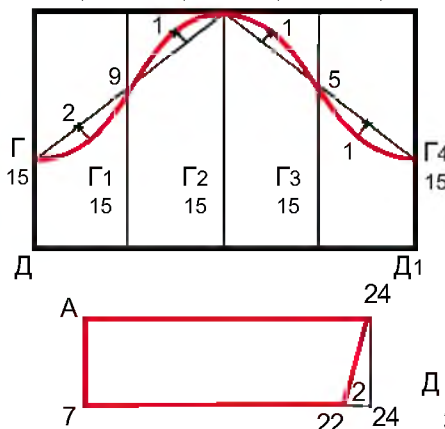
Баландии қуллаи остин - БҚО

$$БҚО = 48 : 4 + 3 = 15$$

$$БҚП : 2 + 1,5 = 15 : 2 + 1,5 = 9$$

$$БКА : 3 = 15 : 3 = 5$$

О 10,5 О1 10,5 О2 10,5 О3 10,5 О4

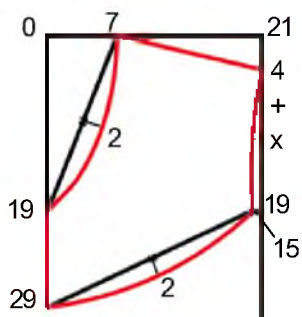

2. Адади доимӣ ҷиҳати
буриши моилии болои
тана барои қафо 2 ё
3 см, барои пеш 5 см.

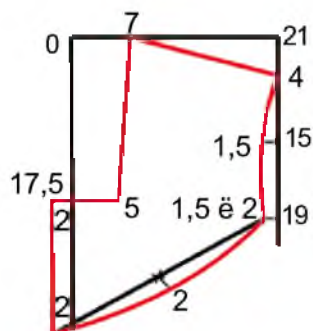
3. Формулаи васеии
тана ВТ $НЧР + 2 \dots (4, 6, 8,$
10, 12...24), адади
иловагии интиҳобӣ.

Мувофиқи завқамон адади
24-ро мегирем, яъне 1
 $Р + 2 + 24 = 50 + 2 + 24 = 76$ см,
аз сабаби он, ки тана
4-қабата аст, бинобар
он $76 : 2 = 38 : ВТ = 38$ см
мешавад. Нимченаки
сандуқи сина
 $НЧСС = (НЧСС : 4) : 2 =$
 $(48 : 4) : 2 = 12 : 2 = 6$ см:
ба хати уфуқӣ 6 см,
ба хати амудӣ $6 + 1 = 7$ см.

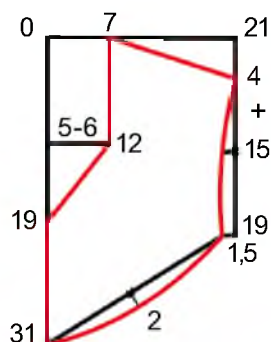
Расми 37. Кашидани нақшаи куртаи миллӣ

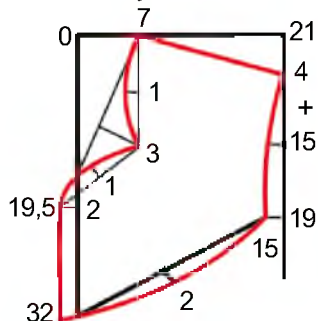
1. Камзӯлчаи назди гулӯяш моили пешаш маҳкам

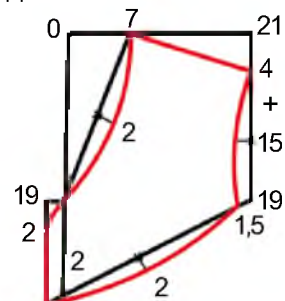
2. Камзӯлчаи назди гулӯяш моили чоркунҷаи пешаш кушода.

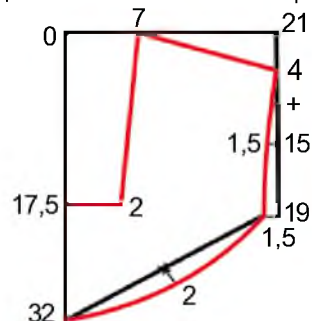
3. Камзӯлчаи назди гулӯяш дилшакли пешаш маҳкам

4. Камзӯлчаи назди гулӯяш дилшакли пешаш маҳкам

5. Камзӯлчаи назди гулӯяш рости пешаш кушода

6. Камзӯлчаи назди гулӯяш чоркунҷаи пешаш маҳкам

Эзоҳ: Адади моилии поёни камзӯлчаи пеши 2-юмро шумо мувофиқи завқатон зиёд ё кам карда метавонед.

Бузургии ҳақиқии андозаҳои андоми намунавӣ (см)

Номгуи нишонаҳои андозагирӣ	Аломати шартии нишонаи андозагирӣ	Қад, см	Бузургии андозагирии намунавии ҷузъҳо				
			84	88	92	96	100
1	2	3	4	5	6	7	8
Нимченаки гардан	НЧГ	146	16,8	17,2	17,6	18,0	18,4
		152	16,9	17,3	17,7	18,1	18,5
		158	17,0	17,4	17,8	18,2	18,6
		164	17,1	17,5	17,9	18,3	18,7
Нимченаки сандуқи синаи 1-ум	НЧСС 1	170	17,2	17,6	18,0	18,4	18,8
		146	40,6	42,1	43,6	45,1	46,6
		152	40,8	42,3	43,8	45,3	46,8
		158	41,0	42,5	44,0	45,5	47,0
		164	41,2	42,7	44,2	45,7	47,2
Нимченаки сандуқи синаи 2-юм	НЧСС 2	170	41,4	42,9	44,4	45,9	47,4
		146	42	44	46	48	50
Нимченаки миён	НЧМ	146	32,5	34,6	36,7	38,8	40,9
		152	31,9	34,0	36,1	38,2	40,3
		158	31,3	33,4	35,5	37,6	39,7
		164	30,7	32,8	34,9	37,0	39,1
		170	30,1	32,2	34,3	36,4	38,5
Нимченаки рон	НЧР	146	44,0	46,0	48,0	50,0	52,0
		170					
Васеии сандуқи сина	ВСС- нчВСС	146	15,4	15,8	16,2	16,6	17,3
		156	15,5	16,0	16,7	16,8	17,2
		158	15,8	16,2	16,6	17,0	17,4
		164	16,0	16,4	16,8	17,2	17,6
		170	16,2	16,6	17,0	17,4	17,8
Васеии тахтапушт	ВТП - нчВТП	146	16,7	17,2	17,7	18,2	18,7
Дарозии китф	ДК	170					
		146	12,4	12,5	12,6	12,7	12,8
		152	12,6	12,7	12,8	12,9	13,0
		158	12,8	12,9	13,0	13,1	13,2
		164	13,0	13,1	13,2	13,3	13,4
Маркази сина	МС	170	13,2	13,3	13,4	13,4 ё 14	14,5
		146	9,3	9,5	9,9	10,2	10,5

1	2	3	4	5	6	7	8
Дарозии остин	ДО	146 152	49,3 51,2	49,5 51,4	49,7 51,6	49,9 51,8	50,1 52,0
Васеии остин	ВО	158 161 170 146 152 158	53,1 55,0 56,9 26,1 25,9 25,7	53,3 55,2 57,1 27,5 27,3 27,1	53,5 55,4 57,3 28,9 28,7 28,5	53,7 55,6 57,5 30,3 30,1 29,9	53,9 55,8 57,7 31,7 31,5 31,3
Гирдогирди банди даст	ГБД	164 170 146 152 158 164 170	25,5 25,3 15,1 15,2 15,3 15,4 15,9	26,9 26,7 15,4 15,5 15,6 15,7 15,8	28,3 28,1 15,7 15,8 15,9 16,0 16,1	29,7 29,5 16,0 16,1 16,2 16,3 16,4	31,1 30,9 16,3 16,4 16,5 16,6 16,7

Эзоҳ: Ба ченакҳои васеии сандуқи сина ва тахтапушт ададҳои иловагии 3...5...7 -ро вобаста ба логарӣ ва фарбеҳии андом, ё ин ки аз рӯи ченакгирии намунавӣ зам намуда, андоза гирифтани мумкин аст.

**Бузургиҳои иловагӣ барои ба бадан
часпидани камзӯлчаи пеш ва ақиб**

Дараҷаи часпиш	Бузургии иловагӣ (см)	
	Камзӯлчаи ақиб	Камзӯлчаи пеш
Беҳад часпида	0,5	0
Часпида	0,8-1	0,5
Миёна	1,5	0,5-1
Озод	1,5-2	1,5
Беҳад озод	Аз 2 зиёд	Аз 1,5 зиёд

Агар андозаро бо см гирифта бошед, ҳиссаи чокро бо см ва агар шартҳои техникии дарзхоро ба назар гиред, ҳиссаи чокро бо мм гузored.

Агар колаб бо дар назардошти ҳиссаи чок сохта шуда бошад, он гоҳ бояд ин ҳисса хангоми дар рӯи матоъ гунҷондани чок ба назар гирифта шавад.

Иловаҳои вобаста ба дарз:

1) бари пушт ва бари пеш мувофиқи ҳиссаи дарзи гардана - 0,7 см. (7...10 мм);

2) мувофиқи буриши ҷои остин - 1,5 см (15 мм);

3) мувофиқи буриши паҳлӯ ва китфҳо - 2 см (15...20 мм);

4) мувофиқи хати канори доман - 0,7 см, барои хати якум - 1 ва умуман, барои қати бари доман - 3-5 см;

5) барои остин мувофиқи хати нишеб - 1,5 см (15 мм);

Мувофиқи хатҳои паҳлӯӣ ва сари китф - 2 см, барои дӯхтани канори дарз - 0,7 см, барои чузъҳои хурд, гиребон ва манжет мувофиқи ҳамаи хатҳои буриш - 0,7 см. Барои он ки дасти одам ба буридани қолаб одат кунад, чевар бояд қолабро на дар рӯи когаз, балки дар рӯи матоъ гузошта, онро гирддавон карда, ҳиссаи ҷокро боқӣ нагузошта бурад, алалхусус, чузъҳои остин ва гиребонро бо ин тарз буридан бамаврид аст. То ба андозаи қолаб одат кардани ҷашму даст машққуниро давом диҳед. Барои дуруст буридани хатҳои суробӣ дар вақти буриш ба ҷойҳои қатшуда ва кушод аҳамияти калон додан лозим аст. Дар вақти буридан андозаи онро бо ҷенактазма ҷен кунед (ҷенакҳои дар қолаб мавҷуд буда дуруст меоянд ё не?), номи ҷенакҳоро дар қолаб нависед.

Нақшаро бо хати борики асосӣ мекашанд. Хати буриши қолабро гафсу яклухт кашида, баъд мебуранд.

Дуруст сохтани қолаб, буридани манжет ва дӯхтани маснуот ба дуруст гузоштани ҷенакҳо вобаста аст.

? Саволҳо барои санҷиш:

1. Ҷенакҳои вобаста ба тарафҳои қолабро муайян кунед.

2. Қолаби камзӯлчаҳои пеш ва акибро баъд аз машққуни бурида муқоиса кунед. Ҷенакҳои вобаста ба тарафҳо бояд баробар оянд.

Фикр кунед. Ҷавоб диҳед. Созед.

Дар когаз кашидани қолабро машқ кунед, баъд буред ва дурусти қолаби буридагитонро бо қолаби ҳамсинфон ё дугонаатон муқоиса намуда, ҷен кунед, баъд онро ба муаллима нишон диҳед.

§19. АМСИЛАСОЗИИ ОСТИН ВА ГИРЕБОН

Амсиласозӣ - давоми такмили тарҳи либос мебошад. Такмил ва интиҳоби модел (амсила) дар лоиҳаи умумии маснуот нишон дода мешавад.

Интиҳоби матоъ ва такмили амсила ба санъати амсиласозӣ, дуруст интиҳоб кардани шаклҳои ҷузъиёти либос, мувофиқати хатҳои уфуқию амудӣ асос меёбад.

Амсиласозӣ кори мушкил буда, аз амсиласоз оид ба ҳосияти нахҳо, матоъҳо, тарзи дӯхтан, нақшакашӣ ва рассомӣ дониши амиқ доштанро талаб мекунад. Дар вақти омӯхтани сохтани қолаб бо ҷузъҳо ва хатҳои он нағз шинос шудан лозим аст. Амсиласоз бояд дар интиҳоби шакл ва ҳангоми амсиласозӣ аз рӯи нақша завқи баланди эстетикӣ ва таҳайюлотӣ рангин зоҳир намояд. Дар вақти интиҳоби шакл (фасон) роли асосиро равиши хатҳо мебозад. Аз рӯи ин хатҳо тарҳи ороиши бадеии либос ҷудо мешавад ва он шакли дилхоҳро ба худ мегирад. Хатҳои одами миёнаандомро ба ду қисми асосӣ ҷудо мекунанд: қисми болоӣ ва қисми поёнӣ.

Ба қисмҳои боло хати китф, гардан, сандуқи сина, тахтапушт, остину гиребон ва ба қисмҳои поён хатҳои миён, зону, дарозии либос дохил мешаванд.

Бинобар ин, дар вақти амсиласозӣ ба ҷузъҳои маснуот, андоми одам ва интиҳоби матоъ аҳамият додан лозим аст. Куртаи миллии занона аз навъҳои бегиребон, гиребондор, бандакдор, инчунин остини ба китф пайвастишуда, остини яклухт, одӣ, фонусӣ ва гайра иборат буда метавонад. Остинҳо ороиши гуногун доранд: бурма, пар-пар, чин-чин ва гайра. Гиребон дар куртаи миллии ороиши асосӣ буда, ба курта хусни иловагӣ медиҳад. Барои он ки гиребон ба андоза мувофиқ ояд, мувофиқи нақша аз коғаз қолаб месозанд. Баъди муайян кардани андозаи шакли гиребон, онро аз матоъ мебуранд.

Якчанд намуди амсиласозии гиребонро дида мебароем. Дар вақти буридани гиребон ба қадри ресмон матоъ гирифтани лозим аст.

КАШИДАНИ НАҚШАИ НАМУДҲОИ ГИРЕБОН ВА СОХТАНИ ҚОЛАБҲОИ ОН

Дар давраи қадим либосҳо гиребон надоштанд, матоъро ба гирди тана мепечониданд. Танҳо ҷои буриши гиребонро ба намуди росткунча, чоркунча, моил ва ғайра медӯхтанд.

Дар замонҳои қадим маликаи яке аз давлатҳои ғарбӣ дар гарданааш нуқсон доштааст. Вай ба дӯзандагони дарбор фармудааст либосе дӯзанд, ки нуқсони гардан пинҳон шавад. Ҳамин тавр либосҳои гиребондор пайдо ва паҳн гаштанд.

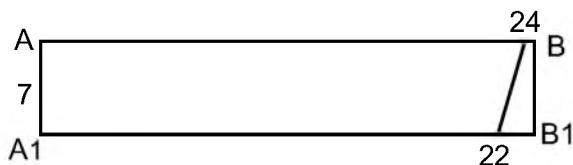
Нақшаи гиребони одӣ

1. Аз нуқтаи А ба поён ба таври амудӣ 7 см хат кашида, нуқтаи A_1 -ро ҳосил мекунем ва боз аз нуқтаи A_1 ба сурати уфуқӣ 24 см хат гузаронида, нуқтаи В-ро ҳосил мекунем, аз он ба поён ба шакли мувозӣ ба хати AA_1 тӯли 7 см хат мегузаронем.

$AB = B_0B_1$, нуқтаи B_1 ҳосил мешавад, нуқтаи A_1 ва B_1 -ро

Расми 38.

Нақшаи
гиребони одӣ

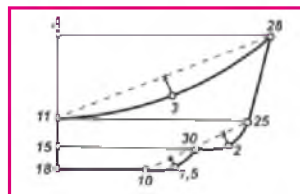
пайваست мекунем. Барои нӯги гиребонро ёфтан аз B_1 2 см ба дохил ченак гузошта, бо нуқтаи 24 пайваст мекунем ва нуқтаи 22-ро ҳосил мекунем. Нуқтаҳои 24 ва 22 –ро ба ҳам мепайвандем. Нақшаи асосиро бо хати борик мекашем ва ҷои буриши қолабро бо хати ғафси яклухти асосӣ рӯйдагон мекунем.

Нақшаи гиребони фигуравӣ

Аз нуқтаи А ба тарафи рост ба шакли уфуқӣ 28 см, ба поён ба таври амудӣ 18 см чен карда, пас аз он хат мегузаронем.

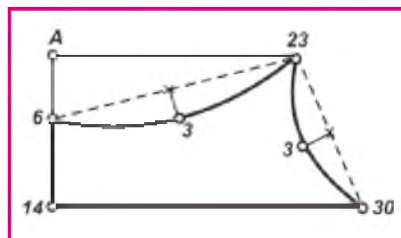
Аз нуқтаи А ба поён ченаки 11 ва 15-ро мегузорем. Хатҳои ёрирасони уфуқӣ ва нуқтаҳои 18-10см, 15-18 см нишона мегузорем. Нуқтаҳои 28 ва 25-ро бо чадвал мепайвандем.

Нуқтаҳои 28 ва 11-ро бо хати қаторнуқта (пунктирӣ) мепайвандем. Нуқтаҳои 25 ва 10-ро ба хати қаторнуқта (пунк-

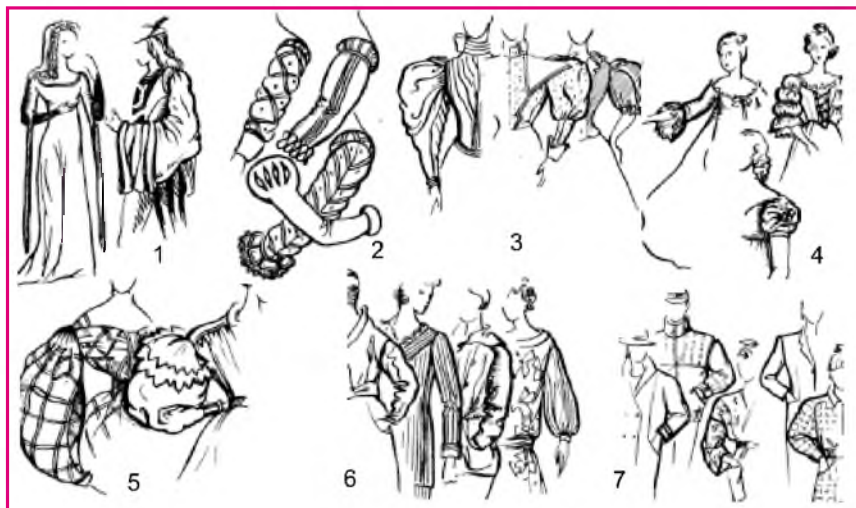
Барои сохтани қолаб нуктаҳои 11,3, 28, 25, 2, 1, 5, 10, 18, 11-ро бо хати гафси яклухт рӯйдавон мекунем.

Аз нуқтаи А ба тарафи рост хати уфуқӣ (23 см) мегузаронем. Аз нуқтаи А ба поён хати амудии дарозияш 6 см ва 14 см-ро мегузаронем. Нуқтаҳои 6,23,30-ро бо хати қаторнуқта пайваस्त мекунем. Нуқтаҳои 6; 23 ва 23;30-ро ба 2 тақсим карда, миёначояшро ёфта, ба дохили хат нишонаи ченаки 3 см мегузорем. Барои сохтани қолаб нуқтаҳои 6,3,23,3,30,14 ва 6-ро бо хати гафси асосӣ мепайвандем (ё аз рӯи он қолаб месозанд)

Расми 40.
Нақшаи гиребони
фантазия (тахайюл)

Либосҳои халқҳои қадим: мисриён, форсҳо, римиҳо, юнониҳо, зардуштиён остин надоштанд. Он баъдтар пайдо шудааст. Ба либосҳои асримиёнагии европоӣ остин аз Визан-

Расми 41. Намудҳои остин

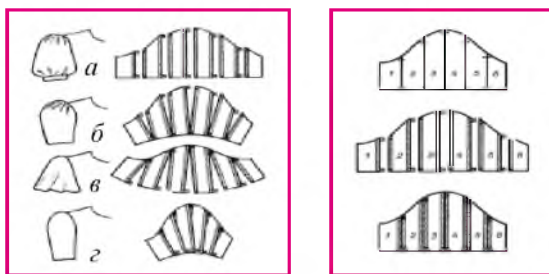
тия омадааст, онҳо шаклҳои гуногун доштанд (расми 41, 1). Дар асрҳои XV-XVI остинҳоро бисёр рангубор мекарданд: онҳоро бо тасма медӯхтанд, бо нақшу нигор ороиш медоданд, буришҳои гуногунро кашидадӯзӣ мекарданд (расми 41, 2). Барои либоси занҳо дар асри XVIII нимостинҳои дарози хошиядор, чиндор, остинҳои аз оринҷ дароз ва кӯтоҳи пар-пар расм шуда буд (расми 41, 3).

Дар асри XIX остинҳои васеъ ва фахаснок пайдо шуданд. Онҳоро жиго, пӯсти барра ва пӯсти фил меномиданд.

Ба рафти хобравии остин то интиҳои банди даст ба остин ҳар гуна матои астарӣ ё магзиҳои саҳт мегузоштанд (расми 41, 4).

Дар охири асри XIX намуди асосии остин махрутинамо, ҳисоб меёфт, ки дар сатҳи китф васеъ шуда, поёни он танг буд (расми 41, 5). Дар асри XX остинҳо намуди муайяно гирифтанд. Новобаста ба ин, барои ба курта намуди зебо додан остинро дигаргун мекарданд (расми 41, 6,7). Дар замони мо намудҳои гуногуни остинро истифода мебаранд, ки буриши онҳо ба либоси ҷинам ва зебо меафтад: остини кӯтоҳ ва дароз, остини одӣ, яклухт, фонусшакл, манжетдор, пар-пар, қанотак ва ғайра.

Расми 42.
Амсиласозии
остин

Амсиласозии остинҳо

Аз рӯи қолаби остини одию тайёр бо роҳи амсиласозӣ остинҳои шаклашон гуногунро сохтан мумкин аст. Ҳамин асосро барқад мебарем, ки масофаи байни буришҳо ба интихоби шакли остин вобаста аст.

Кори амалии №14

Сохтани қолаби остинҳои гуногун аз рӯи қолаби остини одӣ.

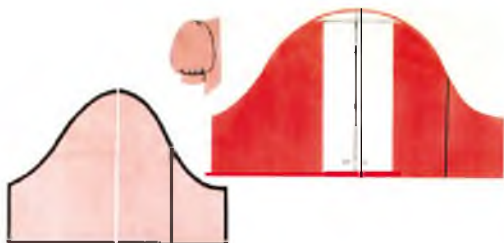
Таҷҳизот: қоғаз, ручка, қалами одӣ ва ранга ё фламастер, кайчӣ, ченактасма, чадвал ва қолаби остини одӣ.

Остини фонушакл

Қолаби асосии остинро ба 2 тақсим мекунем ва баъд онро бурида, ба 2 тараф - дар масофаи 10-15 см чудо мекунем (барои бурма, чин-чин). Куллаи асосии остинро ба андозаи 2 см боло мебардорем. Поёни остинро 4 см ба поён мефарорем ва бо хатҳои паҳлӯии остин якҷоя мекунем.

Остини пар-пар

Танҳо дар қисми болоии остин чинро ба вучуд меорем, ки поёнаш ҳамвор боқӣ мемонад. Қолиби асосӣ - қисми болоиро ба 6 қисм бурида (масофаи байни буришҳо 3; 3; 5; 5; 5; 3 см аст), аз қисми боло куллаҳои асосии остинро 3 см

Расми 43
Остини фонушакл

баландтар мебардорем, нишонаи ченакхоро мегузorem ва қисми поёнро то 0,5 см боқӣ гузошта мебурем. Қисми буридашударо ба шакли бодбезак то хати хамии даст дигаргун мекунем. Аз қисми паҳлӯии остин ба поён 3 см чудо карда, бо кунҷ мебурем.

Остини қанотак

Барои сохтани қолаби остини қанотак қолаби асосиро ба 5 ё 7 қисм чудо мекунем (масофаи байни буришҳо аз 3 то 4 см хоҳад буд), вале қисми болоии остин бетағйир мемонад.

Расми 44.

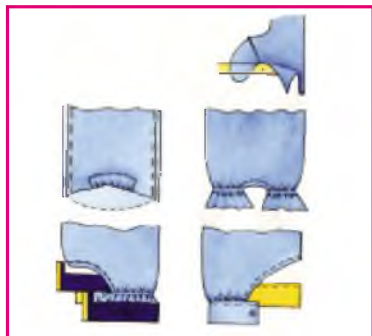
Остини қанотак

Остини дарози ба поён васеъшудаи манжетдор

Қолаби асосии остинро гирифта ба 3 ҳиссаи баробар тақсим мекунем. Масофаи байни буриши қисмхоро муайян менамоем. Ҷои масофаи миёнаро 7 см, ду тарафи паҳлӯии онро 5 см васеъ мекунем ва поёни остинро мепайвандем.

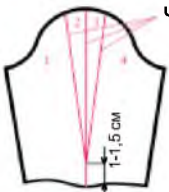

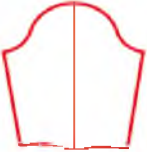

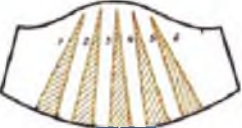

Манжетро ба қисми поёнии остин пайваст мекунем. Шаклҳои манжет гуногун аст. Асосан, онҳоро дукабата медӯзанд, яъне кат мекунанд. Дарозии манжети рост то ҷои васеъшавии оринҷи хурд чамбӯлчамъ 5 см буда, барои бандак, тугма $17+5=22$ см фосила боқӣ мемонад. Васеии манжет аз 4 то 6 см мешавад.

Расми 45.

*Остини дарози ба поён
васеъшудаи манжетдор*

Сохтани остинҳои гуногун

Дӯхти остин	Гузаронидани хатҳои сурӯбӣ ва шаклӣ, намудҳои қолаби тайёр
<p>Ба вуҷуд овардани чинҳо дар қуллаи остин</p> 	<p>Ба қоғази асосӣ гузаронидани остин. Гузаронидани хат дар масофаи 4 см аз хати миёна, аз қуллаи остин. Буридан аз рӯи хатҳои муайян, яъне 1-1,5 см пештар аз хати буриши поён</p>
 <p>Остини кӯтоҳи фонусшакли қуллааш чиндор, поёни остин чин ва манжет дорад.</p>	<p>Барои ҳосил намудани чин-чин остинро ба васеиаш бурида, аз қулла то поёнаш (мувофиқи завқи худ васеъ ё танг кардан мумкин аст) бо хати ғафс нишона мекунад.</p>
 	<p>Чин-чин</p> <p>Тибқи таомул дарозии остинро дар қолаб мегузорем.</p> <p>Васеии остин ва андозаи манжет ба амсила вобаста аст.</p>

? Саволҳо барои санҷиш:

1. Кадом намуди гиребон ва остинро интихоб кардед?
2. Аз рӯи қолаби остини одӣ остини фонусшаклро чӣ тавр тайёр мекунанд?
3. Чанд намуди гиребон ва остинро медонед?

§20. ТЕХНОЛОГИЯИ ТАЙЁР КАРДАНИ ЛИБОС ВА КОР ДАР ПАСИ МОШИНИ ДАРЗДӢЗИИ БАҶӢ

Пеш аз буридани матоъ хонанда бояд дар бораи хусусияти матоъ ё нахҳо дониши васеъ дошта бошад.

Дар вақти интихоби матоъ ба камбудӣ ва нуқсонҳои матоъ аҳамият додан лозим аст, то ки онҳо дар вақти буридан ба ҷои асосии маснуот наоянд. Дар вақти буридан васеӣ ва бари матоъро ба назар гирифта, барои сарфакорона буридан ба ҷойҳои гул аҳамият додан лозим аст. Агар матоъ қачӣ дошта бошад, аз ҷои буридани матоъ як ресмони баракиро кашида гирифта, канорашро аз рӯи он мебуранд. Матои пахтагиро аз тарафи чаппааш хуб дарзмол мекунанд. Агар матоъ гичим бошад, онро ҳамвор бояд кард. Бо ин мақсад матоъро пешакӣ намнок карда, ба рӯи миз мегузоранд ва канораҳояшро бо канораҳои миз баробар гузошта пахн мекунанд, сипас матоъро дарзмол менамоянд.

Барои он ки матои пашмӣ дар об кӯтоҳ нашавад, пешакӣ онро ҳатман бугтоб додану бо матоъ ё докаи намнок дарзмол кардан лозим аст.

БА РӢИ МАТӢ ГУЗОШТАНИ ҚОЛАБӢ

Матои пахтагӣ ва абрешимири ба тарафи чаппааш гузошта, аз рӯи нахи баракӣ ду милкашро росту дукат мекунанд, баъд милкҳояшро сӯзанак мезананд. Ба рӯи тамоми матоъ ҳамаи қисмҳои қолаб, яъне аввал қисмҳои калон, баъд қисмҳои хурдро мегузоранд. Дар айни замон кӯшиш кардан лозим аст, ки нахҳои барқади матоъ ва қолаб ба ҳам мувофиқ оянд.

Барои ин бо ченактасма ё хаткашак масофаи аз милки матоъ то нахи барқад ишоратёфтаи қолабро (аз болову поён) чен мекунанд. Агар матоъ гулдор ё патдор бошад, он гоҳ ба равиши пати матоъ ва гул аҳамият дода мебуранд.

Қолабҳои чуфт, гули матои тарафи рост ва чапи камзӯлчаҳо бояд як хел шаванд. Маснуоти аз махмали паташ рост, пилтабахмали тунук ва гайра дӯхташавандаро муқобили паташон мебуранд. Қолабро ба матоъҳои патдор (махмал, бумазӣ, замш ва гайра) тарзе мегузоранд, ки равиши пат аз боло ба поён бошад. Пати онҳоро тавассути поёнрӯ давондани даст ба поён хобондан мумкин аст.

Ҳамаи қисмҳои ба рӯи матоъ гузоштаи қолабро бо сӯзанакҳо мустаҳкам мекунанд ва гирдогирди онро бӯр мекашанд, сипас ҷои чин-чин, печҳо ва гайраҳоро ишорат мекунанд. Бо мақсади аз ёд набаровардани ҳиссаи дарз, ки барои қаткунии доман, остин ва гайра ба кор меравад, матои зиёдатӣ мемонанд. Барои он ки матоъ дар вақти буридан налагжад, қисмҳои чуфтро бо сӯзанак мустаҳкам мекунанд. Дар вақти буридани матоъ ботамкину ором бошад, саросема нашуда, худро дуруст ва ҷиддан ба кор омода созад. Пеш аз ҳама, ба рӯи матоъ дуруст гузошта шудани қолабро ба назар гиред. Азбаски бар, гул ва тобиши матоъ яқсон нест, бинобар ин қолабро ба рӯи матоъ мутобиқи ҳолатҳои дахлдор ҳар хел мегузоранд. Матоъҳо яқбара (70-90 см) ва дубара (150-180 см) мешаванд. Қолабро, одатан, ба тарафи чаппаи матоъ мегузоранд.

Матоъро дар рӯи мизи калон мебуранд. Дар вақти буридан матоъ бояд шакли росткунча гирад. Матоъ аз рӯи ресмони канорӣ бурида мешавад. Агар ресмони канорӣ муайян набошад, он гоҳ ресмони бараки (арзӣ)-и дурустро қашида гирифта, канорашро аз рӯи он мебуранд.

Барои босифат буридани ҷузъҳои маснуоти курта, ҷойгир кардани қолаб дар рӯи матоъ ва налагжидани он ҳатман ба тарзи қайчизанӣ, ҳаракату ҳолати нигоҳдории даст ва тартиби буриши ҷузъҳо аҳамият бояд дод. Дар вақти буридани матоъ рост истода, ба ҳолати дастӣ чапу рост ва матои зерӣ қолаб аҳамият додан лозим аст.

Гузоштани қолаб ба рӯи матоъ

Таҷҳизот: қолаб, бўри дӯзандағӣ, сӯзанак, қайчӣ, ченактасма.

№	Пайдарҳамии кор
1	Барои муайян кардани нуқсонҳои матоъ онро аз назар мегузаронем,
2	Қоидаҳои қолабгузориро риоя карда, ҳамаи ҷузъҳои куртaro ба рӯи матоъ мегузорем. Онҳоро бо сӯзанакҳо маҳкам мекунем. Равиши сӯзанҳо бояд ба як тараф бошад.
3	Дар гирдогирди қолаб ва ҷойҳои дахлдори дигар барои ҳиссаи чок 1,5 см монда, аз рӯи он бо қайчӣ қолаби ҷузъҳоро пайиҳам мебузем. Қоидаҳои техникаи беҳатариӣ кор бо қайчӣ бояд риоя карда шаванд.
4	Баъди буридани ҷузъҳо: а) муайян кардани миёнаҷои қисми пеш ва ақибӣ камзӯлча, гузоштани нишонаи хурди секунҷамонанд ва буридани он; б) муайян кардани миёнаҷои қисми болоии танаи пешу ақиб ва гузоштани нишонаи секунҷа; в) муайян кардани миёнаҷои гиребон ва гузоштани нишонаи секунҷа; г) муайян кардани баландии қуллаи остин, гузоштани нишона ба тарафи пеш ва ақибӣ он.
5	Худозмоя: а) ба рӯи матоъ дуруст гузоштани қолабро санҷед, хатҳои ёрирасон ва ҳошурий (штрихӣ)-ро дуруст гузоред; б) дуруст гузаронидани хатҳои асосиро санҷед.

Дар вақти буридан ба тарзи буриши матоъ назорат бояд кард, то ки хатҳои рост пурпечуб, қач, уреб ва ҳошурий (штрихӣ) бурида нашаванд. Таваҷҷуҳро бар он водоштан лозим аст, ки қолаб аз рӯи матоъ налагҳад ва сӯзанакҳои маҳкамкунанда дар ҷояшон бошанд. Аввал ҷузъҳои калон

ва баъд чузъҳои хурдро мебуранд. Дар вақти буридан бояд ҳама чузъҳо (калон ва хурд) бурида шаванд. Баъд аз буридан онҳоро санчидан лозим аст. Агар чузъҳои хурдро набурида ба як тараф гузоред, гум шуданашон мумкин аст. Агар аз пораҳои боқимонда баъзе чузъҳои майдаи куртаро буриданӣ шавед, ба равиши ресмони барқад ва ҷилои матоъ аҳамият диҳед, то ки ранги қисмҳои куртаи дӯхташуда фарқ накунад.

Дӯхтани маснуот

Барои дӯхтани маснуот аввал омодагардонии ҷои кор, ҷойгиршавии асбобу мошинҳо ва тартиби иҷрои корро ба назар гирифтани лозим аст, то ки маснуоти дӯхташаванда хушсифат барояд. Агар дар вақти кор норасоӣҳо пайдо шаванд, дар он сурат технологияи тартиби иҷрои корро иваз кардан мумкин аст.

Ҳангоми дӯхтан ҷӣ қадар сарфшавии ресмон, агар зарур бошад, тугма ва ангулаҳоро муайян бояд кард. Дар вақти дӯхтани курта ҳар як амалиёти дурусту вобаста ба матоъ пайваस्तкунии чузъҳо ва ғайра бояд санчида шавад.

Ба шаклу андозаи чузъ, ҷок, тозагӣ, сифати ҷоки дастӣ ва дарзи мошинӣ, дуруст гузаронидани ресмон ва ғайра аҳамият додан лозим аст. Баъд аз санҷиш камбудӣҳо бояд дар вақташ бартараф карда шаванд.

Асбобҳои зарурӣ дар вақти дӯхтани матоъ

Баъд аз интиҳоби матоъ, шакли курта ва буридани он ба дӯхтан сар мекунем.

Дар вақти дӯхтан асбобҳои зарурӣ бояд дар ҳолати дуруст бошанд. Мошини дарздӯзиро дар вақташ раванг ва тоза карда истодан лозим аст. Агар мошини дарздӯзӣ дуруст бошад, он ҳатман ором, бе овоз медӯзад. Сӯзанҳоро вобаста ба ғафсии матоъ иваз кардан лозим аст, бояд онҳо доим тез бошанд. Агар сӯзан кунд бошад, ресмони матоъро меканад. Матоъро бо қайҷии дӯзандагии калон мебуранд. Вале дар вақти дӯхтан қайҷии майдаро истифода мебаранд. Он бояд доим тез бошад. Инчунин, ҳангоми дӯхтан сӯзанакҳои зангзада ё нӯғаш кундро истифода набаред. Дар вақти дӯхтан аз ангуштпона истифода баред, онро ба ангушти миёна пӯшонед. Сӯзанҳо

мувофиқи гафсӣ ва дарозиашон рақам доранд. Сӯзан ҳар қадар гафс бошад, рақамаш ҳамон қадар калон мешавад. Навъи аз ҳама паҳнғаштаи сӯзан рақами №8 мебошад. Ба навьӣ дӯхт нигоҳ карда сӯзанро интиҳоб мекунам.

Барои пайваст кардани чузъҳо сӯзани гафсу дарозтарро интиҳоб кардан лозим. Ченактасма бояд мустаҳкам ва чандир бошад. Аз аввали ченкунӣ то дӯхта шудани маснуот як ченактасмаро истифода баред. Яке аз воситаҳои зарурӣ бӯри дӯзандагӣ мебошад. Он, асосан, сафед, баъзан ранга ҳам мешавад. Барои он ки хат борик ва равшан бошад, нӯги бӯрро бо корд тез кунед. Барои матоъҳои пахтагӣ баъзан ба ҷои бӯр қалами кандакориро истифода мебаранд. Барои пайваст кардани чузъҳо ресмонҳои на он қадар тофташударо истифода мебаранд, барои он ки онҳо нисбат ба дигар ресмонҳо мулоиманд. Матоъҳои бисёр борикро бо ресмонҳои абрешимӣ медӯзанд.

Матоъҳои пашмӣ ва абрешимиرو бо риштаҳои абрешимӣ дӯхтан лозим аст, зеро онҳо мустаҳкаманд. Бо риштаҳои борик ҷои тугма ва чокҳои ороиширо дӯхтан беҳтар аст. Пеш аз дӯхт тавассути мошин аввал чузъҳои алоҳидаи онҳоро дастӣ кӯк мезанем (бо риояи қоидаҳои иҷроӣ амалиёт).

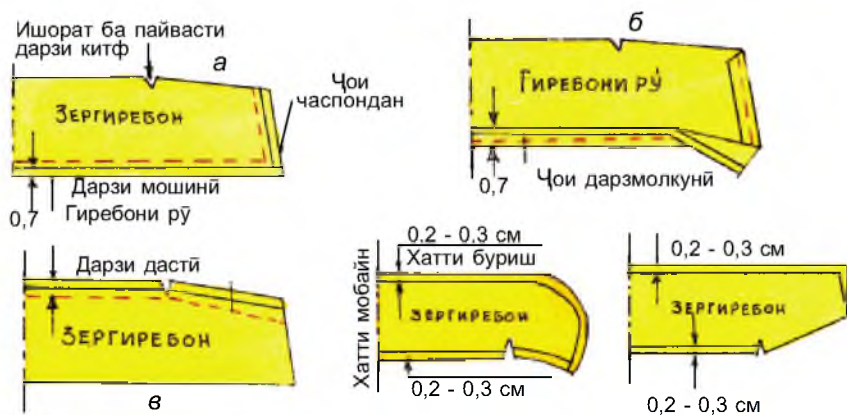
ТЕХНОЛОГИЯИ ТАЙЁР КАРДАНИ ГИРЕБОН

Намуди зохирии маснуоти гуногун ба интиҳоби дурусти шакли гиребон, дӯхти он бештар вобаста аст. Аксари гиребонҳо, асосан, аз ду қисми асосӣ иборатанд: лабгардон ё намоён ва рост, ки аз берун намоён аст. Бо роҳи дигар кардани шакли гиребони намоён ва тағйир додани бузургии қисми рости гиребон навъҳои гуногуни онро ҳосил кардан мумкин аст. Таҳияи ҳамаи намудҳои гиребон қариб як хел аст.

Кори аз ҳамаи душвори гиребон ба гардан часпонидани он мебошад. Усули часпонидани гиребонҳо мухталиф буда, он, асосан, ба шакли гардана, инчунин ба матоъ вобаста аст. Барои дӯхтани гиребони рости лабгардон рӯи гиребони боло ва зергиребонро болои ҳам гузошта, гирдогирдашро рост карда, аз тарафи гиребони боло дастӣ кӯк мезананд. Сипас

аз канори зергиребон 0,7 см монда (расми 46 а), дарзи мошинӣ мезананд. Баъд ҳиссаи дарзро ба тарафи гиребони боло кат карда, дарзмол мекунанд (расми 46 б).

Агар гиребон гирда бошад, ҳиссаи дарзро 0,3-0,4 см монда мебуранд (ба шарти он ки нахҳои матоъ рағза-рағза нашаванд). Гиребонро роста карда, кунҷҳояшро бароварда, аз тарафи зергиребон дарзмол мекунанд. Канорҳои нодӯхтаро рост карда, аз болояш кӯк мезананд. Дар ин маврид дар гиребони боло изофагӣ пайдо мегардад, ки он ҳангоми кат кардани зергиребон лозим мешавад (расми 46 в).

Расми 46. Тарзи тайёр кардани гиребон

Ҳиссаи дарзи магзиро қариб то ҷои дарзи мошинӣ бурида меҷартоянд. Агар матои гиребон нафис бошад, магзии онро ба андозаи гиребони боло бурида, кӯк мезананд, сипас онро ба таги гиребон мечаспонанд. Дар ин маврид ҳиссаи дарз байни магзӣ ва гиребони тайёр монда, аз гиребони боло наменамояд. Барои он ки гиребон саҳт шавад, ба дарунаш магзӣ мемонанд. Нахҳои матои гиребон вобаста ба дӯхти он баракӣ (арзӣ) ё рост мешаванд.

Гиребонро аксаран дуқабата медӯзанд. Барои ин ду ҷузыи гиребони боло ва таг (зергиребон)-ро мебуранд. Барои буридани зергиребон қолиби гиребонро ба рӯи коғаз кашида, ба андозаи муайян кам карда мебуранд. Дӯхтани гиребони

магзидор хусусиятҳои хос дорад. Магзиро мувофиқи ранги гиребон аз матои пахтагин ва хомсуф интихоб мекунанд. Баъзан магзиро аз матои асосӣ мебуранд. Пеш аз буридани магзии гиребон матояшро аввал тар, сонӣ хушк карда, сипас бугтоб мекунанд, баъд мебуранд, зеро магзӣ дар об кӯтоҳ шуда, шакли гиребонро вайрон мекунад.

Магзиро баробари андозаи зергиребон мебуранд ва ба тарафи чаппаи зергиребон гузошта, гирдогирдашро дастӣ кӯк мезананд. Баъд гиребони магзигузоштаро мисли гиребони рости лабгардони бемагзӣ медӯзанд. Баъди дарзи мошинӣ задан магзиашро то дарзи мошин зич карда мебуранд. Барои ба гардан часпонидани гиребон аввал дарзҳои китфи маснуотро дӯхтан лозим аст.

Гиребони дӯхтаро ба тарафи рости либос мувофиқ карда, зергиребон гузошта, дастӣ кӯк мезананд, ки дар натиҷа гиребон байни фаровез ё тавқи яклухт ва либос воқеъ мегардад. Қойҳои дастӣ кӯкзада, канораҳои бари пеш ва гарданаи либосро то дарзи китф бо мошин дӯхта, баъд фаровезро ба тарафи чаппаи маснуот қат карда дарзмол мекунанд. Ҳиссаи дарзи тахтапушт ва зергиребонро ба дарзи китф наздик гирифта, қайчӣ зада, ба дарун қат мекунанд ва 0,1 см дуртар аз ҷои часпондани гиребон дарзи мошинӣ мезананд.

Часпонидани гиребони рост

Пеш аз ба гардана часпонидани гиребони рост дарзҳои китф ва ангула (тугма, бандак ва гайра)-ро дасткорӣ мекунанд. Гиребони тайёр ва зергиребонро ба тарафи чаппаи маснуот гузошта, нӯғҳои гиребонро ба нӯғи ангула рост карда, ба гардан дастӣ медӯзанд. Сипас 0,7 см монда, ба гардана гиребонро дарзи мошинӣ зада мечаспонанд. Гиребони болоро 0,7 см ба дарун қат намуда, аз ҷои қатшавӣ дастӣ кӯк зада, баъд бо мошин медӯзанд. Ҳангоми ба тарзи дастӣ кӯк задани ҷои қатшуда бояд болои дарзи мошиниро пӯшанд.

Ҳамаи намудҳои гиребонро баъди такмили алоҳида ба маснуот мечаспонанд. Дар вақти часпонидани гиребон ҷунин ҳолатҳоро ба назар гирифтани лозим аст:

**Таҳияи гиребони одӣ ва ба
камзӯлча пайваст кардани он**

№	Пайдарҳамии кор
1	Қоидаи пайваст кардани камзӯлчаҳои пешу ақиб ва ба он часпондани тавқро риоя карда, қисмҳои камзӯлчаҳоро пайваст мекунем.
2	Гиребонро барқад аз миёнҷояш қат карда, тарафи ростии матоъро ба дарун гирифта, буришҳоро дуруст намуда, бо чоки васеяш 0,5 – 0,7 см медӯзем. Кунҷҳояшро мебузем ва гиребонро ба тарафи рӯи ростии мегардонем, кунҷҳояшро дуруст карда, аз гирди гиребон (аз тарафи рӯи гиребон) дастӣ кӯк мезанем.
3	Гиребонро дар мобайни камзӯлчаи асосӣ ва тавқ ниҳода, секунҷҳоро болои ҳам монда, чоки китфро низ рӯи ҳам гузошта, дастӣ кӯк мезанем ва баъд бо чоки васеяш 0,5 - 0,7 см бо мошин медӯзем.
4	Мутаносибии чоки китфу кунҷҳои гиребонро санҷед. Буриши кунҷҳои изофаи камзӯлчаҳоро қайчӣ зада, рӯйгардон кунед ва бо кӯки дастӣ гирди камзӯлчаро дӯзед.
5	Ҳамаи қисмҳои пайвастшударо ҳамвор кунед, то ки ҷузъҳои камзӯлчаҳо дарозу кӯтоҳ нашаванд, бо чоки 0,7 см канори буришро дӯзед ва дарзмол кунед.
6	<p>Худозмоя:</p> <p>а) дуруст ва зебо будани чок, қисмҳои камзӯлча ва тавқро санҷед;</p> <p>б) дуруст ва зебо будани чоки гиребон, инчунин мутаносиб будани онро санҷед;</p> <p>в) мувофиқ омадани чоки китфро баъд аз дӯхтани гиребон санҷед;</p> <p>г) Ҳангоми истифодабарии мошини дарздӯзӣ қоидаҳои техникаи беҳатариро риоя кунед.</p>

1. Дарозии бар, мутаносибии чузъҳои гиребон, муайян кардани ҷои изи санчишӣ ва дарзи китф;
2. Шакл, андоза ва мутаносибии чузъҳо;
3. Ҳангоми кӯкғирӣ ба ҷойғиршавии изи санчишию дарзи китф мувофиқат кардани гиребон, ба буриши гиребон, зергиребон ва моилии он аҳамият додан лозим аст;
4. Гиребонро аз тарафи ҷои буриш дастӣ кӯк мезананд, ҷойҳои буриши моилиро мечаспонанд;
5. Гиребонро роста карда, нӯгҳояшро бароварда, аз тарафи зергиребон дарзмол мекунад;
6. Ҳиссаи дарзи гардана ва фаровезро то ҷои дарз 0,1 см гузошта мебуранд;
7. Дар вақти дӯхтани гиребонҳои гуногун харитаи технологиро истифода баред.

Харитаи технологии №4

Таҳияи танаи куртаи милли

№	Пайдарҳамии кор
1	Бо ҷоки васеияш 1-1,5 см дастӣ дӯхтан ва баъд бо мошини дарздӯзӣ баҳия задани паҳлӯи танаи курта.
2	Ҷоки танаи куртаро ба ду тараф кушода дарзмол мекунем.
3	Ба буриши болои танаи курта ду ҷоки мувозӣ-ҷоки якумро 1 см ва ҷоки дуюмро 0,5 см монда медӯзем.
4	Ду ресмони ҷоки мувозиро барои ҳосил намудани чин якбора мекашем.
5	Буриши поёнии куртаро бе қатқунӣ ва ба манзури санчиш бо захми калон медӯзем.
6	Худозмоя: а) базеб ва дуруст дӯхтани дарзи паҳлӯро санҷед; б) дуруст кушодану аз ду тараф дарзмол кардани ҷоки паҳлӯро санҷед; в) зебо ва дуруст ҳосил кардани чинҳоро санҷед; г) нишонаҳоро ба назар гирифта, чинҳои қисми пеш ва ақби танаро як хел тақсим кунед.

? Саволҳо барои санҷиш:

1. Тарзи дурусти ба рӯи матоъ гузоштани қолабро баён кунед.
2. Барои муайян кардани миёнаҷои камзӯлчаи пеш ва ақиб нишонро чӣ тавр мегузоранд?
3. Чанд намуди гиребонро медонед?
4. Қоидаҳои ба чузъҳои камзӯлча часпонидани гиребонро гуфта диҳед.

§21. ҚОИДАҲОИ ТАҲИЯИ ТАНАИ МАСНУОТ ТАВАССУТИ МОШИНИ ДАРЗДӮЗИИ БАҶӢ

Чоки одӣ гуфта пайваст намудани ду қисми чузъҳои бо-лои ҳам гузоштаро меноманд. Дар ин маврид васеии чокро 1,5 см монда дӯхтан лозим аст.

Дӯхти дастӣ матоъро аз титшавӣ нигоҳ медорад. Дӯхти дастиро бо сӯзану дарзи кӯтоҳ иҷро бояд кард. Дар вақти дӯхтани чузъҳо дарзи пайвастаро истифода бурда, бо ин роҳ пайвасти мустаҳками дарзро ҳосил мекунанд. Канори ду буришро рӯи ҳам гузошта, аз тарафи чаппааш медӯзанд. Баъд буриши муайяни матоъҳоро саҳт мекашанд, то ки канори онҳо бо ҳам баробар ояд. Дарз аз тарафи рости маснуот ноаён аст. Чокҳои курта бояд ҳам аз тарафи рости ва ҳам аз тарафи чаппа зебо бошанд.

Канори чокҳоро баъд аз дуруст буридан бо дарзи канорӣ медӯзанд. Дарзи канориро дастӣ ё тавассути мошини дарздӯзӣ бо ресмони абрешимию ҳамранги матоъ медӯзанд. Чоки дарз ҳар қадар хурд бошад, таҳияи канори чок ҳамон қадар зебо мешавад. Дар ин маврид ба таъминоти механикии чок аҳамият додан лозим аст.

Ҳангоми таҳияи маснуоти матоаш нафис канори чокро каме хобонда, бо кӯкҳои наздику кӯтоҳ медӯзанд. Баъзан канори чокҳои чунин маснуотро бо мошини дарздӯзӣ ҳам медӯзанд, ки он дар натиҷа хеле мустаҳкам мешавад. Агар канори чокро бо дарзи канорӣ дӯзем, зеҳи чокро дарозтар мемонем, ки он зебо ва ноаён мешавад. Аммо аз ин тарзи дарззани канори чок гафс шуда, ҳангоми дарзмолкунӣ ҳамаи дарзҳо аз тарафи рости

матоъ намоён мешаванд. Дар мавриди маснуоти аз матои трикотажи гафс дӯхташуда канори чокро бо зеҳи ироқӣ медӯзанд. Агар чок ба як тараф қат карда шавад, он гоҳ канори чокро аз тарафи ростааш бо зеҳи ҳалқагӣ медӯзанд. Нӯги ҳар ду тарафи чокро ба дарун қат кардан ҳам мумкин аст. Дар ин ҳолат ҳиссаи чокро васеътар мемонанд.

Баъди баррасии кор маснуотро дарзмол бояд кард. Барои дарзмолкунӣ ҷои махсус ҷудо карда мешавад. Маснуотро дар рӯи миз ё тахтаи дарзмолкунӣ, ки бо матои тоза рӯйкаш шудааст, дарзмол мекунад. Дар вақти дӯхтани ҷузъҳои курта харитаҳои технологиро истифода баред.

Харитаи технологии №5

Ба тана пайваст кардани камзӯлчаи гиребондор

№	Пайдарҳамии кор
1	Қоидаи дӯхтани танаро истифода бурда, онро медӯзем: а) дӯхтани буриши паҳлӯӣ; б) мутаносибан бо нишонаи секунча баробар тақсим кардани чину бурмаҳо.
2	Пайваст кардани камзӯлчаи гиребондор ба тана. Ҳама қоидаҳои часпонидани камзӯлчаҳои пеш ва ақибро ба эътибор гирифта, онҳоро ба тана пайваст мекунем.
3	Худозмоя. Санҷиш: а) ду ҷузъи буриши тана бо ҳам мувофиқанд; б) баробар тақсим кардани чинҳо, рӯ ба рӯ омадани нишонаҳо; в) дуруст будани чоки пайвасти камзӯлчаҳо; г) дарзмол кардани ҷузъҳои курта.
4	Ба тана пайваст кардани камзӯлчаи гиребондор.

? Саволҳо барои санҷиш:

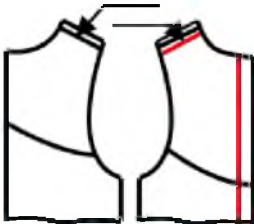

1. Чаро чоки паҳлӯии танаро баҳия мезананд?
2. Барои чӣ дар буриши болоии тана ду чоки мувозӣ медӯзанд?
3. Агар нишонаҳои секунча монанди маснуот бо ҳам мувофиқ наоянд, чӣ гуна нуқсон сар мезанад?

Санчиши ченкунии якум

Дар аснои ченкунӣ дуруст ҷойгир шудани камзӯлчаҳои қисми пешу ақиб ва танаро ба назар мегиранд. Бо ин мақсад ин либосро пӯшида, барои дарозии китфро муайян кардан бӯр мекашанд ё сӯзанак мезананд ва ҳолати дурусти дарзҳои либосро ба назар мегиранд. Ба васеӣ, тангӣ, қачӣ ё ростии дарзҳои паҳлӯӣ, инчунин, ҷӣ гуна будани дарзҳои китф ва гайра аҳамият додан лозим аст.

Ҳаритаи технологи №6

Ёфтани нуқсонҳои маснуоти китфдор дар вақти часпондани камзӯлчаҳо ва намудҳои ислоҳи он

Нуқсон	Намудҳои ислоҳ
<p>Ҷоки китф ба тарафи камзӯлчаи ақиб мегузарад, (дар ҷуссаи ҳамидақомат).</p> 	<p>Ҷоки китфро ба тарафи ақиб ва матоъро гирифта ба буриши китфи камзӯлчаи пеш гузоред.</p>
<p>Ҷоки китф ба тарафи камзӯлчаи пеш мегузарад, (дар ҷуссаи ҳамидақомат).</p> 	<p>Ҷоки китфро ба тарафи пеш ва матоъро гирифта ба буриши китфи камзӯлчаи ақиб гузоред.</p>

! *Оё шумо медонед?*

*Трикотаж аз калимаи фаронсавии *tricotage* гирифта шуда, маънояш матоест, ки бо ёрии мошин бофта шудааст.*

? **Саволҳо барои санчиш:**

1. Барои тайёр кардани чинҳои танай курта кадом ама-лиётро иҷро мекунанд?
2. Тарзи ба тана часпондани камзӯлчаи ақибро гуфта диҳед.

§22. ТАҲИЯИ ОСТИН

Пеш аз он ки остини буридаро ба дӯхтан сар кунем, аввал остинро кушода, ба бари он дар баландтарин қулла нишонаҳо гузошта, баъд бо мақсади дӯхтан онро ба қисми моилии остинҷой пайваст мекунанд. Аз қуллаи остин бо ченактасма 11 см ва барои пеши остин 11,5 см чен карда нуқтаҳо мегузорем.

Аз қуллаи остин ба тамоми ҷои моилии он аввал дастӣ дарзи дуқаторай мувозӣ зада (васеии дарзи якум аз канори буридашуда 1 см, дарзи дуҷум 0,7 см аст), баъд онро бо мошини дарздӯзӣ медӯзем. Баъд онро чин-чин карда, остинро мегузорем (тарафи рӯстаашро ба рӯста монда) ва бо сӯзанак маҳкам мекунем, бари дӯхти санчиширо аз рӯи хати нишона ва нуқтаи санчишӣ муайян карда, баъд ҷузъҳои остинро ме-часпонем. Пас аз дӯхтани чинҳои баландии қуллаи остин ва саропои он санчиши якумро ба амал мебарорем. Нуқсонҳои дар вақти санчиш пайдошударо ислоҳ бояд кард.

ТАЙЁР КАРДАНИ ЧИНҲОИ ОСТИНИ МАНЖЕТДОР

Ба рӯстагии матоъ ду бор мувозӣ мошин мезананд (бо дарзи қадамии чокаш калон).

Аввал ва охири дарзро маҳкам мекунанд. Дар дарзи поёни чинхоро ҷамъ карда, ресмонро дар тарафи чаппаи матоъ гирех мебанданд. Чинхоро мувофиқи намуна дар тамоми қитъа як хел ҷамъ намудан лозим аст. Ҳангоми ҷамъкунии чинҳо шумораи дарзҳо ва масофаи байни онҳо аз рӯи намуна муқаррар карда мешавад.

Барои он ки чинҳо кушода наshawанд, ба зерашон аз матои асосӣ ё астарбоб астар мечаспонанд, ки канорҳои он ба дарзи гардан, сари китф, остинҷой пайваست шаванд. Агар буришҳои астар бо дарзҳои дар боло зикршуда мувофиқ наaftад, онро пешакӣ кӯки дастӣ задан лозим меояд. Чинҳоро ба астар тавассути мошин мечаспонанд.

Ба остин часпонидани манжет

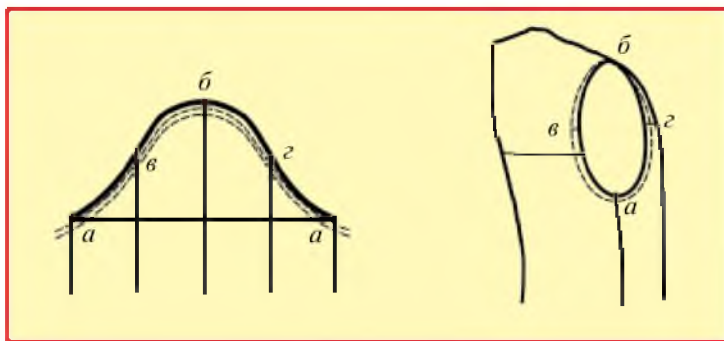
Буриши остинро дастӣ кӯк зада, баъд бо мошин медӯзанд. Поёни нӯги остинро, ки ба он манжет дӯхта намешавад, хобонда бо мошин кӯк мезананд.

Агар остин манжетдор бошад, қисми боқимондаашро чамъ (чин-чин) мекунанд. Дарзи манжетро ба тарафи чаппаи остин гузошта, буришҳоро бо ҳам мувофиқ мекунанд. Манжетро чунон мечаспонанд, ки ба ҷои ангулааш мувофиқ ояд, сипас аз канораш 0,3 см монда мошин мезананд.

Канори ҳиссаи дарзро ба тарафи манжет қат мекунанд. Буриши қисми болоии манжетро 0,7 см ба дарун хобонда, 0,1 см канорашро монда, бо мошин медӯзанд.

Дар вақти таҳияи остинҳо чунон шартҳоро ба назар гирифтани лозим аст:

1. Баъд аз таъини қатъии буриши либос, буришҳои поёни ва паҳлӯии остинро рост карда буред.
2. Вобаста ба намуди матоъ таҳияи остинро интиҳоб намоед.

Расми 47. Тарзи пайвасти кардани остин

№	Пайдарҳамии ҷур
1	Аз буриши қуллаи остин барои ҳосил кардани чинҳо бо мошини дарздӯзӣ ду қатор дарзи кӯкҳояш калон (васеии дарзи якум аз канори буридашуда 1 см ва дарзи дуум 0,7 см аст)-ро медӯзем. Дар ин маврид тарзи часпондани остинро ба назар гиред: остин тарафи ростагӣ ба рӯ ба боло бошаду курта тарафи чаппагӣ ба пеши.
2	Остинро бо ҷои моилӣ тарзе гузоред, ки қуллаи китф ба ҷои ҷоки китфҳо мувофиқ ояд. Баъд аз нуқтаи санҷиш ба поён бо ду сӯзанак ба тарафи пешу моилии остин 11,5 см гузошта, ба ақиб боз бо ду сӯзанак онро ба қуллаи китф мепайвандем.
3	Остинро якбора чин-чин карда, бо ҷоки васеияш 1-1,5 см ба ҷои моилӣ кӯк мезанем. Дар вақти кӯкзанӣ нуқтаҳои санҷиш бояд бо ҳам мувофиқ оянд. Баъд сӯзанакҳоро паси ҳам аз матоъ гирифта, кӯкзаниро давом медиҳем.
4	Санҷидани куртаи милӣ: а) маснуотро пӯшидан; б) санҷидани якхелагии тақсими чинҳо; в) дуруст будани ҷоки пайвасти камзӯлчаҳо; г) рӯ ба рӯ будани нишонаҳо; д) риоя шудани қоидаи гузоштани остин; е) муайян кардани дарозии маснуот.
5	Дӯхтани остин: а) дӯхтани чинҳои остин бо кӯки калон (дастӣ); б) дӯхтани буриши паҳлӯӣ бо ҷоки масофааш аз буриш 1,5 см (аввал дастӣ, баъд бо мошини дарздӯзӣ); в) қат кардани нӯги остин - қати якум 1 см, қати дуум 2 см (бо дарзи нонамоён); г) дарзмол кардани ҷоқҳои паҳлӯ ва нӯги остин.
6	Ҳудозмоя: а) остин мувофиқи қоида гузоштаву дӯхта шудааст ё не? б) маснуотро пӯшида дуруст гузошта шудани ҷузъҳои онро санҷидан; в) чинҳои остин дуруст тақсим карда шудаанд ё не? г) қаткунии нӯги остин ва сифати дӯхти остин риоя шудааст ё не? д) нӯги остин ва ҳуди остинро бо риояи техникаи беҳатарӣ дарзмол кардан.

Поёни остинро вобаста ба навъи матоъ ва намуди либос чанд хел қат мекунад: либоси матоаш тунук ва ё гафсиаш миёнаро бо дарзи ниҳонӣ, маснуоти матои зичбофт ва гафсро бо дарзи бахмалӣ медӯзанд ё магзӣ мемонанд. Барои магзӣ матои абрешимири истифода мебаранд. Доманаи поёни остинро бо фаровез низ дӯхтан мумкин аст.

Фаровезро роста монда, бо мошин медӯзанд, сипас қат карда бо дарзи ниҳонӣ мечаспонанд.

Баъзан дарозии остин барои қат кардан намерасад, ки дар ин маврид матои абрешимӣ ё ягон матои астарбоби ҳамранги маснуотро ҳамчун фаровез медӯзанд. Бо ин мақсад тасмаи уреби бараш 7 см ва дарозияш ба дарозии поёни остин баробарро мегиранд. Тарафи ростаи тасмаро ба тарафи ростаи остин мувофиқ кунонда, кӯк мезананд ва ё дарзи тасмаро ба тарафи чаппаи маснуот кӯк мекунад. Он бояд аз тарафи ростаи маснуот нанамояд, тарафи дигарашро 0,5 см қат карда, ба маснуот кӯк мезананд ва сипас бо дарзи ниҳонӣ мечаспонанд.

ДҶҲТНИ МАНЖЕТИ ОСТИНИ КҶҲ

Манжети остини кӯтохро хоҳед алоҳида, хоҳед аз матои остин қат карда медӯзед. Агар аз ҳуди матои остин қат карданӣ шавед, он гоҳ бояд 0,7 см аз нӯги остин ба дарун қат намуда, боз 2 см дигарро афзоед. Чунин манжет бо дарзи нонамоён дӯхта мешавад.

Агар манжетро алоҳида бурида бошед, пас фаровезро ба тарафи чаппаи матоъ медӯзед. Манжетро қат карда, тарафи ростаашро ба тарафи ростаи остини кушод чин-чин карда, то охири нӯги манжет аввал бо даст, баъд бо мошини дарздӯзӣ медӯзанд. Чокҳои дарзмолкардари аз рӯи флизелин қат карда, манжетро ба боло бо дарзи канорӣ медӯзанд.

✂ *Исро дар хотир доред!*

1. Қолаб - нақшаи чузъҳои маснуоти иҷрошудаест бар бузургии асли бе дарназардошти ҳиссаи чок.

2. Конструкция - дар рӯи нақша ҷой додани маснуоту чузъҳо, ҷои пайвастишавии ин чузъҳо.

▣ **Маслиҳати қадбонӣ**

Остинҳои дароз ё манжетдор дар куртаи занона, одатан, назар ба ҳуди курта тезтар хӯрда мешаванд. Барои таъмир баъ-

зан чаппа кардани нӯги остин кифоя аст. Агар онро чаппа кардан номумкин бошад, пас нӯги остинро дигар кардан лозим меояд. Агар нӯги остин одии тугмадор бошад, лаби хӯрдашудаи онро ба дарозии тамоми нӯги остин бо эҳтиёт бурида, бари навро ба дарун кат карда, кӯк мезананд. Баъд нӯги онро ду раҳ, аввал аз канораш, баъд 0,5 см фосила гузошта медӯзанд. Агар нӯги остин тамоман аз кор баромада бошад, онро канда, аз боқимондаи матоъ ё бари курта мувофиқи андозаи нӯги остини кӯхна нӯги остини нав дӯхта мешинонанд.

Нӯги остини дукабатаи бандакдор, одатан, аз чои катшавӣ хӯрда мешавад. Дар ин маврид нӯги остинро канда, аз сари нав номаълумакак чаппагардон карда медӯзанду баъди дарзмол кардан ба чояш мешинонанд.

Ҷадвали 6

Нуқсонҳои асосии таҳияи остин ва усулҳои бартарафкунии он

Характери нуқсон	Сабабҳои пайдоиш	Усулҳои бартарафкунӣ
Қати изофаю қачи тарафи пеш	Миёнаҷои қуллаи китфро аз чояш гирифта ба пеш дӯхтаанд	Қуллаи китфро ба тарафи ақиб гирифта, нуқсонро ислоҳ мекунанд
Қати изофаю қачи тарафи ақиб	Миёнаҷои қуллаи китфро аз чояш гирифта ба ақиб дӯхтаанд	Қуллаи китфро ба тарафи пеш гирифта, то ислоҳ шудани нуқтаҳо дуруст мекунанд

Ёфтани нуқсони маснуоти китфдор дар вақти пайваस्तкунии остин ва роҳҳои ислоҳи он

Нуқсони маснуоти китфдор	Роҳҳои бартарафкунии нуқсон
<p>Қатшавии уфуқии остин аз пеш ва ақиб, хати қат аз поён, рафти қат ба боло.</p> 	<p>Миқёси қуллаи китф беҳад кам аст, остинро аз нав бурида, онро зиёд кардан лозим аст.</p>
<p>Қатшавии уфуқии остин аз баландии қуллаи остин, аз тарафи камзӯлчаи пеш.</p> 	<p>Омехташавии қуллаи китф бо чоки китфу камзӯлчаи пеш. Ислоҳи он: қуллаи остинро ба тарафи ақиб баред.</p> <p>ҳолати ҳозира ҳолати пештара</p>

Саволҳо барои санҷиш:

1. Аз таърихи пайдоиши остин маълумот диҳед.
2. Чанд роҳи тайёр кардани остинро медонед?

§23. ДҶҲТИ ПУРРАИ КУРТАИ МИЛЛӢ

Баъди ченкунии якум, вақте ки нуқсонҳо бартараф карда мешаванд, либосро боз як бори дигар пӯшонда, ҷои дарозии дарзҳо, кӯки чинҳо, ҷои остин, мувофиқати остин бо маснуотро тавассути бӯр ё сӯзанак ишорат мекунанд ва дарозии либосро муайян намуда, сӯзанак мезананд.

Сипас либосро ба рӯи миз паҳн мекунанд. Аз рӯи сӯзанақ ба ҳамаи ҷузьҳо аз тарафи ростагиашон бо ресмони ранга дарз мезананд, то ки он ҳам аз тарафи чап, ҳам аз тарафи рост намуда истад. Сӯзанақро берун кашида, дарзҳои заруриро мекананд. Дарзҳои сари китф, паҳлӯ ва гайраро бо усули бахиядӯзӣ мечаспонанд. Сипас ҳиссаи дарзро бо мошин ё дастӣ ҳалқадӯзӣ мекунанд. Якчанд намуди ҳалқадӯзӣ мавҷуд аст. Ҳалқадӯзии мошинӣ бештар маъмул аст. Бо ин мақсад ҳиссаи дарзро ба тарафи чаппагиаш 0,3-0,5 см қат карда, аз канораш бо ресмони абрешимию ҳамранги матои асосӣ тавассути мошини дарздӯзӣ медӯзанд. Ҳиссаи дарзи вобаста ба матои гафсу нахҳояш рагзанашавандаро бо қайҷии махсуси дандонадор (аррашакл) мебуранд.

КУРТАДӢЗӢ ВА УСУЛӢОИ ИҶРОӢИ ОН

Тамоми дарзҳои курта (дарзҳои китф ва остин) аз аввал то охир бояд рости ҳамвор бошанд.

Вақти шинонидани остинҳои курта барои серчин нашудани қисми пеши остин чинҳои ҳосилшударо баробар тақсим мекунанд (ба гайр аз куртаҳои, ки қисми пеши остинашон махсус чиндор дӯхта мешавад). Дарзи пайвандии остинро зимни дӯхти одӣ ба тарафи остин хобонда, дарзмол мекунанд (дарзи остини васеи чиндорро як тараф хобонда, баъд дарзмол кардан лозим аст).

Ҳангоми гиребонро бо дарзи майда ба гардан пайвастан, гиребон бояд аз боло бошад (яъне аз болои зергиребон). Баъд канори холии гиребони рӯро ба дарун қат карда, дарзи ноаёни дастӣ мезананд. Ҳангоми пайвастани гиребонҳои гуногуншакли куртаҳо аз тағ ҳошияи 1-1,5 см монда медӯзанд. Ба гардани куртаҳои бегиребон ҳошияи 3 то 4 - сантиметра мекананд. Ду канори ҳошияро қат карда, бо мошин медӯзанд ва чанд ҷояшро аз тағ ноаёну дастӣ кӯк мезананд.

Қат кардани доман

Домани либосро вобаста ба навъи матоъ ва намуди либос чанд хел қат мекунанд. Либоси матоаш тунук ва ё гафсиаш миёнаро бо дарзи ниҳонӣ, маснуоти матоаш зичбофту гафсро бо дарзи бахмалин медӯзанд ё магзӣ мекананд.

Барои мағзӣ матои абрешимии астариро истифода мебаранд. Домани либосро бо фаровез низ дӯхтан мумкин аст. Фаровезро роста монда, дарзи мошинӣ мезананд, сипас қат карда, бо дарзи ниҳонӣ мечаспонанд. Баъзан қади либос барои қат кардан намерасад, дар ин ҳолат матои астарбоби ҳамранги маснуотро ҳамчун фаровез медӯзанд. Барои ин тасмаи уреби бараш 7 см ва дарозияш ба дарозии домани маснуот баробарро мегиранд. Тарафи ростаи тасмаро бо тарафи ростаи либос мувофиққунон медӯзанд, сипас аз канораш 0,5-1 см монда бо мошин медӯзанд.

Ҳиссаи чокро ба ду тараф хобонда дарзмол мекунанд ва дарзи тасмаро ба тарафи чаппаи маснуот кӯк мезананд (он бояд аз тарафи ростагии маснуот нанамояд). Тарафи дигарашро 0,5 см қат карда ба маснуот кӯк мезананд ва сипас бо ёрии дарзи ниҳонӣ мечаспонанд. Баъзан домани либосро бо фаровези дуқабата низ медӯзанд. Барои ин тасмаи уреби бараш 4 то 5 см-ро ба дарозии домани либос баробар карда мебуранд. Тасмаи уребро роста карда, дуқат мекунанд ва 0,5 см аз канораш монда бо мошин медӯзанд, Баъд онро ба тарафи чаппаи маснуот хобонда, бо дарзи ниҳонӣ медӯзанд.

Харитаи технологии №8

Ченкунии 2 - юм

№	Пайдарҳамии кор
1	Маснуотро пӯшидан. Ба ҷои буришҳо сӯзанак задан (агар ҷои манжети остину тугмаи он дароз бошад ва ғайра).
2	Мувофиқ омадани гиребонро санҷед.
3	Мувофиқ омадани остинро санҷед.
4	Мувофиқ омадани чини танаро бо камзӯлча санҷед.
5	Дарозии маснуотро муайян кунед.
6	Агар тугма бошад, ҷои онро дар манжет нишона карда мондан лозим меояд.
7	Худозмоя, санҷиш: а) дурустию шинам омадани гиребонро аз назар гузаронед; б) чокҳои паҳлӯи тана бекашиш ва дуруст бошанд; в) пайваस्तкунии остин дуруст ва мувофиқ бошад.

Таҳияи курта баъд аз санҷиши 2 - юм. Пурра дӯхтани маснуот

№	Пайдарҳамии кор
1	Дӯхтани остинро аз тарафи буриши паҳлӯӣ, аз чоки поён сар карда, ба чинҳои нодуруст роҳ додан лозим нест.
2	Дӯхтани чоки остин тавассути мошини махсуси классификацияи 51 ё мошини дарздӯзии синфхона.
3	Баъд аз муайян кардани дарозии маснуот бари доманро қат намуда, қати 1-умро 1 см ва қати 2-юмро 3-4 см аввал бо кӯки калону, баъд бо дарзи нонамоён медӯзем.
4	Куртаи тайёро дарзмол мекунем.
5	Куртаи тайёро бо қоидааш таҳ мекунем.
6	Худозмоя: а) дуруст гузоштани дӯхтани остин; б) чоки дӯхташударо ороиш додан; в) дарозии остинҳои рости чап бояд якхела бошад.

! Оё шумо медонед?

Системаи метрикии даҳякӣ ченаке мебошад, ки бо ёрии он системаи ягонаи ченаки дарозӣ ба метр муайян карда шудааст. Ин кор барои муайян кардани эквиваленти метр анҷом дода шуд.

Соли 1722 ду тадқиқотчи - Мешен ва Деламбр масофаи байни шаҳрҳои Дюнкерк ва Барселонаро чен карданд.

Масофаи мазкур ҳамчун асоси ченаки дарозии буси филиззӣ хизмат кард, ки ба яке аз даҳ миллион қисми меридиани замин баробар аст. Баъдтар ин буси филиззиро метр номиданд, ки ҳамчун ченаки бузургии метр тасдиқ шуд.

? Саволҳои барои санҷиш:

1. Қоидаҳои асосии санҷиши 2-юмро гуфта диҳед.
2. Қоидаҳои техникаи бехатарии кор бо дарзмолро баён кунед.
3. Қоидаҳои қат кардани бари доман чӣ гунаанд?

ЛОИҲАИ ЭҶОДӢ

§24. КУРТАИ МИЛЛИИ ГИРЕБОНДОРИ ОСТИНАШ ҚАНОТАК

Лоиҳаи эҷодӣ кори мустақилонаи ҷамъбасти мебошад, ки сифати иҷроишаш ба дараҷаи аз худ қардани мундариҷаи қисмҳои гуногуни барнома аз тарафи хонандагон, то қадом дараҷа мустақам будани донишу малака ва маҳорати ҳар як хонанда дар дарсҳои технология вобаста мебошад. Лоиҳа аз қисмҳои алоҳида иборат мешавад: ангора, расм, нақшаи тайёр қардани ягон маҳсулот ё ба амал овардани ягон раванди техникаӣ. Он аз ҳисобу китобҳо, натиҷаи озмунҳо, тадқиқоти унсурҳои такмилидигрии конструкция, ҳисоби иқтисодӣ ва ғайраҳо иборат аст.

Вариантҳои лоиҳа хеле гуногунанд. Шумо метавонед якеашро интихоб кунед. Азбаски шумо дар дарсҳои пеш намудҳои куртаи миллиро омӯхта будед, яке аз онҳоро ба худ интихоб кунед. Шумо метавонед куртаи миллии бегиребон, гиребону остинаш гуногунро интихоб кунед.

Аз сабаби он ки тарзи такмили технология як ҳел аст, мувофиқи дарсҳои гузашта худатон харитаи технологияи онро бо маслиҳати муаллима омода созед. Бо истифода аз журналҳои мӯд, китобҳои ҷоридӯзии гуногун - *«Мы шьём сами»*, *«Энциклопедияи рӯзгордорӣ»*, *«Учись шить»*, *«Шейте дома»*, *«Настольная книга для девочек»* ва монанди инҳо маснуотро интихоб кунед. Мақсади ҳар як лоиҳа аз он иборат аст, ки ҳуди хонанда маснуотро интихоб қарда, маҳсулоти нави ғоидаовар, рақобатпазир, зебо оро додашуда, ба талаботи замони ҷавобгӯ дӯзад.

Маснуотро метавонед ихтиёри интиҳоб кунед (намуди куртаи миллӣ, пешдоман, пойчома, доман (юбка), хилъат, шим, нимтана ва гайра). Ичрои лоиҳа ба рушду инкишофи қобилияти эҷодӣ, тафаккури мантиқӣ, мустаҳкамшавии донишҳо ва малакаю маҳорати политехникӣ мусоидат мекунад.

Раванди иҷроиши лоиҳаро ба якчанд давра тақсим кардан мумкин аст. Дар ин ҳолат ба ҳар як давра алоҳида баҳо гузошта мешавад. Дар рафти тайёр кардани лоиҳаи эҷодӣ то таҳияи маснуоти тайёр шумо бояд доир ба кори рассом, амсиласоз, лоиҳасоз, технологи тайёр кардани либос, оператори таҷҳизоти дӯзандагӣ маълумот дошта бошед.

Ҳангоми нишон додани модели худ бояд бо касби намоишдиҳии модел шинос бошед, ки он дар оянда барои интиҳоби касб мадад мерасонад. Раванди тартиб додани лоиҳаи эҷодӣ пайдарҳам сураат мегирад: такмили ангора, лоиҳакашӣ, технологияи таҳияи маснуоти тайёр. Дар ҳар як давраи кор бо лоиҳаи эҷодӣ, албатта, чамъ овардани иттилооти дахлдор оид ба тақомули мӯдҳо, аз худ кардани алифбои лоиҳакашӣ ва амсиласозӣ, омӯхтани амалиёти асосӣ доир ба тайёр кардани либос, дуруст истифода бурдани маҷаллаи мӯд зарур аст.

Масалан, дар вақти дифои лоиҳаи эҷодӣ бояд ҳамаи маводҳои доир ба таҳия ва тайёр кардани лоиҳаро дар назар гирифта, маснуоти таъби дилатонро дӯзед.

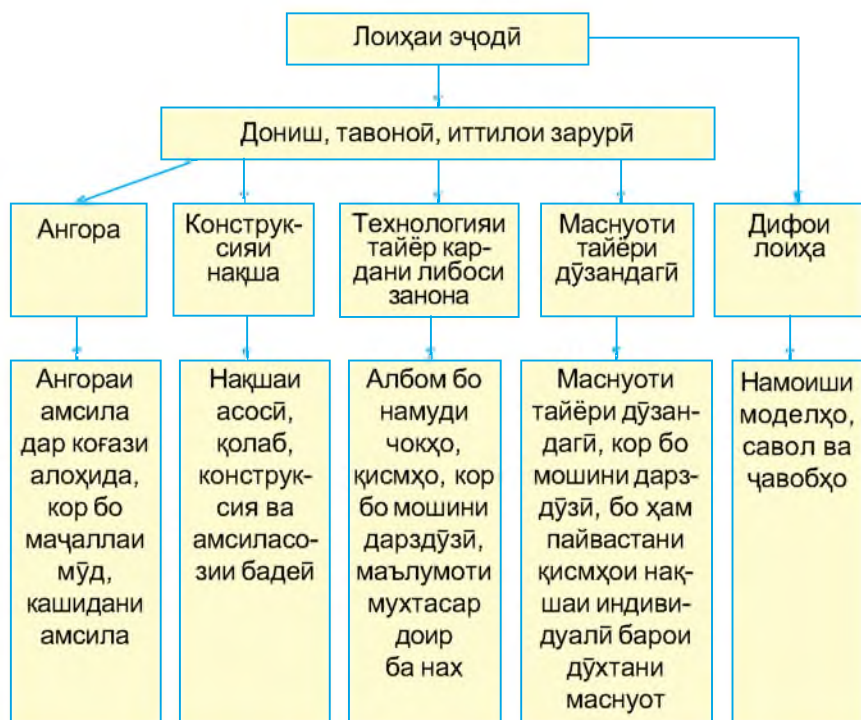
Талабот ба сифати маснуоти тайёр чунин аст:

1. Намуди берунӣ бояд мувофиқи модели интиҳобӣ бошад.
2. Маснуоти тайёрро нағз дарзмол кардан лозим аст.
3. Ҷузъҳои ҷуфт андозаи якхела дошта бошанд.
4. Ҷокҳои дастӣ ва машинӣ ба шарту шароитҳои дӯхтан мувофиқ оянд.

Саволҳо барои санҷиш:

1. Оператори таҷҳизоти дӯзандагӣ, намоишдиҳандаи либос, лоиҳасоз ва технолог кадом корхоро иҷро мекунанд?
2. Барои ҳисоби сарфи матоъ ва омода кардани маснуоти тайёр чиро ба назар гирифта лозим аст?

ИНТИХОБ ВА АСОСНОККУНИИ ЛОИҲА

Технологияи мувофиқ, сарфакорӣ ва аз ҷиҳати экологӣ безарар будан аз ҷумлаи талаботҳои зарурии техникии маснуоти дӯхташаванда мебошанд.

Дар вақти лоиҳакашӣ либоси зеборо интихоб кунед. Либосро тавассути рангҳои банур бо истифода аз завқу таъби баланди эстетикӣ оро диҳед. Бояд қисмҳои либос бо ранг, ҷавохирот ва услуби дӯхт мувофиқ бошанд. Аз мӯдҳои сол бояд бохабар бошед. Дар маҷаллаҳои мӯд тарзи интиҳоби либосу услуби дӯхт ва дар кучо пӯшидани кадом хели либос муайян карда шудааст. Аз озмоиши либоспӯшӣ натарсед, аммо онро мувофиқи қоида ва риояи намуди эстетикӣ пӯшед. Вақти ба кӯча баромадану ба меҳмонӣ рафтан ба рои худ намуди муайяни ороишро интихоб кунед. Агар ли-

боси интихобкардаи шумо ба дугонаҳоятон маъкул наштад, табъатон хира мегардад. Бинобар ин, ба мӯди ҳамин-солаи ҷавонон ва сарфи матоъ аҳамият диҳед. Сарфакорӣ талаб мекунад, ки маснуоти дӯхташаванда бо сарфи ками вақт истехсол шавад. Харочоти зиёд нархи маснуотро афзун месозад.

Қисми экологии лоиҳаи маснуоти дӯхташаванда онро талаб мекунад, ки дар вақти тайёр намудан ва истифодабарии он организми одам зарар набинад. Аз рӯи моделҳои нишондодаи муаллима маснуоти дигар, ё ин ки модели куртаи дилхоҳатонро интихоб карда, амалиётҳоро пайдарҳам иҷро намоед. Қоидаҳои лоиҳасозӣ, амсиласозӣ, кашидани нақша, аз рӯи он сохтани қолаб, ба матоъ гузоштани қолаб, буридани маснуот, такмилу пайвастании ҷузъҳои маснуотро риоя кунед. Дар вақти дӯхтани маснуот матои ба табъи худ мувофиқро интихоб намуда, чӣ қадар матоъ, ришта, кувваи барки истифода бурдаатонро муайян кунед ва аз рӯи он нархи аслии маснуотро дақиқ созед.

Дар давоми сол ин амалиётро иҷро карда, аз рӯи харитаи технологии муаллима ё интихобӣ доир ба маснуоти интихобкардаи худ лоиҳаи эҷодӣ тартиб диҳед, корро пайдарҳам иҷро карда, маснуотро дӯзед.

ТАРҒИБ (РЕКЛАМА)-И МАҲСУЛОТ

Бояд ҳар як хонанда маснуоти дӯхтаи худро тарғиб карда тавонад. Тарғиби маҳсулот қисми зарурии лоиҳа мебошад, чунки ба фурӯш рафтани маҳсулоти истехсолшуда маҳз аз ҳамин ҷиз вобаста аст. Тарғибот, тавре ки маълум аст, омили рушддиҳандаи савдо ба ҳисоб меравад.

Тарғиби моли шумо аз унсурҳои зерин иборат шуда метавонад:

- 1 - аломати молии фирма (корхонаи истехсолкунанда);
- 2 - ном ва таъиноти маҳсулот;
- 3 - якчанд ибораи тарғиботӣ.

Аломати молӣ дар бисёр ҳолатҳо нишона - рамзи мебошад, ки аз якчанд ҳарф, калима ё расм иборат аст.

Баъзан дар истехсолоти дӯзандагӣ ин аломатҳо низ вомехӯранд: ҳарфҳо, ҳарфҳои аввали ному насаби ихтироъкор, ё ин ки номи артел. Аз рӯи он маснуот фарқ карда мешавад.

Ибораи таргиботӣ (рекламавӣ) бояд диққатҷалбкунанда бошад ва таъиноти асосии молро дар бар гирад.

Масалан, куртаи миллии бегиребон ё гиребондори пахтагин барои фасли тобистон тавсия карда мешавад. Ин курта хосияти гигиенӣ дошта, об, ҳаво ва намиро хуб мегузаронад. Дар вақти пӯшидани ин маснуот организми одам нағз дам мегирад, пӯст ҳаворо ба осонӣ нафас мекашад. Инро доништан лозим аст. Мавзӯи сарфакорӣ ҳам муҳим мебошад. Масалан, 1 тонна пахта ё 1 кВт нерӯи барқӣ сарфакарда ғоидаи зиёд хоҳад овард. Агар маснуот аз дигар матоъ бошад, таргиботи маснуотро мувофиқи он ба роҳ мемонанд.

1. Камзӯлчаҳо - онҳо хоси курта буда, рост, мудаввар ва фигуравӣ шуда метавонанд.

Камзӯлчаи курта бо тарзи дӯхташ фарқ мекунад: дӯхти одӣ ва болои ҳам гузошта дӯхтани қисми поёнии буриши камзӯлчаҳо. Якчанд хели дасткориҳо гузаронида мешавад: одӣ, бо рулик, тасма ва тӯрҳои гуногун, бо чин-чин ва гайра.

2. Гиребон - дар курта ё дигар маснуотҳо чузъи асосӣ ба шумор меравад.

Нӯги гиребон тез ва доиравар, лаблӯладор, чиндор, часпанда, гузошташуда, гиребони рост, фантазия мешавад.

Гиребонро аз матои асосии курта, ё ки аз матои ороишии рангаш дигар, ки он ба ранги яке аз гулҳои матоъ мувофиқ бошад, тайёр мекунанд. Ба як курта якчанд хели гиребонро тайёр кардан мумкин аст, ки ба он намуди гуногун медиҳад.

3. Остин - он якчанд хел мешавад: дароз, кӯтоҳ, реглан, бо манжети дароз ё одӣ қат кардашуда, инчунин остинҳои кӯтоҳи фонусшакл, қанотак ва гайра.

4. Танаи курта ҳам аз ҷиҳати сохт васеъ, танг, қисми буриши болоии танааш бурма ва чин-чин, қисми поёниаш танг, васеъ ва гайра мешавад.

НАМУНАИ ЛОИҲАИ ЭҶОДӢ

Ба амал овардани пайихамии технологияи куртаи миллии занона.

1. Кашидани расми амсила (модел).

2. Навиштаҷот аз рӯи намуди берунии андоми амсилааш озод. Курта бо камзӯлча ва гиребони моил, остини кӯтоҳи канотак.

3. Хосияти матои истифодашаванда, матоъҳои асосашон абрешимӣ, атлас, пашмин, сунъӣ, синтетикӣ, пахтагин ва гайра. Матои фаровезвори пахтагин, риштаҳои пахтагини № 50, 60.

Харитаи технологии муаллима ва таҳияи куртаи гиребондори остинаш гуногунро омӯхта, барои маснуоти худ харитаи технологӣ тайёр кунед ва чузӯҳои ин маснуотро пайи ҳам дӯzed.

ҲИСОБКУНИИ ИҚТИСОДИИ ХАРҶИ МАСНУОТ

Нархи маснуоти истехсолкардаи шумо асосан аз хароҷоти маснуот вобаста аст. Барои муайян кардани хароҷоти маснуот бояд ҳисоб кард, ки он аз кадом ашёи хом (матоъ) таҳия гаштааст ва чӣ миқдор маводи хом сарфи ин кор шудааст. Доништан зарур аст, ки маводи гуногун бо ченакҳои гуногун чен карда мешавад ва ин нишондиҳанда аз миқдори он вобаста аст. Воҳидҳои нисбатан маъмултари ченкунии маводи гуногунро дар поён меорем.

1. Пахта - тонна (т).

2. Ченаки нархи қувваи барқ - **Вт, кВт** ва гайра.

3. Матоъ, ресмон - метр (**м**) ва гайра.

Вобаста ба воҳиди ченкунии нархи мавод низ иваз мешавад. Ҳамаи воҳидҳои ченкуниро пеш аз ҳисобкуниҳо ба системаи СИ (ченкуниҳои стандартӣ) овардан лозим аст.

Қоидаҳои дӯхтанро истифода бурда, таҳияи куртаи миллиро амалӣ гардонед ва арзиши онро муайян кунед. Масалан, барои дӯхтани куртаи милли тахминан 3м матои пахтагии бараш 80 см, 50 м ресмон ва 20 соат қувваи барқ сарф мешавад.

Нархи бозаргонии 1м матои пахтагин 65 дирам ва нархи 1 галтаки дарозии ресмонаш 100 м баробари 20 дирам аст. $65 \text{ дирам} \times 3\text{м} = 1 \text{ сомониву } 95 \text{ дирам}$; $50 \text{ м ресмон} = 10 \text{ дирам}$. Сарфи қувваи барқ дар 20 соат = 4 сомонӣ. Он гоҳ нархи аслии маснуоти шумо $S = 1с 95 \text{ д} + 10\text{д} + 4 \text{ с} = 6 \text{ сомониву } 5 \text{ дирам}$ хоҳад шуд.

Дифоъ аз лоиҳаи эҷодӣ

Дар дарси охирини чамъбасти тамоми материалҳое, ки хангоми таҳия ва тайёри дидан ба лоиҳаи эҷодӣ истифода шудаанд - ангора ва навиштаҷоти модел, нақша, қолабҳо, албом бо намуди чузъҳо ва пайдарҳамии таҳияи маснуоти дӯзандагӣ бояд нишон дода шаванд.

Ҳар як хонанда бояд ба ин саволҳо ҷавоб диҳад:

1. Барои чӣ шумо иҷрои мустақилонаи ин моделро интихоб кардед?

2. Пайдарҳамии татбиқи лоиҳаи эҷодиатонро гуфта ё навишта диҳед.

3. Маснуоти шумо аз кадом намуди матоъ дӯхта шудааст ва он чӣ гуна хосият дорад?

4. Шумо барои дӯхтани модели худ чӣ қадар матоъ сарф кардед?

5. Хангоми таҳияи маснуот кадом намуди чузъҳо ва чӣ гуна шартҳои техникии дӯхтанро истифода бурдед?

6. Дар маснуоти дӯхтаи шумо то чӣ андоза пайдарҳамии амалиёти технологӣ истифода карда шуд?

Дифоъ аз лоиҳа нишон медиҳад, ки шумо ба кадом муваффақият ноил шудаед ва ба ин кор чӣ хел муносибат мекунед.

Лоиҳаи эҷодӣ. Тайёр кардани остини қанотак

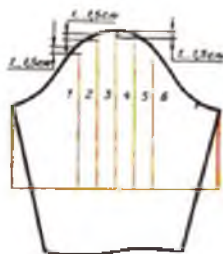
Дӯхти остини қанотак

Остини ба поён васеъшудаи қанотак

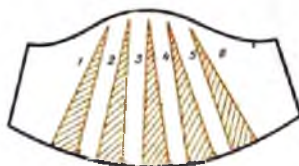

Гузоштани хатҳои конструктивӣ ва дӯхт. Қолаби тайёр

Дар рӯи қоғаз асоси остинро кашида, дарозии остинро дар қолаб меғунҷонем. Гузаронидани хатҳои росту мувозӣ ба хати миёнаи остин, масофаи байни ин хатҳо 3-4 см (масофаи якхела) мебошад. Остинро бурида, аз рӯи хатҳои нишоншуда то хати буриши қуллаи остин 1 ё 1,5 см ҷой мемерем.

Қисмҳои буридаро васеъ намуда (ба қадри зарурӣ), хати қуллаи остинро иваз накарда, хати поёнро баробар гардонда, ба монанди шакли нави остин гирддавон кардан лозим аст.

Технологияи таҳияи куртаи миллии остинаш қанотак

№	Пайдарҳамии кор
1	Пеш аз буридан матоъро ба дарозӣ дуқат мекунем, тарафи рostaашро ба рӯи рostaаш гузошта, қолаби тана, камзӯлчаҳои ақибу, пеш, остин ва гиребонро ҷо ба ҷо карда, онро мебурем. Аввал танаи куртаро мебурем ва нишонаи секунҷаро мегузорем.
2	Дарзҳои китфро кӯк зада, таҳияи комили камзӯлчаҳо амалӣ мегардонем.
3	Агар гиребон орошдор бошад, он гоҳ ба дарзи гиребон қисми орошиеро, ки бараш 3-4 см аст, моил бурида медӯзем.
4	Камзӯлчаҳо чаппа карда, қисми орошдорро ба боло-яш гардонда, аввал дастӣ, баъд бо мошин медӯзем.
5	Танаи тарафи буриши болои куртаро дастӣ ё тавассути мошини дарздӯзӣ ду қатор дӯхта, ҳар ду риштаҳоро баробар кашида, чинҳоро як хел тақсим мекунем. Масофаи байни дарзҳо бояд 0,5-1 см бошад. Баъд дарзҳои паҳлӯиро мепайвандем.
6	Камзӯлчаҳо ба тана бо дарназардошти чинҳои тана пайваست мекунем.
7	Буриши паҳлӯи остини қанотакро дастӣ кӯк зада, бо мошин медӯзем. Қисми болоии остинро аз тарафи рostaи матоъ ду бор мувозӣ дарзи мошинӣ мезанем (бо дарзи калон). Дарзи поёни чинҳоро ҷамъ карда, дар тарафи чаппаи матоъ гиреҳ мewanдем. Чинҳоро дар тамоми масофа як хел ҷамъ намудан лозим аст.
8	Остини тайёрро ба маснуот мепайвандем ва остинро бо дарназардошти чинҳо дастӣ кӯк мезанем.
9	Худозмоя: а) дар вақти таҳияи ҳар як ҷузъи курта қоидаҳои дӯхтро риоя кунед; б) сифати чоку чинҳоро аз назар гузаронед; в) дар вақти таҳияи маснуот ба техникаи бехатарии кор бо сӯзан, қайчӣ, мошини дарздӯзӣ, дарзмол риоя кунед.
10	Дарзмолкунии маснуот.

КАСБУ ҲУНАРҲОИ МИЛЛӢ

§25. ЧӢЛОӢ

Муайян кардани замону таърихи пайдоиши ҳунари чӢлоӢ душвор аст, лекин хангоми ҳафриёти макбараи қадими мисриён чуроби бачагонаи бофташудае пайдо гашт, ки дар он ангушти калони пой алоҳида бофта шудааст ва шояд барои пӯшидани пойафзол мувофиқ карда шуда бошад. Олимон муайян карданд, ки он чуроб дар тӯли 5 ҳазор сол осебе надидааст.

Бофандагони машхури қадим, ки бо кешбофӣ ва чӢлоӢ шӯҳрат пайдо кардаанд, арабҳо ҳисобида мешуданд. Онҳо нақшу нигори мураккабро 2 ҳазор сол пеш кашф кардаанд.

Ин намудҳои бофтано дар асри XII испаниҳо, италиявӣ ва як аср баъд фаронсавӣ, шотландӣ, англисҳо омӯхтанд. Таҷҳизоти асосии онҳо сикҳои чӯбӣ, устухонӣ, филиззӣ ҳисобида мешуданд, ки бо онҳо чуроб, дастпӯшак ва гайра мебофтанд. Аз байни ин чӯлоӣҳо кулоҳбофии шотландӣ машҳур гашт.

Дар Фаронса дар аввали асри XII каллапӯшҳои занона, дастпӯшакҳо ва дар асри XII-XV чуроб ва ҳатто либоси болопӯш мебофтанд. Оҳиста-оҳиста ин намуди чӢлоӢ дар Европа паҳн гардид. Аҷоибот дар он аст, ки ба ин намуди касб танҳо мардҳо машғул буданд. Тағйироти кулӣ дар соҳаи чӢлоӢ соли 1589 ба вуҷуд омад. Рӯҳшиноси англис Вилиям Ли дастгоҳи бофандагии дастие ихтироъ кард, ки сӯзанаш кашакдор ва суръати бофтаниш нисбат ба даст 10 маротиба зиёд буд.

Усули асосии кори дастгоҳ ва унсури аслии он сӯзани ҳамроҳ бо кашак (чангак) буда, мошинҳои имрӯза низ дар асоси ҳамин усул корро иҷро мекунанд.

Дар Россия дар давраи қадим сокинони деҳот маснуоти хурди ба монанди чуроб, дастпӯшак ва гайраро аз пашми гӯсфанд мебофтанд, ки онҳо, асосан, якранг буда, барои ороиш нақшу нигорҳои миллиро дохил мекарданд.

Барои ин тарзи ҷӯлоҳӣ ресмонҳои пашмин, нимапашмин, абрешимин, пахтагӣ, нахҳои синтетикӣ истифода бурда мешаванд. Шакли ҷузъҳои алоҳида дар натиҷаи каму зиёд кардани ҳалқаҳо, тағйир додани зичии ҷӯлоҳӣ (вобаста ба фарқи гафсии сикҳо ва ресмон) аз рӯи андоза ё ҳисоби ҳалқаҳо ба даст оварда мешавад. Сикҳои мазкур рости нӯғҳояшон дутарафа, яктарафа ва кӯша (ду сикҳои нӯғҳояшон яктарафас, ки аз поён бо резинаи борик ё бандинае баста шудааст) буда метавонанд. Сикҳо аз ҷиҳати гафсӣ (кутр) бояд аз ресмон ду маротиба гафстар бошанд.

а - ҳамвор, ду тараф - чаппа ва роста дошта, бо ду сих ё сихи қӯша аз ду тараф (яъне аз тарафи чаппа бофта истода, ба тарафи роста бармегардонанд) бофта мешавад;

Дар тасвири нақшҳо, одатан, тамоми қаторҳои тоқ тарафи роста ва қаторҳои ҷуфт тарафи чаппаро ташкил медиҳанд.

Қатори аввал. Ресмонро ба дасти чап мегиранд. Ду сихро якҷоя аз зери ресмони маснуоте, ки аз қолаб меояд, дароварда ресмонеро, ки дар ангушти ишорат қарор дорад, кашида, аз ҳалқаи ангушти калон мегузаронанд. Ангушти калонро аз ҳалқа озод карда, баъд ресмонро мекашанд. Барои ҳосилшавии ҳалқаҳои минбаъда ҳамин усулро такрор кардан лозим меояд. Ҳалқачаҳои пайи ҳам пайдошударо қатори аввал меноманд.

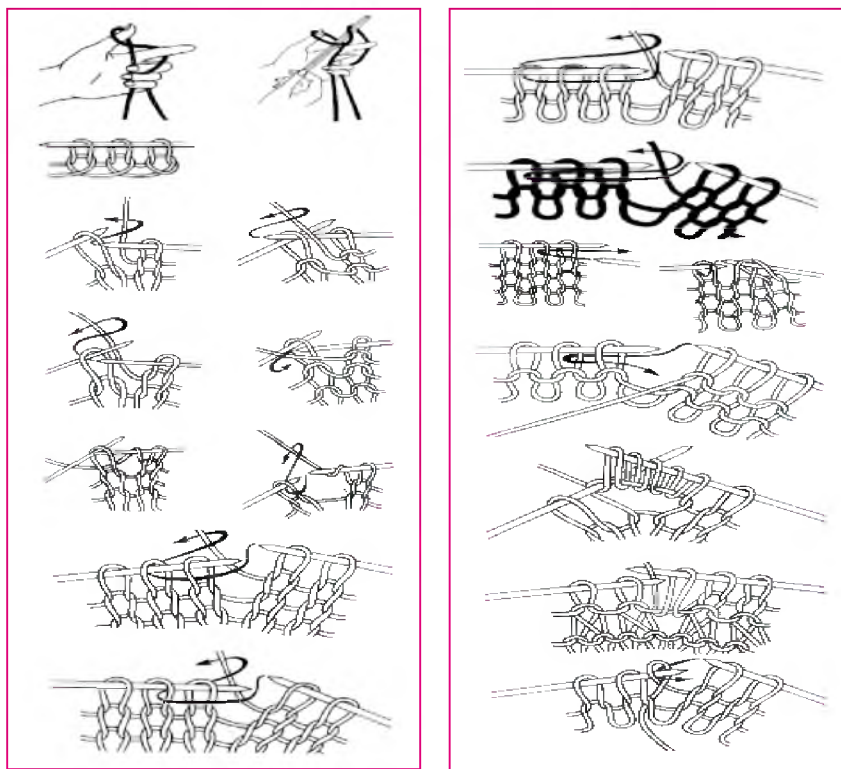
Ҳалқаҳои канорӣ (ҳошиягӣ) гуфта ҳалқаҳои якум ва охиронро меноманд. Дар аввали қатор ҳалқаи якумро набофта, аз сихи дасти чап ба сихи дасти рост мегузаронанд. Дар ҳолати рах-рах ё нақшдор бофтани матоъ ҳалқаи аввалро ба даст мегиранд. Ҳангоми аз як намуди нақш ба намуди дигар гузаштан аз тарафи рост мебофанд, ки ин боиси дар ҳошия мустаҳкам шудани ресмони нав мегардад. Ҳалқаи охирини қаторро роста ё чаппа бофтан мумкин аст.

Канорҳои ҳошия. Барои ҳамвор баромадани канори ҳошия («кокулак») ҳалқаи охирини қаторро аз тарафи чаппа бофта, дар қатори минбаъда, ки ҳамин ҳалқа якум мешавад, онро набофта аз сихи дасти рост ба сихи дасти чап мегузаронанд (риштаи корӣ дар ин сураат бояд аз пушти сикхо бошад). Барои ҳосил кардани ҳошияҳои ноҳамвор (ҳошияи дандонашакл) ҳалқаҳои охирини қатор (канорӣ)-ро рост мебофанд ва дар қатори минбаъда, вақте ки ин ҳалқа якум шуд, онро набофта ба сикх мегиранд. Ҳалқаҳои роста ва чаппаро бо ду тарз бофтан мумкин аст.

Тарзи 1-ум. Ҳалқаи ростаро аз пеш мебофанд. Барои бофтани ҳалқаи роста сихи дасти ростро ба ҳалқаи якуми сихи чап андохта, ресмони кориро аз он мебароранд. Дар натиҷа, аз ресмони корӣ ҳалқа ҳосил мешавад. Ин ҳалқаро ба сихи дасти рост мегиранд. Ба он ҳалқаи тарафи чап мувофиқ меояд, ки тарзи бофтанааш дар расм нишон дода шудааст.

Тарзи 2-юм. Ҳалқаи роста аз қафо бофта мешавад, яъне сихи дасти ростро ба даруни ҳалқаи якуми дасти чап, яъне аз рост ба чап бурда, ресмони кориро аз он мебароранд. Ба он ҳалқаи чап мувофиқ аст, ки бофтани он дар расм нишон

дода шудааст. Бо ин тарз чуроб ва резина мебофанд, чунки матои ба ин тарз бофташуда зичтар аст. Агар матои нақшдор бофтани шавед, ин тарзи ҷӯлоҳӣ ба кор намеравад, чунки моли бофташуда ҳамвор ва қачу килеб мебарояд.

Расми 48. Ҷӯлоҳӣ

Хомҳалқаҳои рост ва печон.

Хомҳалқаҳои ростро ба тарфи чап аз зери ресмони корӣ мегузаронанд. Хомҳалқаи печон бо ин роҳ бофта мешавад: сихи ростро аз чап ба рост аз тарафи худ, аз зери ресмони корӣ гузаронидан лозим аст. Ин намуди хомҳалқа хеле кам истифода мешавад, зеро дар матои нақшдор (масалан, резинкаи англисӣ) нақш вайрон шуда, хангоми тӯрбофӣ байни ҳалқаҳо сӯрохиҳои калон-калон пайдо мешаванд.

§26. ҚОИДАҲОИ БА ТАРТИБ ДАРОВАРДАНИ ҲАЛҚАҲО АЗ РӮИ НАҚШАИ МАСНУОТ

Пеш аз сар кардани чӯлоҳии маснуот гирифтани ченак ва андозаи аслии маснуоти бофташаванда зарур аст.

Ҳисоб кардани ҳалқаҳо. Барои он ки маснуот мувофиқи андоза бофта шавад, миқдори даркории ҳалқа ва қаторҳоро барои қаду бари он муайян кардан зарур аст. Бинобар ин, аз 30 ҳалқа ва 30 қатор бо ҳамон ресмону нақша ва сикҳое, ки маснуоти аслии бофта мешавад, сармашқ мебофанд.

Сармашқро бо латтаи тар дарзмол карда, баъди хушк шуданаш аз қаду бар бо сантиметр чен мекунанд. Дар 1 см чанд ҳалқаю қатор гунчиданашро ҳисоб бояд кард.

Масалан, барои сармашқи иборат аз 30 ҳалқа ба 10 см ва 30 қатор ба 8 см баробар аст. Бояд $30:10=3$ ҳалқа дар 1 см ва $30:8=3,8$ қатор дар 1 см бошад. Барои саҳеҳтар шудани ҳисоб ададҳоро то воҳидҳои садякӣ тақсим намуда, то даҳякӣ яклухт мекунанд. Ҳангоми чӯлоҳӣ дар ду қанори матоъ «кокулчаҳо» ва «гирехчаҳо» пайдо мешаванд, ки тавассути онҳо миқдори қаторҳоро муайян кардан мумкин аст. Ҳар як «кокулча» ва «гирехча» қатори бофташудаеро ташкил медиҳад, ки ба он тарафҳои дахлдори ҳалқаҳои роста ва чаппаи матоъ (2 қатор) дохил мешаванд.

Андозаро гирифта ва зичии чӯлоҳиро доништа, шумораи ҳалқаҳоро барои ҳар як маснуот ба осонӣ ҳисоб кардан мумкин аст. Масалан, агар бари тахтапушт 50 см бошад, пас бояд $50 \times 3 = 150$ ҳалқа гирифт, агар дарозӣ 60 см бошад, пас бояд $60 \times 3,6 = 228$ қатор бофт. Агар маснуот бо нақшҳои гуногун бофта шавад (бо зеҳи ороишӣ ва гайра), ба ҳар яки ин қисмҳо алоҳида сармашқ мебофанд ва мувофиқи ин сармашқ фарқияти ҳалқаҳоро кам ва зиёд мекунанд. Тартиби зерини бофтани қисмҳои маснуот тавсия дода мешавад: барои либоси занона аввал тахтапушт, остин, бари чапи пеш, бари ростии пеш, барои либосҳои мардона ва бачагона аввал бари ростии пеш, сонӣ бари чапи пеш.

Дуруст ва ҷо ба ҷо гузоштани нақши матоъ. Агар нақш аз рахҳои борики барқад иборат бошад, дар он сурат бояд

кӯшиш кард, ки нақши тахтапушт бо ҳалқаҳои якхела оғоз ёфта, бо ҳамин тартиб тамошавад. Масалан, агар тахтапушт ба тарзи резинкаи англисӣ бо ҳалқаи роста сар шуда бошад, пас, бояд ҳалқаи охирини пеш ва ҳалқаи ҳошия низ бо ҳалқаи роста бофта шавад. Ин қоида ба рахҳои уфуқии гафсиашон гуногун низ дахл дорад. Агар нақш аз рахҳои васеи рост иборат бошад, онҳоро ба бари пеши маснуот тавре ҷо ба ҷо кардан лозим аст, ки нақш ба зехи бари пеши ҷап ва рост (мисли канорҳои пушт) якхела бошад. Барои пайи ҳам дуруст омадани рахҳо 1-3 ҳалқаро кам ва ё зиёд кардан зарур менамояд.

Мувофиқ омадани нақшҳои гуногуни ҷӯлоҳӣ. Бари пеш ва зех (планка)-и нимтанаро, одатан, бо нақшҳои гуногун мебофанд. Дар ин маврид бояд дар хотир дошт, ки хангоми бофтани ҳар қатор дар баъзе намудҳои ҷӯлоҳӣ маснуот дароз мешавад (масалан, тарзи ҷӯлоҳии ҷуроб ё резинкаи муқаррарӣ ва ғайра) ва баъзеашон як қатор пас дароз мешаванд (масалан, резинкаи англисӣ). Баъзан хангоми якбора бофтани бари пешу зех, баръакс, бари пеш кӯтоҳ ояд, тарафи дигарашро мекашад. Дар он сурат тарафи кӯтоҳшударо ҳар сари чанд вақт бо қаторҳои иловагӣ дароз менамоянд.

Барои бофтани нимтана аввал андозаро муайян мекунанд.

1. Андозаи нимтана 32-34.

2. Вазни пашмина 280-300 г, аз он ҷумла 140 г қабуд, 70 г норинҷӣ, 70 г риштаи сафеди синтетикӣ. Сихҳои №3,5, ҳисоби ҳалқаҳо 20 ҳалқа=10 см.

Нимтанаро аз рӯи қолаб ва пас аз шумурдани миқдори ҳалқаҳо мебофанд.

Аломати шартии нақши ҷӯлоҳӣ

1. Ҳалқаи роста

○ - ҳалқаи тарафи рост бо сӯзани холии ҳамшафат ба тарафи ҷап кӯчонида шуда, ресмон аз тарафи ҷап ҷой гирифтааст.

⊖ - ҳалқаи тарафи ҷап бо сӯзани холии ҳамшафат ба тарафи ҷап кӯчонида шуда, ресмон аз тарафи ҷап ҷой гирифтааст.

Қатори 13 монанди қатори якум мебошад.

12	⊖ ⊖ ⊖ ○ ○ ○	11 - Норинҷӣ (зарди сурхчатоб)
10	⊖ ⊖ ⊖ ○ ○ ○	9 - сафед
8	⊖ ⊖ ⊖ ○ ○ ○	7 - кабуд
6	⊖ ⊖ ⊖ ○ ○ ○	5 - норинҷӣ
4	⊖ ⊖ ⊖ ○ ○ ○	3 - сафед
2	⊖ ⊖ ⊖ ○ ○ ○	1 - кабуд

? Саволҳо барои санҷиш:

1. Таърихи пайдоиши ҷӯлоҳиро гуфта диҳед.
2. Дар асри XII халқҳо кадом таҷҳизоти бофандагиро истифода мебарданд?
3. Дар Осиёи Миёна ҷӯлоҳӣ ва кешбофиро дар истехсоли кадом маснуотҳо истифода мебарданд?

§27. БОФТАНИ ҚАТОРҲО БА НАМУДИ ГУНОГУНИ ҶҮЛОҲӢ

Камкунии халқаҳо. Хангоми ҷӯлоҳӣ халқахоро ба тарзи гуногун кам мекунад. Маҳкамкунӣ ё якҷоя бофтани ду халқа чӣ гуна сурат мегирад? Одатан, барои ҷӯлоҳии ҳар як намуни матоъ ин ё он тарзи маҳкамкунӣ тавсия дода мешавад. Барои камкунии як халқа аз ду канори ҷӯлоҳӣ, одатан, ба тарзи маҳкамкунӣ ду халқаро якҷоя мебофанд. Агар халқаҳои бисёрро кам кардан лозим ояд, дар он сурат бо камкунии пай дар пай (мисли қатори охири матои бофташуда) чунин кор анҷом дода мешавад.

Камкунӣ чӣ дар қатори чап ва чӣ дар қатори рост як хел аст. Агар дар тавсияномаи матои дахлдор гуфта шуда бошад, ки халқахоро қатор дар миён (масалан, барои буриши

остинчой) кам мекунанд, он гоҳ онҳоро аз як канор, вале факат аз тарафи роста ва аз канори дигар танҳо аз тарафи чаппа маҳкам мекунанд.

Ду ҳалқаи якҷоя аз боло. Бо сихи рост ду ҳалқаи сихи чапро аз тарафи ҳалқаи дуҷуми пеши маснуот гирифтани даркор аст (нигаред ба расми 48).

Ду ҳалқаи якҷоя аз поён. Бо сихи тарафи рост ду ҳалқаи дар сихи чап бударо аз тарафи ҳалқаи якуми пушти маснуот, яъне аз рост ба чап мегиранд.

Се ҳалқаро якҷоя бо тарзҳои гуногун бофта мумкин аст:

а) бо сихи тарафи рост се ҳалқаи сихи чапро аз тарафи ҳалқаи якуми пушти маснуот аз рости чап мегиранд;

б) бо сихи тарафи рост се ҳалқаи сихи чапро аз тарафи ҳалқаи сеюм (аз чап ба рост)-и пеши маснуот мегиранд;

в) ҷои ҳалқаи мобайниро бо ҳалқаи якум иваз карда, се ҳалқаро якҷоя аз тарафи ҳалқаи якуми пушти маснуот (аз рост ба чап) мебофанд.

Ду ҳалқаи чаппаи якҷоя. Бо сихи тарафи рост ду ҳалқаи сихи чапро аз тарафи якум (аз рост ба чап) гирифта, ҳалқаи чаппа мебофанд.

Ду ҳалқаи миёнбури чаппа. Бо сихи тарафи рост ду ҳалқаи сихи дасти чапро аз тарафи ҳалқаи дуҷуми пушти маснуот (аз чап ба рост) гирифта, ба тариқи ҳалқаи чаппа мебофанд.

Зиёдкунии ҳалқаҳо:

а) аз як ҳалқа бо навбат якчанд ҳалқа - як ҳалқаи чаппа ва як ҳалқаи роста мебофанд;

б) аз байни ҳалқаҳои мавҷуда ҳалқаи нав мебофанд;

в) тавассути хомҳалқаҳо (як хомҳалқаю як ҳалқаи рост ва гайра);

г) хомҳалқаи сихи чапро аз пушти сих, аз тарафи чап ба рост мебофанд (зиёдкунии ноаён).

Маҳкамкунии ҳалқаҳои қатори охирин:

I. Тарзи 1-ум - маҳкамкунии «ҳалқа ба ҳалқа». Ҳалқаи аввалро сар дода, ҳалқаҳои дигарро мувофиқи нақша мебофанд. Дар сихи тарафи рост 2 ҳалқа ҳосил мешавад. Ҳалқаи якумро бо нӯги сихи тарафи чап ба сӯи худ кашида, бо сихи

тарафи рост ҳалқаи 2-юм (чап)-ро мегузаронанд. Баъд ҳалқаи дигарро бофта, онро низ аз даруни ҳалқаи нав ҳосилшуда мегузаронанд ва гайра. Ҳамаи ҳалқахоро ба ҳамин тарз маҳкам мекунанд. Ресмонро канда, аз ҳалқаи охирин мебароранд.

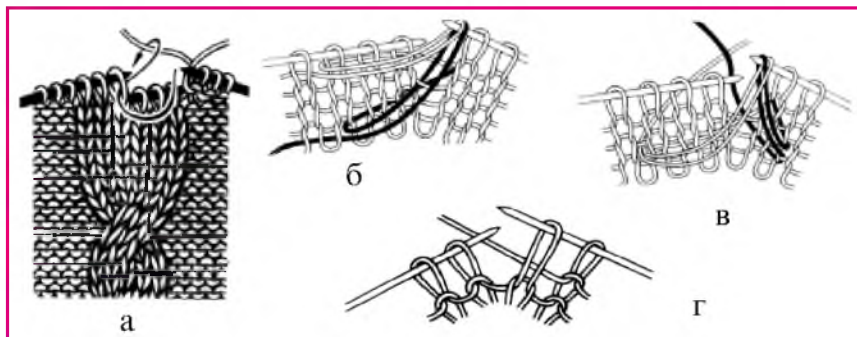
II. Тарзи 2-юм. Ду ҳалқаро якҷоя мебофанд. Ҳалқаи пайдошударо аз сихи тарафи чап гузаронида, боз бо ҳалқаи дигар якҷоя мебофанд (аз тарафи ҳалқаи 1-ум). Ин корро то маҳкам кардани ҳалқаи охирин давом медиҳанд.

Барои бофтани бандҳо як ва ё якчанд ҳалқахоро набофта ба сихи иловагӣ мегузаронанд (вобаста ба нақши матоъ) ва ба пушт ё пеши маснуот мемонанд. Баъд аз бофтани ҳалқа ва ё якчанд ҳалқаҳои минбаъда ҳалқаҳои дар сихи иловагӣ бударо мебофанд. Аввал ҳалқаҳоеро, ки бояд дар боло бошанд, ба сикхо гирифта, баъд ҳалқаҳои поёнро аз пушти маснуот мегузаронанд, яъне ҷои ҳалқахоро иваз мекунанд (расми 49 а).

Ҳалқаҳои печ дар печ. Бо сихи дасти рост аз байни ҳалқаҳои 3-юм ва 4-уми қатор ё қаторҳои поёнтар бо ресмони корӣ ҳалқаи дароз мекашанд (расми 49 б). Ин ҳалқахоро алоҳида ё якҷоя бо ҳалқаҳои дигари қатор ё ҳалқаи қатори дигар (вобаста ба нақши матоъ) мебофанд. Бо сихи дасти рост аз байни ҳалқаҳои 2-юм ва 3-юми сихи тарафи чап 4 қатор поёнтар бо риштаи корӣ ҳалқаи дароз кашида, ба нӯги сихи тарафи чап ё рост мегиранд (расми 49 в).

Ҳалқаҳои ёзонидашуда ё набофта (расми 49 г). Ҳалқахоро набофта аз сихи тарафи чап ба рост мегузаронанд. Ресмони корӣ (вобаста ба нақши матоъ) дар пеш ё қафои маснуот меистад. Имконияти ба такрор набофтани ҳамин як ҳалқа дар якчанд қатор вучуд дорад. Ҳамеша дар қаторҳои роста ҳамон як ҳалқаро набофта, дар қаторҳои чаппа онро бо ҳалқаи чаппа мебофанд, ки дар натиҷа хати рост ё ҷои қаттавии амудии матоъ пайдо мешавад.

Ҳалқаҳои набофта бо хомҳалқа. Аз пеши ҳалқаи сар додашаванда ба сик хомҳалқа андохта, ҳалқаро сар медиҳанд. Агар ҳамон як ҳалқаро дар чанд қатор сар диҳанд, дар он сурат пеш аз ҳалқаи сар додашуда ва хомҳалқаи қатори пешина хомҳалқаи нав мегиранд. Ҳангоми ҷӯлоҳии ҳалқаҳои

Расми 49. Ҳалқаҳои пасупеш (тофтабанд)

набофта сихро аз даруни ҳалқаҳои набофта ва таги хом-ҳалқаҳо мегузaronанд.

Резинка - пайи ҳам омадани сутунчаҳои ҳалқаҳои чаппа ва роста. Масалан: 1 роста, 1 чаппа ё 2 роста, 2 чаппа ва гайра. Поёнтар раппорти резинкаи дурангаро меорем.

Раппорт - он аз такрори қисми нақша ва ё нусха иборат мебошад (аз калимаи фаронсавии *rapport*). Дар навишт раппорт одатан чун ситорача (*) ифода шудааст. Ситорача чунин маъно дорад: комбинатсияи ҳалқаҳои байни ин ишора ро то андозаи дар охири қатор гунчиданаш якчанд маротиба бофташ лозим аст.

Агар пеш аз ситорача як ва ё якчанд ҳалқа дода шуда бошад, он гоҳ аввал ҳамаи ҳалқаҳоро бофта, сипас раппортро такроран то охири қатор мебофанд. Дар охири қатор ҳалқаҳое бофта мешаванд, ки баъди ситораҷаи дуюм ишора шудаанд. Агар дар раппорт гуфта шавад, ки мувофиқи нақши матоъ бояд бофт, маънояш ҳамаи хоҳад буд, ки ҳалқаҳои ростаро бо роста ва чаппаро бо чаппа мебофанд.

Ду ҳалқаи корӣ ё ҳалқаҳои хошия ба ҳалқаҳои асосие, ки ба асоси онҳо нақш бофта мешавад, дохил намебарданд. Онҳоро танҳо ҳангоми ҳалқаандозӣ дар оғози бофтани матоъ ба назар мегиранд. Шумо метавонед дигар намуни намунаро иҷро кунед.

Резинкаи дуранга

Миқдори ҳалқаҳо бояд ба 6 тақсим шавад, ҷамъи 3 (барои мутаносибӣ), ҷамъи 2 (ҳалқаҳои канорӣ).

Қатори 1-ум - *3 чаппа, 1 роста, 1 ҳалқаро намебофанд (ресмон аз пушт), 1 роста, *3 чаппа.

Қатори 2-юм - *3 роста, 3 чаппа, 3 роста.

Қатори 3-юм - 3 чаппа, 3 ҳалқаро намебофанд (ресмон аз пушт), *3 чаппа.

Қатори 4-ум - *3 роста, 1 ҳалқаро намебофанд (ресмони корӣ аз пеш), 1 чаппа, 1 ҳалқаро намебофанд (ресмон аз пеш), *3 роста.

Қатори 5-умро аз қатори 1-ум сар мекунанд.

Эзоҳ: баъди ҳар дуҷумин қатор ресмонҳоро иваз мекунанд.

Расми 50.

Резинкаи дуранга

Саволҳо ва супориш:

1. Камкунии ҳалқаҳоро бо кадом тарз мебофанд?
2. Барои чӣ ду ҳалқаи канории ҳалқаҳои хошия ба ҳалқаҳои асосие, ки бар пояи онҳо нақш бофта мешавад, дохил намегарданд?
3. Мувофиқи завқи худ дигар намунаҳоро интихоб ва таҳия кунед.

§28. БОФТАНИ ТАХТАПУШТИ НИМТАНАИ БАЧАГОНА

Пеш аз он ки ба ҷӯлоҳии маснуот сар кунем, аввал муайян кардан лозим аст, ки он аз кадом нах ҳосил шудааст.

Хусусиятҳои физикию механикӣ ва технологияи онро низ доништан лозим аст. Дар вақти интихоби ресмон онҳоро барқад дида баромадан лозим аст, ки ҷойҳои кандашуда, нобофта, гиреҳҳо мавҷуд аст ё не. Ресмонҳои пашминро аз нахи пашмин мересанд. Дар фабрикаҳои ресмонресӣ ин корро ресанда иҷро мекунад. Онҳо ҳосияти нотақрори хифзи гармиро доранд. Дигар намуди ресмонҳо чунин ҳосиятро надоранд. Бинобар ин, маснуоти аз ресмонҳои пашмин бофтаҳо дар фасли тирамоҳ ва зимистон истифода мебаранд. Дар вақти ҷӯлоҳӣ ба зебӣ, шинамӣ ва сарфаи вақту ресмон аҳамият

дихед. Нимтанаро аз рӯи қолаб ва баъди шумурдани микдори ҳалқаҳо мебофанд. Бофтанро, асосан, аз қолаби тахтапушт сар мекунанд.

Ба тахтапушт 70 ҳалқа андохта, 13 см резинкаи 1x1 бофта, сипас бофтанро аз рӯи нақша иҷро мекунем. 23 см бо тарзи нақши нақша аз ҳарду тараф бофта, баъди 12 см як ҳалқагӣ илова карда мебофанд. Баъди 37 см аз аввали кор барои қачии китф 2 маротиба 6 ва 2 маротиба 5-ҳалқагӣ (бо навбат) баъди як қатор маҳкам мекунанд. Аз миёнаҷои гардани қисми ақиб бо навбат 5,4 ҳалқаро маҳкам мекунанд.

§29. БОФТАНИ ҚИСМИ ПЕШИ ТАРАФИ ЧАПИ НИМТАНА

Барои қисми пеши тарафи чапро бо ресмони пашмин бофтан 36 ҳалқа гирифта, баландии резинкаро 3 см бар 1x1 мебофанд. Сипас 11 см аз рӯи нақши дахлдор мебофанд. Аз тарафи паҳлӯ 24 ҳалқаро ба сӯзанақ гирифта, аз он миён 12 ҳалқаи боқимондаро барои ороиши пеш гирифта, бофтанро давом медиҳанд. Аз рӯи нақшаи намунавӣ то баландии 12 см бофта, баъд ин ҳалқаро ба сӯзанақ маҳкам карда, бар асоси 24 ҳалқа тибқи нақши резинкаи шведӣ баландии 12 см бо ресмони кабуд мебофанд.

Қатори 1-ум-2 роста, 2 чаппа, қатори 2-юм - 1 роста, 2 чаппа, 2 роста, 2 чаппа, 1 роста дошта, қатори 3-юм монанди қатори 1-ум бофта мешавад. Баъд ҳамаи ҳалқаҳоро ба сихи корӣ андохта, ба нақши бофт мувофиқ карда мебофем. Барои буриши гардан ҳалқаро бо чунин пайдарҳамӣ маҳкам мекунем: 5;3;2;2;1. Барои қачии китф ҳалқаро 2 маротиба 6-ҳалқагӣ ва 2 маротиба 5-ҳалқагӣ маҳкам мекунем. Қоидаҳои техникаи бехатарии кор бо сихҳоро риоя кунед.

Саволҳо барои санҷиш:

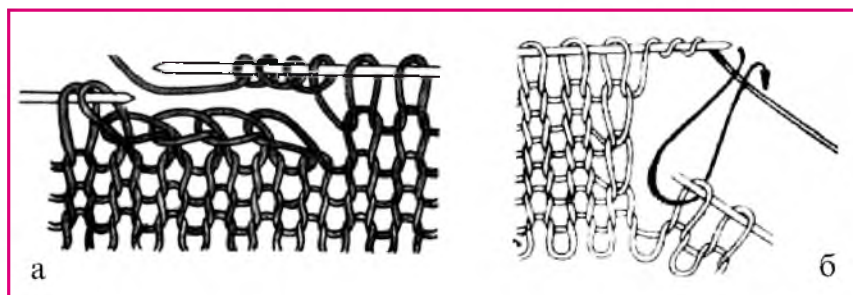
1. Резинкаи англисӣ 1x1 аз резинкаи шведӣ бо чӣ фарқ мекунад?
2. Тарзи маҳкам кардани буриши гарданаро гуфта диҳед.

§30. БОФТАНИ ҚИСМИ ПЕШИ ТАРАФИ РОСТИ НИМТАНА

Қисми пеши тарафи ростро низ бо ҳамин тарз мебофанд, вале дар зеҳ ва зергиребон ангулаҳо месозанд. Агар нимтана барои писарон бошад, аввал қисми пеши ростро бофед, лекин ангулаҳои тугма дар тарафи чап ҷойгир мешаванд ва тугмаро ба тарафи рост медӯзанд. Агар ба он занҷирак (молния) часпонед, ҳеҷ фарқе дар бофти тарафи рости қисми пеши маснуот боқӣ нахоҳад монд. Агар ангуларо ҷойгир кардани шавед, он гоҳ бо ду тарз мебофед.

Ангулаҳо **амудӣ** ва **уфукӣ** мешаванд. Барои бофтани ангулаи уфукӣ дар як катор мувофиқи кутри тугма чанд халқаро дарун ба дарун бе ресмони корӣ маҳкам мекунанд. Баъд, ба миқдори халқаҳои маҳкамшуда тавассути иловаҳои ноаён бо ресмони корӣ халқаҳо мегиранд ва монанди пештара мебофанд.

Ангулаи амудӣ. Халқаҳои тарафи дарун ва беруни ангулаи тугмаро алохида-алохида, вале аз як калоба мебофанд. Як тарафи ангуларо мувофиқи ҳаҷми тугма (ба баландӣ) бофта, бо нӯги сихи рост ресмони кориро айнан ба миқдори «кокул» ва гиреҳчаҳои канори бофташуда печутоб медиҳанд. Ҳангоми ҷӯлоҳии тарафи дигари ангула халқаи охири онро бо ресмонпечи якум, ки дар сихи тарафи рост мавҷуд аст, якҷоя мебофанд. Ҳамин тариқ, то тамошудани ресмонпечҳо бофтанро идома дода, баъд ба тарзи ҷӯлоҳии муқаррарӣ мепардозанд. Ангулаи якумро дар масофаи 3 см аз поён (дар

Расми 51. Ангулаҳо - а) уфукӣ; б) амудӣ.

резинка) ва охиринашро дар сари сина, яъне пеш аз камкунии миқдори ҳалқаҳои гардана ҷой медиҳанд. 4 ангуларо тақрибан пас аз фосилаи 7 см месозанд. Ба рӯи зеҳи ороишии пеш занҷирак (*молния*)-ро медӯзанд. Ҳангоми кор бо сикҳои ҷӯлоҳӣ қоидаҳои техникаи бехатариро риоя кунед.

? Саволҳо барои санҷиш:

1. Чанд намуди ангуларо медонед?
2. Тарафҳои чапу рости пеш аз ҷиҳати бофт чӣ гуна фарқе дошта метавонанд?

§31. БОФТИ ПУРРАИ НИМТАНАИ БАЧАГОНА

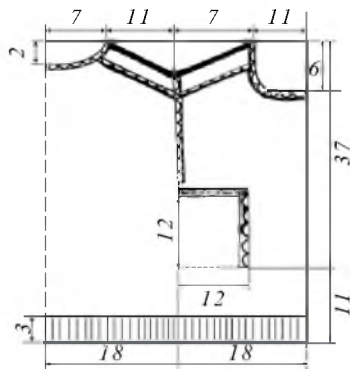
Пеш аз он ки қисмҳои маснуоти бофташударо часпонанд, онҳоро ба андоза ё қолаб бо сӯзанак маҳкам карда, бо докаи тар мепӯшонанд ва аз рӯи доқа дарзмол мекунанд. Баъд аз хушк шудан онҳоро гирифта бо ҳам мечаспонанд.

Агар маснуот нақшҳои барҷаста дошта бошад, дарзмол кардани он зарурате надорад. Онро ба андоза ё қолаб бо сӯзанак маҳкам карда, бо докаи тар то хушк шуданаш мепӯшонанд.

Пеш аз он ки нимтанаро пурра ба итмом расонанд, ҷузьҳоро бо латтаи тар дарзмол карда, дарзҳои китф ва паҳлӯро медӯзанд. Бо сикҳои ҳалқаҳои қушодаи гарданаи тахтапушт ва бари пешро гирифта, ба ҳамон миқдор ҳалқаҳои

1

2

Расми 52.

1 - Нимтанаи бачагона; 2 - Нақши нимтана

навро илова карда, аз «кокулак»-ҳои паҳлӯии сутунчаи канорӣ ба тарзи резинкаи 1x1 аз 5 то 7 см гиребони рост мебофанд. Ба зехи ороишии пеш занҷирак (молния) медӯзанд.

Агар ба қисми пешии маснуот ангула бофта шуда бошад, тугмаҳои интиҳобкардари мешинонанд ё онҳоро мебофанд.

Тугмаҳоро дар тарафи чапи қисми пеш мешинонанд. Дар канорҳои маснуот бо ресмони норинҷӣ 1 қатор секунҷаҳои бе хомхалқаро то охир ва ҳамин тавр ба шакли чаппа қатори дигарро бофед. Дар вақти бофтан қоидаҳои техникаи бехатарии кор бо сиксӯзан, қайчӣ ва дарзмолро риоя кунед.

✎ Исро дар хотир доред!

Либосҳои бофташударо баъд аз шустан намеовезанд. Оби онҳоро бо чодар ё сачокҳои патдор мефишуранд. Баъд аз пурра хушк шудани либос онро ба рӯи миз тунук карда, бо докаи тар дарзмол мекунанд. Маснуоти пашминро дар офтоб ё дар ҷои наздик ба оташу асбобҳои гармкунанда хушконида норавад.

Саволҳо ва супориш:

1. Амалиёти гармию намай дар вақти ҷӯлоҳӣ чӣ аҳамият дорад?

2. Қоидаҳои техникаи бехатарии кор бо дарзмолро тақрир кунед.

3. Шумо метавонед дар соатҳои вобаста ба касбу ҳунари миллӣ маснуотро мувофиқи завқи худ интиҳоб карда, баъд онро бофед. Дар ин маврид шумо ҳатман бояд қоидаҳои бофтану техникаи бехатариро риоя кунед.

§32. НИГОҲУБИН ВА ТАЪМИРИ ЛИБОС

Нигоҳубини маснуот ҳолат ва мӯҳлати истифодабарии онро зиёд мекунад. Барои либосро ҳифзу нигоҳ доштан онро дар вақташ шустан ва таъмиру эҳтиёт қардан лозим аст.

Пеш аз шустани маснуот ҷойҳои таъмирталаби онро таъмир бояд қард. Масалан, кисаҳои дарида, гиребон ва остии маснуот, қисмҳои поёнии шим, ҷои зонуро дарбех қар-

дан лозим аст. Дар вақти иваз кардани масолах фурнитура, тугма ва ангулаҳои ба маснуот мувофиқро бояд гузошт. Ҳангоми дӯхтан ранги ресмон ва матоҳҳои интиҳобшуда бояд мувофиқ бошанд.

Ҳамаи ин қоидаҳоро риоя карда, баъд маснуотро мешӯем, сафед мекунем, оҳар медиҳем ё ба хушкашӯй месупорем. Истифодаи тағора ва тахтаҳои ҷомашӯй аз байн рафтаанд ва шумораи ками одамон аз онҳо истифода мекунанд. Ба ҷои онҳо ҳокаву мошинҳои ҷомашӯиро дар рӯзгор истифода мебаранд.

Поккориҳои химиявӣ маснуотро зебо, тоза ва оҳарӣ мекунад, лекин на ҳама маснуотро бо роҳи химиявӣ тоза кардан мумкин аст, чунки баъзе матоҳ, тугма ва ангулаҳо аз таъсири маводи химиявӣ вайрон мешаванд. Барои шустани либосҳои маводашон пахтагин, абрешимин, пашмин ва катонӣ хокаҳои ҷомашӯии «Дарё», «Ромис», «Барф», «Тайд», «Ариел», «Сарти», «Эффект», «Миф» ва ғайраро истифода мебаранд.

Ин хокаҳои ҷомашӯй барои мошинҳои ҷомашӯии навъи активаторӣ ва дастӣ шустани ҳама намудҳои матоҳ пешбинӣ шудаанд. «Ласка магия балзам»-ро асосан барои шустани матоҳҳои пашмини нозук, пашмини якранг, сиёҳ ва гуногунранг истифода мебаранд. Маснуоти пашминро баъди шустан ба таври уфуқӣ гузошта хушк мекунанд. Маснуоти пашмини нозук дар натиҷаи шустани пайдарҳам намуди берунии худро аз даст медиҳанд. Бинобар ин, онҳоро бисёр шустан мумкин нест.

Курта, костюм, шим, палто ва дигар либосҳои рӯйро на фақат мешӯянд, балки бо роҳи химиявӣ низ тоза мекунанд. Хубии хушкашӯй (*химчистка*) дар он аст, ки либос тозаю оҳарӣ, нав ва ҷилдор мешаваду онро куя намехӯрад. Дар баъзе мавридҳо либосҳоро ба хушкашӯй надода, дар шароити хона тоза кардан мумкин аст. Барои ин кор маҳлулҳои махсуси бешуморе мавҷуданд, ки доғҳоро меравонанд. Дар вақти тоза ва нест кардани доғҳо аввал доништан лозим аст, ки ин доғ аз ҷӣ ва кай пайдо шудааст ва онро бо кадом мавод тезу бо сифат равондан мумкин аст. Доғҳои навро нисбат ба доғи кӯҳна тезтар

равондан мумкин аст. Лекин барои равондани онҳо аввал пораҳои майдаро истифода баред, чунки баъзе матоъҳо ба таъсири маҳлулҳо тоб намеоранд ва шакли нахашон вайрон мешавад.

Барои равондани доғҳои равғани нав пайдошуда ба рӯи доғ хокаи бўрро пошида, 2-4 соат нигоҳ медоранд. Баъди доғҳои равғанро ба худ кашида ғирифтани хокаи бўр онро афшонда меғиранд. Агар доғи равған монад, боз як бор аз нав ин корро такрор мекунад. Доғҳои аз ранги ручка, туш, ранги ғуаш пайдошударо бо пахтаи ба маҳлули ғлитсирин ва спирти этил таркарда меравонанд.

Якчанд маротиба пахтаи тозаро ба маҳлул тар карда, доғро тоза мекунад ва баъд маснуотро бо оби тоза мешӯянд. Маснуоти шохии атсетатиро ба чавҳари сирко ё атсетон тоза кардан мумкин нест, чунки он дар моддаҳои номбурда ҳал мешавад. Барои равондани ин қабил доғҳо воситаҳои ғуноғун - «*Эйс*», «*Ваниш*», «*Белизна*», «*Ирен*» ва ғайра мавҷуданд. Ин моеъ ва ҳамираҳо барои аз маснуоти нахашон синтетикӣ ва табиӣ равондани доғи равған, катраи атр, крем, шир, қаймоқ, қайла, доғҳои мевачот, сабзавот ва ғайра пешбинӣ шудаанд. «*Эйс*»-ро барои равондани доғи матоъҳои абрешимин, пашмин ва доғи табиӣ истифода намебаранд. Азбаски ҳалқунандаҳои равған-бензин, скипидар, бензол, эфир, спирт, атсетон зуд оташ меғиранд, онҳоро бо эҳтиёт истифода бурдан лозим аст. Аксари ҳалқунандаҳо захрноканд ва онҳоро нафас кашида дарди сар, баъзан беҳуш ҳам шудан мумкин аст.

Моддаҳои захрнокӯ зудафрӯзро дар зарфи шишагини бо пӯка маҳкам кардашуда ва навиштаҷотдор, дар ҷои ба бачаҳо дастнорас нигоҳ бояд дошт. Баъди равондани доғҳо бештари маснуотро сафед мекунад.

Моддаҳои сафедкунанда мағору доғҳои матоъро меравонанд. Азбаски аз таъсири онҳо матоъ зуд хӯрда мешавад, маснуотро фақат баъди 2-3 бор шустан як бор (тавсияҳои вобаста ба моддаҳои дар қоғазтамға зикрфтаро риоя намуда) дар ҳарорати 50°–60° С сафед мекунад. Либосу матоъҳое, ки доғашон ноустувор аст, баъди бо моддаҳои са-

федкунанда шустан дарҳол сафед мешаванд. Якбора хокаи зиёдро истифода бурдан мумкин нест, зеро реаксияи аллергӣ ба амал меояд. Хокаро ба об бо эҳтиёт андозед, то ки чанги он ба роҳи нафас наафтад. Пеш аз корро сар кардан дастпӯшаки тунуки резинӣ пӯшед ё пеш ва баъд аз сафедкунӣ ба даст креми муҳофизаткунанда моled. Агар маснуоти пахтагин (ба дараҷаи зарурӣ) сафед нашавад, он гоҳ онро дар маҳлули тайёркарда мечӯшонанд.

Тоза (сафед) кардани маснуот чунин амалҳоро дар бар мегирад:

1. Чудокунии маснуот ба намуд ва рангҳо. 2. Таркунӣ.
3. Ҷӯшонидан. 4. Шустан. 5. Соф кардан. 6. Фушурдан.
7. Хушккунӣ. 8. Дарзмолкунӣ.

Дар арафаи сафедкунӣ - тозакунӣ ва ҷӯшонидан чунин қоидаҳоро риоя карданд лозим меояд:

1. Ҳангоми тозакунӣ, сафедкунӣ ва ҷӯшонидан ҳавои ҷои поксозӣ, хона ё утокро тоза кардан лозим аст, чунки аз маҳлулҳои химиявӣ моддаҳои захрнок бухор мешаванд.

2. Дар вақти истифодабарии маҳлул ва хокаҳои тозакунӣ ба навиштаҷоти қоғазтамга қатъӣ риоя кардан лозим аст, чунки агар хокаи маҳлул аз меъёр зиёд истифода шавад, боиси вайроншавии таркиби матоъ мегардад, яъне мустаҳкамии матоъ коҳиш меёбад.

3. Маҳлулро дар сатили матоъдор тайёр кардан манъ аст, чунки хока ба қабати матоъ дохил шуда, онро месӯзонад ва сӯрохиро ба вучуд меорад.

4. Маҳлулҳоро дар сатилҳои зангзада тайёр кардан манъ аст, чунки ранги маснуоти сафед зардҷатоб мешавад. Маҳлулро дар сатил ё тағораҷаҳои сирдор тайёр кардан лозим аст.

5. Дар вақти тозакунӣ ва ҷӯшонидани маснуот ҳамаи қоидаҳои санитарияи гигиенӣ ва техникаи бехатарии корро риоя кардан лозим аст.

6. Пеш аз тозакунӣ химиявӣ-сафедкунии маснуот ё матоъ аввал пораи матоъро дар маҳлул тар карда, санҷидан лозим аст.

7. Пеш аз тозакуни ё чӯшонидан масолех (фурнитура)-ҳои пластмассӣ ё филиззиро гиред, вале маснуоти пластмассӣ баъзан бо ин сабаб шаклашонро гум мекунанд.

8. Дар вақти тозакуни аз маҳлулу хоқаҳои чомашӯӣ эҳтиёт шавед, то ки онҳо ба даҳон ё чашматон надароянд.

9. Моддаҳои хоқаю моеи чомашӯӣю сафедкуниро дар ҷойҳои офтобрас ё намнокиаш баланд намегузоранд.

10. Моддаҳои хоқа ва моеи чомашӯиро дар наздикии оташ ва кубурҳои гармигузаре, ки ҳарораташон аз 40⁰ С баланд аст ва дар ҷосе, ки намнокиаш аз 95⁰С зиёд бошад, намегузоранд.

Ҳамаи воситаҳои ҳозира сафедкуандаҳои ҷилодеҳдоранд, ки онҳо ба нахҳо часпида матоъро боз ҳам сафедтар нишон медиҳанд. Азбаски баъзеашон моддаҳои махсусдоранд, вақти чомашӯӣ пӯсти даст хӯрда намешавад.

Оҳардиҳӣ чихози бистарро аз зуд чиркину гичим шудан нигоҳ медорад ва хушнамуд мекунад. Либоси тағро оҳар додан нашояд, зеро баъди оҳардиҳӣ он хаворо бад мегузаронад. Бо ин мақсад оҳари табиӣ (оҳари картошка, биринҷ, чуворимакка) ё моддаи махсуси химиявиро истифода мебаранд.

Оҳардиҳии нимсаҳт. Бо ин роҳ дастархон, сачоқ, ҷилди болишт, кӯрпа, куртаи мардона ва дигар матоъҳоро (1 қошук оҳар ба 1 л об) хушнамуд мекунанд.

Дар ин кор истифодаи оҳари картошка ё чуворимакка беҳтар аст. Ширеши оҳарро (баъди ҳалкунии оҳар дар оби хуноки андак) кам-кам ба оби чӯшидаистода рехта, ҷунон мекобанд, ки гурӯшаҳо пайдо нашаванд. Агар ширеши оҳар шаффофу часпак ва на чандон часпак бошад, онро 3 дақиқа (ширеши оҳари чуворимаккаро 5-6 дақиқа) мечӯшонанд. Ширеши тайёро ба оби хуноки синкадор мерезанд, сипас ба он матоъро андохта, нагзакак мекобанд, то ки матоъ оҳарро ҷаббида гирад. Баъд матоъро гирифта меафшуранд, меафшонанд ва хуб паҳн карда мехушконанд.

Маснуоти тӯриро ба чорчӯбаҳои махсус кашида хушк кардан лозим аст. Маснуоти хушкшударо намнок карда, якчанд

дақиқа меғузоранд, сипас, бо дарзмоли на чандон тафсон дарзмол мекунанд. Гиребон, нӯғи остин, пеши куртаҳои мардона ва ғайраро ба ин тарз оҳар медиханд. Дар ин маврид, одатан, оҳари хом (шираи оҳар)-ро истифода мебаранд.

Матои пахатғини тираро бо оҳари картошка оҳар додан мумкин нест, зеро баъди дарзмол доғ ё рахҳои сафед пайдо мешаванд. Матои оҳардодаю дарзмолшударо зуд ба чевон ғузоштан мумкин нест, зеро ба он бӯи оҳар менишинад.

Кори амалии №16

Нест кардани доғҳо (интихобӣ).

Таҷҳизот: сатил, моддаҳои истифодашаванда, хокаи чомашӯи «Дарё» ва моси сафедкунандаи «Белизна», сачоқча.

Иҷрои кор:

Дар вақти иҷрои кори амалӣ қоидаҳои техникаи бехатарии кор бо маҳлулу хоқаҳои тозакуниро риоя кардан лозим аст. Сачоқчаҳои синфхона ё маснуоти интихобиро гирифта, доғҳои онро равонда, баъд бо маҳлулҳои сафедкунанда тоза мекунем.

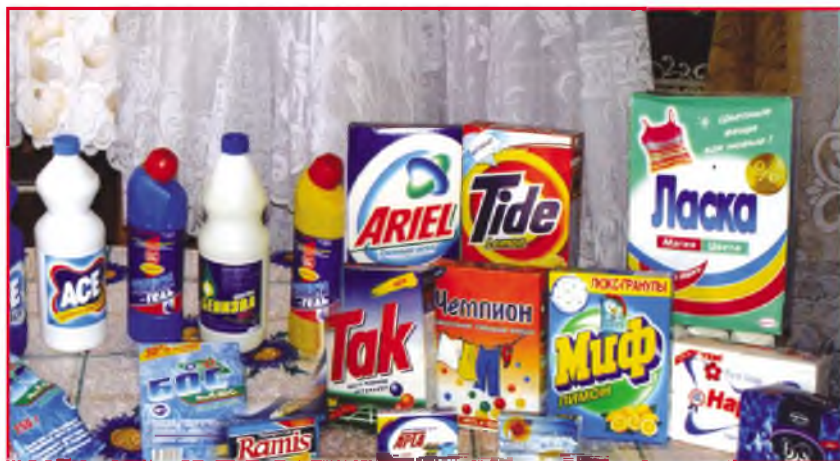
Ағар доғи сачоқча рағғани хушкшуда бошад, ба он каме рағғани зард молида, баъд бо бензин тоза мекунанд. Пеш аз ин амалиёт атрофи доғро нам карда, ба тағи он пахта ё қоғази обчинак мондан даркор аст. Ба канорҳои доғ оҳар пошида, баъд онро тоза кардан лозим аст.

! Оё шумо медонед?

Тараққиёти тези истеҳсолоти химиявӣ бисёре аз фаъолиятҳои маишӣ-мадании аҳолиро сифатан беҳтар кард. Барои аҳолӣ зиёда аз 1000 намуд маҳсулоти химиявӣ истеҳсол мешавад.

Бо ин намуди маҳсулот мо ҳар рӯз во меҳӯрем, маснуоту либосхоро мешӯем ва онҳоро оҳар, синка, ранг медихем.

Истеҳсоли собун дар аввали асри 1 пеш аз милод дар кишварҳои соҳили баҳри Миёназамин тараққӣ карда буд. Бисёр ретсептҳои масолеҳи химиявии рӯзгор дар Ҳиндустон, Хитой, Осиёи Марказӣ ва Кавказ мавҷуд буданд.

Расми 53. Хока, маҳлулҳои сафедкунӣ ва оҳардиҳӣ

Дар давраҳои қадим барои чӯшонидани маснуот хокис- тари чӯбро истифода мебуданд ва маснуотҳои сафедро бо роҳи тар карда дар офтоб хушконида сафед мекарданд. Ин тарзи ҷомашӯӣ то давраи мо омада расидааст.

✂ Инро дар хотир доред!

Доғи оби мева, сабзавот, ва хунро ҳар чӣ зудтар тоза кардан лозим аст. Доғи нави сачоқча, матоъ ва диғар маснуоти рангашон наравандаро бо оби чӯш шуста тоза кардан мумкин аст: ҷои доғдори матоъро ба даҳони ягон зарф (тағора, сатил) кашида, аз болояш то рафтани доғ оби чӯш рехта, бо ҷўтка тоза мекунанд.

Дар сурате ки имконияти равондани доғ муяссар набошад, ба рӯи доғ намаки ошӣ мепошанд. Агар пас аз ин ҳам доғ наравад, он ғоҳ масолеҳи доғравониро истифода баред.

? Саволҳо барои санҷиш:

1. Пеш аз шустани маснуот ба чӣ аҳамият додан лозим аст?
2. Кадом маҳлули доғравонӣ ва сафедкуниро медонед?

ГИГИЕНАИ ДУХТАРОН

§ 33. НИГОХУБИНИ ПЌСТИ РЌЙ

Пўст - пардаи тунукест, ки тамоми баданро рўйпўш мекунад. Вазифаи пўст организми инсонро аз таъсири гуногуни муҳити беруна (гармӣ, хунукӣ, моддаҳои химиявӣ, касалиҳои сирояткунанда) муҳофизат кардан аст. Ба ғайр аз ин, дар пўст торҳои бофтаҳои асаб мавҷуданд, ки ба воситаи онҳо мо гармӣ, хунукӣ, дард ва барҷастагиро дағарбугурии ҷисмро эҳсос мекунем. Илова бар ин, дар пўст ғадудҳои арақбарор мавҷуданд, ки тавассути онҳо дажғолҳои гуногун ва намаки изофа ба сурати арақ аз организм ҷудо мешаванд. Бисёр ҷудо шудани арақ боиси пайдоиши нуқсонҳо дар пўсти рўй ва бадан мегардад.

Пўст мустаҳкаму чандир буда, вобаста ба синну сол, ҳолати организм ва таъсири муҳити беруна тағйир меёбад. Бинобар ин, барои беҳтар шудани пўст онро доим нигоҳубин кардан лозим аст. Нигоҳубини пўст (тозакунии, таҷзия ва муҳофизати он) кори фардист. Барои нигоҳубини дурусти пўсти рўй дониستاني навъи пўст аҳамияти калон дорад. Вобаста ба ихроҷи равған пўст мўътадил, хушк ва равғанин мешавад.

Пўсти мўътадил нисбат ба пўсти хушк ва равғанин нигоҳубини камтар меҳаҳад. Шустушӯи пагоҳӣ на фақат пўст, балки тамоми организмро бардам гардонда, қобилияти қориро зиёд менамояд. Оби хунук пўстро ботаровату солим мегардонад. Оби гарм пўстро нағз тоза карда, равғанашро барад ҳам, вале рағҳоро васеъ, пўстро пажмурда мекунад. Бинобар ин, бо оби ҳарораташ ҳонагӣ бояд шустушӯ кард.

Пӯсти равғанин ғадудҳои равғани инкишофёфта дорад. Равғани зиёдатӣ сӯроҳиҳои маҷрои ғадудҳои равғанро васеъ ва дар айни замон маҳкам менамояд, ки дар натиҷа дар рӯи пӯст доначаҳои сиёҳ медаманд. Пӯсти равғанин нисбатан ғафс ва дағал аст. Одатан чунин пӯст ба таъсири муҳити беруна нисбатан тобовар мебошад. Ин хел пӯстро ҳар рӯз бо оби ғарму собун шустан айни муддаост. Пӯсти аз ҳад зиёд равғанниро рӯзе 2 маротиба шустан лозим аст. Касони пӯсташон равғанин бояд ба кабинетҳои косметикӣ зуд-зуд раванд.

Пӯсти хушк нисбатан нафис, суфта ва нозук аст. Пӯсти хушк аз таъсири офтоб, шамол, сармо, об, собун ба осонӣ анғезиш меёбад. Дар ҷавонӣ ба пӯсти хушк кремҳои обакӣ молидан лозим аст. То 25-солағӣ истифодаи кремҳои серғизои равғанин мувофиқи мақсад нест. Агар пӯст аз таъсири собун сурху хушк ва таранг шуда резад, бояд истифодаи онҳо қатъ карда шавад.

Агар пӯст аз об низ анғезиш ёбад, обро бояд нарм кард (ба 1 л об 0,5 истакон шир ё як қошукча содаи нӯшокӣ омехта мекунад). Яке аз воситаҳои нигоҳубини пӯст кремҳо мебошанд. Крем омехтаи равғанҳои ҳайвоноту наботот, моддаҳои равғанмонанд, мум, эмулгаторҳо (моддаҳои эмулсиявар) ва об аст. Пӯст равғану моддаҳои равғанмонандро ҷаббида, нарму чандир мешавад. Крем пӯстро аз таъсири номусоиди беруна ва пайдоиши чинҳо ҳифз менамояд. Кремҳоро бо роҳи илова кардани витаминҳо, қиёми ғиёҳу мева ва сабзавот хушсифат менамоянд.

Креми рӯйро бояд ҳар рӯз молид. Ҳар ғуна крем ба пӯст дар тӯли як моҳ мутобиқ меғардад. Аз ин рӯ, сари чанд вақт креми диғарро истифода бурдан лозим меояд. Бо мақсади ба пӯст осебе нарасондан кремро бо ангушт оҳиста-оҳиста ва мувофиқи самти хобравии чинҳо мемоланд ва ҳамин тавр пок мекунад. Ба рӯй крем молида ба кӯча баромадан мувофиқи мақсад нест, зеро тобистон аз равғани крем нафасгирии пӯст душвор меғардад ва зимистон оби крем бухор шуда, пӯст хунук меҳӯрад.

Доғҳои ранғидонагии рӯй модарзодӣ ва ғайримодарзодӣ мешаванд. Доғҳои ранғидонагии модарзодӣ дар натиҷаи тағ-

йироти гуногуни организм ё таъсири омилҳои беруна пайдо мешаванд. Ҳангоми кор бо фенол, нафас гирифтани аз буги баъзе карбогидридҳо ё истеъмоли доруҳои арсениддор пӯст доғҳои хокистарранги баланд пайдо мекунад.

Барои рафъи ин доғҳо ҳуди кас дар хона метавонад воситаҳои тайёр кунад. Бо ин мақсад як қошук оби лиму ва як қошук сиркои хӯрокиро омехта, баъд 2 қошукча оби ҷӯш меандозанд. Бо ин маҳлул ҳар рӯз рӯйро тоза кардан лозим аст.

§34. ПЕШГИРӢ КАРДАНИ ДОҒИ КУНЧИТАК

Кунчитак яке аз намудҳои доғи рангидонагӣ мебошад. Кунчитак дар пӯсти одамоне, ки ба нурҳои ултрабунафш бисёр ҳассосанд, айёми баҳор аз таъсири офтоб ба вучуд меояд. Кунчитак аз холҳо (доғҳо)-и хурди гирда ё байзашакли рангашон зарди баланд ё қаҳваранги тира иборат мебошад.

Онҳо мутаносибан дар рӯй, пушти даст, китф, баъзан дар тахтапушту сандуки сина пайдо мешаванд. Доғҳои кунчитак баъзан баҳорон чунон бисёр мешаванд, ки бо ҳам як шуда, ба доғҳои калон-калони тира табдил меёбанд.

Барои нест кардани доғи кунчитак ягон доруи муайян нест. Вале пешгирии он аҳамияти калон дорад. Баробари пайдо шудани нурҳои аввалини офтоб (охири феврал) то миёнаҳои тирамоҳ пеш аз кӯча баромадан ба рӯй кремҳои махсуси хифозатии «*Огуречный*», «*Чистая линия*», «*Женьшеневая*», «*Тачкон Arista*» бо иксири ҷавонӣ, «*Q10*», «*Новинка*», «*Черный жемчуг*» (барои пӯсти хушк), ҷавҳари «*Мать и мачеха*» (барои пӯсти хушк ва мӯътадил) молед. Лекин доғи кунчитакро дар кабинетҳои косметикии пизишкӣ равандан беҳтар аст.

Дар хона бо максоди нонамоён кардани доғи кунчитак ба пӯст молидани ҷургот, кефири 2 то 3-рӯза ё маҳлули пероксиди гидрогени 3-фоиза муфид аст. Агар духтарони синнашон то 25-сола ба муҳофизати пӯсти рӯй эҳтиёҷ надошта бошанд, беҳтараш аз косметика, ниқоб ва кремҳо истифода набаранд, чунки раванди пирӣ аз 25-солагӣ сар мешавад.

Пӯсти рӯи чавонон бояд озод нафас кашад. Барои пешгирии раванди пирӣ ба рӯй никобҳоро молідан лозим аст.

Агар ин никобҳо дар шароити хона аз мевачот, сабабот, гиёҳҳои гуногун, шир, чургот, қаймоқ ва бо омехтаи кремҳои гуногун тайёр карда шаванд, беҳтар аст. Никоб як усули муолича ва нигоҳубини пӯсти рӯй мебошад. Вобаста ба моддаҳои истифодашаванда никоб шифой (бо дору) ва косметикӣ (барои таҷзия, тоза ва сафед намудани пӯст) мешавад.

Пеш аз никоб мӯйҳоро зерӣ сарбанд гун карда, рӯйро бояд тоза шӯед (бо *лосён* ё равгани наботот низ тоза кардан мумкин аст), баъд никобҳоро бо гафсии 1,5-2 см молида, аз 20 то 30 дақиқа ором нишинед ё чашмҳоро пӯшида дароз кашед.

Асосан никобро бо сачокча ё пахтаи тар тоза мекунанд. Ҳафтае 2-3 маротиба никобро озмудан мумкин аст. Барои бартараф кардани доғҳои кунчитак аз охири зимистон (моҳи феврал) кремҳои зидди офтоб ва никобҳои сафедкунандаро истифода баред.

НИКОБҲО БАРОИ ДОҒИ КУНЧИТАК

1 - 1 дона сафедии тухм, 1 қошуқи калон маҳлули 3-фоизаи пероксиди гидроген, 1 қошуқи калон хамиртуруш.

2 - Агар доғҳои кунчитак дар рӯи равганин бошанд, он гоҳ 1 дона сафедии тухм, 5 грамм (1 қошукча) креми диллох, 1 қошуқи калон маҳлули 3-фоизаи пероксиди гидроген ба кор хоҳад рафт.

3 - 1 қошуқи калон орди геркулес, 1 қошуқи калон маҳлули гафси хуч, 1 қошукча оби лиму.

Ба пӯсти равғанӣ никобҳои зерин муфиданд:

Никоби сафедкунӣ. Ба сафедии як тухм чанд чакра оби лиму чаконда, ба рӯй мемоланд ва баъди хушкиданаш рӯйро бо об мешӯянд.

Никоби календула. Як қабат пахтаро дар маҳлули қиёми календула (1 қошук ба ним истакон об) тар карда, 20 дақиқа ба рӯй мегузоранд. Агар пӯст озор наёфта бошад, дар он сурат никоби рӯйро ношуста, никобро бо пахта тоза кардан мумкин аст (сипас, ба рӯй упо мезананд).

Никоби хамиртурушӣ. Каме хамиртуруши навро (15 - 20 г) дар маҳлули 3-фоизаи пероксиди гидроген, кефир ё об хуб

омехта, ба рӯй мемоланд. Баъди хушкидани ниқоб рӯйро бо оби гарм бояд шуст.

Ба пӯсти хушк ниқобҳои зерин муфиданд:

Ниқоби тухмин. Ба 1 қошукча асал ва 1 қошукча қаймоқ ё равгани растанӣ зардии тухмро омехта ба рӯй мемоланд. Баъди 15-20 дақиқа рӯйро бо оби гарм мешӯянд.

Ниқоби творогӣ. 2 қошук твороги навро бо 1 истакон шир ва 1 қошук асал омехта, ба рӯй молідан лозим аст. Баъди 20-30 дақиқа рӯйро бо пахтаи тар (дар оби гарм) тоза бояд кард.

Ниқоби растанигириро барои ҳар навъ пӯст истифода бурдан мумкин аст. Растаниҳои хушбӯӣ (пудина, шибит, бобуна, мармарак)-ро реза карда, як қошукчагӣ аз ҳар кадом омехта, то шавламонанд шудани ин таркиб аз болояш оби ҷӯш мерезанд. Баъд онро ба рӯй молида, ба болояш докаи тар ме-партоянд. Баъди 20-30 дақиқа рӯйро шустан лозим аст.

Ниқобҳои меваю сабзавотӣ дорои витаминҳои барои пӯст зарур буда, барои таҷзия ва тоза намудани пӯст истифода мешаванд. Барои нигоҳубини пӯсти рӯй ва нигоҳ доштани зебоии он тарзи дурусти таомхӯрӣ таъсир мерасонад.

Олимон исбот кардаанд, ки барои фаъолияти мӯътадилу кории организми одам ҳӯрок ва мубодилаи мӯътадили моддаҳо аҳамияти калон дорад. Агар ин низом вайрон шавад, он гоҳ моддаҳои чун сафеда, карбогидрат, витамин, равган ба организми одам таъсири манфӣ мерасонанд. Дар натиҷа касалиҳои гуногун ба вучуд меоянд. Масалан, беҳад фарбеҳшавӣ, ё ки аз ҳад зиёд харобшавӣ, ки инҳо узвҳои кории инсонро ба зудӣ ба эътидол оварда наметавонанд ва ба зебоии рӯй таъсир мерасонанд. Бинобар ин, ҳар рӯз одам бояд миқдори муайяни гизоро тановул кунад.

1. Карбогидрат 50%

2. Сафеда 20%

3. Равган 30%

Бояд одам ҳӯроки нахӯрӣ, пешин ва шомро баробар тақсим кунад. Чунончи: «25-50-25».

Дар мавсими тобистон организми одам аз витаминҳо хеле сер мешавад (аз тановули мевачоту сабзавот). Лекин дар дигар мавсимҳои сол хӯрок ва таомро тановул кардан лозим аст, ки дар таркиби он витаминҳо ҷой дошта бошанд.

Кори амалии №16

Тайёр кардани ниқоб (интиҳобӣ)

Таҷҳизот: сатилча, зарфҳо, қошуқи калон, пахта, оина, соат. Миқдори масолеҳ (интиҳобӣ).

Рафти кор

Харитаи технологии №11

Тайёр кардани ниқоб (интиҳобӣ)

№	Пайдарҳамии кор
1	Намуди ниқобро хонандагон мувофиқи завқи худ тайёр кунанд, қоидаҳои техникаи бехатариро риоя намоянд.
2	Ниқобро тайёр карда, мувофиқи қоида ба рӯй молед, мӯҳлати онро риоя намоед ва ба сар сарбандро бандед.
3	Бо пахтаи тар пок карда гирифтани ӯ шустани ниқоб.

! Оё шумо медонед?

Дар ҳавои тоза бисёртар гаштан зебоии пӯсти организмро нигоҳ дошта, ҷавониро ҳифз мекунад ва дарозумиро таъмин менамояд.

□ Маслиҳати қадбону

Барои пешгирии раванди пиршавӣ ва бартараф кардани чинҳои рӯй ҳар гуна ниқобҳоро ба рӯй молидан лозим аст. Агар ин ниқобҳоро дар шароити хона аз мевачот, гиёҳҳои гуногун, шир, чургот, қаймоқ ва омехтаи кремҳои гуногун тайёр кунед, бештар муфид хоҳад буд. Ниқоб як усули муолиҷа ва нигоҳубини пӯсти рӯй мебошад. Ба гайр аз ин, тобистону зимистон маҳсулоти ширӣ, чормағз, шафтолу, сабзӣ, каланфури ширин, сафедаҳо, кулфнай, қарам, сабзавот, панир, анҷир, нахӯдро истеъмол кардан ғайризаҳардор аст.

? Саволҳо барои санҷиш:

1. Сабаби пайдоиши доғи кунчитакро гуфта диҳед.
2. Барои бартараф кардани доғи кунчитак кадом ни-қобҳо истифода бурда мешаванд?

§35. БАРТАРАФ КАРДАНИ НУҚСОНИ РӮӢ (ГАРМИЧА)

Дар фасли тобистон, махсусан, баъди тирамоҳу зимистон, ки кам шудани витаминҳо дар организм як амри табиист, нури офтоб бадани одамро гарм мекунад.

Бинобар ин, одамон ҳаракат мекунанд, ки муддати зиёд дар ҳавои тоза рӯю бадани худро офтоб диҳанд. Чунки дар ин вақт организми одам ба нурҳои офтоб мӯҳтоҷ аст. Дар зери таъсири офтоб раванди мубодилаи моддаҳо зиёд мешавад, системаи сироятнопазирӣ витамини Д-ро барқарор мекунад ва ба устухон қувват бахшида, инкишофи мутаносиби шахсро мӯътадил мегардонад. Аммо инро аз хотир набароред, ки ҳар кадоми ин таъсирҳо боз оқибатҳои манфӣ ҳам доранд, ки дар ин мавсими сол бисёр хатарноканд.

Дар ин фасли сол таъсири офтоб касалиҳои зиёде, бахусус ангежандаи касалиҳои саратони пӯст ва доғҳои рӯйро ба вучуд меорад, аллергия, дерматоз, тез пир шудани пӯсти бадан, доғҳои рангидонагии кунчитак ва гармича мушоҳида карда мешаванд. Бинобар ин, ба нигоҳубини рӯй аҳамияти ҷиддӣ ва зиёд додан лозим аст.

Васила ва воситаҳои намокунӣ обҳои минералӣ мебошанд, ки рӯйро таранг ва зебо намуда, аз зараррасонҳои муҳити атроф нигоҳ медоранд.

Дар зери нурҳои офтоб зиёд наистед. Нури офтоб бисёр вақт пайдошавии гармичаро тезонда, боиси афзоиши он мегардад. Нури офтоб сабабгори варами чашм мешавад. Барои рафъи он тарбандӣ бо чой ва ҷӯшоби бобуна муфид аст. Бинӣ бисёр нигоҳубини ҷиддиро талаб мекунад, чунки ин қисми организми инсон аз ҳама тезтар аз нури офтоб зарар мебинад.

Як қисми занҳо бояд ба сабаби нозук будани пӯсти рӯяшон дар офтоб на бештар аз 5-7 дақиқа истанд, чунки эҳтимоли дар

офтоб сӯхтани пӯсти рӯй вучуд дорад. Барои пешгирии ин ҳолат якчанд намуди маҳлул вучуд дорад. Онро аз мевачоту сабзавот тайёр кардан мумкин аст. Равгани чормағзи кӯхиро бо сафедии тухм омехта ба рӯй мемоланд, ки он ба сӯхтагии ҳосилшуда аз нури офтоб ёрӣ мерасонад. Себ ва сабзӣ ҳам дар мавсими баҳорон ҳамчун воситаи косметикӣ ҳисоб мешаванд. Себро майда карда ба рӯй мегузоранд. Сабзиро бошад, аз турбтарошак гузаронида ба рӯй мемоланд.

Сабзиро шоҳи зебӣ меноманд. Агар ҳар рӯз бо оби сабзӣ рӯйро пок ва тоза кунанд, бар иловаи гармичаҳо, ҳатто, доғи кунчитак ҳам камтар менамояд ва рӯй бисёр зебо мегардад.

Аз таъсири нури офтоб гадудҳои раган ғайол мегарданд ва аракро зиёдтар хориҷ мекунанд. Дар ин ҳолат рӯйро бо шир ё креми ҳоси рӯйи равганӣ тоза мекунанд. Баъд аз ин рӯйро бо лосён пок мекунанд, то ки пӯсти рӯй мулоим шавад. Лосён ҳар хел мешавад: обакӣ ва креммонанд, ки доғи рӯй ва гармичаро тоза мекунад.

Барои пӯсти рӯйи равганин оби лиму ё намакро истифода мебаранд. Ба болои ғайла (тампон)-и пахтагӣ собунро молида, баъд ба болояш камтар намакро мепошанд ва сипас бо маҳлули спирт пӯсти рӯйро поксоӣ (нест қадани микробҳои сирояткунанда) мекунанд.

Никоби пиёзу лиму

Оби ду пиёзи тарошидаро бо 1 қошуқ оби лиму омехта, ба он доқаро тар карда ба рӯй то 25 дақиқа мегузоранд. Ҳамин тавр, оби нокро гирифта ба рӯй муддати 15 дақиқа молида, баъд онро шустан лозим аст. Барои пӯсти рӯй хушк (чунин пӯст бисёр нозук мебошад) тавсия мешавад, ки онро бо эҳтиёт тоза карда, никоб гузоштан лозим аст, то ин ки аз нури офтоб осеб набинад. Рағҳои хунгузар дар қисми рӯй ва бинӣ мекафанд, бинобар ин, ҳар гуна никобу кремро молидан манъ аст. Барои мулоим шудани пӯсти рӯй бисёртар маҳлули лосёни бобунаро, ки дар дорухонаҳои давлатӣ тайёр карда шудааст, ба рӯй мемоланд. Ба ғайр аз растаниҳо боз ба рӯй шир, қаймоқ, чургот ва фалларо мемоланд.

Мисол. 1 қошук фалларо бо якчанд чакра оби лиму ва якчанд пораи резакардаи афлесун омехта, ба рӯй мемоланд, баъд рӯйро бо оби ширгарм мешӯянд.

Картошкарро бо асал омехта, ба ҷои газакгирифта ва ва-рамида мемоланд. Ниқоб ва омехтаро ҷунин тайёр меку-нанд: картошкарро тоза карда, шуста, бо турботароши майда метарошанд. Ба 100 г омехтаи картошка 1 қошукча асалро омехта, баъд омехтаи тайёро ба сачоқчаи докагини гафси-аш 1 сантиметр молида, ба рӯй мегуздоранд ва ба бинӣ мепе-чонанд. Баъд аз 2 соат онро кушода, ниқобро оҳиста аз ҷои осебдида бояд гирифт. Ин хел ниқобро дар давоми рӯз як-чанд маротиба гузоштан лозим аст.

Шарбати бодирингро бо асал омехта, яке аз ниқобҳои беҳтаринро ба даст меорем, ки гармичаро бартараф меку-над. Бо қошуки калон бодирингро майда карда, 1 истакон оби ҷӯшро мерезанд ва он 2-3 соат меистад. Омехтаи тайёр-ро фишурда, аз обаш ҷудо карда, 1 қошукча асалро омехта, то ҳал шудани асал нигоҳ дошта меистанд. Фатила (тампон)-и пахтагиро ба омехта тар карда, ба рӯй мемоланд ва то хушк шудан нигоҳ медоранд. Баъди 30-40 дақиқа рӯйро бо оби нарма мӯтадил мешӯянд. Ниқоби дигарро аз асал ва барги мармарак тайёр мекунанд.

Агар пӯсти рӯй бисёр равғанӣ бошад, барои бартараф кар-дани гармича боз маҳлули календуларо ба 1 истакон оби мӯта-дил андохта, ба он 1 қошукча асалро омехта ба рӯй мемоланд. Ин хел маҳлулро, асосан, дар дорухонаҳо тайёр мекунанд.

Ниқоби тарбузӣ. Камак лаҳми тарбузро гирифта, ба он 1 қошук равғани зайтун, 2 қошук оби губайро (*рябина*) ва камтар креми витаминдор, зардии 2-то тухм, 1 қошук оби лиму ҳамроҳ мекунанд.

Лаҳми тарбузро гичим карда, дар зарф бо равғани зай-тун, шарбати губайро ва крему зардии тухм нағз лат додан лозим аст. Пеш аз соидан шарбати лимуро ҳамроҳ мекунанд, баъд бо сачоқчаи загирин пӯшида, 20 дақиқа мемонанд, си-пас, фатила (тампон)-и пахтагиро бо оби нарма тар карда, ниқобро тоза мекунанд.

**Нақшаи ғузоштани ниқобҳои омехтаи меваю
сабзавот ба намудҳои ғуногуни пӯст**

Намуди пӯст	Сабзӣ	Картошка	Карам	Помидор	Тарбуз	Харбуза	Себ	Нок
Пӯсти мӯътадил	+	+	+	+	+	+	+	+
Пӯсти хушк	+		+	+	+	+		
Пӯсти раванда	+		+				+	
Пӯсти ҳассос ва мутаассиршаванда			+			+	+	
Пӯсти варамидида	+						+	+
Пӯсти ковок ё сӯрохчадор				+	+	+	+	
Пӯсти равғанӣ	+	+		+	+			
Пӯсти сerratван	+		+					
Пӯсти гармичадор		+	+		+			
Пӯсти бетароват-пажмурда	+	+	+	+	+	+	+	+
Пӯсти чиндор	+			+	+	+	+	

Қоидаҳои техникаи бехатарӣ

Пеш аз истифодабарии ниқобҳо қоидаҳои санитарию гигиенӣ ва бехатариро риоя бояд кард. Асбобу анҷомҳои истифодашавандаро тоза шустан лозим аст. Дока, пахта ё латтапораи ниқобкашӣ бояд тоза бошанд, матоъҳои истифодашударо шустану дарзмол кардан зарур менамояд. Дар вақти ғузоштани ниқоб ба чашм, гӯш ва бинӣ аҳамияти ҷиддӣ диҳед, ки ин узвҳо осеба набинанд. Дар вақти истифодаи корд ва асбобҳои резакунӣ меваю сабзавот эҳтиёт бошед, ки дастатонро набуред. Дастро бо собунҳои хушбӯй бояд шуст.

1. Агар дар фасли зимистон ба рӯй упо ва креми мувофиқ молида шавад, дар фасли баҳор онҳоро истифода бурдан дуруст нест, чунки дар баҳор пӯсти рӯй бояд нағз нафас кашад.

2. Дар фасли тобистон аз витаминҳо истифода баред. Пеш аз хоб рӯйро бо намакҳои гизоӣ масҳ кардан лозим аст.

3. Дар ҳар фасли сол ба рӯй ниқоб гузоштан, кремҳои нармакунанда, тозакунонда молидан лозим аст, зеро мевачот пӯстро нарма, мулоим ва мӯътадил мекунад, аз онҳо истифода баред.

4. Бар чашм ва гирду атрофи он бояд ҳангоми ниқобкашӣ фатила (тампон)-и пахтагии тар гузошта шавад.

5. Дар вақти истифодаи ниқобҳо қоидаҳои санитарияи гигиенӣ ва бехатариро риоя кунед.

✂ *Ииро дар хотир доред!*

Витамини А - барои пӯст, бинӣ, чашм ғоидаовар мебошад. Манбаи ин витамин чигари гов, моҳӣ, равгани маска, тухм, сабзӣ, қарам, харбуза ва тарбуз аст.

Витамини В - системаи асабро мустаҳкам мекунад, ба афзоишу инкишофи қад, пӯст, чашм таъсири мусбӣ мерасонад.

Дурустакак фикр карда, ҷавоб диҳед. Ягон ниқоби дилхоҳро тайёр карда, қоидаи истифодабарии онро баён намоед. Аз хусуси таркибу ғоидааш ба модаратон нақл кунед. Ба қори шумо чӣ гуна баҳо доданд? Шумо аз чунин баҳо қаноатманд ҳастед ё не?

! *Оё шумо медонед?*

Косметология илм дар бораи нигоҳубини пӯст мебошад. Он аз қалимаи юнонии *kosmetike* гирифта шуда, маънояш санъати ороиш аст.

? **Саволҳо барои санҷиш:**

1. Қадом ниқобҳо барои нест кардани гармиҷа ғоидаовар мебошанд?

2. Қадом ниқобҳои омехтаи меваю сабзавотро медонед?

АДАБИЁТ

1. **Каминская Н.М.** История костюма. Москва, 1997.
2. **Орлова Л.В.** Азбука моды. Москва, 1988.
3. Настольная книга для девочек. Москва, 2004.
4. Что? Зачем? Почему? Большая книга вопросов и ответов. Москва, 2004.
5. **Бордовская С.М.** Шейте сами. Москва, 1965.
6. **Януш А.** Мы шьём сами. Москва, 1963.
7. Энциклопедияи мухтасари рӯзгордорӣ. Душанбе, 1988.
8. **Егорова Р.И., Монастырская В.П.** Учись шить. Москва, 1989.
9. **Чернякова В.Н.** Технология обработки ткани. Учебник для учащихся 7-9 классов. Москва, 2000.
10. **Карабаева И.А.** Справочник по трудовому обучению. Пособие для учащихся 5-7 классов, Москва, 1992.

М У Н Д А Р И Ҷ А

Машғулиятҳои муқаддимаӣ	4
-------------------------------	---

Боби 1. Асосҳои истеҳсолот

§1. Сохтори хоҷагии халқи Ҷумҳурии Тоҷикистон	11
§2. Корхона ва ташкилот - звенои асосии хоҷагии халқ.....	14
§3. Хусусияти мазмуни меҳнат ва корхонаҳои хоҷагии халқ	18
§4. Асосҳои технология. Маълумот дар бораи раванди технологӣ	23
§5. Равандҳои технологӣ дар соҳаҳои гуногуни хоҷагии халқи Тоҷикистон	29
§6. Назорат ба сифати маҳсулот	34

Боби 2. Интиҳоби касб

§7. Касбҳои хоҷагии халқ. Таснифи касбҳо	41
§8. Шиносой бо маркази таълимӣ ва касбинтиҳобкунии байнимактабии хонандагон	49
§9. Мафҳуми асосии касбнома, хатоҳои махсус ҳангоми интиҳоби касб	56
§10. Майлу рағбат ба касб	62

Боби 3. Барқ дар рӯзгор

§11. Маълумоти мухтасар дар бораи истеҳсоли барқ	67
§12. Шиносой бо сохт ва вазифаи чангкашак	78
§13. Шиносой бо сохт ва вазифаи мӯйхушккунак (фен)	82
§14. Шиносой бо сохт ва вазифаи яхдон	87
§15. Мошини ҷомашӯии барқӣ	93
§16. Шиносой бо дарзмол ва вазифаҳои он	98
§17. Шиносой бо сохт ва вазифаи мошини дарздӯзӣ	106

Боби 4. Куртаи миллии занона 111

- §18. Конструксия ва амсиласозии бадеии
маснуоти китфдор 111
- §19. Амсиласозии остин ва гиребон 120
- §20. Технологияи тайёр кардани либос ва кор дар паси
мошини дарздӯзии барқӣ 127
- §21. Қоидаҳои таҳияи танаи маснуот тавассути мошини
дарздӯзии барқӣ 136
- §22. Таҳияи остин 138
- §23. Дӯхти пурраи куртаи милли 144

БОБИ 5. Лоихаи эҷодӣ 148

- §24. Куртаи миллии гиребондори остинаш қанотак 148

БОБИ 6. Касбу ҳунароҳои милли 157

- §25. Чӯлоҳӣ 157
- §26. Қоидаҳои ба тартиб даровардани ҳалқаҳо аз рӯи
нақшаи маснуот 161
- §27. Бофтани қаторҳо ба намуди гуногуни чӯлоҳӣ 163
- §28. Бофтани тахтапушти нимтанаи бачагона 167
- §29. Бофтани қисми пеши тарафи чапи нимтана 168
- §30. Бофтани қисми пеши тарафи рости нимтана 169
- §31. Бофти пурраи нимтанаи бачагона 170
- §32. Нигоҳубин ва таъмири либос 171

БОБИ 7. Гиғиенаи духтарон 178

- §33. Нигоҳубини пӯсти рӯй 178
- §34. Пешгирӣ кардани доғи кунҷитак 180
- §35. Бартараф кардани нуқсонҳои рӯй (гармича) 184

Адабиёт 189

Исломов С., Рӯзиева М.Д., Обидова К.Ҳ.

ТЕХНОЛОГИЯ

(БАРОИ ДУХТАРОН)

Китоби дарсӣ барои синфи 8

Гурӯҳи нашрӣ:

Муҳаррир *Нуриддин Шарипов*
Шодимуҳаммад Сӯфиев

Мусахҳеҳ ва
муҳаррири техникӣ *Маъруф Саломов,*
Имомалӣ Зокиров

Саҳифабанд ва дизайнер *Имомалӣ Зокиров*

Ба чопаш 16.02.07. имзо шуд.
Андозаи қоғаз 60x90 1/16. Қоғази офсет.
Гарнитурои «Times New Roman Tj». Чопи офсет.
Ҳаҷмаш 12 ҷузъи чопии аслӣ.
Адади нашр 55000.